

Nr 109.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nilsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Propositionen innefattar förslag om en genomgripande reformering av den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltningstjänsten inom försvaret. Sålunda föreslås, att krigsmaterielverket indras och dess uppgifter fördelas på övriga centrala försvarsförvaltningar. Arméförvaltningen delas upp på två ämbetsverk, armétygförvaltningen och arméintendenturförvaltningen. Förvaltningarnas inre organisation rationaliseras. Enligt den föreslagna organisationen minskas antalet befattningshavare inom försvarsförvaltningarna med omkring 300. I propositionen föreslås vidare, att ett samordnande organ, försvarets förvaltningsdirektion, inrättas med bl. a. företrädare för näringslivet som ledamöter. Överbefälhavaren skall äga rätt att inträda som ordförande.

Den nya organisationen föreslås skola genomföras med början den 1 juli 1954.

Slutliga anslagsäskanden framläggs beträffande de anslag under fjärde huvudtiteln, som bör redovisas under de av förvaltningsreformen berörda förvaltningsmyndigheterna och som i förslaget till riksstat upptagits med allenast beräknade belopp.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 5 mars 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, följande.

Vid anmälan av fjärde huvudtiteln i årets statsverksproposition uttalade jag min avsikt att senare framlägga förslag beträffande organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Med hänsyn härtill var det icke möjligt för mig att framlägga slutliga anslagsäskanden för de ämbetsverk, som jag väntade närmast skulle bli berörda av det kommande organisationsförslaget, nämligen försvarets civilförvaltning, krigsmaterielverket, arméförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen. På anförda skäl upptogs därför vid anmälan av statsverkspropositionen under dessa ämbetsverk beräknade anslagsbelopp under samma anslagsrubriker som redovisats i riksstaten för budgetåret 1953/54. Jag torde nu, sedan beredningen av ifrågavarande ärende avslutats, få anmäla frågan om organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål. I samband härmed framlägger jag jämväl slutliga äskanden i fråga om de anslag, som bör redovisas under berörda förvaltningsmyndigheter.

AVD. I. PRINCIPER OCH ORGANISATION.

KAP. I. INLEDNING.

Organisationen av försvarets centrala förvaltning har till sina grunddrag fastställts efter beslut av 1943 års riksdag. Beslutet innebar i stort, att den dittills i princip försvarsgrensvis ordnade förvaltningen för vissa områden organiserades gemensamt för samtliga försvarsgrenar under det att på andra områden en försvarsgrensvis utövad förvaltning bibehölls.

Inom tygförvaltningens område bibehölls visserligen en försvarsgrensvis ordnad förvaltning inordnad under armé-, marin- och flygförvaltningarna, vilka var och en för sin försvarsgren har ansvaret såväl för vilka slag och vilka kvantiteter av krigsmateriel som skall anskaffas som för projektering och konstruktion av dylik materiel. Vid sidan av försvarsgrenarnas förvaltningsorgan tillskapades emellertid ett för försvarsgrenarna gemensamt industriorgan — krigsmaterielverket — med huvudsaklig uppgift att omhänderha det industriella krigsförberedelsearbetet (viss del av detta arbete, som tidigare åvilat ett särskilt organ — rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap — men som under beredskapstiden överflyttats till olika krisorgan, skulle dock tills vidare alltjämt tillkomma dessa), att för försvarsgrensförvaltningarnas räkning utföra anskaffningar av såväl sådan materiel som är att hänföra till mass- eller standardvaror som även viss annan krigsmateriel, att utöva merkantil avtalsgranskning och rådgivning, att handlägga standardiserings- och vissa konstruktionsfrågor, att utöva leveransk kontroll samt att handha s. k. industriförråd (omfattande bl. a. råvaror, halvfabrikat, sammansatt ammunition, verktygsmaskiner och mätdon).

Även i fråga om intendenturförvaltningen bibehölls genom 1943 års beslut en försvarsgrensvis ordnad förvaltning förlagd till intendenturavdelningarna inom armé-, marin- och flygförvaltningarna. I icke obetydlig utsträckning överläts emellertid anskaffningen av intendenturmateriel åt krigsmaterielverket, som på detta område tillagts likartade befogenheter som beträffande tygmateriel.

Ledningen av försvarets fabriker samt vissa anläggningar för reparations- och underhållsverksamhet undantogs från försvarsgrensförvaltningarna och anförtröddes åt ett med utgångspunkt från försvarsväsendets verkstadsnämnd nytillskapat verk, försvarets fabriksstyrelse.

Vad angår den centrala fortifikations- och byggnadsförvaltningen bibehölls genom 1943 års beslut en försvarsgrensvis ordnad organisation inordnad under armé-, marin- och flygförvaltningarna.

Försvarets centrala sjukvårdsförvaltning blev genom 1943 års beslut ordnad helt och hållet gemensam för samtliga försvarsgrenar. Det gemensamma organet benämndes försvarets sjukvårdsförvaltning.

På civilförvaltningens område slutligen skapades genom inrättandet av försvarets civilförvaltning även här en för försvarsgrenarna gemensam organisation. Såväl försvarsgrensförvaltningarna som de vid sidan av försvarets civilförvaltning upprättade, för försvaret gemensamma förvaltningarna erhöi emellertid administrativa organ med uppgift att tillgodose det behov av civil sakkunskap, som ansetts föreligga inom verken i den löpande tjänsten, för kassa- och räkenskapsföring m. m.

Vid anmälan år 1943 av frågan om organisationen av försvarets centrala förvaltning (prop. 1943:180) erinrade föredragande departementschefen, att den föreslagna organisationen i åtskilliga avseenden innefattade betydelsefulla nyheter i jämförelse med dittillsvarande organisation. Det syntes med hänsyn härtill vara uteslutet att på förhand med säkerhet bedöma varje detalj i den nya organisationen, varför jämkningar kunde visa sig erforderliga eller önskvärda.

Frågan om en översyn av den sålunda fastställda förvaltningsorganisationen eller delar därav har senare i olika sammanhang aktualiserats.

Sålunda framhöi 1945 års riksdag vid behandlingen av frågan om krigsmaterielverkets avlöningsanslag, att ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om inrättande av ett antal nya extra ordinarie befattningar i krigsmaterielverket varit i hög grad svårbedömbart, då säkrare hållpunkter saknades rörande verkets arbetsomfång vid en återgång till fredsförhållanden. Det hade närmast förefallit riksdagen, som om verkets ansvällning icke skulle komma att bli sådan, att behovet av nya tjänster i den omfattning, som av Kungl. Maj:t föreslagits, kunde anses till fullo motiverat. Att riksdagen det oaktat icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag berodde därpå, att riksdagen utgått från att krigsmaterielverkets organisation skulle komma att bli föremål för närmare undersökning i samband med den blivande översynen av försvarsorganisationens framtida utformning. Därest det vid denna utredning skulle visa sig, att en omvärdering av verkets personalbehov var påkallad, syntes möjligheter föreligga att återflytta en del av personalen till försvarsgrensförvaltningarna.

Riksdagens revisorer ingick i sin berättelse för år 1945 på en granskning av verksamheten vid krigsmaterielverket. I anledning härav uttalade riksdagen i skrivelse 1946: 212 (p. 3), att under beredskapsperioden uppenbarligen svårigheter måst föreligga att rätt bedöma verkets till fredsförhållanden hänförliga personalbehov. Vad revisorerna anfört gav enligt riksdagens mening vid handen, att i och med att genom avvecklingen av beredskapen därmed sammanhängande anskaffningsuppgifter slutförts en omprövning av verkets personalorganisation borde företas. Riksdagen funne det naturligt, att i samband därmed jämväl verkställdes en förnyad, mer definitiv omprövning av frågan om omfattningen under fred av ver-

kets arbetsuppgifter. Under beredskapen vunna erfarenheter syntes därvidlag böra ägnas särskild uppmärksamhet.

Överbefälhavaren anförde i yttrande över krigsmaterielverkets medelsäskanden för budgetåret 1946/47, att den fortgående ansvällningen av utgifterna för de centrala förvaltningsmyndigheterna syntes honom vara ägnad att inge allvarliga betänkligheter med hänsyn till den rätta proportionen mellan dessa utgifter och kostnaderna för de olika försvarsgrenarna. Överbefälhavaren förutsatte, att jämväl frågan om organisationen av och kostnaderna för de centrala förvaltningsmyndigheterna skulle komma att upptas till prövning av 1945 års försvarskommitté och att vid den avvägning av kostnaderna för olika ändamål, som därvid syntes bli ofrånkomlig, alla utvägar försöktes för nedbringande av de avsevärda kostnaderna för förvaltningsmyndigheterna.

Vid anmälan i statsrådet den 4 januari 1946 av de frågor, som tillhörde regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, framhöll chefen för försvarsdepartementet vid behandlingen av krigsmaterielverkets medelsäskanden angelägenheten av att kostnaderna för förvaltningsverksamheten inom försvaret icke stod i oskäligt förhållande till försvarets utgifter i övrigt. De näraliggande erfarenheterna från beredskapstiden syntes emellertid snarast ge vid handen, att onödiga kostnader i högst avsevärd omfattning förekommit på områden, där förvaltningsorganisationen varit för svag och ej kunnat tillräckligt hastigt omställas till den större aktivitet, som krävts under beredskapen. Den avvägning mellan förvaltningskostnader och andra försvarsutgifter som måste ske blev, anförde departementschefen vidare, med nödvändighet svår att genomföra. Även om besparingssynpunkterna måste skänkas det största beaktande vid prövningen av förvaltningsmyndigheternas medelsbehov, fick man icke förbise, att för stor återhållsamhet på detta område kunde — vid det förhållandet att förvaltningsverksamheten i stor utsträckning var inriktad på tekniska och ekonomiska frågor samt kontroll av militära myndigheters dispositioner i ekonomiskt hänseende — få allvarliga konsekvenser på andra och i ekonomiskt hänseende viktigare områden. Departementschefen uttalade vidare, att det i fråga om såväl krigsmaterielverket som återstående delar av den centrala försvarsförvaltningen under alla förhållanden syntes bli erforderligt att verkställa organisationstekniska undersökningar, i den mån tillräckligt underlag för ett bedömande av verkens personalbehov icke framkom vid pågående utredningar.

I skrivelse den 10 januari 1946 angående organisationen av försvarets högsta ledning m. m. återkom överbefälhavaren till frågan om organisationen av försvarets centrala förvaltning. Överbefälhavaren anförde därvid att, även om den år 1943 fastställda förvaltningsorganisationen inneburit betydande förbättringar jämfört med tidigare förhållanden, vissa allvarliga olägenheter dock framkommit, vilka var av den art, att åtgärder för deras avhjälpande var nödvändiga. Allvarligast var oklarheten rörande uppdel-

ningen i fråga om uppgifter, befogenheter och ansvar mellan krigsmaterielverket och övriga centrala förvaltningsmyndigheter. Denna oklarhet hade lett till slitningar mellan de berörda myndigheterna och hade vidare medfört, att orsakerna till begångna misstag och uppkomna leveransförseningar icke kunnat klarläggas. Erfarenheterna från beredskapstiden syntes emellertid ge vid handen, att en fortsatt utveckling av samordnandet av försvarets förvaltning skulle kunna innebära såväl ökad effektivitet som besparingar.

Det må även framhållas att 1943 års beslut rörande den centrala förvaltningsorganisationen på tre punkter lämnade i viss mån öppet huru denna organisation borde i detaljerna närmare gestaltas. Sålunda kunde vid detta tillfälle i brist på närmare utredning icke slutligt avgöras på vad sätt krigsindustriplaneringen borde infogas i sitt sammanhang med verksamheten för central samordning och handläggning av landets försörjningsfrågor i dess helhet. Det lämnades öppet, huruvida icke den framtida lösningen av denna mera generella planeringsfråga kunde föranleda vissa jämkningar i krigsmaterielverkets organisation och befogenheter. — Vidare kunde, vad förvaltningarnas personalorganisation beträffar, vid 1943 års beslut ställning i huvudsak tas endast till behovet av vissa nyckelbefattningar. Personalbehovet i lägre lönegrader kunde i allmänhet under pågående förstärkt försvarsberedskap icke tillförlitligt bedömas. Det förutsattes att denna fråga skulle upptas framdeles, sedan normala förhållanden inträtt, samt att vissa utökningar av den för fredstid avsedda personalen då kunde bli erforderliga, främst med hänsyn till den beslutade utbyggnaden av den militära organisationen och till förlängningen av de värnpliktigas övningstid. — Slutligen utgick man vid 1943 års beslut från att närmare utredning skulle verkställas rörande organisationen av försvarets byggnads- och fortifikationsförvaltning; dock fastslogs, att denna på tre organ fördelade verksamhet skulle centraliseras.

Sedan den förstärkta försvarsberedskapen upphört och det därmed sammanhängande avvecklingsarbetet börjat närma sig sin fullbordan, blev möjligheterna bättre att bedöma förvaltningsorganisationens belastning under normala förhållanden och att beräkna därav betingade personalbehov samt att i övrigt lösa de organisationsfrågor som ställts på framtiden.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 oktober 1946 tillkallade chefen för försvarsdepartementet sakkunniga med uppdrag att verkställa översyn av försvarets centrala förvaltningsmyndigheters organisation (1946 års militära förvaltningsutredning)¹.

¹ Sakkunniga har varit generaldirektören E. R. Stridsberg och efter dennes död i oktober 1949 numera landshövdingen G. A. Widell, ordförande, dåvarande chefen för försvarsstabens kvartermästaravdelning, numera översten N. A. G. Bergh, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören K. H. Hagberg, numera t. f. landshövdingen K. E. H. von Heland, ledamoten av riksdagens första kammare, driftsingenjören K. E. Hesselbom samt generaldirektören C. T. Sällfors.

I direktiven till utredningen anförde departementschefen i huvudsak följande.

Den översyn av förvaltningsorganisationen, som jag förordar, bör kunna ske på grundvalen av de riktlinjer för denna organisation som fastslagits genom 1943 års beslut och som visat sig i stort sett ändamålsenliga. Någon anledning att mer från grunden revidera denna organisation, som efter mycket långvariga och omfattande utredningsarbeten beslutats så sent som år 1943, föreligger enligt min mening icke. Vid utredningen bör övervägas i vad mån arbetsuppgifter bör och kan överflyttas från ett verk till ett annat i rationaliserings- och besparingssyfte. Härvidlag torde de sedan år 1943 vunna erfarenheterna kunna vara till god vägledning. Dubbelarbete inom verken och verken emellan måste självfallet undvikas. Även bör undersökas i vad mån en ytterligare samordning av försvarets förvaltning, utöver vad som skett genom 1943 års beslut, kan medföra ökad ekonomi och effektivitet i förvaltningsarbetet. Härvid träder frågan om intendenturförvaltningens ordnande i förgrunden. I samband härmed bör beaktas att arméförvaltningens nuvarande uppdelning på två verksamheter icke torde utgöra en tillfredsställande organisation. Den blivande utredningen bör givetvis även i övrigt föreslå de jämkningar i verks- och personalorganisationen som kompletterande utredningar och vunna erfarenheter visar vara påkallade. Självklart bör förvaltningsorganisationens omfattning anpassas till den ram som kan bli bestämd för försvaret i dess helhet.

Utredningen har att uppmärksamma den av riksdagen berörda frågan om krigsmaterielverkets uppgifter och organisation, vilken fråga måste skärskådas i sitt samband med spörsmålet om den ekonomiska försvarsberedskapens fortsatta handhavande. Även synes vara motiverat att närmare överväga frågan om förhållandet mellan krigsmaterielverket och övriga centrala förvaltningsorgan inom försvaret. Beträffande denna fråga håller jag för min del ej för otroligt, att den av överbefälhavaren påtalade oklarheten beträffande fördelningen av uppgifter, befogenheter och ansvar mellan nämnda verk och myndigheter i viss mån kan ha sin grund i bristfälligheter i organisationen av andra centrala förvaltningsmyndigheter än krigsmaterielverket. Vid översynen bör strävan vara att åvägabringa större klarhet vid gränsdragningen mellan de olika centrala förvaltningsmyndigheter, som handhar försörjningen med krigsmateriel, samt att framlägga förslag om därav påkallade organisatoriska åtgärder, oavsett vilka myndigheter som därav berörs. Särskild uppmärksamhet torde härvid böra ägnas åt de betydelsefulla och svårlösta frågorna om anskaffningens och kontrollens handhavande.

I den mån så finns behövt bör organisationstekniska undersökningar föregå ställningstagandet i de föreliggande frågorna. För dessa undersökningar bör utredningen anlita statens organisationsnämnd.

Redan före igångsättandet av 1946 års militära förvaltningsutredning gjordes vissa med försvarets centrala förvaltningsorganisation sammanhängande frågor till föremål för specialutredningar, vilka numera — i förekommande fall efter medverkan av förvaltningsutredningen — resulterat i vissa organisatoriska omläggningar på förevarande område.

Sålunda har de uppgifter i fråga om krigsindustriplaneringen, som tidigare åvilat rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och under beredskapstiden skilda krisorgan, enligt beslut av 1946 och 1948 års riksdag anförtrotts åt ett nyinrättat verk, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Beredskapsplaneringen av industriens tillverkningar i krig för försvaret ombesörjs — dock utan att helt undandras riksnämnden — av försvarets egna organ.

Efter särskilda utredningar av frågan om byggnads- och fortifikationsförvaltningens organisation inom försvaret har enligt beslut av 1947 års riksdag för huvuddelen av ifrågavarande förvaltningsverksamhet inrättats ett för försvaret gemensamt ämbetsverk, benämnt fortifikationsförvaltningen. Ärenden rörande de militära flygfälten handläggs dock alltjämt av flygförvaltningen på en särskild byrå, flygfältsbyrån.

Slutligen har den år 1944 tillskapade försvarets sjukvårdsförvaltning enligt beslut av 1949 års riksdag omvandlats till försvarets sjukvårdsstyrelse med vissa vidgade arbetsuppgifter.

Vad angår återstående grenar av försvarets centrala förvaltningsverksamhet fann 1946 års militära förvaltningsutredning beträffande den verksamhet, som handhas av försvarets fabriksstyrelse, att någon anledning att i rationaliserings- eller besparingssyfte överflytta arbetsuppgifter från fabriksstyrelsen till annat centralt förvaltningsorgan eller att från sådant organ tillföra styrelsen nya göromål icke förelåg. På grund härav och då några väsentliga vinster enligt utredningens mening icke var att förvänta av mera detaljerade undersökningar av styrelsens uppbyggnad och personalbestånd, fann utredningen sig icke böra ingå på en omprövning av den för styrelsen fastställda organisationen.

I fråga om den förvaltningsverksamhet åter, som utövas av krigsmaterielverket, försvarets civilförvaltning och de tre försvarsgrensförvaltningarna, fann utredningen ett ställningstagande böra föregås av ingående organisationstekniska undersökningar. På därom av utredningen i anslutning till utredningsdirektiven gjord framställning uppdrog Kungl. Maj:t åt statens organisationsnämnd att för utredningens räkning verkställa organisationsundersökningar vid nämnda verk. Undersökningarna, vilka pågick under en tidrymd av inemot tre år, resulterade i ingående beskrivningar och analyser av gällande organisation. Med ledning av analyserna samt — beträffande rutinarbeten — i viss utsträckning företagna arbetsstudier utarbetades detaljerade förslag till ny organisation. På grundval av det omfattande undersökningsmaterial, som sålunda tillfördes utredningen, avgav densamma den 16 oktober 1950 betänkande med förslag rörande försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning (SOU 1950: 36 och 37).

A. 1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningens förslag, för vilket i vissa delar närmare redogörelse senare lämnas, innebar i huvudsak följande. Tygförvaltningstjänsten skulle även i fortsättningen ankomma på de tre försvarsgrensförvaltningarna. Arbetsfördelningen förvaltningarna emellan skulle ske enligt den redan tidigare i viss utsträckning tillämpade principen (av utredningen benämnd *huvudförvaltningsprincipen*) att den förvaltning, som för sin försvarsgren hade att anskaffa den största mängden av ett för flera försvarsgrenar gemensamt materielslag, skulle omhänderha huvudförvaltningen av detsamma, d. v. s. projektering, konstruktion, försök, utarbetande av tekniska underlag för anskaffning, inköp, leveranskontroll o. s. v. Den tekniska bearbetningen av uppgjorda konstruktioner, inköpsverksamhet och kontroll, som vid tidpunkten för förslagets avgivande åvilade krigsmaterielverket, föreslogs skola bli uppdelad på försvarsgrensförvaltningarna, som till sitt förfogande skulle erhålla inköpsorgan med kvalificerad merkantil sakkunskap. Den verksamhet för planeringen av krigsmaterielförsörjningen under beredskap och krig, som ålåg krigsmaterielverket, föreslogs bli överförd till ett nytt ämbetsverk, försvarets industriplanering, vilket även skulle samordna standardiseringsverksamheten, konstruera och anskaffa mätdon, fungera som försvarets patentorgan, utarbeta kontrollmetoder etc. För att åstadkomma samordning i fråga om projekt- och konstruktionsverksamheten beträffande telematerielen föreslogs ett för försvarsgrensförvaltningarna gemensamt teletekniskt laboratorium bli inrättat, vilket skulle organisatoriskt anknytas till försvarets industriplanering. Sistnämnda myndighet skulle därjämte samordna och övervaka förvaltningarnas inköpsverksamhet samt bestämma, vilken förvaltning som skulle omhänderha huvudförvaltningen av för flera försvarsgrenar gemensam materiel. Intendenturförvaltningsorganen föreslogs skola utbrytas ur försvarsgrensförvaltningarna och bilda ett nytt för försvaret gemensamt verk, försvarets intendenturförvaltning. Försvarets civilförvaltning skulle kvarstå med delvis ökade uppgifter. Krigsmaterielverket föreslogs skola helt utgå ur organisationen. I fråga om försvarsgrensförvaltningarnas och försvarets civilförvaltnings inre organisation föreslogs icke obetydliga förändringar i rationaliserings- och besparingssyfte.

Remissyttranden.

Över förvaltningsutredningens betänkande har yttranden avgivits av överbefälhavaren, chefen för armén och arméförvaltningen, chefen för marinen och marinförvaltningen, chefen för flygvapnet och flygförvaltningen, försvarets civilförvaltning, krigsmaterielverket, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets forskningsanstalt, justitiekanslern, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens lönenämnd, statens organisationsnämnd, statens sakrevision, byggnadsstyrelsen, general-

poststyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens handels- och industrikommission, granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m., Sveriges industriförbund, svenska teknologföreningen, svenska officersförbundet, svenska underofficersförbundet, försvarsväsendets civilmilitära ingenjörers förbund, civilmilitära tjänstemannaförbundet, svenska militärveterinärsällskapet, försvarets civila tjänstemannaförbund, försvarsverkens civila personals förbund, Sveriges arbetsledareförbund, Sveriges juristförbund, statsverkens ingenjörsförbund, tekniska läroverkens ingenjörsförbund, civilförvaltningens personalförbund samt civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund. Över betänkandets avsnitt Dirigeringen av krigsmaterielutvecklingen i vårt land har vidare yttranden avgivits av ingenjörvetenskapsakademien, vetenskapsakademien, universitetskanslern, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, svenska nationalföreningen för fysik, svenska nationalföreningen för kemi samt atomkommittén.

En närmare redogörelse för innehållet i yttrandena — vilka avgavs sommaren 1951 — lämnas i det följande under de olika avsnitt, som därav berörs. I förevarande sammanhang skall blott en översikt lämnas över de synpunkter på förslaget i stort, som framfördes i yttrandena.

Överbefälhavaren ansåg, att det med hänsyn till kravet på beredskap i då rådande världsläge över huvud taget icke var tillrådligt att genomföra så genomgripande reformer som förvaltningsutredningen föreslagit. De omfattande, viktiga materielanskaffningar som pågick skulle allvarligt kunna störas under det säkerligen långvariga omorganisationsskede, som en vittgående reform innebar. Överbefälhavaren föreslog därför att endast sådana reformer skulle vidtas, som — inom ramen för gällande förvaltningsorganisation — kunde undanröja vissa förefintliga olägenheter och därmed åstadkomma rationellare arbetsformer inom de berörda förvaltningarna och främja samverkan förvaltningsmyndigheterna emellan. Vid ett bibehållande av den gällande förvaltningsorganisationen var enligt överbefälhavarens mening ett i möjligaste mån klart särskiljande av befogenheterna mellan krigsmaterielverket och försvarsgrensförvaltningarna samt sjukvårdsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen nödvändigt. Materiel utan för masstillverkning tillräckligt fixerat underlag borde icke anskaffas genom krigsmaterielverket. Principiellt borde därför verket anskaffa materiel i mass- eller standardutförande, varvid anskaffningen endast borde omfatta större mängder.

I enlighet med sin sålunda angivna uppfattning avgav överbefälhavaren förslag till bestämmelser angående reviderade anskaffningsuppdrag för krigsmaterielverket ävensom, med anledning av den ändrade uppgiftsfördelningen, förslag till ändringar i instruktionen för krigsmaterielverket.

Överbefälhavaren framhöll i sitt yttrande vidare, att beträffande den materielanskaffning, som skulle åvila försvarsgrensförvaltningarna, huvudförvaltningsprincipen borde tillämpas i de fall, då materielen var av samma eller likartat slag för två eller flera försvarsmyndigheter.

För att säkerställa samarbetet och samordna verksamheten avseende militärtekniska och produktionstekniska frågor berörande materielanskaffningen för krigsmakten föreslog överbefälhavaren att befintliga tekniska delegationer skulle utnyttjas, eventuellt utbyggas, och nya sådana delegationer tillskapas när så erfordrades samt att såsom ett högre forum i samarbetsfrågor skulle inrättas en försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation, i vilken borde ingå chefen för krigsmaterielverket, cheferna för arméförvaltningens tyg- och intendenturavdelningar samt souscheferna i marin- och flygförvaltningarna.

Överbefälhavaren framhöll slutligen att för att åstadkomma rationellare arbetsformer inom de skilda förvaltningarna de åtgärder i stort borde vidtas, som förvaltningsutredningen förordat. I samband härmed borde även aktuella personalfrågor lösas, vilket borde i viss utsträckning kunna ske oberoende av att krigsmaterielverket bibehölls i organisationen.

Försvarsgrenscheferna, försvarsgrensförvaltningarna, krigsmaterielverket, fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse förklarade sig — på de skäl överbefälhavaren anfört mot en mera genomgripande omorganisation av förvaltningstjänsten under rådande förhållanden — eniga med överbefälhavaren beträffande av denne framlagda förslag men ingick likväl, i motsats till överbefälhavaren, på en sakbedömning av utredningsförslagen.

Även *statskontoret, statens sakrevision, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, Sveriges industriförbund, svenska teknologföreningen och försvarets civila tjänstemannaförbund* förordade försiktighet med företagande av mera väsentliga ändringar i förvaltningsorganisationen med hänsyn till det utrikespolitiska läget.

Utredningens förslag om tygförvaltningstjänstens ombesörjande av de tre försvarsgrensförvaltningarna och om krigsmaterielverkets avskaffande tillstyrktes i princip av *försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna* ävensom av *försvarets civilförvaltning, statens organisationsnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och civilmilitära tjänstemannaförbundet* men avstyrktes av *krigsmaterielverket*, som ansåg att den mest effektiva förvaltningsorganisationen utgjordes av en för de tre försvarsgrenarna gemensam teknisk-ekonomisk organisation och att det därför var oklokt att rasera den grund som lagts härför genom krigsmaterielverkets tillskapande. *Statskontoret* gav uttryck för liknande synpunkter.

Förslaget om inrättande av ett nytt ämbetsverk, försvarets industriplanering, avstyrktes av *försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna* samt av *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens handels- och industrikommission och Sveriges industriförbund*. De arbetsuppgifter, som avsetts skola åvila det nya verket, ansågs utan större olägenheter kunna fördelas på redan befintliga organ — riksnämnden, försvars-

staben och försvarsgrensförvaltningarna eller särskilda av förvaltningarna tillsatta samarbetsorgan. Det föreslagna teletekniska laboratoriet ansågs organiskt böra anslutas till försvarets forskningsanstalt.

Den av utredningen förordade huvudförvaltningsprincipen godtogs av *försvarsgrensförvaltningarna*, därvid emellertid såväl marinförvaltningen som flygförvaltningen framhöll, att principen i fråga icke fick drivas för långt och sistnämnda myndighet därutöver uttalade, att ställningstagandet till frågan om vilken materiel, som skulle anskaffas gemensamt, borde ske genom överenskommelser mellan förvaltningarna.

Tillskapandet av ett för försvaret gemensamt intendenturförvaltningsverk tillstyrktes blott av *statens sakrevision* medan *försvarsgrensheferna*, *försvarsgrensförvaltningarna*, *försvarets civilförvaltning*, *statens organisationsnämnd* och *försvarets civila tjänstemannaförbund* i stället förordade en uppdelning även i fortsättningen av intendenturförvaltningstjänsten på olika organ för varje försvarsgren med tillämpning i större eller mindre omfattning av huvudförvaltningsprincipen. *Chefen för armén* och *arméförvaltningen* förordade att arméns tygförvaltningstjänst och intendenturförvaltningstjänst skulle handhas av skilda organ, av arméförvaltningen förslagsvis benämnda armétygförvaltningen och arméintendenturförvaltningen.

Den överflyttning av vissa till civilförvaltningstjänsten hänförliga arbetsuppgifter från försvarsgrensförvaltningarna till *försvarets civilförvaltning*, som föreslagits av utredningen, tillstyrktes av sistnämnda ämbetsverk och *statens organisationsnämnd* men mötte motstånd från *försvarsgrensförvaltningarnas* sida.

Beträffande den inre organisationen av de skilda ämbetsverken framfördes i yttrandena olika från utredningsförslaget avvikande yrkanden, för vilka närmare redogörelse lämnas i det följande i den mån desamma allttjämt är aktuella.

B. 1951 års organisationsändringar m. m.

Med föranledande av överbefälhavarens yttrande föreskrev Kungl. Maj:t genom brev den 28 september 1951, att krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet i princip skulle omfatta endast anskaffning av materiel i större mängder, samt förordnade om sådana provisoriska ändringar i instruktionen för krigsmaterielverket och om sådana ändrade föreskrifter angående anskaffning av krigsmateriel att fördelningen av anskaffningsverksamheten skulle komma att ske efter de av överbefälhavaren förordade riktlinjerna. Berörda anskaffningsföreskrifter innehåller, bland annat,

att krigsmaterielverket skall ombesörja endast sådan provtillverkning, som avser tillverkningsunderlagets anpassning för massanskaffning;

att under sådan av försvarsgrensförvaltning bedriven provtillverkning, som erfordras för att nykonstruerad materiel skall kunna ur tillverknings-

synpunkt i erforderlig grad tekniskt fixeras, krigsmaterielverket skall beredas tillfälle framlägga synpunkter och önskemål;

att i från försvarsgrensförvaltning till krigsmaterielverket överlämnat underlag för anskaffning, tillverkning eller kontroll ändring må ske eller avvikelse göras endast efter medgivande av vederbörlig försvarsgrensförvaltning;

att försvarsgrensförvaltning beträffande till krigsmaterielverket överlämnat anskaffningsuppdrag skall beredas tillfälle att, då så erfordras, med teknisk personal deltaga i överläggningar av teknisk art mellan verket och dess leverantörer; samt

att krigsmaterielverket genom kontinuerlig rapportering skall hålla försvarsgrensförvaltning orienterad om beställnings- och leveransläge.

I brevet föreskrevs vidare, i enlighet med överbefälhavarens förslag, att för främjande av samverkan försvarets förvaltningsmyndigheter emellan i frågor avseende materiel på såväl konstruktions- och försöksstadiet som under tillverkning skall verka tekniska delegationer, som tillskapas på tider och med sammansättning, varom överenskommelser för varje särskilt fall träffas mellan berörda myndigheter, samt att för samordnande och sammanhållande av de tekniska delegationernas verksamhet skall finnas en försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation. Delegationen skall jämväl verka för ömsesidig orientering i frågor rörande anskaffning av materiel för krigsmakten.

Delegationen består av chefen för krigsmaterielverket, cheferna för arméförvaltningens tyg- och intendenturavdelningar samt souscheferna i marin- och flygförvaltningarna. Vid handläggning av ärenden som berör försvarets sjukvårdsstyrelses och fortifikationsförvaltningens verksamhetsområden ingår även cheferna för nämnda verk i delegationen. Ledamöterna äger rätt att vid sammanträde biträdas av experter. Vid sammanträde äger även chefen för försvarsstaben eller den han utser närvara och delta i överläggningarna; han äger dock icke rösträtt. Till sammanträde kan även kallas representant från riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap samt från handels- och industrikommissionen. Ordförande är den till tjänsteställningen främste verkschefen.

Kungl. Maj:t uppdrog i brevet åt armé-, marin- och flygförvaltningarna att, efter samråd såväl inbördes som med fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse, inkomma med förslag till bestämmelser rörande vilken förvaltningsmyndighet som enligt den i förvaltningsutredningens betänkande angivna huvudförvaltningsprincipen borde vara anskaffande och förvaltande organ i avseende på materiel, som är av samma eller likartat slag för två eller flera försvarsmyndigheter.

Sedan de infordrade förslagen inkommit från förvaltningarna, meddelade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 april 1953 vissa bestämmelser rörande huvudförvaltningsprincipens tillämpning m. m. Däri föreskrevs

att *huvudförvaltningsmyndighet* skall den försvarsgrensförvaltning anses vara, som för sin försvarsgren har att anskaffa den största mängden av ett för flera försvarsgrenar gemensamt materielslag, varvid nämnda förvaltning skall handha projektering, konstruktion, försök, utarbetande av tekniskt underlag för tillverkning (upphandling) samt materielbeskrivningar och underhållsinstruktioner ävensom ombesörja inköp, leveranskontroll och krigsindustriplanering;

att *teknisk huvudförvaltningsmyndighet* skall den försvarsgrensförvaltning anses vara, som handhar samtliga i det föregående angivna uppgifter med undantag av inköp, leveranskontroll och krigsindustriplanering;

att *upphandlande myndighet* skall den myndighet anses vara, som beträffande viss materiel handhar inköp, leveranskontroll och krigsindustriplanering;

att avsteg från ovanstående allmänna grunder för huvudförvaltningsprincipens tillämpning m. m. må göras efter samråd mellan vederbörliga förvaltningsmyndigheter, exempelvis i de fall då huvudförvaltningsprincipens tillämpande helt eller delvis för viss materiel eller vid visst tillfälle — såsom vid vissa inköp i utlandet — anses ur ekonomisk synpunkt omotiverat eller ur standardiserings- och arbetssynpunkt eller av annan anledning obehövt eller opraktiskt.

Begreppet teknisk huvudförvaltningsmyndighet har skapats med tanke på sådan materiel, beträffande vilken krigsmaterielverket är upphandlande myndighet.

Till föreskrifterna är fogade *dels* förteckning över de olika materielslag, i fråga om vilkas anskaffning huvudförvaltningsprincipen skall gälla, varvid huvudförvaltningsmyndighet respektive teknisk huvudförvaltningsmyndighet angetts, *dels* en förteckning över materiel, beträffande vilken krigsmaterielverket är upphandlande myndighet.

Genom ifrågavarande föreskrifter har huvudförvaltningsprincipen gjorts tillämplig på flera viktiga materielslag, såsom viss vapenmateriel (handvapen, markkulsprutor, raketgevär, lättare pjäser m. m.), all slags ammunition, handgranater, landminor, största delen av fordonsmaterielen, viss teleteknisk och elektrisk materiel, fältarbetsmateriel samt viss intendenturmateriel.

Krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet omfattar ammunition med visst undantag, minor, sprängmedel och explosivämnen, viss teleteknisk och elektrisk materiel, gasskyddsmateriel, röjningsmateriel, häst- och hundutredningsmateriel, cykelmateriel, de viktigaste slagen av intendenturmateriel, viss sjukvårds-, veterinär- och fortifikationsmateriel samt viss allmän materiel av eller liknande handelsvarutyp och sådan materiel, som ej särskilt framställs för försvarsändamål. Exempel på den sista materiелgruppen utgör färger, fernissor, tvätt- och rengöringsmedel, järnhandelsvaror, lysrör, tågvirke, förpacknings- och distributionsmateriel m. m.

I brevet den 28 september 1951 gjordes det uttalandet att Kungl. Maj:t, under beaktande av att krigsmaterielverket bibehölls som ett organ i den militära förvaltningsorganisationen, likväl fann det angeläget att de av förvaltningsutredningen framlagda förslagen om ändringar i försvarsgrensförvaltningarnas interna organisation vann beaktande i och för åstadkommande av besparingar och mera rationella arbetsformer. Med hänsyn till dels de förändringar, som beträffande organisation och personaluppsättning inträtt efter de av förvaltningsutredningen gjorda organisationsundersökningarna, dels den omvärdering av organisation och personaluppsättning, som måste företas på grund av krigsmaterielverkets bibehållande i organisationen, borde frågan om förändringar i förvaltningsmyndigheternas organisation och personaluppsättning dock tas under ytterligare övervägande. I anslutning härtill uppdrog Kungl. Maj:t, dels åt försvarets civilförvaltning, arméförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen att inkomma med de förslag till ändringar i förvaltningsutredningens förslag, som — med beaktande av då rådande förhållanden — kunde finnas påkallade i förvaltningens organisation, därest krigsmaterielverket bibehölls med i brevet preciserade uppgifter och den av utredningen föreslagna försvarets industriplanering icke organiserades samt beträffande intendenturförvaltningstjänsten valdes ett av förvaltningsutredningen med II betecknat alternativ (innebärande försvarsgrensvis organiserad förvaltning, modifierad enligt huvudförvaltningsprincipen), dels ock åt krigsmaterielverket att inkomma med de förslag till ändringar i organisationen av de i utredningens förslag till försvarets industriplanering hänförliga enheterna standardiseringssektion och kontrollmetodiksektion, som befanns påkallade, därest dessa organisationsenheter ingick i krigsmaterielverket.

De sålunda infordrade uppgifterna inkom från de berörda myndigheterna i slutet av år 1951. Sedermera har från myndigheternas sida i olika sammanhang framförts förslag, innebärande frångående i vissa avseenden från tidigare framlagda synpunkter, främst på den inre organisationen av vederbörande verk. För förslagen lämnas — i den mån de berör spörsmål som omfattas av föreliggande proposition — närmare redogörelse i det följande.

C. 1953 års utredning m. m.

Efter ytterligare beredning av organisationsfrågan inom försvarsdepartementet anmodade jag genom skrivelse den 30 juli 1953 överbefälhavaren att efter samråd med berörda centrala förvaltningsmyndigheter inkomma med *dels* besked huruvida de i yttrandet över förvaltningsutredningens betänkande den 29 juni 1951 anförda synpunkterna enligt överbefälhavarens mening alltså var aktuella, *dels* de synpunkter rörande försvarets centrala förvaltning som kunde anföras med stöd av erfarenheter vunna efter

Kungl. Maj:ts beslut den 28 september 1951 med vissa föreskrifter beträffande försvarets centrala förvaltning.

I skrivelsen erinrades om att överbefälhavarens — liksom flera andra remissmyndigheters — yttranden över ifrågavarande förslag till stor del kommit att präglas av världsläget vid tidpunkten för yttrandenas avgivande. Ett avgörande av denna för försvaret viktiga organisationsfråga borde icke baseras på delvis inaktuella bedömanden. Det framhölls vidare, att underlag dåmera borde finnas att bedöma huruvida de genom beslutet den 28 september 1951 vidtagna åtgärderna kunde anses ha varit tillfyllest för att åstadkomma de rationellare arbetsformer inom berörda förvaltningar och främja den samverkan förvaltningarna emellan, som avsetts.

Med anledning härav har överbefälhavaren med skrivelse den 12 augusti 1953 till mig överlämnat en promemoria med vissa synpunkter rörande organisationen av försvarets centrala förvaltning. Det förslag, i vilket promemorian utmynnar, innebär i huvudsak, att krigsmaterielverket bör avvecklas och dess uppgifter fördelas på andra organ. Armé-, marin- och flygförvaltningarna har i allt väsentligt anslutit sig till vad som anförts i promemorian. Försvarets civilförvaltning har framhållit, att de synpunkter som anförts i väsentliga avseenden ligger utanför civilförvaltningens verksamhetsområde. Ämbetsverket har emellertid i och för sig icke funnit anledning till erinran. Yttranden med vissa detaljsynpunkter från marinförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets civilförvaltning och försvarets fabriksstyrelse har fogats till överbefälhavarens skrivelse.

Krigsmaterielverket, som ansett sig förhindrat att teckna samråd på promemorian, har i stället till mig avlåtit en särskild skrivelse i frågan. Till denna har fogats en promemoria, i vilken vissa av de utav överbefälhavaren framförda synpunkterna kritiserats. Med anledning härav har överbefälhavaren ingett en tilläggspromemoria med sammanställning av vissa synpunkter på vad krigsmaterielverket anfört.

Slutligen har chefen för krigsmaterielverket i särskild skrift till mig framfört vissa synpunkter och förslag.

Över här ovan berörda skrivelser och promemorior har yttranden inhämtats från statskontoret, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och Sveriges industriförbund.

En närmare redogörelse för nyssnämnda skrivelser och promemorior ävensom däröver avgivna yttranden lämnas i det följande under kap. II. A.

För att erhålla erforderligt underlag att bedöma detaljorganisation och personalbehov har jag infordrat förslag härom från berörda förvaltningar. Detta har skett genom skrivelse den 30 oktober 1953. Till ledning för berörda förslag har lämnats vissa direktiv samt en promemoria angående grundlinjerna för en förvaltningsreform jämte tablåer, utvisande den till-

tänkta inre organisationen i huvuddrag. Myndigheterna har anmodats att vid utarbetande av ifrågavarande förslag, för så vitt ej annat följde av de allmänna riktlinjerna, så långt möjligt beakta vad förvaltningsutredningen förordat. Ifrågavarande förslag har ingetts till mig genom överbefälhavaren, som därtill fogat ett sammanfattande yttrande.

Departementschefen.

När frågan om organisationen av försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning nu tas upp till statsmakternas prövning, sker detta efter ett långvarigt och omfattande utredningsarbete. Tillfälle har beretts ett stort antal myndigheter och organisationer inom och utom försvaret att framföra sina synpunkter och förslag i olika hänseenden. Med hänsyn till att det världspolitiska läget år 1951 bedömdes lägga hinder i vägen för en mera genomgripande förvaltningsreform, vidtogs endast begränsade jämkningar inom den gällande organisationens ram genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 september 1951. Överbefälhavarens den 12 augusti 1953 avgivna förslag jämte yttranden däröver har byggt jämväl på erfarenheterna av berörda organisationsändringar. Då det utrikespolitiska läget inte längre anses stå i vägen för en förvaltningsreform, torde tiden vara inne att från grunden ompröva den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltningstjänstens organisation. Det förslag, som jag i det följande framlägger, stämmer i vissa delar icke överens med huvudpunkterna i 1946 års förvaltningsutrednings förslag. De viktigaste skiljaktigheterna består i att försvarets industriplanering inte föreslås skola inrättas liksom ej heller en för försvaret gemensam intendenturförvaltning. I gengäld innebär mitt förslag tillkomsten av en försvarets förvaltningsdirektion med vissa samordnande och ledande uppgifter. Med hänsyn till den utveckling, som ägt rum på olika områden, är förvaltningsutredningens organisationsförslag, som bygger på undersökningar åren 1946—1950, numera i vad rör detaljerna delvis inaktuellt. Även beträffande huvuddragen av förvaltningarnas inre organisation har vissa jämkningar i jämförelse med utredningens förslag ansetts påkallade. Utredningens personal- och kostnadsberäkningar kan av lätt insedda skäl numera inte oförändrade läggas till grund för ett beslut i förvaltningsfrågan.

Även om det förslag jag här framlägger således i organisatoriskt hänseende innebär delvis icke oväsentliga avvikelser från förvaltningsutredningen, har jag emellertid strävat efter att så långt möjligt, ehuru understundom i annan form än utredningen tänkt sig, tillvarata grundtankarna bakom utredningens förslag. Jag torde i det följande få lämna en översikt över de allmänna principer för den centrala försvarsförvaltningens organisation, som varit vägledande vid utformande av förslaget.

Huvudintresset knyter sig av naturliga skäl till tygförvaltningstjänsten med hänsyn till dess ekonomiska och militära betydelse. Beträffande denna

har min strävan varit att skapa förutsättningar för en effektiv materielanskaffning och att förverkliga av förvaltningsutredningen uppställda principer: klar ansvarsfördelning, rationellt utnyttjande av de tekniska specialisterna samt god kontakt mellan konstruktörer och tillverkare. Mot denna bakgrund har övervägande skäl ansetts tala för att krigsmaterielverket utgår ur organisationen och att garantier i annan ordning skapas för att de kommersiella och ekonomiska synpunkterna skall vinna tillbörligt beaktande.

Det har bedömts vara en angelägenhet av första ordningen att eliminera det dubbelarbete, som f. n. förekommer såväl vid viss krigsmaterielanskaffning som på andra områden, exempelvis i fråga om vissa delar av civilförvaltningstjänsten. Jag har särskilt sökt tillse att den nya organisationen icke rymmer någon grundval för dubbelarbete.

Målsättningen i fråga om förvaltningarnas inre organisation har varit att ge de olika underavdelningarna klart och sakligt avgränsade arbetsuppgifter samt att till särskilda organ inom respektive förvaltningar sammanföra sådana funktionella uppgifter, som lämpligen kan handhas centralt för myndigheten i dess helhet. Organisationen tar vidare sikte på att säkra erforderligt inflytande för den kommersiella och ekonomiska sakkunskapen. Den interna organisationen är bl. a. avsedd att skapa förutsättningar för ett fortlöpande rationaliseringsarbete i personal- och kostnadsbesparande syfte. Det syns mig ofrånkomligt att en dylik verksamhet bedrivs kontinuerligt, om risken för överorganisation skall kunna förebyggas. Vidgade möjligheter bereds förvaltningarna att anlita experter utifrån. Jag återkommer till detta spörsmål vid behandlingen av förvaltningsmyndigheternas m. m. organisation.

Särskilt intresse har samordningsfrågorna tilldragit sig. Först må nämnas den redan nu i stor utsträckning genomförda huvudförvaltningsprincipen, som avses skola ytterligare byggas ut och som förhindrar att anskaffning av för försvarsgrenarna gemensam materiel av mera standardmässig natur splittras på flera händer. I olika sammanhang utgår jag från att samarbets- och samordningsorgan för olika frågor inrättas, i den mån så ej redan skett, och jag förutsätter att nya dylika i mån av behov skall växa fram inom den nya organisationen. Tanken bakom inrättandet av dessa organ, som föreslås skola benämnas samarbetsdelegationer, är att likartad verksamhet inom de olika förvaltningarna bör regleras likformigt och att förvaltningarna skall såväl tillgodogöra sig varandras rön och erfarenheter som hämta impulser från områden utom försvaret. Samarbetsorganen bör givetvis även ägna uppmärksamhet åt att den allmänna tekniska och vetenskapliga utvecklingen inom respektive områden kommer försvaret tillgodo.

Jag räknar vidare med att det redan nu i stor utsträckning mera formöst bedrivna samarbetet mellan förvaltningarna och underavdelningar inom olika förvaltningar skall utvecklas.

Som ett samordnande och i viss mån ledande organ på ett högt plan föreslås som jag i det föregående antytt, att en försvarets förvaltningsdirektion inrättas med representanter för bl. a. näringslivet som ledamöter. Organisationens byggnad i detta hänseende är icke avsedd att återverka på förvaltningens egenskap av Kungl. Maj:t underställda ämbetsverk.

Som resultat av bl. a. de samordnande åtgärderna kan förväntas att den centrala försvarsförvaltningen i större utsträckning än f. n. såväl utåt som inåt skall komma att fungera som en enhet. På denna väg kan förutsättningar organiskt växa fram för en förenklad och på flera områden gemensam förvaltningsorganisation. Framtiden får utvisa lämpligheten av att skapa ytterligare gemensamma organ för den centrala förvaltningen. Detta spörsmål sammanhänger givetvis även med frågan om den framtida försvarsordningens utseende.

KAP. II. PRINCIPIELLA SYNPUNKTER PÅ FÖRVALT- NINGSVERKSAMHETEN INOM TYG-, INTENDENTUR- OCH CIVILFÖRVALTNINGSTJÄNSTENS OMRÅDEN.

A. Tygförvaltningstjänsten.

1. 1946 års militära förvaltningsutredning.

Under ett särskilt avsnitt av sitt betänkande (s. 24—29) benämnt »Utvecklingstendenser inom krigsmaterielområdet» framhåller utredningen att, då tygförvaltningen har att svara för att landets försvarskrafter är försedda med för deras krigsberedskap erforderlig, tidsenlig egentlig krigsmateriel, en framträdande uppgift för tygförvaltningens målsmän är att städse följa den tekniska utvecklingen på alla de områden denna krigsmateriel omspänner. I vår tid går, konstaterar utredningen, denna utveckling framåt med större snabbhet än någonsin tillförne och ställer därför allt större anspråk på de myndigheter, som skall handha materielens förvaltning. För att något belysa de problem, som dessa myndigheter har att i förevarande hänseende bemästra, lämnar utredningen att flertal exempel på utvecklingstendenserna i fråga om de viktigare krigsmaterielslagen.

Av de anförda exemplen anser utredningen det framgå, att det tekniska fortskridandet på krigsmaterielens område icke numera, såsom tidigare var fallet, karakteriseras av ett långsamt och kontinuerligt fogande av länk till länk i en utvecklingskedja utan fastmer av en snabb och ofta språngvis skeende nydaning. Även om alltjämt mycken möda nedläggs på en förbättring av de traditionella stridsmedlen inriktas krafterna dock i stor utsträckning på tillskapandet av nya och för blivande motståndare okända hjälpmedel för krigföringen. De ledande stormakterna offrar ofantliga summor på forsknings- och konstruktionsarbete för framställande av sådana medel. Den materiella överlägsenhet, som ett snabbt utnyttjande av nya tekniska rön kan ge, kan icke i samma utsträckning som förr uppvägas av kvantitet, personligt mod, god disciplin och skicklig strategi. Tvärtom tenderar krigföringen att bli alltmer beroende av den tekniska standarden inom respektive länders krigsmakter. Framgång i krig kommer, anser utredningen, för vårt lands del icke längre att vara möjlig, om icke försvarskrafterna är utrustade med vapen, som kan mäta sig med andra länders. För att vi icke skall komma efter i utvecklingen erfordras att forsknings-, konstruktions- och försöksverksamhet kan bedrivas i all den omfattning våra resurser medger.

Krigsmaterielområdets oerhörda omfattning och vårt lands begränsade möjligheter nödvändiggör emellertid enligt utredningens mening en stark sovring av forsknings- och konstruktionsobjekten. Utredningen finner det därvid vara en angelägenhet av vikt att på ett så tidigt stadium som möjligt kunna avgöra om ett objekt förtjänar att bearbetas och, om så är fallet, vilken inriktning bearbetningen bör få. Härför erfordras i första hand en bedömning av det tilltänkta stridsmedlets militära värde och användningsområde. Problem av berörd art kan enligt utredningens uppfattning endast lösas i samarbete mellan de militära staberna och vetenskapsmännen. Utredningen erinrar om att organ för sådant samarbete under andra världskriget i Förenta Staterna och Storbritannien utförde ett mycket värdefullt arbete. Med hänsyn till den stora betydelsen av att såväl forsknings- som konstruktionsverksamheten på förevarande område inriktas mot de lämpligaste målen, anser utredningen det angeläget, att även i vårt land ett organ skapas för en till en sådan inriktning syftande operativ och taktisk analys.

Detta organ bör enligt utredningens förslag anknytas till försvarsstaben samt bestå av taktiskt och strategiskt väl skolade officerare från samtliga försvarsgrenar samt vetenskapsmän och tekniker. Genom organets verksamhet skulle berörda myndigheter på tidigt stadium kunna få klara direktiv om vilken inriktning forskning, materielutveckling och anskaffning bör ges. Härigenom minskas, anser utredningen, riskerna för att de stora summor vårt land årligen offrar på materielanskaffning för försvaret används på felaktigt sätt samt att de delar av landets vetenskapliga och tekniska resurser som tas i anspråk härför förslösas på olämpliga forsknings- och anskaffningsobjekt.

Den avgörande betydelse, som numera måste tillmätas stridsmedlens modernitet, nödvändiggör enligt utredningens uppfattning en sådan organisation av den centrala krigsmaterieförvaltningen, att den har möjlighet att framgångsrikt fylla sina uppgifter i fråga om projektering och konstruktion samt att, med den snabbhet utvecklingen kräver, i erforderlig omfattning framskaffa färdig materiel. I fråga om förvaltningsorganisationens anpassning efter krigsmaterielutvecklingen anför utredningen vidare i huvudsak följande.

Av utomordentlig vikt är, att organisationen möjliggör och underlättar en intim kontakt mellan alla de tekniker, som har med ett materielslags projektering, konstruktion och tillverkning att skaffa. Det organ, som projekterat en apparat för visst ändamål, måste kunna följa den vidare bearbetningen av projektet och kontrollera tillverkningen så, att den färdiga produkten verkligen lämpar sig för den avsedda användningen. Under tillverkningens gång vinnas ofta erfarenheter, vilka, om de görs tillgängliga för konstruktören, kan bidra till en förbättrad konstruktion. Ett direkt samarbete mellan konstruktören och tillverkaren är även av denna anledning av stor betydelse.

Också vid köp av redan färdigkonstruerad materiel — främst gäller detta vid inköp från utlandet — är det angeläget med en sådan kontakt mellan den för materiels lämplighet ansvariga förvaltningsmyndigheten och leverantören, att garantier finns för att den inköpta materielen kan användas för avsett ändamål. Organisationen får icke lägga hinder i vägen för en dylik kontakt.

För att förvaltningsorganisationen skall kunna fylla sitt syfte måste den vidare förfoga över tekniskt utbildad personal i erforderlig omfattning, i synnerhet mera kvalificerad sådan, och denna personal skall kunna utnyttjas på effektivast möjliga sätt. Den långt drivna tekniska utvecklingen har i förut oanad omfattning ökat komplicitetsgraden hos den moderna krigsmaterielen. Detta framtvingar i sin tur en långt gående specialisering av den personal, som är sysselsatt med materiels projektering, konstruktion och underhåll. För att en tekniker skall kunna tränga så djupt in i de problem, som sammanhänger med ett stridsmedels användning och konstruktion, att han har utsikt att kunna utveckla eller förbättra detsamma, måste han inskränka sin verksamhet till ett mycket begränsat materielområde. På varje sådant område kan vårt land frambringa endast ett fåtal specialister. Förvaltningsorganisationen måste därför vara sådan, att den kräver minsta möjliga antal specialister, samt även sådan, att specialisterna så långt sig göra låter får odelat ägna sig åt sina specialiteter. De bör alltså så litet som möjligt belastas med förvaltningsuppgifter, som verkar hindrande på deras huvudsysselsättning och för vilka de kanske är mindre väl lämpade.

Slutligen måste förvaltningsapparaten för att kunna tillgodose de angivna syften vara så uppbyggd, att fördelningen av förvaltningsansvaret är absolut klar. Det får exempelvis icke råda någon tvekan om vem som skall ställas till svars för eventuella materielfel eller anskaffningsförseningar.

Av de undersökningar, som för utredningens räkning utförts på tygförvaltningens område, finner utredningen det otvetydigt framgå, att den nuvarande organisationen av krigsmaterieförvaltningen icke motsvarar de krav, som numera måste ställas på en sådan organisation. Härom anför utredningen, bland annat, följande.

Inom de områden av tygförvaltningen, där förvaltningsverksamheten för närvarande är delad mellan försvarsgrensförvaltningarna och krigsmaterielverket, ledes projektering, konstruktion och försök av respektive försvarsgrensförvaltningar, vilka även handhar behovsberäkningar och ekonomisk planering. Sedan konstruktionsverksamheten fortskridit så långt att en prototyp skapats och provserier tillverkats, överlämnas det tekniska underlaget till inköpsorganet, krigsmaterielverket, som helt tar upp och håller kontakt med tillverkarna — statliga eller icke statliga. Krigsmaterielverket har en egen teknisk byrå, som granskar det tekniska underlaget och omarbetar detta med hänsyn till massfabrikationens krav, vilket bl. a. kan innebära ändring av bearbetningsmetoder, operationsföljder och konstruktioner, allt i tillverkningsförenklande syfte. Bearbetningen för förenkling och förbilligande av tillverkningen sker som regel i samråd med och efter förslag från den offererande industrien. Leveranskontroll av den materiel, som köpts av krigsmaterielverket, utförs i huvudsak av verkets egen kon-

trollbyrå. Undantag utgör materielinköpen från AB Bofors samt inköpen av viss telemateriel, vilka på uppdrag av krigsmaterielverket kontrolleras av de beställande försvarsgrensförvaltningarna. Sedan materielen levererats, ankommer uppbördskontrollen och materielens underhåll på försvarsgrensförvaltningarna.

Den sålunda tillämpade fördelningen av förvaltningsverksamheten har redan före utredningens tillsättande i olika sammanhang varit föremål för kritik.

Genom försvarsdepartementets ämbetsskrivelse den 13 november 1946 har till utredningen för att tas i beaktande vid utredningsuppdragets fullgörande överlämnats en på uppdrag av chefen för försvarsdepartementet genom statens sakrevision verkställd undersökning angående vissa förhållanden i samband med anskaffningen genom krigsmaterielverkets försorg av krigsmateriel för armémyndighets räkning. Undersökningen, som — efter det påståenden om fel och försummelser från krigsmaterielverkets sida offentligen framförts — tillkommit på därom av chefen för nämnda ämbetsverk gjord framställning, ger vid handen, att — även om grövre fel och försummelser från verkets sida icke kunnat påvisas — brister förelegat bl. a. beträffande tillverkningskontrollen och uppgjorda leveransplaner samt framför allt i samarbetet mellan verket och arméförvaltningen. Vilken av nämnda myndigheter, som i de särskilda fallen burit ansvaret för förekommande felaktigheter, har ofta varit oklart med därav följande tekniska och ekonomiska konsekvenser.

Såsom i utredningsdirektiven framhållits har även överbefälhavaren framställt vissa anmärkningar i här förevarande hänseende. Ut i sin i direktiven återopade skrivelse den 10 januari 1946 angående organisation av försvarets högsta ledning m. m. har överbefälhavaren bl. a. framhållit, att vissa allvarliga olägenheter i den år 1943 fastställda förvaltningsorganisationen framkommit, av vilka den allvarligaste var oklarheten rörande uppdelningen i fråga om uppgifter, befogenheter och ansvar mellan krigsmaterielverket och övriga centrala förvaltningsmyndigheter. Denna oklarhet hade lett till slitningar mellan de berörda myndigheterna och hade vidare medfört, att orsakerna till begångna misstag och uppkomna leveransförseningar icke kunnat klarläggas.

Även utredningen har kommit till den uppfattningen, att den nuvarande fördelningen av förvaltningsverksamheten på förevarande område icke är tillfredsställande. Det har sålunda förekommit, att krigsmaterielverket vid granskningen av det tekniska underlaget för materielanskaffningen företagit justeringar i av vederbörande försvarsgrensförvaltning gjorda konstruktioner utan att samråd ägt rum med förvaltningen i fråga. Åtgärderna, vilka som regel företagits för att bättre anpassa konstruktionerna efter tillverkningstekniska krav, har understundom lett till att materielen icke fungerat på sätt som avsetts. I fråga om leveranskontrollen har det visat sig, att försvarsgrensförvaltningarna icke litar på krigsmaterielverkets kontroll utan i vissa fall utför noggrann övervakning av densamma. De angivna förfaringssätten medför mycket dubbelarbete, särskilt beträffande kontrollverksamheten men även i fråga om bearbetningen av det tekniska underlaget. En påtaglig olägenhet av den rådande organisationen är, att tekniska specialister på samma materielslag måste finnas både inom krigsmaterielverket och försvarsgrensförvaltningarna. Såsom överbefälhavaren framhållit, har systemet även medfört oklarhet i ansvarsfördel-

ningen och svårigheter att klarlägga orsakerna till begångna misstag och uppkomna leveransförseningar. Den allvarligaste följden av det nuvarande systemet är emellertid enligt utredningens uppfattning, att de konstruerande och beställande förvaltningarna icke får direkt kontakt med tillverkarna. De erfarenheter, som krigsmaterielverkets tekniker erhåller i sitt samarbete med tillverkningen dels vid utarbetande av fabriktionsbestämmelser — förslag till sådana bestämmelser kommer ofta från de offererande fabrikerna — och dels vid tillverkningskontrollen, kommer icke i önskvärd omfattning försvarsgrensförvaltningarna tillgodo.

Det är emellertid icke blott förvaltningsfunktionernas uppdelning på krigsmaterielverket å ena sidan och försvarsgrensförvaltningarna å den andra som är otillfredsställande i den nuvarande förvaltningsorganisationen. Fördelningen inom de centrala verken av förvaltningsuppgifterna på olika enheter kan i många fall ske efter rationellare grunder än för närvarande. I icke ringa utsträckning förekommer det sålunda, att den inre organisationen av verken är så ordnad, att teknisk sakkunskap på samma materielslag måste vara tillfinnandes inom flera verksenheter, vilket innebär en misshushållning med teknisk personal. Genom att därvid de tekniska funktionerna icke i tillräcklig grad renodlats utan sammanblandats med andra uppgifter, får teknikerna ofta icke i önskvärd utsträckning ägna sig åt den verksamhet för vilken de huvudsakligen avsetts och erhållit särskild utbildning.

Utredningen finner för sin del, att för att den centrala krigsmaterieförvaltningen skall motsvara de krav, man enligt utredningens uppfattning måste ställa på densamma — klar ansvarsfördelning, god kontakt mellan konstruktörer och tillverkare samt rationellt utnyttjande av de tekniska specialisterna — det är nödvändigt att i den utsträckning sig göra låter samla handläggningen av alla tekniska funktioner beträffande visst materielslag inom en och samma centrala förvaltningsmyndighet och inom denna myndighet inom en och samma avdelning eller byrå. En materielförvaltande centralmyndighet bör således enligt utredningen i första hand bestå av ett antal sakavdelningar eller sakbyråer, var och en för handhavande av alla de tekniska funktionerna beträffande viss likartad materiel. I fråga om sammansatt krigsmateriel, t. ex. flygplan, fartyg och stridsvagnar, finner utredningen det emellertid nödvändigt med en enhetlig sammanhållning av hela stridsmedlets projektering och konstruktion. Fördelningen av materielförvaltningen mellan olika förvaltningsmyndigheter och mellan olika underavdelningar av en myndighet får icke, betonar utredningen, ske så, att denna sammanhållning äventyras.

För att icke materielspecialisterna skall behöva åläggas sådana med materielens förvaltning sammanhängande uppgifter för vilka de kanske är mindre lämpade och som hindrar dem i deras tekniska verksamhet bör enligt utredningens förslag sådana arbetsuppgifter, som icke förutsätter detaljerad materielkunskap men väl fackutbildning inom en viss arbetsfunktion, t. ex. inköpsverksamhet, verkstadsdrift och litteraturtjänst, icke belasta sakavdelningarna (-byråerna) utan handläggas inom särskilda

funktionella organ av personal med erforderliga speciella kvalifikationer. Härutöver erfordras enligt utredningen inom en materielförvaltande myndighet vissa stabsorgan för ledning och planering av myndighetens verksamhet m. m.

Även i övrigt bör enligt utredningens mening alla de åtgärder vidtas, som är ägnade att renodla ifrågavarande teknikers arbetsuppgifter. En sådan åtgärd finner utredningen vara att från de centrala förvaltningarna och till lokalförvaltningarna delegera beslutanderätten i frågor, som icke ovillkorligen kräver central handläggning, samt att förenkla kommunikationerna mellan central- och lokalförvaltningarna.

Utredningen har under sina försök att åstadkomma en lämplig organisation på tygmaterielförvaltningens område till en början undersökt om icke en sådan skulle kunna ernås genom att låta försvarsgrensförvaltningarna själva omhänderta den tekniska bearbetningen och kontrollen av den materiel förvaltningarna själva projekterat. I den nuvarande förvaltningsorganisationen skulle alltså — förutom en viss rationalisering av försvarsgrensförvaltningarnas inre organisation — allenast göras den ändringen, att dessa uppgifter överflyttades från krigsmaterielverket till respektive försvarsgrensförvaltningar. Krigsmaterielverket skulle således i fråga om anskaffning av krigsmateriel övergå till att bli ett rent inköpsorgan. Utredningen har emellertid funnit, att även den rena inköpsverksamheten så intimt sammanhänger med de tekniska funktionerna vid materiellens anskaffande, att ansvaret härutinnan icke bör delas på flera instanser. Erfarenheterna från den nuvarande organisationen utvisar enligt utredningens uppfattning, att en sådan delning icke kan ske utan slitningar instanserna emellan, vilka kan menligt inverka på anskaffningen.

Utredningen har funnit, att endast två organisationsalternativ kan tänkas, som på ett tillfredsställande sätt motsvarar kraven på tygmaterielförvaltningens handhavande.

Enligt det ena alternativet, av utredningen kallat alternativ I, skulle all förvaltning av krigsmateriel koncentreras till ett enda för försvaret gemensamt centralt ämbetsverk, vilket verk skulle överta samtliga de uppgifter på tygförvaltningens område, som nu åvilar krigsmaterielverket samt armé-, marin- och flygförvaltningarna. Ett sådant verk bör enligt utredningen lyda omedelbart under Kungl. Maj:t. Chefskapet för verket bör utövas antingen av överbefälhavaren med en souschef för den direkta ledningen av verket eller också av en överbefälhavaren ej underställd chef.

Det andra alternativet (av utredningen kallat alternativ II), efter vilket en lösning av föreliggande organisationsproblem enligt utredningens mening låter sig tänkas, är en uppdelning även i fortsättningen av tygmaterielförvaltningen på de tre försvarsgrensförvaltningarna, armé-, marin- och flygförvaltningarna.

Därvid kan emellertid, framhåller utredningen, en återgång till det

tidigare rådande systemet med helt och hållet försvarsgrensvis ordnad förvaltning icke ifrågakomma. Utredningen anför härom följande.

Inom tygförvaltningens område finns i icke ringa omfattning materiel, som i samma eller liknande utförande används inom samtliga försvarsgrenar eller inom två av dem. En försvarsgrensvis helt genomförd uppdelning av konstruktion och anskaffning av sådan materiel skulle icke stå i överensstämmelse med kravet på koncentration av förvaltningsverksamheten i vad avser samma eller liknande materielslag. I stället bör enligt detta alternativ fördelningen av krigsmaterielens handhavande mellan de tre försvarsgrensförvaltningarna ske efter principen att den försvarsgrensförvaltning, som för sin försvarsgren har att anskaffa den största mängden av ett för flera försvarsgrenar gemensamt materielslag, skall handha huvudförvaltningen av detsamma. Med huvudförvaltning förstår utredningen i detta sammanhang projektering, konstruktion, försök, utarbetande av tekniskt underlag för anskaffning, inköp, leveranskontroll samt upprättande av materielbeskrivningar och underhållsinstruktioner. I de fall där en försvarsgrensförvaltning sålunda skall utöva huvudförvaltningen beträffande viss materiel för annan försvarsgrensförvaltnings räkning, skall denna andra försvarsgrensförvaltning handlägga allenast frågor rörande krigsförberedelsearbete, ekonomisk planering, materielsinspektion, förrådshållning och reparationstjänst. Vissa undantag från sistnämnda princip blir dock nödvändiga med hänsyn till den sammansatta materielen.

Vidare finns inom tygförvaltningens område funktioner, vilka otvivelaktigt icke bör anförtros var och en av försvarsgrensförvaltningarna utan bör handhas av för hela försvaret gemensamma organ med direktivrätt i förhållande till försvarsgrensförvaltningarna.

Hit hör i första hand vissa uppgifter i samband med den s. k. industriplaneringen, d. v. s. den verksamhet för planering av krigsmaterielförsörjningen under beredskap och krig, som redan nu i viss utsträckning undantagits från försvarsgrenschefernas bestämmande och ålagts dels riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och dels krigsmaterielverket. Det ligger i sakens natur att på detta område måste finnas av försvarsgrenscheferna oberoende instanser för bl. a. fördelningen av tillgänglig industrikapacitet såväl mellan militära och civila behov som ock mellan försvarsgrenarna.

Ett annat område där ett samordnande organ för försvarsgrenarnas verksamhet erfordras är standardiseringens. Erfarenheten från såväl statlig som enskild företagsamhet visar nödvändigheten av att det inom varje större organisation, som handhar materiel, finnes en i standardfrågor ledande och samordnande instans, som med viss tyngd kan hävda standardiseringssynpunkter. Inom försvaret bör ett dylikt organ dessutom självt utge standard för viss materiel, främst sådan, som är gemensam för flera försvarsgrenar och som skall krigstillverkas eller ur förrådshållnings- och krigsreparationssynpunkt är av väsentlig betydelse. Organet bör vidare ha att utarbeta för försvaret gemensam nomenklatur och materielkod, vilken utgör grunden för standardiseringsverksamheten. Inom gällande förvaltningsorganisation åvilar ifrågavarande standardiseringsuppgifter krigsmaterielverket.

Ett nära samband med berörda uppgifter på standardiseringens område har den verksamhet, som avser att utveckla och samordna kontrollmetodiken. Vid all materielltillverkning är en ändamålsenlig och tillförlitlig

kvalitetskontroll av väsentlig betydelse. För försvarets del torde det vara nödvändigt, att de teoretiskt matematiska grunderna för kontrollmetodiken behandlas av ett för försvarsgrenarna gemensamt organ. De teoretiska utredningarna inom detta organ bör praktiskt omsättas i bl. a. utarbetande av allmänna kontroll- och leveransbestämmelser samt tabeller och normer för statistisk kontroll. För sin verksamhet behöver organet underlag i form av tillförlitliga mätresultat och skall därjämte kunna prova nya mätinstrument. Med hänsyn härtill och då flertalet mätdon är gemensamma för hela försvaret, är det naturligt, att åt organet i fråga jämväl anförtros uppgiften att konstruera och anskaffa mätdon. En stor del av mät donsanskaffningen sammanhänger för övrigt intimt med planeringen av krigsmaterieltillverkningen under beredskap och krig. Även den nu berörda verksamheten handhas för närvarande av krigsmaterielverket.

Sistnämnda ämbetsverk fungerar bl. a. även såsom försvarets patentorgan. Det torde vara ändamålsenligt, att patentärenden avseende uppfinningar beträffande krigsmateriel eller eljest av betydelse för rikets försvar även i fortsättningen behandlas inom en för försvarsgrenarna gemensam institution.

Försvarets teletekniska materiel har visserligen i stor utsträckning olika användningsområden inom de olika försvarsgrenarna och måste därför i skilda hänseenden ges olika utföranden inom armén, marinen och flygvapnet. Såväl på det systematiska området som inom detaljtekniken finns dock så mycket för telematerielen gemensamt att vid en försvarsgrensvis ordnad förvaltning en samordning i någon form är nödvändig. Konstruktionsverksamheten utförs beträffande telemateriel i huvudsak på laboratorium. Genom att inrätta ett för försvarsgrenarna gemensamt teletekniskt laboratorium, som kan ställa högkvalificerade tekniker inom de olika materiel- och systemområdena till försvarsgrensförvaltningarnas förfogande och där den personal, som inom sistnämnda verk är sysselsatt med anpassning och konstruktion av telemateriel, kan utföra sina försök, bör en samordning i önskvärd omfattning kunna komma till stånd på förevarande område.

Till ett för försvarsgrenarna gemensamt organ måste slutligen också överlåtas att bestämma vilken försvarsgrensförvaltning som skall handha huvudförvaltningen av för flera försvarsgrenar gemensam materiel samt att samordna och övervaka dessa förvaltningars inköpsverksamhet.

De funktioner, som enligt vad sålunda anförts borde handhas av utanför försvarsgrenarna stående organ, är enligt utredningens uppfattning alla — med undantag av de uppgifter, som åvilar riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och vilka alltjämt bör tillkomma nämnden — av den art, att de i alternativ II bör kunna inordnas under ett och samma verk, förslagsvis benämnt försvarets industriplanering. Detta verk bör enligt utredningen lyda direkt under Kungl. Maj:t. Då på verket skulle ankomma att i olika avseenden verkställa avvägning mellan försvarsgrenarna och slita tvister mellan försvarsgrensförvaltningarna, föreslås det samma skola ställas under chefskap av överbefälhavaren. Under honom föreslås den direkta ledningen av verket skola utövas av en souschef.

Chefskapet över försvarsgrensförvaltningarna föreslås såsom för när-

varande skola utövas av respektive försvarsgrenshefer. För den direkta ledningen av förvaltningsverksamheten bör enligt utredningen liksom nu finnas en souschef för varje verk.

Vid sina överväganden beträffande vilket av de båda ovan angivna alternativen för tygmaterieförvaltningens ordnande som bör väljas har utredningen (betänkandet s. 37—40) verkställt jämförelser mellan alternativens för- och nackdelar med avseende på såväl var och en av de huvudmaterielgrupper i vilka tygmaterielen låter sig indelas som ock envar av de förvaltningsfunktioner, som enligt utredningens förut återgivna uppfattning bör frångiljas den rent tekniska verksamheten. Jämförelserna ger enligt utredningens mening till resultat, att för alternativ I främst talar, att krigsplaneringen och inköpsverksamheten bättre kan samordnas samt att i fråga om materielslagen vapen, ammunition och teleteknisk materiel kravet på standardisering lättare kan tillgodoses och verksamheten i viss mån kan bedrivas rationellare med undvikande i stort sett av dubbelarbete. Till förmån för alternativ II anförs i första hand, att detsamma beträffande projektering och konstruktion av sammansatta stridsmedel skapar större förutsättningar för åstadkommande av snabba och kvalitativt fullgoda arbetsresultat samt möjliggör intimare kontakt mellan försvarsgrensheferna och förvaltningsorganen. Enligt utredningens uppfattning finns således skäl, som talar till förmån för båda alternativen. Båda anses av utredningen innebära väsentliga förbättringar i förhållande till den nuvarande organisationen av tygförvaltningstjänsten. Rent principiellt får enligt utredningens mening alternativ I anses innefatta den lämpligaste organisationsformen på förevarande område. Emellertid lämpar sig, framhåller utredningen, detta alternativ mindre väl för den nuvarande försvarsordningen där de tre försvarsgrensheferna svarar envar för sin försvarsgrens materielutrustning. Försvarsgrenshefernas inflytande säkerställs däremot enligt alternativ II, i vilket bibehålls den nuvarande, i detta hänseende erfarenhetsmässigt ändamålsenliga organisationsformen med dessa chefer såsom samtidigt chefer för försvarsgrensförvaltningarna.

Med beaktande av vad utredningen sålunda anfört har utredningen för sin del stannat vid att såsom sitt förslag till organisation av försvarets centrala tygmaterieförvaltning framlägga alternativ II. Utredningen har emellertid framhållit, att därest i framtiden en försvarsordning skulle genomföras, som icke i samma mån som den nuvarande bygger på tre från varandra avgränsade försvarsgrenar och en tredelning av ansvaret för försvarskrafternas stridsduglighet, frågan om en ytterligare samordning av tygförvaltningstjänsten syns böra upptas till förnyad prövning.

Beträffande motiveringen för valet av alternativ II såsom utredningens förslag till tygförvaltningstjänstens ordnande har *särskilt yttrande* avgivits av *herr von Heland*, som anfört, att enligt hans mening en organisation av ifrågavarande verksamhet enligt alternativ II även rent principiellt är att föredra framför alternativ I.

Remissyttranden.

Överbefälhavaren ansåg, såsom i det föregående berörts, med hänsyn till kravet på beredskap i då rådande världsläge det överhuvudtaget icke vara tillrådigt att genomföra så genomgripande reformer, som utredningen föreslagit, utan förordade i stället vidtagande av vissa, tidigare angivna åtgärder, vilka avsåg att — inom ramen för gällande förvaltningsorganisation — undanröja vissa förefintliga olägenheter och därmed åstadkomma rationellare arbetsformer inom de berörda förvaltningarna och främja samverkan förvaltningsmyndigheterna emellan. Överbefälhavaren ansåg, att man hade anledning hysa förhoppning att värdet av de av honom föreslagna åtgärderna skulle kunna bli bestående. Framtida erfarenheter borde få ge utslag till ett bedömande härutinnan. Huruvida resultat skulle kunna uppnås berodde emellertid helt på den personliga insatsen och viljan till samarbete. Måhända kunde det komma att visa sig att förvaltningsapparaten med de föreslagna förändringarna även på längre sikt kunde behålla sin hittillsvarande utformning. Varom icke, blev det enligt överbefälhavarens mening nödvändigt att ånyo ta frågan om den militära förvaltningsorganisationen till omprövning.

Samtliga berörda förvaltningsmyndigheter samt försvarsgrenscheferna förklarade sig vara eniga med överbefälhavaren om dennes förslag och beredda att genom samarbete medverka till en lösning efter de av honom angivna riktlinjerna. Flertalet av ifrågavarande myndigheter uttalade sig likväl, såsom i det föregående i korthet berörts, rörande de av utredningen framlagda principerna för, bl. a., tygförvaltningstjänstens ordnande.

Chefen för armén ansåg sålunda att tygförvaltningstjänsten, principiellt sett, i stort borde organiseras enligt det framlagda alternativet II och med tillämpning av huvudförvaltningsprincipen. Arméchefen delade utredningens uppfattning, att den rena inköpsverksamheten så nära sammanhänge med de tekniska funktionerna vid materielens anskaffande, att ansvaret härutinnan icke borde fördelas på flera händer. Då det enligt arméchefens mening var en angelägenhet av vikt, att klara ansvarslinjer skapades vid materielanskaffningen, var det ett önskemål att utredningens förslag i detta hänseende — innefattande även krigsmaterielverkets avskaffande — genomfördes så snart det lämpligen kunde ske. Förslaget om inrättandet av ett nytt verk, försvarets industriplanering, kunde arméchefen av samma skäl som åberopats av arméförvaltningen icke biträda.

Arméförvaltningen uttalade sitt fulla instämmande i vad utredningen anförde i fråga om förvaltningsorganisationens anpassning efter krigsmaterielutvecklingen. Efter att ha gett sin anslutning till utredningens uppfattning rörande principerna för anskaffningsverksamhetens ordnande och förslaget om krigsmaterielverkets avskaffande anförde ämbetsverket beträffande valet mellan de av utredningen uppställda båda organisationsalternativen, bl. a., följande.

En organisation med ett för försvaret gemensamt s. k. materieldepartement, ungefär i likhet med vad alternativ I skulle innebära, föreslogs på sin tid av 1940 års militära förvaltningsutredning men föranledde icke någon åtgärd på grund av de vägande skäl, som då anfördes mot ett dylikt centralorgan. Krigföringen på marken, på sjön och i luften kräver av den för stridsverksamheten grundväsentliga materielen egenskaper av helt skilda slag. Denna omständighet torde i själva verket vara den närmaste anledningen till stridskrafternas uppdelning på tre försvarsgrenar och som en naturlig följd härav den tekniska handläggningen av materielfrågorna vid tre försvarsgrensförvaltningar, direkt samarbetande med vederbörlig försvarsgren. Arméförvaltningen instämmer därför i det av herr von Heland i särskilt yttrande gjorda uttalandet, att en organisation av tygförvaltningstjänsten enligt alternativ II även rent principiellt är att föredra.

Genom den av utredningen föreslagna utökade användningen av den redan tidigare i viss utsträckning tillämpade s. k. huvudförvaltningsprincipen blev enligt arméförvaltningens mening önskemålet om sammanhållning och koncentrerings av tygförvaltningen ytterligare tillgodosett. Arméförvaltningen erinrade om de sedan flera år tillbaka verkande samarbetskommittéerna för sammanhållning av likartade materielfrågor inom förvaltningarna m. m. och framhöll, att erfarenheterna av dessa kommittéer var synnerligen goda. Det syntes arméförvaltningen som om vissa av de för försvaret gemensamma funktioner, som enligt utredningens alternativ II skulle uppdras åt försvarets industriplanering helt eller delvis skulle kunna omhändertas av dels respektive huvudförvaltande myndigheter, dels samarbetsorgan liknande förutnämnda samarbetskommittéer. Arméförvaltningen föreslog att industriplaneringsverksamheten skulle uppdelas mellan överbefälhavaren (med handläggning inom försvarsstabens kvartermästaravdelning), riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap samt försvarsgrensförvaltningarna. Standardiseringsverksamheten borde handhas av vederbörande huvudförvaltande myndighet med den redan befintliga försvarets standardiseringsdelegation såsom samordnande organ. Uppdraget att sammanhålla kontrollmetodikfrågorna för försvaret borde kunna anförtros något av de nu förefintliga organen, exempelvis försvarets fabriksstyrelse. En samarbetsdelegation under ledning av fabriksstyrelsen och med representanter från förvaltningarnas kontrollorgan borde tills vidare kunna lösa gemensamma frågor rörande mätmetodik och mätton. Mättonsfrågorna borde i övrigt kunna skötas av förvaltningarna respektive huvudförvaltningarnas kontrollorgan, vilka har personal som i praktiken sysslar med hithörande frågor. Erfordras ett särskilt förråd för eventuellt gemensamma mätton och kontrollapparater, ansåg arméförvaltningen detta lämpligen kunna förläggas i anslutning till något redan befintligt organ, exempelvis Stockholms tygstation, där tillgång även fanns till den av utredningen föreslagna mindre serviceverksstaden. Patentfrågorna syntes utan olägenhet kunna knytas till något

annat redan befintligt verk, till exempel försvarets forskningsanstalt. Uppkommande frågor rörande fördelningen av för försvarsgrenarna gemensam materiel på olika huvudförvaltningar borde kunna lösas genom samråd förvaltningarna emellan. Förslaget om inrättande av ett för försvaret gemensamt teletekniskt laboratorium tillstyrktes av arméförvaltningen. Laboratoriet borde emellertid anslutas till försvarets forskningsanstalt.

Marinledningen (chefen för marinen och marinförvaltningen) anslöt sig i princip till vad utredningen anfört rörande förvaltningsorganisationens anpassning efter krigsmaterielutvecklingen. Av utredningen gjorda uttalanden rörande vikten av ett direkt samarbete mellan konstruktör och tillverkare, rörande erforderlig tillgång till tekniskt utbildad personal och denna personals effektiva utnyttjande ävensom betydelsen av en klarare fördelning av förvaltningsansvaret var enligt marinledningen i hög grad beaktansvärda. Det syntes dock icke vara möjligt att i den utsträckning utredningen förutsatt frigöra den mera kvalificerade tekniska personalen från förvaltningsuppgifter, som verkade hindrande på dess huvudsysselsättning. Arbetsuppgifterna syntes icke kunna i större omfattning uppspaltas så, att den tekniska personalen skulle uteslutande få ägna sig åt de tekniska uppgifternas lösning. Marinledningen ansåg det högst angeläget att organisationen i sin helhet utformades så, att förvaltningsarbetet underlättades och att förvaltningsrutinen gjordes så enkel som möjligt. De av utredningen anförda synpunkterna, hur riktiga de än var, fick sålunda icke tillmätas utslagsgivande betydelse vid förvaltningsorganisationens uppbyggande. Härvid borde bl. a. beaktas att det för försvarets stridsduglighet, uthållighet och effektivitet var nödvändigt att underhållstjänsten vid de stridande förbanden fungerade tillfredsställande. En av förvaltningarnas viktigaste uppgifter var att i tekniska och ekonomiska avseenden vara ledande organ för de lokala myndigheterna, såsom regementen, örlogsvarv, skolor m. m. Ett behörigt hänsynstagande härtill krävde, att försvarsgrenschefernas inflytande på förvaltningen i dess helhet under fred såväl som krig var säkerställd.

Beträffande bristerna i den nuvarande förvaltningsorganisationen vitsordade marinförvaltningen, att tillskapandet av krigsmaterielverket medfört oklarhet i ansvarsfördelningen, dubbelarbete i icke ringa utsträckning samt otillräcklig kontakt mellan konstruktör och tillverkare.

Marinledningen instämde i de av förvaltningsutredningen gjorda uttalandena rörande förvaltningsorganisationens utformning, i den mån de avsåg att tillförsäkra försvarsgrenscheferna ett avgörande inflytande på tygmaterieförvaltningen. Detta kunde icke ske med mindre förvaltningen i princip ordnades försvarsgrensvis. Härav följde att marinledningen icke kunde ge sin anslutning till det av utredningen diskuterade, såsom alternativ I betecknade organisationsförslaget innebärande koncentration av all förvaltning av krigsmateriel till ett enda för försvaret gemensamt ämbetsverk.

Vad angick det lämpligaste sättet för ordnandet av tygmaterieförvaltningen kunde marinledningen i princip godta utredningens förslag i vad detsamma innebar indragning av krigsmaterielverket. Med hänsyn till den inledningsvis anförda synpunkten att större ändringar icke borde företas under rådande förhållanden ansåg marinledningen dock att med verkets indragning borde tills vidare anstå. För att avhjälpa de olägenheter och anmärkningar, vartill samarbetet mellan krigsmaterielverket och marinförvaltningen gett anledning, borde emellertid en översyn ske av verkets organisation och arbetsformer.

Marinledningen avstyrkte förslaget om inrättande av en försvarets industriplanering. Särskilt måste marinledningen bestämt motsätta sig den övervakande verksamhet som enligt förslaget skulle tillkomma nämnda verk beträffande inköpsverksamheten.

Även om försvarets industriplanering icke tillades nämnda övervakande uppgift, syntes densamma genom de ämbetsverket i övrigt tilltänkta uppgifterna ändock komma att erhålla en ställning av chefsverk för försvarsgrensförvaltningarna. Detta gällde främst befogenheten att bestämma, vilken försvarsgrensförvaltning, som skulle handha huvudförvaltningen av för flera försvarsgrenar gemensam materiel. En sådan organisation var enligt marinledningens mening icke lämplig. Omfattningen av den materiel, som en försvarsgrensförvaltning hade att förvalta, borde fastställas av Kungl. Maj:t och föreskrifterna intas i förvaltningens instruktion; eventuellt behövlige närmare överenskommelser borde kunna träffas mellan förvaltningarna. Tvister i dessa frågor mellan ämbetsverken borde avgöras av Kungl. Maj:t.

Övriga industriplaneringen tillagda uppgifter var, anförde marinledningen, jämväl av den art, att de kunde och borde handläggas utan att särskilt ämbetsverk härför inrättades. Förslaget att dit förlägga det krigsindustriella planeringsarbetet syntes sålunda mindre lämpligt. Krigsindustriplaneringen syntes nämligen icke kunna bli fullt effektiv med mindre såväl anskaffning som planering omhänderhades av samma myndighet. Även om i enlighet med utredningens av marinledningen avstyrkta förslag industriplaneringen skulle dirigera försvarsförvaltningens inköpsverksamhet, kunde det vara tveksamt, om verket härigenom skulle få den intima kännedom om tillverkarnas aktuella resurser och produktionsmöjligheter, som de köpande myndigheterna kunde få vid sin direkta kontakt med tillverkarna och som måste vara av utomordentligt värde för planläggningen. Enligt marinledningens mening talade vägande principiella skäl för att anskaffning och industriplanläggning samordnades. De tilltänkta planerande uppgifterna för krigsmaktens försörjning med krigsmateriel och andra förnödenheter under beredskap och krig borde fördelas på de materielanskaffande ämbetsverken och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Detta gällde även för det fall att krigsmaterielverket skulle bestå.

Även de uppgifter, som avsåg standardisering och kontrollmetodik, kunde uppdelas på förvaltningarna eller tilldelas riksnämnden. Handläggningen av patentfrågor, i den mån denna ansetts böra ankomma på industriplaneringsverket såsom patentorgan för försvaret, borde kunna överflyttas på regementsofficeren för forskningsärenden i försvarsstaben, vilken för dessa och andra tekniska frågor borde tillföras lämplig personal. Processer i försvaret berörande patentärenden borde i enlighet med utredningens förslag föras av juridiska byrån i försvarets civilförvaltning.

Tanken att inrätta ett för försvarsgrenarna gemensamt teletekniskt laboratorium fann marinledningen riktig. Laboratoriet borde emellertid icke blott som utredningen förutsatte lokalt förläggas till försvarets forskningsanstalt utan även organisatoriskt underställas densamma. Frågan om gränsdragningen mellan verksamhetsområdena för laboratoriet och forskningsanstaltens avdelning 3 borde därvid uppmärksammas.

Marinledningen anslöt sig i princip till det av utredningen förordade huvudförvaltningssystemet på tygförvaltningens område. Riktigheten av de konkreta förslag i fråga om huvudförvaltningsprincipens tillämpning, som utredningen framlagt i samband med behandlingen av de särskilda förvaltningsmyndigheternas organisation, var emellertid icke möjlig att bedöma utan ingående prövning i varje särskilt fall, vilken prövning borde ske i samband med det instruktionsmässiga reglerandet av denna fråga. Härvid borde emellertid uppmärksammas vikten av att centraliseringen icke drevs för långt; främst borde undersökas vad i varje särskilt fall kunde befinnas ändamålsenligt. Försiktighet borde i varje fall iakttas innan säkra erfarenheter beträffande systemets lämplighet vunnits. En viss frihet måste tillåtas förvaltningarna vid fastställandet av materielfördelningen. Även om viss försvarsgrensförvaltning angivits som huvudförvaltning för visst materielslag, borde principen icke fastläsas så, att den andra förvaltningen icke skulle äga rätt att vid behov efter samråd med huvudförvaltningen anskaffa materiel. Det skulle eljest kunna inträffa, att en anskaffning av för huvudförvaltningen mindre angelägenhetsgrad i jämförelse med andra objekt, skulle kunna bli åsidosatt även i fall, då sådan anskaffning var av stor betydelse för den beställande förvaltningen. Denna fråga var enligt marinledningens mening principiellt ytterst betydelsefull, enär vederbörande försvarsgrenschef hade ansvaret för den egna försvarsgrenens krigsberedskap. Vid tillämpningen av huvudförvaltningsprincipen borde vidare iakttas en sådan återhållsamhet, som utredningen förordat beträffande centralupphandling. Smärre och brådskande inköp borde sålunda kunna ske genom den »egna» förvaltningen även av ett materielslag, beträffande vilket huvudförvaltningen ålåg annan försvarsgrensförvaltning. Slutligen blev det såsom även utredningen framhållit nödvändigt att göra vissa undantag från huvudförvaltningsprincipen i fråga om de sammansatta stridsmedlen. Även i andra avseenden kunde

undantag förekomma exempelvis beträffande vissa för marinen speciella motorfordon och släpvagnar, vilka borde projekteras och konstrueras inom marinförvaltningen. Utformningen av huvudförvaltningsprincipen borde på grundval av närmare överenskommelser förvaltningarna emellan fastställas av Kungl. Maj:t.

Flygledningen (chefen för flygvapnet och flygförvaltningen) förklarade sig i princip dela utredningens val av alternativ för tygförvaltningsorganisationens utformning. De problem, som var förenade med projektering, anskaffning och underhåll av fartyg, flygplan och stridsvagnar, var så vitt skilda att en central handläggning av dessa frågor inom ett för försvaret gemensamt ämbetsverk icke innebar några fördelar men däremot avsevärda nackdelar genom den fördröjning av frågornas handläggning, som tillkomsten av ett nytt »overhead» skulle innebära. Då flygplanen med motorer och utrustning jämte all den speciella markmateriel, som erfordrades för flygplanens och flygtjänstens bedrivande, representerade c:a 80 % av flygvapnets materielkostnader fanns med de grundförutsättningar för förvaltningsorganisationens effektivitet, som utredningen själv anfört, icke någon saklig motivering för en centralisering av tygförvaltningstjänsten enligt alternativ I.

Om således huvuddelen av flygförvaltningens materielanskaffning enligt flygledningens mening erbjöd sådana speciella problem att en för hela försvaret centraliserad tygförvaltningstjänst icke var praktiskt genomförbar förekom dock materiel, som till sin art och användning var lämpad för gemensam anskaffning med övriga försvarsgrenar. Det system med huvudförvaltning för projektering och anskaffning av denna materiel som utredningen föreslagit fann flygledningen vara i princip riktigt i vad avsåg ett samgående mellan försvarsgrenarna vid materielens anskaffning. Projektering och utveckling av ny materiel måste dock förbehållas respektive försvarsgren så att av utvecklingen betingade förändringar i de taktiska kraven kunde bli tillgodosedda. Den väsentligaste förutsättningen för tillämpning av systemet med huvudförvaltning syntes enligt flygledningens uppfattning vara att systemet begränsades till anskaffning av sådan materiel för vilken utförandet och den taktiska användningen var densamma. Ställningstagandet till vilken materiel, som var av sådan karaktär att den lämpade sig för gemensam anskaffning i den ena eller andra försvarsgrenens regi, borde ske genom successiva överenskommelser försvarsgrensförvaltningarna emellan och icke genom direktiv från ett helt sidordnat organ (försvarets industriplanering) på sätt som förvaltningsutredningen föreslagit. Det var flygledningens uppfattning att man endast genom ett förtroendefullt samarbete kunde nå de fördelar man härmed åsyftade. Att ett dylikt på gemensamt förtroende uppbyggt samarbete kunde åstadkommas när förutsättningarna härför fanns bestyrktes av det redan åstadkomna frivilliga samgåendet mellan försvarsgrenarna med avseende

på anskaffning av viss materiel. Kärnpunkten härvid var att den materiel, som anskaffades verkligen var likartad så att ett samgående gav en reell vinst och icke ledde till att den ena försvarsgrenens speciella behov blev eftersatta enbart på grund av en strävan att standardisera där förutsättningarna härför saknades.

Beträffande de övriga funktioner, som enligt utredningens förslag skulle omhänderhas av försvarets industriplanering, anförde flygledningen i huvudsak följande.

Krigsindustriplaneringen borde helt ombesörjas av den i fred anskaffande myndigheten med — såsom för närvarande — försvarsstabens kvartermästaravdelning såsom sammanhållande instans och såsom överbefälhavarens kontaktorgan med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Utredningens förslag, att souschefen för försvarets industriplanering skulle tillse, att de centrala förvaltningarnas inköpsverksamhet bedrevs efter ekonomiska grunder, fann flygledningen icke lämpligt med hänsyn, bl. a., till de konsekvenser en sådan anordning måste få med avseende på försvarsgrensförvaltningarnas ställning gentemot leverantörerna. Dessa måste bibringas den uppfattningen, att förvaltningscheferna i ekonomiska frågor icke åtnjöt myndigheternas odelade förtroende.

Standardiseringsfrågorna inom försvaret borde enligt flygledningens mening kunna lösas inom ramen för den redan befintliga försvarets standardiseringsdelegation, vilken dock borde kompletteras med ett sekretariat, lämpligen förlagt till en av försvarsgrensförvaltningarna. Grunden för en systematisk standardiseringsverksamhet förutsatte en klassificering av all försvarets materiel som underlag för en inventering och för uppgörande av en typstandard. Flygledningen erinrade om att flygförvaltningen utarbetat en egen materielkod, vilken även låg till grund för det klassificeringsarbete, som bedrevs inom armén och marinen. Det intima samarbete, som i denna fråga inletts mellan de tre försvarsgrenarna, utgjorde ett exempel på, hur dylika gemensamma frågor bäst fick sin praktiska lösning genom samverkan mellan de aktivt berörda parterna.

Frågor berörande kontrollmetodiken syntes även kunna lösas enligt samarbetslinjen genom tillsättande av en kontrolldelegation. En möjlig lösning syntes även vara att hänskjuta härmed sammanhängande frågor till försvarets fabriksstyrelse, som genom sin egen verksamhet hade de praktiska förutsättningar för handhavande av kontrollmetodikens utveckling.

Patentfrågorna borde anförtros ett mindre organ, som borde kunna anslutas till någon av försvarsgrensförvaltningarna, lämpligen den, som hade det största antalet patentärenden.

Ett för försvaret gemensamt teletekniskt laboratrium borde, såsom utredningen föreslagit, tillskapas men borde i administrativt hänseende knytas till försvarets forskningsanstalt.

Krigsmaterielverket gjorde i sitt yttrande gällande, att utredningen genom att bygga på den förutsättningen, att krigsmaterielverkets verksamhet i allt väsentligt skulle återföras till försvarsgrensförvaltningarna och verket upphöra, gått vid sidan av givna direktiv. Utredningen hade därvid icke undersökt eller redovisat, i vad mån 1943 års organisation med krigsmaterielverket såsom centralt upphandlingsorgan varit eller kunde göras ändamålsenligt. Verket hade under senare år varit väl medvetet om att vissa förbättringar skulle kunna genomföras med avseende å verkets organisation. Några mera omfattande åtgärder härför hade dock med hänsyn till den pågående utredningen och de för denna lämnade direktiven icke lämpligen kunnat vidtas.

Beträffande utredningens synpunkter på förvaltningsorganisationens anpassning efter krigsmaterielutvecklingen hävdade krigsmaterielverket, bl. a., att det var olämpligt att, såsom utredningen förordat, konstruktören (sakorganet) kontrollerade serietillverkningen av sina egna konstruktioner. Vad som främst behövdes vid serietillverkning var produktionsteknisk expertis. En konstruktör var nämligen sällan verkstadstekniker och det var icke ändamålsenligt att låta serietillverkning dirigeras och kontrolleras av konstruktörer. Därtill kom, att, om så skedde, det var tänkbart, att fel beroende på konstruktionssvagheter icke tillräckligt energiskt påtalades.

Vad utredningen uttalat rörande det direkta samarbetet mellan konstruktör och tillverkare, ansåg krigsmaterielverket allenast gälla tillverkning i mindre omfattning av viss försöksmateriel el. dyl. När serie- eller masstillverkning ingångsattes i full utsträckning, skulle tillverkningsunderlaget vara praktiskt taget färdigställt. Det kunde icke vara ändamålsenligt att tillhandahålla ett sådant ofullständigt eller bristfälligt underlag för serie- och masstillverkning, som under tillverkningens gång måste i större omfattning ändras eller kompletteras. Tyvärr hade detta dock skett alltför ofta under den tid krigsmaterielverket haft att ombesörja massanskaffningen.

Utredningens uppfattning att förvaltningsorganisationen måste vara sådan, att den krävde minsta antal specialister, samt även sådan, att specialisterna så långt sig göra lät fick odelat ägna sig åt sina specialiteter biträdades av krigsmaterielverket. Verket framhöll, att 1943 års förvaltningsorganisation också var uppbyggd på denna princip, nämligen att om möjligt var och en av försvarets verk borde vara företrädare för en specialitet, så t. ex. försvarets civilförvaltning å kassa och räkenskapsväsendet, fortifikationsförvaltningen å byggnad och underhåll etc. Krigsmaterielverket skulle i likhet härmed vara specialist på upphandling och de därmed sammanhängande frågorna. Det syntes krigsmaterielverket ologiskt att samtidigt som utredningen ville tillskapa ytterligare ett specialistorgan, försvarets industriplanering, utredningen föreslog indragningen av

ett sådant, krigsmaterielverket, vars arbetsuppgifter, upphandling, skulle uppdelas på ett flertal myndigheter. Lämpligt hade i stället varit att söka från övriga förvaltningsmyndigheter utrensa sådant arbete, som i förhållande till krigsmaterielverkets specialitet utgjorde dubbelarbete. Det hade vid bedömande av denna fråga varit värdefullt, om utredningen till belysning av detta spörsmål utrett och redovisat motsvarande förhållanden i främmande länder med större erfarenhet på området än som kunde förvärfvas vid studium av svenska förhållanden. I England t. ex. fanns ett särskilt organ för, bl. a., konstruktion och upphandling av krigsmateriel. Efter vissa övergångssvårigheter hade erfarenheterna därstädes visat att sagda organisation varit till stor fördel. Krigserfarenheterna under senaste världskrig ledde för övrigt till en än starkare centralisering av materielanskaffningen i England efter detta krigs slut.

Krigsmaterielverket medgav, att den gällande organisationen ur ansvarssynpunkt icke var fullt tillfredsställande, men det var enligt verkets mening ingalunda svårt att genom viss justering av gränsdragningen mellan verkets och förvaltningarnas arbetsuppgifter få ansvarsfrågan löst. I en reviderad organisation borde verket icke såsom sådant ha befattning med granskning av förvaltningarnas i samband med materielanskaffningen tillhandahållna tillverkningsunderlag. Förvaltningarna borde ha det odelade ansvaret härför. Härigenom skulle svårigheterna att utpeka vem som var skyldig till ej blott konstruktionsfel utan även materielfel och leveransförseningar elimineras. Felen borde nämligen alltid kunna hänföras till antingen tillverkningsunderlaget eller till tillverkningen såsom sådan eller eventuellt till bägge dessa sålunda avgränsade ansvarsområden, i vilket senare fall ävenledes en gränsdragning i fråga om ansvaret var möjlig. Den produktionstekniska granskningen av underlaget borde insättas på ett tidigt stadium, sålunda innan tillverkningsunderlaget var fastställt. I och med att detta i fastställt skick överlämnades till verket för tillverkning borde den uppdragsgivande förvaltningen ha ansvaret för alla fel och förseningar som uppstod på grund av underlagets ofullständighet eller eventuella felaktigheter under det verket borde ha ansvar för tillverkningsfel och leveransförseningar.

Beträffande den kritik, som riktats mot krigsmaterielverket, erinrade verket, att den av utredningen återopade, genom statens sakrevision verkställda undersökningen bl. a. utvisat att en sådan grad av fullkomlighet, som syntes vara, särskilt från tygavdelningens sida, förutsatt och fordrad för krigsmaterielverkets del i dess verksamhetsutövning, utan tvivel ej heller syntes ha kunnat uppnås för tygavdelningens egen del, om avdelningen haft att själv svara för såväl konstruktioner och leveransbestämmelser m. m. å ena, som anskaffningen av materielen med allt vad därmed sammanhörde, å andra sidan. Man mötte nog vid en jämförelse härvidlag egentligen endast den skillnaden, att kritiken från de leveran-

serna mottagande militära förvaltningsorganen över fel och brister hos leveranserna hållits mera intern, om allt vilat hos och berott på arméförvaltningens tygavdelning. Det var ingen hemlighet, hade undersökningen konstaterat, att även de militära i sammanhanget berörda organen — tygavdelningen och intendenturavdelningen — haft att anteckna flera misslyckanden och misräkningar i sin anskaffningsverksamhet.

Utredningens påstående därom, att det förekommit, att krigsmaterielverket vid granskningen av det tekniska underlaget för materielanskaffningen företagit justeringar i av vederbörande försvarsgrensförvaltning gjorda konstruktioner utan att samråd ägt rum med förvaltningen i fråga, vilket stundom lett till att materielen icke fungerat på sätt som avsetts, syntes enligt krigsmaterielverkets mening till stor del bero på missförstånd, sannolikt till följd av att utredningens arbetande organ förskaffat sig otillräckliga eller ensidiga informationer. Därest i enstaka fall ändringar i det tekniska underlaget gjorts utan att samråd därvid förekommit med vederbörande försvarsgrensförvaltning, hade detta skett i strid mot fastställd arbetsordning och gällande föreskrifter. Varje ändring av det tekniska underlaget, som av den ena eller andra orsaken var erforderlig, skulle nämligen omedelbart underställas vederbörande beställare för godkännande. I allmänhet hade det varit så, att omarbetning av det tekniska underlaget visat sig vara nödvändig för att möjliggöra en rationell fabriksmässig tillverkning. Men när omarbetning företagits av verket, hade den också godkänts av vederbörande beställare.

I fråga om de påtalade bristerna i kontrollförfarandet framhöll krigsmaterielverket, att ett anskaffningsärende omfattade icke blott själva affärsuppgörelsen utan alla tempon i anskaffningen till dess godkänd vara levererats. Det blev ohållbart icke minst för säljaren om en myndighet skötte vissa tempon i upphandlingen och annan eller andra myndigheter övriga tempon i samma upphandling, då alla de olika delarna av upphandlingen grep in i varandra och borde avgöras av samma organ. Skulle exempelvis ett centralt anskaffningsorgan blott ombesörja inköpet för försvarsgrensförvaltningarnas räkning men dessa själva — vilket redan nu i viss omfattning skedde — utöva kontrollen under tiden varan tillverkades, ledde detta till att en och samma tillverkare kunde få med icke mindre än tre andra myndigheter att göra beträffande kontrollen av samma tillverkningsobjekt. De olika förvaltningarnas bedömanden i kontrollfrågor var icke heller alltid detsamma. Det kunde mycket väl inträffa och hade också inträffat, att vad en förvaltning godkänt underkänts av en annan förvaltning, trots att det rört sig om identiskt lika materiel. Detta måste te sig egendomligt åtminstone för tillverkaren. Anskaffning och kontroll hörde ihop och måste ligga hos samma organ. Att såsom i diskussionen om verkets bestånd framhållits dessa uppgifter eventuellt skulle kunna skiljas från varandra ansåg verket uteslutet.

Vad kontrollens bedrivande angick, erinrade krigsmaterielverket, att kontrollen i allmänhet skedde enligt av respektive beställande myndighet i detalj fastställda föreskrifter. Erforderades avsteg från eller uppmjukning av kontrollbestämmelserna, vilka tillhörde tillverkningsunderlaget, inhämtades vederbörande förvaltnings godkännande härtill. De till krigsmaterielverket överlämnade anskaffningsuppdrag, som hänförde sig till tygmateriel, åtföljdes i regel av tekniska bestämmelser för tillverkning och kontroll eller hänvisade till tidigare överlämnade dylika. Sedan dessa bestämmelser granskats ur tillverkningsteknisk synpunkt — ehuru endast ytligt på grund av brådskan att få tillverkning i gång — och eventuella ändringar verkstälts efter samråd med den beställande förvaltningens sakorgan, överlämnades de för beställningens utläggande och för kontrollens planläggande och verkställande.

I enlighet med krigsmaterielverkets instruktion utövades kontrollen i allmänhet av verkets kontrollpersonal. För skjutprov och liknande slutprov samt i de fall verket saknade sakkunnig kontrollpersonal i erforderlig utsträckning, beställdes kontrollen hos förvaltningarna underställda organ eller rekvirerades biträde från dem. Detta sistnämnda förfaringsätt användes t. ex. vid besiktning av elektronrör och vid köp av teleteknisk materiel och fordon från utlandet.

Därest materielen vid kontrollen befanns tillverkad i enlighet med de av vederbörande förvaltning utarbetade kontrollbestämmelserna, godkändes materielen av krigsmaterielverket. I annat fall underställdes frågan om godkännandet det beställande organet. Under hela kontrollen skedde ett intimt samarbete med vederbörande förvaltning, varvid även i vissa fall representant från densamma vid förekommande behov besökte tillverkaren tillsammans med representant för verket.

Ett visst dubbelarbete hade dock därvid förekommit i det att frågan om godkännande av en tveksam leverans icke hos vederbörande förvaltning behandlats av dess sakorgan utan av eller i samråd med dess kontrollbyrå. Ett sådant förfaringsätt måste anses sakligt felaktigt och därjämte direkt stridande mot av Kungl. Maj:t fastställda instruktioner. Då verket verkställde kontroll, utfördes den av sakkunnig personal under tjänstemannans ansvar med samma kompetens som förvaltningarnas egen kontrollpersonal, varför en överkontroll genom vederbörande förvaltnings kontrollkontor var obefogad.

Huruvida anledning till den av utredningen påtalade bristande kontakten mellan projekterande organ å ena sidan samt anskaffande organ och industrier å andra sidan blev undanröjd genom det av utredningen förordade förslaget kunde enligt krigsmaterielverkets mening starkt sättas i fråga. Möjligheten för den projekterande specialisten att upprätthålla kontakt med den materiellevererande industrien syntes i stort sett vara likvärdig vid nuvarande organisation och vid en organisation enligt alternativ

II. I ena fallet var förmedlaren av kontakten ett nära lierat verk (krigsmaterielverket), i andra fallet var det en sidoordnad byrå inom ett stort verk. Den avgörande punkten var i båda fallen viljan till samarbete.

Krigsmaterielverket påpekade, att utredningens förslag till organisation av tygförvaltningstjänsten innebar en principiell avvikelse från nuvarande ordning bl. a. såtillvida, som varje försvarsgrensförvaltning icke längre själv skulle konstruera och utprova all materiel med hänsyn till de speciella funktionskrav som måste tillgodoses för tjänsten vid försvarsgrenen. För detta ändamål hade man hittills från militärt håll ansett det ofrånkomligt, att vederbörande försvarsgrensförvaltning — bl. a. med hänsyn till försvarsgrenschefens ansvar — själv konstruerade och utprovade materielen. Varje försvarsgrens speciella krav beträffande prestanda å sådan materiel, som var av samma slag eller likartad vid två eller tre försvarsgrenar, tillgodosågs för närvarande ofta genom att några få detaljer i materielen gavs ett speciellt utförande, medan övriga detaljer utfördes identiskt lika. Detta innebar med gällande ordning ur organisatorisk synpunkt icke något problem eller borde icke innebära något problem, när varje förvaltnings särskilda krav på materielen framgick av de tillverkningsunderlag, som krigsmaterielverket erhöll från förvaltningarna. Annorlunda skulle det bli, om skiljaktigheter i vissa prestandakrav hos likartad materiel skulle leda därtill, att sådan materiel blev anskaffad vid varje förvaltning, varvid anskaffningen av de identiskt lika detaljerna svårigen kunde samordnas.

I fråga om de arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag skulle ankomma på försvarets industriplanering, framhöll krigsmaterielverket, att industriplaneringen blott berörde sådan materiel som då anskaffades centralt, d. v. s. av krigsmaterielverket. Även om man hade den uppfattningen, att försvarsgrensförvaltningarna borde omhänderha den anskaffning som ombesörjdes av krigsmaterielverket, borde man ändå enligt verkets mening överväga, om icke anskaffningen likväl borde ske centralt av samma organ, som hade att handlägga industriplaneringen. Risken förefanns nämligen för att denna mycket betydelsefulla planering blev, om den skildes från anskaffningen, mer eller mindre verklighetsfrämmande. Det syntes vara en allmän uppfattning bland dem inom och utom försvaret, som haft med anskaffning och industriplanering att göra, att en effektiv industriplanering blott kunde åstadkommas i intim samverkan med motsvarande normala materielanskaffning, d. v. s. anskaffning under fredstid.

Krigsmaterielverket hade för sin del utgått ifrån att i enlighet med de för utredningen givna direktiven någon större omorganisation av den centrala försvarsförvaltningen icke kom att äga rum. En genomgripande organisationsändring under rådande förhållanden syntes krigsmaterielverket framstå såsom oförsvarbar. Härtill kom, att några verkliga förslag till hur övergången från den nuvarande organisationen till den av ut-

redningen föreslagna skulle äga rum icke avgetts av utredningen. Verket ansåg, att den mest effektiva förvaltningsorganisationen utgjordes av en för de tre försvarsgrenarna gemensam teknisk-ekonomisk organisation liknande »Ministry of Supply» i England. För verket framstod en sådan organisation som den enda rätta och verket var övertygat om att frågan om försvarets tekniska och ekonomiska ledning först skulle slutligt lösas då ett gemensamt administrativt verk inrättades. Av detta skäl var det synnerligen oklokt att radera den grund som redan var lagd härför genom att avskaffa krigsmaterielverket. Verket ansåg sig sålunda ej böra uttala sig om organisationen av det föreslagna försvarets industriplanering och ej heller detta föreslagna verks förbindelser med de övriga centrala förvaltningsmyndigheterna. I stället avgav verket förslag om huru med i huvudsak bibehållen förvaltningsorganisation krigsmaterielverket borde vara organiserat och vilka arbetsuppgifter som borde tillkomma detta.

Försvarets forskningsanstalt ansåg, att en utbyggnad av försvarsstaben med ett centralt organ, dit vetenskapsmän, tekniker och industrimän samt eventuellt även politiker knöts för en kontinuerlig analys av hur våra försvarsresurser med hänsyn till möjliga krigsfall borde inriktas, kunde bli av stort värde. Ett sådant organs arbetsuppgifter och organisation borde dock närmare utredas. Värdefulla erfarenheter för den fortsatta utredningen skulle enligt anstaltens mening säkerligen kunna vinnas om ett provisoriskt organ kunde skapas snarast möjligt för upptagandet av aktuella delproblem.

Även om utredningens förslag av olika skäl ej kunde i detalj genomföras, syntes partiella reformer i utredningens anda med framförallt en vidgad möjlighet att utan allt för många mellaninstanser koncentrera tekniska arbetsuppgifter på tekniskt högt kvalificerad personal böra utföras.

Inrättandet av ett för försvarsgrenarna gemensamt teletekniskt laboratorium i lokal anslutning till anstaltens avdelning 3 tillstyrktes av anstalten. Organisationen borde genomföras, så snart byggnadssituationen det medgav. I forskningsanstaltens förslag till nybyggnad för dess avdelning 3 hade också ingått såsom ett väsentligt led att försvarsgrensförvaltningarnas telelaborationer, oberoende av om de var självständiga eller tillhörde en annan organisation, skulle beredas utrymme i direkt anslutning till avdelningens lokaler.

Den av utredningen föreslagna inre organisationen av det teletekniska laboratoriet syntes dock i åtskilliga avseenden ej lämplig. Ej heller kunde utredningens förslag att ankyta laboratoriet till försvarets industriplanering tillstyrkas av forskningsanstalten. Enda sambandet mellan industriplaneringen och laboratoriet var att ett visst samarbete borde ske beträffande standardiseringsverksamheten. Däremot hade laboratoriet många anknytningspunkter med anstaltens avdelning 3 och åtskilliga av labora-

toriets funktioner skulle säkerligen mer rationellt kunna utföras av befintliga organ vid nämnda avdelning efter vissa utvidgningar av dessa.

Forskningsanstalten fann att en sådan anknytning till anstalten skulle gagna den teletekniska försvarsforskningen i sin helhet, allrahelst som den erforderliga organisationen i stort sett redan fanns och blott tarvade en måttlig utökning. Oaktat detta skulle medföra en viss belastning för anstalten, föreslog anstalten att det teletekniska laboratoriet organiserades och upprättades i nära anslutning till anstaltens avdelning 3.

Om detta förslag skulle vinna beaktande, var forskningsanstalten villig att framlägga ett detaljerat förslag, som redan utarbetats, och i övrigt att medverka till den ändamålsenligaste utformningen av ifrågavarande laboratorium.

Statskontoret föreslog, att med avseende å tygförvaltningstjänsten i dåvarande läge endast sådana av behovet påkallade jämkningar skulle vidtas i den bestående organisationen, som kunde ske utan att rådande principer för förvaltningsorganisationens utformning rubbades, men att vid lämplig tidpunkt utredning skulle komma till stånd rörande möjligheterna att erhålla en från försvarsgrensindelningen fristående tygförvaltningstjänst.

Statens sakrevision ansåg, att krigsmaterielverket intog en nyckelställning då det gällde utformningen av den centrala tygmaterieförvaltningen. Under sin granskningsverksamhet hade sakrevisionen i olika sammanhang, bl. a. vid undersökningar av anskaffningen genom krigsmaterielverkets försorg av krigsmateriel för såväl arméns som flygvapnets räkning, i likhet med utredningen kunnat konstatera brister i nuvarande ordning. Man kunde enligt sakrevisionens mening ej frigöra sig från intrycket att orsaken till dessa brister i viss utsträckning torde kunna tillskrivas ett på rent psykologiska skäl grundat mindre gott samarbete mellan verket och försvarsgrensförvaltningarna. Det ville emellertid synas, som om under de allra senaste åren en markerad förbättring i sistnämnda avseende gjorts sig märkbar. Sakrevisionen delade dock — med denna reservation — utredningens uppfattning, att huvudorsaken till de påtalade svagheterna var att söka i organisationen. För att åvägabrunga en bättre ordning måste man tänka sig en viss omorganisation. Hur långt man därvid skulle eller behövde gå var en omdömesfråga.

Rent allmänt sett syntes det utrikespolitiska läget och det i samband därmed stående intensifierade arbetet på försvarets uppbyggnad och utveckling påkalla en viss varsamhet beträffande mera väsentliga omläggningar inom försvaret, icke minst i dess centrala förvaltning. Redan med hänsyn härtill var ett förslag, som bl. a. syftade till avskaffande av det så sent som år 1943 tillskapade krigsmaterielverket och till uppdelning å andra myndigheter av för försvarets effektiva upprustning helt avgörande uppgifter, ägnat att inge starka betänkligheter. För att man i

dagens läge skulle våga påta sig risken av en sådan genomgripande omorganisation måste enligt sakrevisionens mening påvisas mycket allvarliga olägenheter av den bestående ordningen och därjämte förebringas övertygande skäl för att man funnit vägar att undanröja dessa olägenheter utan att samtidigt andra nya sådana uppkom. Det ville synas sakrevisionen, som om dessa förutsättningar icke var för handen i detta fall.

Verksamheten för planering av krigsmaterielförsörjningen under beredskap och krig var en angelägenhet, som sakrevisionen i likhet med utredningen fann alltjämt böra handhas centralt av ett för hela försvaret gemensamt organ. Emellertid syntes krigsindustriplaneringen icke kunna bli fullt effektiv med mindre den kunde äga rum i intimt samarbete med anskaffningen av krigsmateriel redan i fredstid.

Enligt sakrevisionens mening var det ytterst tveksamt, om försvarets industriplanering med den direktivrätt beträffande utläggning av provbeställningar, som utredningen föreslagit, i fredstid verkligen skulle kunna få den intima kännedom om tillverkarnas aktuella resurser och produktionsmöjligheter, vilken de anskaffande myndigheterna erhöll vid sin direkta kontakt med tillverkarna och som måste vara av väsentlig vikt för planlägningsarbetet. Härtill kom att det var av avgörande betydelse för industrins leveranskapacitet under krig att så många som möjligt av fabrikerna haft tillfälle att i fred fullgöra leveranser — helt eller i detaljer — för försvarets räkning. Detta mål, vartill planeringen ytterst syftade, kunde enligt sakrevisionens mening icke nås, om den i fred planerande myndigheten icke hade det direkta bestämmandet över anskaffningen. Förfogade denna myndighet över de för en beställning erforderliga medlen, hade den ock möjlighet att få sina planeringssynpunkter för krigstillverkningen tillgodosedda på ett helt annat sätt, än om andra myndigheter utlade beställningarna. Det var även ett intresse för industrin att ha endast en myndighet med vilken den kunde diskutera såväl beställnings- som krigstillverkningsfrågor. Om försvarets industriplanering över huvud skulle få något inflytande och dess krigsindustriplanerande verksamhet någon effekt av verkligt praktiskt värde, måste verket därför äga möjlighet att själv beställa i fred och bära ansvaret för gjorda beställningar. Det kunde icke vara tillfyllest för en rationell och verklighetsbetonad planering att såsom utredningen tänkt sig låta denna bygga på från förvaltningarna insänt skriftligt material i form av kopior på av dem gjorda beställningar. Sakrevisionen erinrade om att statens krisrevision i remissyttrande över 1941 års militära förvaltningsutrednings förslag, som låg till grund för krigsmaterielverkets tillkomst, med styrka betonat, att det enligt krisrevisionens mening var en given förutsättning för att verket skulle kunna genomföra arbetet med krigsindustriplaneringen att även krigsmaterielanskaffningen huvudsakligen förlades till detta verk och att undantag från denna huvudregel borde ifrågakomma blott då vägande militära skäl

kunde åberopas härför. Även sakrevisionen var av den åsikten, att anskaffning och planering i princip icke borde skiljas åt. Redan av detta skäl ansåg sig sakrevisionen icke kunna tillstyrka, att anskaffningsverksamheten helt överfördes på de militära förvaltningarna.

Emot ett sådant överförande talade emellertid enligt sakrevisionens uppfattning ytterligare ett viktigt skäl. De intresse motsättningar, som kommit till uttryck mellan krigsmaterielverket och försvarsgrensförvaltningarna, kunde i viss mån tillskrivas den motvikt krigsmaterielverket representerade, då det gällde att gentemot de rent tekniska och militära önskemålen göra ekonomiskt affärsmässiga synpunkter gällande på krigsmaterielanskaffningen. De ekonomiska fördelar, som vunnits genom denna motvikt, var icke möjliga att direkt ange, men man vågade utan vidare påstå att de måste vara betydande.

Om man med dessa utgångspunkter förutsatte, att anskaffningsverksamheten såsom hittills i princip skulle åvila krigsmaterielverket, borde emellertid samtidigt klarhet skapas i fråga om vilka inköpsupdrag, som i de enskilda fallen verkligen skulle tillkomma detta ämbetsverk. En revidering av gällande bestämmelser härutinnan syntes påkallad för att man skulle erhålla klara linjer och i fortsättningen undgå sådana av sakrevisionen uppmärksammade fall där en försvarsgren själv verkställt anskaffningen av ett visst materielslag och staten gått miste om de betydligt gynnsammare villkor, som krigsmaterielverket eljest lyckats ernå vid sin upphandling av samma materielslag för en annan försvarsgrens räkning.

Beträffande utredningens förslag att inom försvarets industriplanering inrätta ett för försvarsgrenarna gemensamt teletekniskt laboratorium höll sakrevisionen för sin del före, att laboratoriet borde ingå i försvarets forskningsanstalt, och ville särskilt understryka det principiellt oriktiga i att — såsom fallet blev enligt förslaget — organisatoriskt sammanföra forskningsverksamhet och därav icke betingade administrativa uppgifter i ett och samma ämbetsverk. Frågan syntes böra närmare omprövas.

Slutligen ansåg sakrevisionen i fråga om försvarets industriplanering, att principiella betänkligheter mötte mot utredningens förslag, att chefskapet för denna centrala förvaltningsmyndighet skulle utövas av överbefälhavaren.

De erfarenheter sakrevisionen vunnit under sin granskningsverksamhet inom tygområdet var av den art, att sakrevisionen ansåg sig kunna instämma i utredningens uppfattning, att en av de mest väsentliga svagheter i den nuvarande ordningen var att söka i det förhållandet, att icke hela arbetet med framskaffandet av det tekniska underlaget för anskaffning av krigsmateriel var samlat i en hand, utan att projektering, konstruktion och försöksverksamhet låg hos militärförvaltningarna, medan granskningen av det tekniska underlaget för att få detta på bästa sätt anpassat efter masstillverkningens krav ankom på krigsmaterielverket.

Sakrevisionen hade för sin del funnit, att krigsmaterielverkets nuvarande uppgifter i fråga om produktionsteknisk granskning och leveranskontroll borde överföras å militärförvaltningarna, som skulle få det fulla ansvaret härför. Enligt sakrevisionens mening borde förefintliga brister i den nuvarande organisationen kunna avhjälpas genom dessa i förhållande till utredningens förslag mera begränsade åtgärder. Vidare syntes den av sakrevisionen tänkta omorganisationen mycket väl kunna förenas med den uppläggning, som utredningen förordat för tygmaterieltjänstens utövande i tekniskt avseende, en uppläggning, som sakrevisionen fann sig i princip med tillfredsställelse kunna acceptera.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap kunde med hänsyn till de av utredningen påtalade och även av nämnden konstaterade olägenheterna, som var förknippade med den nuvarande organisationen när det gällde inköp av tygmateriel, och med anslutning jämväl till de synpunkter utredningen i övrigt anfört beträffande krigsmaterielverkets anskaffningsuppgifter etc., i princip förordat att verkets uppgifter överfördes på andra organ. I rådande internationella läge syntes det dock icke vara lämpligt att vidta alltför genomgripande förändringar i organisatoriskt hänseende. Riksnämnden föreslog därför, att inköpsverksamheten beträffande tekniskt komplicerad materiel successivt överflyttades från krigsmaterielverket till försvarsgrensförvaltningarna. Anskaffning av materiel av masseller standardkaraktär syntes däremot, i den utsträckning överfålhavaren efter försvarsgrensförvaltningarnas hörande fann lämpligt, tills vidare kunna ske genom krigsmaterielverkets försorg.

Den organisatoriska utformning av det nya ämbetsverket, försvarets industriplanering, under överbefålhavarens chefskap, som utredningen förordat, var enligt riksnämndens mening icke tillfredsställande. Vad först angick planeringsverksamheten ville riksnämnden framhålla, att erfarenheterna av det planeringsarbete som genomförts och pågick inom nämnden klart gett vid handen, att krigsindustriplaneringen icke lämpligen borde handläggas under sådana former som utredningen förutsatt. En planläggning av denna art kunde nämligen i regel icke bli effektiv med mindre än att såväl detaljplanering som anskaffning omhänderhades av samma myndighet. Härigenom skulle också nu förekommande dubbelarbete kunna avsevärt reduceras. För att överbefålhavaren skulle kunna tillförsäkras erforderligt inflytande på och kontinuerlig överblick över den planläggning som skedde i fråga om krigsmaterielförsörjningen, borde hithörande frågor handläggas inom försvarsstaben, vars kvartermästaravdelning för ändamålet borde förstärkas med viss expertis. Denna avdelning borde inför överbefålhavaren föredra dels typfrågor av beskaffenhet att böra underställas dennes prövning, dels förekommande frågor om förtursrätt och dels ärenden angående avvägning av olika militära behov som framkom under planläggningsverksamheten och vilka var av den prin-

cipiella betydelse att de påfordrade ett avgörande av överbefälhavaren. Organet borde därjämte självfallet fortlöpande kunna ge denne en samlad bild av planeringsarbetet.

Spörsmålet om krigsmaterielförsörjningens planläggning måste emellertid enligt riksnämndens mening betraktas ur vidare synvinkel. Det militära försvarets önskemål i fråga om materielleveranser av olika slag måste nämligen samordnas med de materielbehov av motsvarande art, som förelåg inom övriga grenar av det totala försvaret. För t. ex. kommunikationsverkens m. fl. myndigheters del handlades hithörande samordningsfrågor av riksnämnden, som var det enda centrala ämbetsverk som hade en samlad överblick över landets materielltillgångar och produktionskapaciteter. Det var därför naturligt att samordningen även av de militära önskemålen ägde rum inom riksnämnden.

Den enklaste formen för att tillgodose de militära kraven på förevarande område borde vara, att den militära planläggningen ävensom sammanställningar över behov av materiel, arbetskraft etc. i möjligaste mån skedde i intim kontakt med motsvarande verksamhet inom övriga grenar av det totala försvaret och under hänsynstagande därjämte till övriga samhällskrav. Denna samordnande och överblickande uppgift borde ankomma på riksnämnden även beträffande försvarsgrensförvaltningarnas önskemål. Det borde sålunda åvila riksnämnden att inom industrin medverka till att nämnda önskemål tillgodosågs med beaktande av tillgänglig produktionskapacitet, materialslag etc. De närmare överläggningarna angående utförande av detaljplanläggning o. s. v. borde däremot äga rum mellan vederbörande försvarsgrensförvaltning och industrin. På detta sätt åstadkoms regelmässigt den intima kontakt mellan försvarsgrensförvaltning och leverantör som för viss materiel med nuvarande organisation i regel icke ernåddes. Genom att den samordnande planeringen förlades till riksnämnden, erhöll man även möjlighet att tillgodogöra sig erfarenheterna hos den personal som sysslade med motsvarande arbetsuppgifter beträffande kommunikationsverken och övriga civila materielkrävande myndigheter. Härigenom kunde sålunda tillgänglig teknisk expertis utnyttjas rationellare, vartill kom att likartade arbetens fördelning på olika händer undveks.

De arbetsuppgifter, som i övrigt skulle ankomma på försvarets industriplanering, syntes riksnämnden utan större svårigheter kunna omhändertas av redan nu befintliga organ.

Uppgiften att vara sammanhållande organ för försvarsgrensförvaltningarnas standardiseringsverksamhet syntes sålunda utan olägenhet kunna ingrupperas under riksnämnden. Verksamheten syntes i stor utsträckning böra bedrivas såsom kommittéarbete därvid hänsyn i möjligaste mån borde tas till industriella och tillverkningstekniska synpunkter. Vid bedömningen av standardiseringsspörsmål i fråga om modeller och typer,

som ägde samband med vapnens taktiska utformning, borde avgörandet, när enighet icke kunde uppnås mellan förvaltningarna, hänskjutas till överbefälhavaren. Dylika ärenden syntes lämpligen kunna handläggas inom försvarsstabens kvartermästaravdelning, sedan denna förstärkts på sätt riksnämnden i det föregående förordat.

Försvarets industriplanerings tilltänkta arbetsuppgifter med avseende å kontrollmetodiken syntes utan större olägenhet kunna ombesörjas av någon av försvarsgrensförvaltningarna.

De patentärenden, som skulle handläggas inom försvarets industriplanering, syntes till huvudsaklig del vara av den art att den sakliga behandlingen därav måste ske med anlitande av tillgänglig teknisk expertis inom de olika vapengrenarna. De ekonomiska uppgörelser som var förbundna med patentärendena, syntes också kunna handläggas av vederbörande försvarsgrensförvaltning. Den speciella sakkunskap på området som härutöver kunde erfordras, syntes vid behov från fall till fall kunna tillkallas av förvaltningarna. Om så ansågs erforderligt kunde ett samordnande organ tillskapas, förslagsvis i form av en kommitté med företrädare för de olika förvaltningarna. Inom denna kommitté skulle kunna gemensamt diskuteras de problem som sammanhängde med patentfrågor och de principiella riktlinjer som borde följas vid dylika ärendens behandling.

Utredningens förslag om inrättande av ett för försvarsgrenarna gemensamt teletekniskt laboratorium, anknutet till försvarets industriplanering, kunde riksnämnden icke biträda. Då försvarets industriplanering avsågs stå under chefskap av överbefälhavaren, skulle ett realiserande av förslaget i nyss angiven del innebära, att överbefälhavaren i betänklig grad belastades med uppgifter, vilka icke borde handläggas av en stabsorganisation. Ansågs inrättande av det föreslagna laboratoriet vara erforderligt borde detsamma anknytas till försvarets forskningsanstalt eller till en förvaltningsmyndighet.

Avgörandet beträffande fördelningen av huvudförvaltningen borde, i den mån försvarsgrensförvaltningarna ej inbördes kunde enas, träffas av överbefälhavaren. Detta borde även vara fallet då frågor om förtur till följd av bristande industriell kapacitet uppkom. Hithörande ärenden borde liksom nu handläggas av försvarsstabens kvartermästaravdelning.

Statens handels- och industrikommission uttalade att, därest krigsmaterielverket ansågs böra slopas, det borde sörjas för att de centrala uppgifter, för vilka verket inrättats, i stället kom att fullgöras av annat eller andra organ. Tillräckliga skäl syntes likväl icke föreligga att i stället för krigsmaterielverket inrätta ett nytt stort ämbetsverk med de uppgifter, som enligt utredningens förslag avsetts för försvarets industriplanering. De ifrågakommande uppgifterna syntes kunna förläggas till redan befintliga organ. Det syntes emellertid icke tillrådligt att under den tid av ovisshet om den utrikespolitiska utvecklingen som rådde ta de olägenheter och

risker, som var förenade med en mera omfattande reform av den militära förvaltningen. Detta borde dock ej hindra, att man i avvaktan på en lämpligare tidpunkt efter hand och eventuellt försöksvis vidtog mindre långtgående anordningar.

Granskningsnämnden för vissa patentansökningar m. m. anslöt sig till utredningens förslag att patentärenden avseende uppfinningar beträffande krigsmateriel eller eljest av betydelse för rikets försvar även i fortsättningen skulle behandlas inom en för försvaret gemensam institution.

Sveriges industriförbund förordade, att man med hänsyn till det dåvarande internationella läget undvek omorganisationer, som för en längre tid framåt kunde förutsättas komma att minska effektiviteten av förvaltningsverksamheten, och i stället i stort sett bibehöll den gällande organisationen med de ändringar, som kunde erfordras för att i möjligaste mån avhjälpa förefintliga brister. Med denna utgångspunkt gick förbundet icke närmare in på utredningens omorganisationsförslag. Ett par punkter i förslaget upptogs dock till granskning.

Bl. a. uttalade förbundet den uppfattningen, att den föreslagna försvarets industriplanering skulle komma att sakna erforderlig kontakt med tillverkarna. Den skulle dessutom bli en onödigt komplicerad och fördröjande organisation mellan riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och försvarsgrensförvaltningarna, vilka måste utföra en väsentlig del av planeringsarbetet. Därest utredningens organisationsförslag i övrigt skulle komma att förverkligas, borde därför den föreslagna industriplaneringen utgå ur organisationen. De planerande uppgifterna syntes kunna omhändertas av en krigsindustriell grupp inom riksnämnden i nära samverkan med försvarsgrensförvaltningarna. Industriplaneringens övriga uppgifter syntes utan större svårigheter kunna omhändertas av andra redan befintliga myndigheter.

För att råda bot på de av utredningen berörda bristerna beträffande kontakten mellan konstruktörer och tillverkare samt i fråga om ansvarsfördelningen vid materielanskaffningen borde den produktionstekniska granskningen överföras från krigsmaterielverket till förvaltningarna, vilka sålunda borde helt ombesörja och ansvara för utarbetande av tekniskt underlag för anskaffning, så att det tekniska underlaget överlämnades komplett färdigt till krigsmaterielverket. Det var därvid viktigt, att förvaltningarna kunde förfoga över erforderlig produktionsteknisk expertis. Detta kunde ske dels genom förvaltningarnas egen ingenjörspersonal, dels genom kontakt med tillverkarnas eller krigsmaterielverkets experter. Det var enligt förbundets mening ofrånkomligt, att förvaltningarna hade tillgång till såväl konstruktörer som produktionstekniker, och förvaltningarnas ingenjörspersonal måste rekryteras med tanke härpå. Produktionstekniker, antingen de var anställda i krigsmaterielverket eller i en försvarsgrensförvaltning, måste ha fortlöpande kontakt med tillverkarna, om

de skulle kunna följa med i utvecklingen. Den omständigheten att svårigheter särskilt framkommit beträffande den mer komplicerade materielen tydde på att krigsmaterielverket fått om hand anskaffningsuppgifter, som verket icke var lämpat att ombesörja. Förbundet ville för sin del förorda, att området för krigsmaterielverkets anskaffning gjordes till föremål för en översyn och att anskaffningen av varor av mer komplicerad natur överlämnades till vederbörande militära förvaltning.

Ett förhållande, där missnöje försports från industriföretagens sida, var den långsamhet med vilken krigsmaterielverket understundom fullgjorde förvaltningarnas framställningar om inköp av viss materiel. Ibland hade försök pågått länge och industrin fått meddelande från vederbörande förvaltning att inköp skulle ske. Det kunde därefter gå lång tid innan krigsmaterielverket tog ställning i ärendet. För att industrin skulle få möjlighet att på ett rationellt sätt planera in en sådan tillverkning var det önskvärt, att krigsmaterielverket handlade med större skyndsamhet.

Av vikt var även att någon oklarhet icke vidlåde frågan om leveranskontrollen. Ansvar för kontrollen borde ligga på en myndighet, och det naturliga syntes vara, att den som gjorde inköpet också svarade för kontrollen. Det dubbelarbete, som utredningen påtalat härvidlag, borde vara onödigt och möjligt att undvika genom ett intimare samarbete mellan krigsmaterielverket och förvaltningarna. Skulle oenighet om en vara kunde godkännas uppstå mellan krigsmaterielverket och en förvaltning, borde vederbörande tillverkare stå utanför en sådan meningsskiljaktighet och vara berättigad att anse sin leverans slutförd och att erhålla betalning, när krigsmaterielverket godkänt leveransen.

Enligt krigsmaterielverkets instruktion skulle vid generaldirektörens sida som rådgivande organ stå krigsmaterielverkets råd. Rådet skulle ha att verka för ett effektivt utnyttjande av landets industriella tillgångar i försvarets tjänst ävensom att lämna råd och biträde i frågor rörande planeringen av krigsindustrin samt vid krig eller krigsfara jämväl i frågor rörande principerna för anskaffning av krigsmateriel. Rådet hade aldrig blivit tillsatt. Enligt förbundets mening hade tanken på att tillskapa en dylik institution i princip varit riktig och åtgärder borde vidtas för att föra denna tanke vidare och på denna väg få till stånd ett samarbetsorgan. För att kunna bli effektivt och kunna sammankallas utan större omgång borde det icke göras alltför stort. Organet borde innehålla representanter för försvarsstaben, för försvarsgrensförvaltningarna, för industrin, för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap samt givetvis för krigsmaterielverket självt. Huruvida det borde organiseras som ett råd eller om det kunde antas nå bättre arbetsresultat i en annan organisationsform borde närmare övervägas. Inom ett sådant organ borde eventuella motsättningar förvaltningarna—krigsmaterielverket—producenterna kunna överbryggas och grunden läggas för ett gott samarbete dessa

parter emellan till gagn för deras strävanden att förse krigsmakten med så god utrustning som våra industriella resurser och tillgängliga medel medgav.

Svenska teknologföreningen ansåg det med hänsyn till det världspolitiska läget betänkligt att sätta en bestående organisation ur funktion, då den nya organisationen inom de närmaste åren inte kunde beräknas bli effektiv. Då det vidare framgick av utredningen att de förhållanden som utsatts för kritik icke enbart kunde hänföras till organisatoriska brister utan till stor del berodde på mindre gott samarbete inom och mellan de arbetande organen och deras personal, syntes det föreningen än mer naturligt att en omorganisation i enlighet med förslaget under dåvarande förhållanden icke genomfördes. Den pågående anspänningen av alla i vårt försvars utbyggande verksamma krafter framtvungade ett bättre och effektivare samarbete. Nya vägar borde därvid kunna finnas för att inom den bestående organisationsramen nå det väsentliga av utredningsförslagets syfte. Det syntes föreningen vara en nödvändighet att den sakkunskap i tekniska frågor som fanns samlad inom försvarsgrensförvaltningarna till fullo utnyttjades och att krigsmaterielverkets resurser, redan hårt ansträngda, koncentrerades på sådan materiel för vars handläggande verkets organisation uppbyggts. Sålunda borde verket till dess en eventuell omorganisation företogs endast handlägga inköp av standardiserad och till sin beskaffenhet fullständigt definierad materiel, under det att tekniskt komplicerad utrustning och sådan materiel, som var stadd i utveckling, omhändertogs av respektive försvarsgrensförvaltningar, vilka redan föfogade över den tekniska sakkunskap, som krävdes för bedömande av materielens lämplighet. Därvid borde det av utredningen föreslagna förfarandet, där en förvaltning handlade anskaffning av samma materiel även för övriga förvaltningars räkning, utnyttjas. När den världspolitiskt lugnare tid kom, då omorganisationsfrågan åter kunde tas upp, var det föreningens övertygelse, att de under tiden vunna erfarenheterna och vidtagna förändringarna skapat helt andra förutsättningar för frågornas bedömande än vid den tidpunkt då förvaltningsutredningens betänkande avgavs.

Ingenjörsvetenskapsakademien, vetenskapsakademien, universitetskanslern, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, svenska nationalföreningen för fysik samt atomkommittén har, såsom förut nämnts, haft att yttra sig allenast beträffande vad utredningen anfört rörande dirigeringen av krigsmaterielutvecklingen i vårt land. Institutionerna ifråga tillstyrkte samtliga utredningens förslag om inrättande av ett organ för operativ och taktisk analys. I allmänhet framhölls emellertid, att frågan borde ytterligare utredas och ett mera konkret förslag utformas innan slutlig ställning till spørgsmålet kunde tas.

Av övriga myndigheter och organisationer, som uttalat sig rörande

organisationen av tygförvaltningstjänsten, förordade *försvarets civilförvaltning*, *statens organisationsnämnd* och *civilmilitära tjänstemannaförbundet*, att det av utredningen framlagda alternativet II lades till grund för förvaltningens ordnande på ifrågavarande område. *Försvarets civila tjänstemannaförbund* anslöt sig till utredningens uppfattning, att den centrala tygmaterieförvaltningen alltjämt borde vara försvarsgrensvis organiserad men ansåg, att huvudförvaltningsprincipen icke var praktiskt genomförbar. Förbundet förutsatte, att krigsmaterielverket bibehölls. Förutom de arbetsuppgifter, som enligt utredningens förslag skulle åvila försvarets industriplanering, borde på krigsmaterielverket ankomma att anskaffa sådan för två eller flera försvarsgrenar gemensam materiel, vilken var fullt tekniskt klar och anpassad för serietillverkning, ävensom vissa massartiklar, t. ex. ammunition.

2. 1953 års utredning m. m.

Såsom närmare framgår av redogörelse under kap. I anmodade jag genom skrivelse den 30 juli 1953 överbefälhavaren att efter samråd med berörda centrala förvaltningsmyndigheter inkomma med *dels* besked huruvida de i yttrandet över förvaltningsutredningens betänkande den 29 juni 1951 anförda synpunkterna enligt överbefälhavarens mening alltjämt var aktuella, *dels* de synpunkter rörande försvarets centrala förvaltning som kunde anföras med stöd av erfarenheter vunna efter Kungl. Maj:ts beslut den 28 september 1951 med vissa föreskrifter beträffande försvarets centrala förvaltning.

Med anledning härav har överbefälhavaren med skrivelse den 12 augusti 1953 till mig överlämnat en promemoria med vissa synpunkter rörande organisationen av försvarets centrala förvaltning. Yttranden med vissa detaljsynpunkter från marinförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets civilförvaltning och försvarets fabriksstyrelse har fogats till överbefälhavarens skrivelse.

Krigsmaterielverket har till mig avlåtit en särskild skrivelse i frågan. Till denna har fogats en promemoria, i vilken vissa av de utav överbefälhavaren framförda synpunkterna kritiseras. Med anledning härav har överbefälhavaren ingett en tilläggspromemoria med sammanställning av vissa synpunkter på vad krigsmaterielverket anför.

Chefen för krigsmaterielverket har i särskild skrift till mig framfört vissa synpunkter och förslag.

Yttranden har inhämtats från statskontoret, statens sakrevision, statens organisationsnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och Sveriges industriförbund.

a. Frågan om krigsmaterielverkets bibehållande i organisationen.

Överbefälhavaren lämnar först en översikt över förvaltningsutredningens förslag, vissa yttranden över detsamma samt huvuddragen av de föreskrifter, som utfärdades den 28 september 1951. Därefter behandlas de motiv, som enligt överbefälhavarens mening talar för krigsmaterielverkets indragande.

Till en början framhålls, att den kompromiss, som överbefälhavaren år 1951 mot bakgrunden av då rådande världsläge föreslog och som resulterade i föreskrifterna den 28 september 1951, icke återgav överbefälhavarens slutliga ståndpunkt utan innebar ett försök att utan omfattande och effektivitetsminskande omorganisationer åstadkomma en snabb förbättring av samarbetet mellan krigsmaterielverket och förvaltningarna. Enär detta försök enligt överbefälhavarens mening endast delvis lyckats och frågan om krigsmaterielverkets upphörande åter aktualiserats, finns det skäl som talar för mera genomgripande åtgärder i enlighet med förvaltningsutredningens förslag. En sådan omorganisation syns numera överbefälhavaren möjlig att genomföra utan att kravet på erforderlig beredskap eftersätts.

Överbefälhavaren framhåller vidare, att försvarsgrensförvaltningarna vid tiden för andra världskrigets utbrott var relativt små och icke organiserade för att med tillgänglig personal bemästra de stora anskaffningsproblem, som uppstod i samband med krigsmaktens upprustning. Det förutsattes tidigare att under krig och av krig föranledda särskilda förhållanden speciella organ skulle tillskapas för anskaffning av i första hand ammunition. I och med att statens ammunitionsnämnd, som från början var ett provisorium, utvecklades till ett självständigt ämbetsverk, kunde de militära förvaltningsmyndigheterna icke längre på samma sätt som förut följa anskaffningarna.

Den omständigheten att försvarsgrensförvaltningarna själva ombesörjer huvuddelen av materielanskaffningen anser överbefälhavaren utgöra ett skäl mot bibehållandet av ett speciellt ämbetsverk för viss materielanskaffning. I detta hänseende anför.

Enligt krigsmaterielverkets egna beräkningar torde dess anskaffningar för försvarets räkning utgöra cirka tjugofem procent i värde räknat av försvarets totala anskaffning. Dessa tjugofem procent utgörs av materiel av standardkaraktär (ur tillverkningssynpunkt tekniskt fixerad materiel). Sådana anskaffningar har ofta föregåtts av provtillverkningar, som av försvarsgrensförvaltningarna utlagts på industrin. I värde räknat har det således ålegat försvarsgrensförvaltningarna att svara för sjuttiofem procent av försvarets totala anskaffning. Efter tillämpning av Kungl. Maj:ts beslut den 24 april 1953 angående huvudförvaltningsprincipen torde den på försvarsgrensförvaltningarna ankommande anskaffningen komma att uppgå till cirka åttio procent. Under de år, som förflutit sedan krigsmaterielverkets tillkomst, har förvaltningarna utökats, och de är således redan

nu i huvudsak organiserade för att anskaffa huvuddelen — och därtill den ur anskaffningssynpunkt mest komplicerade delen — av materielen. Det torde därför icke i samma grad som tidigare vara motiverat, att ett speciellt ämbetsverk anskaffar viss standardmateriel och viss ammunition. Det finns icke anledning förmoda, att upphandlingen av denna materiel skulle ske på ett mindre tillfredsställande sätt, därest den omhänderhas av den tekniska och ekonomiska sakkunskap som finns inom försvarsgrensförvaltningarna. Genom tillämpning av huvudförvaltningsprincipen torde de synpunkter beträffande behovet av samordning m. m. av landets tekniska, ekonomiska och produktiva resurser inom ett anskaffningsområde, som bl. a. motiverade krigsmaterielverkets tillkomst, i huvudsak tillgodoses av den huvudförvaltande myndigheten.

Erfarenheterna från inköpsverksamheten vid flygförvaltningen — f. n. den enda av försvarsgrensförvaltningarna, som har en organiserad inköpscentral i enlighet med förvaltningsutredningens förslag — tyder på att man genom en sådan organisation kan uppnå en synnerligen ekonomisk upphandling, fullt jämförbar med och i varje fall icke underlägsen den som presteras av krigsmaterielverket.

Överbefälhavaren vill i icke ringa grad härleda de friktioner och det mindre goda samarbete, som upprepade gånger konstaterats i förhållandet mellan krigsmaterielverket och förvaltningarna — även efter det att försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation trätt i verksamhet — ur organisatoriska förhållanden, framför allt den omständigheten att specialister på samma område finns på båda sidorna. Följden har blivit oklara ansvarsförhållanden och minskad effektivitet. Skarpast har detta framträtt vid leveranskontroll, vid bearbetning ur produktionsteknisk synpunkt av det tekniska underlaget till anskaffningar, vid konstruktionsändringar samt vid utnyttjande av krigsmaterielverkets maskiner och anläggningar för annan myndighets räkning.

Rådande organisation medför enligt överbefälhavaren dubbelarbete för tekniska specialister, på vilka tillgången är knapp. Den omfattande skriftväxlingen mellan krigsmaterielverket och förvaltningarna i anskaffningsärenden anses verka fördröjande och fördyrande.

Överbefälhavaren påtar även att kontakten mellan konstruktörer och tillverkare är bristfällig och anför i detta hänseende.

En allvarlig nackdel med nuvarande organisation, som även framhållits av 1946 års förvaltningsutredning, är att krigsmaterielverket såsom fristående ämbetsverk inkopplats mellan konstruktörer och tillverkare. Detta försvårar den kontakt mellan dessa som är nödvändig både ur utvecklingssynpunkt och med hänsyn till konstruktionernas anpassning efter tillverkningsynpunkter. Den av anskaffningen mest intresserade parten (försvarsgrensförvaltningen) förlorar möjligheten till effektiv överblick, kontroll och bevakning av leveranserna, samtidigt som eventuella ändringar blir svåra att genomföra. Den förståelse för masstillverkningstekniken, som är nödvändig från konstruktörernas sida, blir även mindre. Detta förhållande kan få olägliga följder, om läget skulle kräva en forcerad tillverkning i samband med beredskapstillstånd eller krig.

Överbefälhavaren uttalar som sin mening att ledningen av ammunitionsförrådstjänsten vid armén skulle underlättas om krigsmaterielverkets centralförråd för ersättningsammunition i likhet med arméns övriga ammunitionsförråd underställs arméförvaltningens tygavdelning. Denna fråga behandlas förhållandevis ingående.

I krigsmaterielverkets centralförråd av ammunition förvaras en stor del av ersättningsammunitionen för de tre försvarsgrenarna. Denna utgörs till omkring sjuttiofem procent av arméns ammunition. Arméns ersättningsammunition fördelas på de olika förråden av överbefälhavaren. Vid fördelningen av ammunitionen måste hänsyn tas till hur ammunitionen är fördelad på arméns egna ammunitionsförråd. Uppgifter beträffande förrådsläget måste således lämnas av såväl arméförvaltningens tygavdelning som krigsmaterielverket. Svårigheten härvid är att få samstämmighet mellan dessa uppgifter, bl. a. emedan uppgifterna grundas på den leveranskontroll som sker dels av arméförvaltningens tygavdelning, dels av krigsmaterielverket. Svårigheter föreligger även med hänsyn till att försändning av ammunition regelbundet äger rum i viss utsträckning. Då ammunitionsuppgifterna skall ligga till grund för krigsplanläggningen och tillgången på ammunition är knapp, är det betydelsefullt att uppgifterna är tillförlitliga. Ur denna synpunkt skulle det underlätta arbetet, om all ammunition förrådshålls och redovisas av en myndighet. Med tillämpning av huvudförvaltningsprincipen bör denna myndighet vara arméförvaltningens tygavdelning. Genom att förråden på detta sätt för arméns del skulle komma att lyda under en myndighet, torde möjligheten bli större att genom ökad samordning planera och utnyttja förråden på lämpligaste sätt. Det borde därvid ankomma på överbefälhavaren att liksom tidigare fördela tillgängligt förrådsutrymme mellan försvarsgrenarna. Således skulle det ur marinen och flygvapnets synpunkt icke inträffa någon principiell förändring i förhållande till nuvarande system.

Motsvarande synpunkter anföras beträffande de i centralförråden ingående sammansättningsverkstäderna.

Med utgångspunkt i det förhållandet, att dubbelarbete f. n. förekommer på materielanskaffningens område, ger överbefälhavaren uttryck åt den uppfattningen, att krigsmaterielverkets hela nuvarande personal vid verkets upphörande icke behöver flyttas över till andra myndigheter, varför man bör kunna räkna med vissa lönebesparingar.

Krigsindustriplaneringen skulle enligt överbefälhavaren främjas, om den myndighet, som handhar konstruktion och planering i övrigt, även ansvarar för tillverkningen i krig. Det mellanled, som krigsmaterielverket utgör, sägs utgöra en hämmande faktor, bl. a. i vad gäller övergång till förenklade tillverkningsförfaranden, som lämpar sig för krigsindustritillverkning.

Sammanfattningsvis anser sig överbefälhavaren kunna konstatera brister i nuvarande organisation såväl i ekonomiskt hänseende som ur effektivitetssynpunkt. Överbefälhavaren framhåller, att det inom den militära förvaltningsorganisationen krävs ett intimt samarbete mellan konstruktions- och inköbspersonal, varför båda personalkategorierna bör finnas i samma ämbetsverk.

Försvarets sjukvårdsstyrelse riktar i fråga om krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet erinringar mot de långa leveranstiderna och den långa tidrymd, som förflyter mellan anskaffningsuppdrag och inköp. Ett omfattande dubbelarbete, som bl. a. hänför sig till diskussioner om leveransvillkor m. m., förefinns enligt styrelsen allt fortfarande beträffande huvuddelen av den sjukvårdsmateriel, som anskaffas av krigsmaterielverket.

Marinförvaltningen framhåller, att olika tydning av bestämmelserna om krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet förorsakat svåra slitningar mellan marinförvaltningen och verket. Någon tillfredsställande lösning är enligt marinförvaltningen ej skönjbar. Vidare påtalas bristande samråd i fråga om planeringen av tillverkningen vid krig eller krigsfara av materiel, som krigsmaterielverket anskaffar för förvaltningens räkning.

Krigsmaterielverket betecknar överbefälhavarens förslag som en tillbakagång till en tidigare tillämpad och efter grundlig utredning för omkring tio år sedan helt utdömd organisation. Verket fortsätter:

Verket erinrar, att vid andra världskrigets utbrott försvarsgrensförvaltningarna i princip hade den organisation, som nu föreslås. Den visade sig icke effektiv och måste kompletteras med män från näringslivet, vilka arbetade inom industrikommission, ammunitionsnämnd etc. Ur dessa förhållanden växte krigsmaterielverket fram. Utan tvivel har den kunskap och erfarenhet, som på det sättet kommit försvaret tillgodo, varit av nytta för försvarets materielanskaffning. Tillverkningskapaciteter har skapats, standardisering vuxit fram, rationella tillverkningsmetoder har kommit att tillämpas varigenom priser reducerats, en bättre krigsindustriplanering genomförts etc. Det är av största värde för vårt försvar och även för skattebetalarna, att ekonomiskt och industriellt tänkande och erfarenhet finns representerat inom försvarets förvaltning. Sådan erfarenhet måste finnas och utgör ett värdefullt komplement till den militära kunskapen och bör kunna berika vederhäftigheten i anslagsäskanden, avtal med industrin etc. Det är också nödvändigt, att beslutanderätten i ekonomiska och industriella frågor ligger i händerna på härför utbildade, erfarna befattningshavare.

Då nu frågan om försvarets centrala förvaltning på nytt tagits upp, vill krigsmaterielverket framhålla som sin bestämda mening, att berörda värden, för närvarande till stor del koncentrerade till krigsmaterielverket, bör tillvaratas. Man bör nu icke riva ned den organisation, som för detta ändamål finns, utan i stället bygga vidare så att så mycket som möjligt blir sammanfört dit för sakkunnig handläggning.

De friktioner, som förekommit, anser verket i stort sett ha berott på att organiserad kontakt på ett tillräckligt tidigt stadium saknas. En sådan intim kontakt på tidigt stadium skulle medföra, att projekt, som framkommer, är väl genomdiskuterade under hänsynstagande till såväl militära som ekonomiska och tekniskt-industriella synpunkter. Detta gäller icke blott olika långtidsprogram, de stora linjerna för anslagsäskanden, större konstruktionsprojekt och avtal utan även det administrativa och ekonomiska handlandet i stort. Samtliga dessa ärenden bör alltså redan från början vara allsidigt belysta, varigenom ernås att t. ex. arbete icke i onödan nedläggs på projekt, som enligt för närvarande tillämpat förfaringsätt först senare — ur andra synpunkter än förslagsställaren företräder — visar sig olämpliga eller genomförbara.

Förvaltningen av försvaret bör sålunda i stort ledas av ett organ med största möjliga samlade erfarenhet på alla områden av betydelse. Erhålls ett sådant organ bör även vad detta beslutar vinna största förtroende hos såväl myndigheter som industri och allmänhet. Verket anser det sålunda vara ett intresse av främsta ordningen att vid uppbyggande av organisationen visserligen fasta specialorgan för olika arbetsuppgifter finns men att dessa specialorgan erhåller ett sådant organisatoriskt samband att de — trots att de kan komma att representera olika militära eller andra fackintressen — dock utgör en oskiljaktig enhet. Verket anser, att förutsättningarna för en sådan anordning bör skapas. Detta torde bäst ske genom ett gemensamt förvaltningsorgan.

Verket erinrar därefter om den som alternativ I betecknade organisation av tygförvaltningstjänsten, som dryftats av förvaltningsutredningen och enligt vilken all förvaltning av krigsmateriel skulle koncentreras till ett för försvaret gemensamt centralt ämbetsverk. Även om — såsom förvaltningsutredningen funnit — denna organisation lämpar sig mindre väl för den nuvarande försvarsordningen, där var och en av de tre försvarsgrenscheferna svarar för sin försvarsgrens materielutrustning, ifrågasätter krigsmaterielverket dock, om icke tiden nu är mogen att närmare överväga och utveckla de tankegångar som ligger bakom nämnda alternativ I. Med hänsyn till den samverkan, som måste finnas i ett modernt krig, torde det vara lämpligt att ompröva försvarsgrenschefernas ställning. Enligt ett av verket skisserat förslag bör en med försvarsgrenscheferna jämställd civil chef jämte honom underställda sakkunniga organ svara för anskaffning och förvaltning av all materiel. De högsta militära cheferna jämte nyssnämnde förvaltningschef bör bilda en försvarets direktion. I fortsättningen anför verket.

Krigsmaterielverket är övertygat om att utvecklingen förr eller senare kommer att gå i denna riktning. Det skulle då vara synnerligen olyckligt, om den första början till ett sådant gemensamt upphandlande verk, som dock krigsmaterielverket utgör, skulle försvinna på grund av de slitningar, som i början av dess tillvaro förelegat. Det bör erinras om att försvarsgrensförvaltningarna är frukten av en månghundraårig utveckling, som långt ifrån alltid varit friktionsfri under det krigsmaterielverket såsom sådant bestått endast i omkring tio år. För övrigt torde väl icke krigsmaterielverkets avskaffande undanröja de slitningar, som verket ofta varit i tillfälle att konstatera mellan de olika försvarsgrenarna.

Slutligen dryftas möjligheterna att inom nuvarande organisations ram på ett tidigt stadium skapa bättre kontakt myndigheterna emellan. En lösning anser verket ligga i att utbygga försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation till en direktion för försvarets förvaltning, inför vilken planer och projekt kan framläggas på ett tidigt stadium och bli allsidigt diskuterade, varvid det kollegiala samarbetet inom delegationen enligt verkets mening bör vara ägnat att skapa större inbördes respekt och förståelse.

Avslutningsvis anför krigsmaterielverket.

Det är givet, att även andra lämpliga lösningar med krigsmaterielverkets bibehållande kan finnas. Med hänsyn till den korta tid, som stått ämbetsverket till buds, har verket endast velat med det anförda framhålla, att ärendet långt ifrån kan anses tillfyllest utrett. Verket anser därför, att under alla omständigheter en principutredning bör tillsättas och att i denna utredning de industriella synpunkterna bör få stort inflytande. Verket är villigt att för sin del acceptera varje förslag som innebär att det ekonomiska och industriella inflytandet blir säkerställt och att sålunda avgörandet i sådana frågor icke helt läggs i militära händer.

Den promemoria, som är fogad till krigsmaterielverkets skrivelse, innehåller i icke ringa utsträckning detaljerinringar, för vilka en redogörelse här icke torde vara påkallad. Vissa upplysningar och synpunkter är emellertid av mera allmän räckvidd. Sålunda framhålls att det ofta visat sig, att verket med sin industriella och ekonomiska sakkunskap kunnat uppnå väsentligt förmånligare priser och rabatter än förvaltningarna. Vidare uttalas den uppfattningen att specialisterna på samma område inom verket och förvaltningarna i största utsträckning har ett mycket gott samarbete. Huvudförvaltningsprincipen, särskilt om den utvecklas ytterligare, anses i samma grad som anskaffning genom krigsmaterielverket ägnad att ge upphov till fördyrande och fördröjande skriftväxling. Det framhålls att sammanställningen av uppgifter å förrådsläget beträffande ammunition är en redovisningsteknisk fråga, som ej behöver medföra svårigheter. Verket understryker, att kostnaderna för verket uppgår till mindre belopp än normal kassarabatt på anskaffningen, och ifrågasätter om detta ej är en låg kostnad för att säkerställa sakkunnig handläggning av de på verket ankommande ärendena. Det syns verket otänkbart att förvaltningarna kan uppnå samma effektivitet till lägre kostnad. Slutligen uttalas att ett visst motsatsförhållande helt naturligt måste komma att råda mellan konstruktions- och inköpsverksamhet, även om dessa bägge delar förläggas till samma ämbetsverk, och att konstruktionsintressena sannolikt kommer att tillmätas avgörande betydelse, om inköpen skall ske genom försvarsgrensförvaltningarna.

Den av *överbefälhavaren* avlämnade *tilläggspromemorian* innehåller vissa bemötanden av vad krigsmaterielverket anför.

Projektet att utbygga försvarsgrensförvaltningarnas samarbetsdelegation till en direktion för försvarets förvaltning bortser enligt *överbefälhavaren* från gällande förvaltningsprinciper. Varje förvaltning måste svara för sitt område och kan icke dela detta ansvar med ett kollegialt organ, vars övriga medlemmar icke kan överblicka räckvidden och heller inte behöver dra konsekvenserna av fattade beslut.

Förslaget att tillsätta en principutredning avvisas under hänvisning till förvaltningsutredningen och under framhållande av att så lång tid förflutit efter 1943 års förvaltningsbeslut att tillräckliga erfarenheter vunnits för att bedöma den då beslutade organisationen.

I anslutning till vad krigsmaterielverket anfört om att verket är villigt att acceptera varje förslag, som innebär att det ekonomiska och industriella inflytandet säkerställs och sålunda avgörandet i anskaffningsfrågor icke helt läggs i militära händer, görs följande uttalande.

Verket syns härvid utgå från att förvaltningarna saknar insikt i ekonomiska och industriella ting och förståelse för därmed sammanhängande förhållanden. Det får icke förbises, att vid uppdelning av krigsmaterielverkets funktioner på förvaltningarna dessa skall tillföras ytterligare expertis från krigsmaterielverket. Anskaffningen av krigsmateriel måste allsidigt bedömas och för att fylla sitt ändamål grundas på såväl överväganden beträffande de ekonomiska och industriella faktorerna som kännedom om materielens användning och funktion.

Det betonas, att vid upphandling av krigsmateriel icke blott industriella och ekonomiska utan även militärt fackliga synpunkter måste beaktas. En av huvudanmärkningarna mot krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet har enligt överbefälhavaren varit att besparingar kommit att ske på kvalitetsens bekostnad.

Erfarenheten anses visa, att vid tillämpning av huvudförvaltningsprincipen skriftväxlingen kan avsevärt inskränkas i jämförelse med vad som är fallet i fråga om krigsmaterielverkets anskaffningar.

Det framhålls, att det i praktiken visat sig förenat med stora svårigheter att få rättvisande uppgifter om omfattningen av krigsmaktens totala ammunitionstillgångar vid en viss tidpunkt på grund av bristande samstämmighet vid redovisning av sådan ammunition, som är under leverans, revidering eller försändning. På grund härav har kompletterande uppgifter från berörda myndigheter måst infordras direkt till försvarsstaben.

De av krigsmaterielverket uttalade farhågorna för att konstruktionsintressena skulle komma att dominera i förhållande till de ekonomiska intressena vid inköp genom förvaltningarnas försorg föranleder följande kommentar.

Det torde vara ställt utom allt tvivel, att ett sådant motståndsförhållande lättare går att balansera eller upphäva, om verksamheterna förläggs till samma ämbetsverk. Eftersom medelstilldelningen är begränsad, måste varje berörd myndighet alltid beakta konstruktions- och inköpssynpunkterna i ett sammanhang. Om den ifrågavarande verksamheten förläggs till samma ämbetsverk vinner man dessutom, att direkt kontakt kan erhållas mellan konstruktören-beställaren och industrin.

Chefen för krigsmaterielverket berör i sin skrift vissa speciella mellanhavanden mellan verket och de militära myndigheterna. Härutöver anför han.

Krigsmaterielverket har i sin skrivelse framfört tvenne alternativa principförslag beträffande den militära förvaltningsorganisationen, båda med verkets bibehållande. Det torde väl utan vidare vara helt klart att den organisation, som fanns vid det senaste krigsutbrottet, var mindre ändamålsenlig bl. a. på grund av de krav på sakkunnigt inflytande å de

ekonomiska, industriella och merkantila områdena, som i samband med materielanskaffningens oerhörda expansion då icke var tillgodosedda. Detta underströks särskilt av dåvarande departementschefen vid framställande av propositionen om krigsmaterielverkets bildande. Den stora upphandling av försvarsmateriel, som alltjämt pågår och den planläggning av en mångfaldig dubbling av materieltillverkningen vid krig eller krigsfara, som fortfarande är aktuell, har gjort det nödvändigt att försvarets förvaltningsorganisation tillförs verkligt sakkunnigt folk på nämnda områden och att sålunda den militära och konstruktionstekniska sakkunskapen vid försvaret kompletteras med produktions- och affärsmän. Förvaltningsutredningen har ansett att sådan sakkunskap skall kunna tillföras de militära förvaltningarna genom att där inrättas särskilda civila upphandlingsorgan, men då givetvis på en lägre nivå än om ett särskilt, de militära myndigheterna icke underordnat verk, representerar ifrågavarande sakkunskap inom försvaret. Detta bör enligt förvaltningsutredningen dock kunna kompenseras genom att chefen för det föreslagna industriplaneringsverket får inflytande å de nämnda särskilda organens verksamhet. Överbefälhavaren anser dessa särskilda organ tillfyllest och finner ett sådant civilt inflytande icke erforderligt. Jag håller bestämt före, att med hänsyn till de oerhörda anskaffningar det här är fråga om, allt måste göras för att icke blott den bästa sakkunskapen blir tillförd försvaret utan också och främst att denna sakkunskap får inflytande på de ekonomiska och industriella avgöranden, som träffas. Enligt överbefälhavaren och delvis också enligt förvaltningsutredningens förslag blir detta avgörande lagt i händerna på högre militärer, som varken utbildats eller har tillräcklig erfarenhet härav. De särskilda upphandlingsorganen blir underställda icke blott en militär avdelningschef utan också en militär förvaltningschef och i sista hand försvarsgrenschefen. Genom sakkunskap vid val av leverantörer, vid förhandlingar, granskning av tillverkningarnas uppläggning, val av lämpliga tillverkare med hänsyn till maskiner och metoder m. m. bör nog 100 miljoner kronor per år f. n. kunna inbesparas. Trots att redan de beslut om förvaltningsorganisationen, som träffades under kriget, förutsatte — såvitt jag förstår — inrättandet av sådana organ inom förvaltningarna har blott flygförvaltningen under de år, som sedan dess förflutit, haft ett sådant organ. Meningen var att den betydande anskaffning, som förvaltningarna själva skulle ombesörja, skulle handläggas om också icke beslutas av sakkunnigt folk. Anskaffning till ett värde av sammanlagt mer än en miljard kronor har under dessa år handlagts av folk utan utbildning eller tillräcklig erfarenhet på det ekonomiska och industriella området och beslutats av folk utan annan utbildning än militära skolor. Detta kan icke vara riktigt och måste betraktas som synnerligen otillfredsställande icke minst från skattebetalarnas synpunkt.

Enda sättet att få det ekonomiska inflytandet säkerställt är att låta upphandlingarna i möjligaste mån handläggas och beslutas av ett självständigt verk, för såvitt icke ett gemensamt förvaltningsverk inrättas under civil sakkunnig ledning på sådant sätt att de militära kraven blir säkerställda, såsom skett i England efter detta lands erfarenheter av militär upphandling och tillverkningsplanering. Jag föreslår att förutsättningarna härför skapas och att till dess krigsmaterielverket bibehålls och successivt utbyggs med sikte på att utformas till ett sådant gemensamt verk, som i allt fall så småningom blir den enda organisationsform som slutligt

löser förvaltningsfrågan. Även om krigsmaterielverket organiseras bort, vilket är och ända från tidpunkten för verkets inrättande varit försvarsgrenarnas gemensamma strävan, upphör nämligen därmed icke det rivaliserande förhållande mellan försvarsgrenarna, som i många hänseenden återspeglas i de tre förvaltningarnas arbete och ofördelaktigt inverkar på arbetets effektivitet.

Remissyttranden.

Statskontoret anknyter till sitt ytirande över förvaltningsutredningens betänkande och erinrar om däri framförda synpunkter beträffande en från försvarsgrensindelningen fristående tygförvaltningstjänst. Ämbetsverket fortsätter.

Vid bedömandet av överbefälhavarens nu framlagda förslag må till en början konstateras, att endast mycket summariska uppgifter lämnats, ägnade att belysa de konsekvenser i olika hänseenden, som uppkommer vid en omorganisation efter i ärendet antydda riktlinjer. Detta gäller ej minst statsverkets kostnader för den tilltänkta förvaltningsorganisationen. I detta avseende har endast utsagts, att de sammanlagda avlöningskostnaderna för försvarets centrala förvaltningsmyndigheter torde komma att minska. Statskontoret måste bestämt hävda, att — innan ett principbeslut fattas — en ingående och klarläggande utredning föreligger rörande det ekonomiska utfallet av den förordade förvaltningsorganisationen. Oavsett det nu anförda kan statskontoret icke anse, att överbefälhavarens förslag kan läggas till grund för ett dylikt beslut. Skälen härtill är följande.

Statskontoret har icke funnit anledning frågå sina i utlåtandet den 17 maj 1951 anlagda synpunkter på frågan om organisationen av försvarets centrala förvaltningsmyndigheter. I avbidan på en utredning rörande möjligheterna att erhålla en samordnad och från försvarsgrensindelningen skild tygförvaltningstjänst bör enligt ämbetsverkets uppfattning några mera genomgripande organisationsändringar icke vidtas beträffande krigsmaterieförsörjningen. De fördelar av ekonomisk art, som — principiellt sett — måste vara förenade med ett anskaffningssystem, vilket i sig inrymmer ett civilt centralt inköpsorgan, lär icke kunna förringas. I detta sammanhang må jämväl uttalas, att den militära fackutbildningen näppeligen i någon högre grad kan vara ägnad att tillgodose de fordringar på ingående förtrogenhet med industriell affärsverksamhet, som måste ställas på försvarets upphandlande personal. Det syns emellertid å andra sidan uppenbart, att olägenheter är förknippade med gällande organisationsform, främst beroende på att tekniska specialister på samma materielslag ansetts behövliga inom såväl krigsmaterielverket som försvarsgrens-förvaltningarna samt att samarbetet mellan krigsmaterielverket och övriga militära förvaltningsorgan icke löpt friktionsfritt. I förstnämnda hänseende har statskontoret svårt att föreställa sig, att icke möjligheter föreligger att komma till rätta med förekommande dubbelorganisation utan alltför stora ingrepp i den bestående ordningen. Det torde i sådant syfte kunna övervägas att beträffande ett visst materielslag undersöka — eventuellt med anlitaandet av utomstående expertis — om icke genom omdisponering av personalen och dess koncentrerings till en myndighet förutsättningar kan skapas för mera rationella arbetsformer. Med ledning av härigenom vunna erfarenheter kan dessa undersökningar utsträckas till andra mate-

rielslag, intill dess alla tänkbara anstalter vidtagits för en eliminering av dubbelarbetet. Beträffande samarbetet mellan krigsmaterielverket och övriga myndigheter må ifrågasättas, om redan nu några mera säkra slutsatser kan dras rörande verkningarna av de åtgärder, som av Kungl. Maj:t vidtagits genom beslutet den 28 september 1951 och som för övrigt kompletterats genom ett beslut så sent som under innevarande år. Det må dock uttalas, att från Kungl. Maj:ts sida välgrundade och bestämda krav lär kunna ställas på att de myndigheter, som har att svara för försvarets materielanskaffning, ådagalägger god samarbetsvilja vid fullgörandet av dem åvilande arbetsuppgifter.

Statens sakrevision ger uttryck åt den uppfattningen att, även om världsläget numera icke anses lägga hinder i vägen för en mera genomgripande omorganisation, omständigheter av sådan betydelse likväl icke har förbragts att de kan föranleda sakrevisionen att frångå sina tungt vägande principiella erinringar i sak mot förvaltningsutredningens förslag om krigsmaterielanskaffningens återförande till de militära förvaltningsmyndigheterna. Det har enligt sakrevisionen icke visats att krigsmaterielanskaffningen härigenom blir bättre utförd ur ekonomiska synpunkter eller att besparingar i förvaltningskostnaderna av större betydelse kan åvägabringas.

Sakrevisionen förutser att de allvarliga skäl, som på sin tid föranledde krigsmaterielverkets inrättande, i ett ansträngt läge kommer att göra sig gällande med stor styrka, ehuru de måhända ej framträder på samma sätt under rent fredsmässiga förhållanden.

Slitningar mellan de olika myndigheterna får icke inverka på bedömandet av organisationen ur principiella och sakliga synpunkter. Sakrevisionen avråder för en återgång till den ordning på krigsmaterielanskaffningens område, som gällde vid andra världskrigets utbrott. Även enligt sakrevisionens uppfattning har dock de militära förvaltningarna väsentligt upprusats sedan dess. Sakrevisionen anför vidare.

Såvitt framgår av överbefälhavarens promemoria har försöken att uppnå ett bättre samarbete genom de 1951 och 1953 lämnade direktiven endast delvis lyckats. Även sakrevisionen har under sin granskningsverksamhet kunnat konstatera såväl ett mindre gott samarbete i av sakrevisionen uppmärksammade fall som bristfälligheter i handläggningen av anskaffningsärenden på såväl den ena som den andra sidan. Den omständigheten, att ett ärende handläggs på ett otillfredsställande sätt av en eller flera tjänstemän inom civila eller militära förvaltningsmyndigheter, får dock enligt sakrevisionens mening icke vara utslagsgivande för bedömande av en organisations ändamålsenlighet. Sakrevisionen vill därför, bland annat med hänsyn till den korta tid de nya direktiven varit gällande, icke dra den slutsatsen, att de nuvarande svårigheterna, i den mån de ligger på det personliga planet, icke kan utjämnas. Sakrevisionen är för sin del icke heller övertygad om att krigsmaterielverkets slopande framdeles skulle utsluta besvärliga slitningar och omgång mellan de berörda militärförvaltningarna, då den enligt huvudförvaltningsprincipen anskaffande myndigheten kommer att inta i stort sett samma ställning i förhållande till den beställande myndigheten som det nuvarande krigsmaterielverket.

Sakrevisionen upprepar sitt i yttrandet över förvaltningsutredningens betänkande framförda förslag, att krigsmaterielverkets uppgifter i fråga om produktionsteknisk granskning och leveranskontroll bör överföras till militärförvaltningarna, som skulle bära det fulla ansvaret för dessa uppgifter.

Ledamoten av sakrevisionen Wistrand har anmält avvikande mening och i huvudsak anfört.

Frågan om statens inköp av krigsmateriel borde handhas av ett från försvarsgrensförvaltningarna fristående organ har allt ifrån krigsmaterielverkets tillkomst varit omtvistad och erfarenheterna av krigsmaterielverkets behandling av dessa uppgifter har föranlett upprepade klagomål för byråkratisk försening och bristande kompetens. Det syns mig påtagligt, att de förväntningar man hyst vid krigsmaterielverkets upprättande icke blivit infriade. Oavsett vilken uppfattning man principiellt må hysa angående lämpligheten av att sådan verksamhet handhas av ett fristående verk, äger man rätt att beteckna den nuvarande ordningen som otillfredsställande. Trots en provotid på tio år har verket icke förmått skaffa sig det förtroende, det bör äga hos utomstående och främst hos de militära myndigheterna. Det syns mig uppenbart, att verket icke kan tillfredsställande fullgöra sina uppgifter utan gott samarbete med dessa. Huruvida en ändring kan åstadkommas uteslutande genom reformer i krigsmaterielverkets metoder eller om den kräver en nydaning, som går ut över verkets existens, är svårt att utan ingående undersökningar taga ställning till. De resultat, som framlagts av 1946 års militära förvaltningsutredning, och de synpunkter, åt vilka överbefälhavaren i sin ifrågavarande skrivelse gett uttryck, kan icke utan vidare åsidosättas och de förtjänar enligt min uppfattning Kungl. Maj:ts synnerliga beaktande.

Statens organisationsnämnd erinrar om att nämnden i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande tillstyrkt att krigsmaterielverket utgår ur organisationen och att krigsmaterielanskaffningen i dess helhet uppdras åt försvarsförvaltningarna. Vad som därefter inträffat har icke rubbat nämndens uppfattning. Det syns nämnden angeläget, att övergången till den nya organisationen sker snarast möjligt.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap erinrar likaledes om sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande i vilket de olägenheter närmare berördes, som enligt riksnämndens mening var förknippade med gällande ordning för krigsmaterielanskaffningen.

Nämnden fortsätter.

Olägenheterna har endast delvis undanröjts efter tillkomsten av kungl. brevet den 28 september 1951. Beträffande viss materiel, vars anskaffande alltjämt ankommer på krigsmaterielverket, kan nämnas att riksnämnden trots upprepade påstötningar hittills fått del av krigsproduktionsbesked allenast i begränsad omfattning. Detta förhållande medför betydande svårigheter för riksnämnden, när det gäller att bedöma belastningen på industrin och hur tillgängliga tillverkningsresurser skall kunna utnyttjas på mest ändamålsenliga sätt.

För att man skall kunna komma till rätta med nuvarande olägenheter

syns det erforderligt att genomföra en mera omfattande omorganisation. De beredskapsskäl, som 1951 talade mot en dylik åtgärd, torde ej längre föreligga. Riksnämnden får därför för sin del förorda, att krigsmaterielverkets nuvarande uppgifter överförs på andra organ.

De farhågor, som krigsmaterielverket uttalat, att försvarsgrensförvaltningarna vid handläggning av materielanskaffningsfrågor efter en omorganisation av ifrågasatt slag skulle sakna erforderlig ekonomisk och industriell expertis, är enligt riksnämndens mening överdrivna. Såsom överbefälhavaren framhållit omhänderhar försvarsgrensförvaltningarna, oberoende av krigsmaterielverket, stora upphandlingar till betydande värden, vilka fordrar bl. a. ekonomisk sakkunskap. Utvecklingen har även medfört, att tekniska experter efter hand erhållit ökat inflytande inom försvarsgrensförvaltningarna, vilket bl. a. tagit sig uttryck i att förekommande ärenden i många fall handläggs och föredras av tekniker direkt inför chefen eller souschefen (avdelningschefen) för vederbörande försvarsgrensförvaltning. Det må vidare beaktas, att det nuvarande samarbetet mellan krigsmaterielverket och försvarsgrensförvaltningarna av de senare fordrar en omfattande teknisk verksamhet, innan de upphandlingar, som avses ske genom krigsmaterielverkets försorg, kan äga rum.

Sveriges industriförbund har av remisshandlingarna fått det intrycket att samarbetet mellan förvaltningarna, å ena, samt krigsmaterielverket, å andra sidan, icke fungerar så som är önskvärt. Då uppgift ofta står mot uppgift, är orsakerna härtill inte lätta att få fram ur det föreliggande materialet. Några nya synpunkter för organisationsfrågans bedömande kan dock enligt förbundets mening knappast sägas ha framkommit.

Förbundet anser, att tillskapandet av ammunitionsnämnden och därefter krigsmaterielverket på sin tid innebar en riktig för att icke säga nödvändig åtgärd. De militära förvaltningarna var vid denna tid ej rustade för de stora anskaffningsuppgifterna utan de behövde kompletteras med ett organ, inom vilket kommersiell och industriell sakkunskap var företrädd. Förbundet pekar på den organisatoriska och personella förstärkning av förvaltningarna, som därefter ägt rum. Numera kräver den mycket omfattande anskaffningsverksamhet, som de själva har att ombesörja, tillgång till kommersiell och industriell sakkunskap. Man kan därför enligt förbundets mening icke, när det gäller att bedöma den lämpligaste organisationsformen, utgå från situationen i början av 1940-talet, utan hänsyn måste tas till det förändrade läget i fråga om förvaltningarnas organisation och omfattningen av deras anskaffning.

I anslutning härtill fortsätter förbundet.

Ovissheten om vilken organisationsform som slutligt skall komma att väljas har säkerligen stört arbetsförhållandena inom förvaltningarna och förorsakat svårigheter, särskilt inom det i detta hänseende mest utsatta förvaltningsorganet, krigsmaterielverket. Denna osäkerhet i fråga om framtiden har sannolikt också bidragit till det otillfredsställande samarbetet mellan försvarsgrensförvaltningarna och krigsmaterielverket. Förbundet anser det därför vara angeläget, att ståndpunkt nu tas till den princip enligt vilken förvaltningstjänsten skall organiseras på något längre sikt.

Två olika lösningar syns härvid i första rummet möjliga, nämligen ett bibehållande av den nuvarande organisationsformen med ett gemensamt verk — krigsmaterielverket — för anskaffning av materiel, som är av mass- eller standardkaraktär, eller ett återförande av anskaffningen till de olika försvarsgrensförvaltningarna under tillämpande av huvudförvaltningsprincipen. Följs den förstnämnda vägen, torde det vara nödvändigt att närmare överväga behandlingen av de produktionstekniska frågorna och kontrollen samt möjligheterna att befordra en förbättrad kontakt mellan konstruktörer och leverantörer i syfte att i görlig mån undvika dubbelarbete och förbättra samarbetet. De hittillsvarande erfarenheterna, sådana de redovisas i nu föreliggande utredningsmaterial, ger emellertid ett starkt intryck av att föga är att vinna med att ånyo göra ett försök att bibehålla den nuvarande organisationen med krigsmaterielverket som inköpsorgan åt förvaltningarna av materiel av mass- och standardkaraktär, även om ytterligare åtgärder i syfte att förbättra samarbetet vidtas.

En ytterligare möjlighet är att upptaga 1946 års förvaltningsutrednings tanke att sammanföra hela förvaltningstjänsten till ett centralt organ, vilket skulle överta krigsmaterielverkets och de militära förvaltningarnas uppgifter. En sådan lösning torde emellertid för närvarande sakna aktualitet redan med hänsyn till den genomgripande förändring av nuvarande försvarsordning, som en sådan organisationsform förutsätter. I denna situation har förbundet, med hänsyn till att förvaltningarna numera är avsevärt bättre rustade för anskaffning av krigsmateriel än vid tidpunkten för krigsmaterielverkets tillkomst och då möjligheter bör föreligga att ytterligare förstärka förvaltningarnas ekonomiska och industriella sakkunskap, funnit sig böra förorda att en omorganisation av den centrala militära förvaltningen sker i huvudsak enligt överbefälhavarens förslag.

Förbundet uttalar sitt beklagande av att tanken bakom krigsmaterielverkets tillkomst — en centraliserad anskaffning av materiel av mass- och standardkaraktär, främst ammunition — icke kunnat förverkligas så som var avsett. Det syns icke förbundet uteslutet att det i ett skärpt läge skulle visa sig ändamålsenligt att ånyo sammanföra sådan anskaffning till ett självständigt organ. Förbundet betonar vikten av att de förvaltningar, som skall överta krigsmaterielverkets anskaffningsverksamhet, erhåller en sådan organisation, att industriell och kommersiell sakkunskap får möjlighet att göra sina synpunkter gällande på ett högt plan såväl i vad avser den mera långsiktiga planläggningen av materielanskaffningen som principerna för den direkta upphandlingsverksamheten.

Överbefälhavaren har yttrat sig över chefens för krigsmaterielverket skrivelse. Med anledning av det däri gjorda uttalandet om att etthundra miljoner kronor årligen f. n. nog bör kunna inbesparas vid materielanskaffningen anför överbefälhavaren.

För att i någon mån belysa frågan redovisas här hur materielanskaffningsanslagen inom försvaret är disponerade för budgetåret 1953/54. Dessa anslag uppgår sammanlagt till cirka 900 miljoner kronor. Härav anskaffas materiel för cirka 180 miljoner kronor av krigsmaterielverket självt medan 350 miljoner kronor är avsedda för anskaffning av flygmateriel. Sistnämnda

belopp torde böra frånräknas, eftersom detta till sin huvuddel inryms i det särskilda, av Kungl. Maj:t godkända avtal, som träffats med SAAB. Återstår 370 miljoner kronor, vilken summa även innefattar materiel som beställs direkt vid försvarets fabriksverk liksom materiel från utlandet. Värdet härav överstiger 100 miljoner kronor. Möjligheten att på angiven upphandlingsvolym kunna göra inbesparingar på omkring 100 miljoner kronor genom en ökad effektivisering av upphandlingsverksamheten torde kräva en betydligt mera ingående belysning än den som framlagts i skrivelsen.

Närmast med anledning av att chefen för krigsmaterielverket åberopat den i Storbritannien tillämpade ordningen för krigsmaterielanskaffning, har under hand från försvarsstaben överlämnats en promemoria angående krigsmaterielanskaffningens organisation i Storbritannien och Amerikas Förenta Stater. Till översikten över det brittiska systemet, enligt vilket ett försörjningsministerium med vissa undantag omhänderhar all anskaffning av krigsmateriel, har fogats följande kommentarer.

En blick på den brittiska organisationen kan möjligen leda till den reflexionen att man även i Sverige borde koncentrera krigsmaterielanskaffningen till ett från de militära förvaltningarna fristående verk d. v. s. krigsmaterielverket, som närmast svarar mot det brittiska försörjningsministeriet.

Emellertid torde ett beaktande av de grundläggande skiljaktigheter, som finns mellan de båda organisationssystemen, närmast leda till motsatt resultat. De viktigaste skiljaktigheterna torde vara:

1. Försörjningsministeriet är så organiserat att representanter för försvarsgrenarna inom alla instanser är knutna till ministeriet.

2. Försörjningsministeriet är direkt underställt den myndighet, försvarsministeriet, som fullgör de uppgifter vilka i Sverige faller på försvarsstaben i vad gäller högsta ledningen av underhållstjänsten, krigsproduktion m. m.

3. I den brittiska organisationen är de »centrala» förvaltningsmyndigheterna inlemmade i ministeriet. De ansvariga politikerna utövar sålunda direkt ledningen inom sina respektive områden. Politikerna och fackmännen är sammanknutna inom organisationen på ett i grund olika sätt mot vad fallet är i Sverige, där sedan äldsta tid de centrala förvaltningarna intar en självständig ställning.

Det torde därför kunna sägas att en organisation som den brittiska med en särskild krigsmaterielanskaffande myndighet kan fungera därför att, *dels* det militära fackmannainflytandet är garanterat inom myndigheten, *dels* den anskaffande myndigheten är direkt underställd det »militära» organ som svarar för underhållstjänstens högsta ledning, *dels* slutligen cheferna för de berörda myndigheterna är medlemmar av samma regering, varigenom samarbetet är garanterat av den gemensamma politiska ledningen. I Sverige är icke dessa omständigheter för handen.

b. Inrättande av en försvarets industriplanering.

I samband med överbefälhavarens förslag om indragning av krigsmaterielverket har frågan om inrättande av en försvarets industriplanering ånyo tagits upp till kortfattad behandling.

Överbefälhavaren avstyrker en dylik åtgärd och anför till stöd härför.

Enligt förvaltningsutredningens förslag skulle det nya ämbetsverket, försvarets industriplanering, lyda under överbefälhavaren. Vissa av de arbetsuppgifter, som enligt förslaget ålagts detta verk, är av sådan art och hör så nära samman med förvaltningstjänsten i övrigt, att de bör handläggas av förvaltningarna. De arbetsuppgifter, som skulle komma att åvila industriplaneringen, skulle i viss utsträckning även bestå i att förse förvaltningarna med informationer m. m. Ett organ med ovannämnda uppgifter bör icke lyda direkt under överbefälhavaren. Endast sådana arbetsuppgifter, som ur beredskapssynpunkt och vid uppgörandet av krigsindustriplaner m. m. kräver samordning av högsta militära instans, bör åvila överbefälhavaren. Med anledning härav avstyrks, att en försvarets industriplanering inrättas. De arbetsuppgifter, som enligt förvaltningsutredningen skall åvila denna, bör fördelas på andra myndigheter inom krigsmakten.

Remissyttranden.

Statens organisationsnämnd erinrar att nämnden i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande tillstyrkt förslaget om inrättande av det nya ämbetsverket. Nämnden förklarar emellertid sig numera icke ha något att erinra mot att verket i fråga icke kommer till stånd under förutsättning att den centrala sammanhållning, som är nödvändig i fråga om flertalet av de verksamhetsgrenar, som förvaltningsutredningen avsett skola falla under försvarets industriplanering, icke äventyras. Denna sammanhållning bör enligt nämnden kunna säkerställas, om försvarsstabens kvartermästaravdelning i enlighet med överbefälhavarens förslag åläggs vissa hithörande uppgifter.

I övrigt har frågan om försvarets industriplanering ej närmare berörts av remissmyndigheterna.

c. Fördelningen av krigsmaterielverkets nuvarande arbetsuppgifter på andra myndigheter.

Under förutsättning att krigsmaterielverket avvecklas och försvarets industriplanering icke kommer till stånd måste ställning tas till en rad spörsmål om fördelningen av *dels* krigsmaterielverkets nuvarande uppgifter *dels* vissa sammanhållande funktioner, som avsetts skola ankomma på industriplaneringen. Den viktigaste frågan, vilken helt naturligt dominerat meningsbrytningarna kring krigsmaterielverkets fortsatta bestånd, är krigsmaterielanskaffningen. Om krigsmaterielverket upphör får den lösningen anses självklar att verkets anskaffningsverksamhet övertas av försvarsförvaltningarna efter erforderlig personalförstärkning och under iakttagande och utveckling av huvudförvaltningsprincipen. På denna punkt råder inga meningsskiljaktigheter. Särskild uppmärksamhet påkallar dock vissa speciella anskaffningsuppgifter, som nu åligger krigsmaterielverket, nämligen upphandling av kontorsmateriel för försvaret, motsvarande den som för statsförvaltningen i övrigt enligt SFS 850/45 skall ombesörjas av

generalpoststyrelsen, samt upphandlingen av kontorsinventarier (möbler, kassaskåp, armatur, gardiner, mattor m. m.) för hela statsförvaltningen (SFS 18/50 och 22/50). Upphandlingen av kontorsmateriel har icke berörts i 1953 års utredning i annan mån än att försvarets civilförvaltning erinrat om att detta spörsmål måste tas under övervägande. Generalpoststyrelsen har emellertid i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande förklarat sig villig att i enlighet med utredningens förslag handha ifrågasvarande anskaffning även för försvaret. Beträffande upphandlingen av kontorsinventarier anför krigsmaterielverket.

Slutligen får verket erinra att verket även har andra viktiga arbetsuppgifter, som ej alls berörs i överbefälhavarens promemoria. Dit hör bl. a. de inköp av möbler, textilier m. m. för hela statsförvaltningen, som verket ombesörjer och där avsevärda belopp årligen inbesparas genom central handläggning av dessa ärenden. Denna del av verksamheten har under senare år vuxit betydligt och bör i statens ekonomiska intresse ytterligare utvecklas.

I överbefälhavarens tilläggspromemoria erinras om förvaltningsutredningens förslag, enligt vilket denna verksamhet skall överföras till försvarsförvaltningarna med tillämpning av huvudförvaltningsprincipen.

I detta sammanhang torde en skrivelse från *statens sakrevision* den 14 december 1953 böra beröras. Sakrevisionen erinrar i denna skrivelse om vissa speciella anskaffningsuppdrag som åvilar krigsmaterielverket och anför härom.

Under sin hittillsvarande verksamhet har statens sakrevision sökt, att där så varit lämpligt, koncentrera upphandlingar till myndighet, som redan haft större anskaffningar av de ifrågakommande varuslagen. Förutom anknytningar i enskilda fall till träffade överenskommelser eller tillfälliga anskaffningar efter särskild framställning härom har mera regelbundet återkommande anskaffningsuppdrag m. m. i olika sammanhang hänförts till krigsmaterielverket. Utom upphandlingen av kontorsinventarier upphandlar sålunda krigsmaterielverket glödlampor för alla statliga verk och myndigheter med undantag för postverket, televerket, vattenfallsverket och statens järnvägar samt några till sistnämnda myndigheters centralavtal anknutna myndigheter. Jämväl upphandlingen av tvätt- och rengöringsmedel samt husbyggnadsfärger för de statliga sjukhusens del sker genom krigsmaterielverket. I båda dessa upphandlingsfall äger anskaffningen rum för de civila myndigheterna samtidigt med anskaffning för de militära och avser årsbehov med avropsköp. Även upphandlingen av gasskyddsmateriel för civilförsvaret skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1943 ske genom krigsmaterielverkets försorg. Krigsmaterielverket har ock enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1947 att träffa avtal om leverans av tvätt- och rengöringsmedel till statliga verk och myndigheter i Stockholm. Härjämte åligger det verket enligt kungörelsen den 14 juni 1946, nr 334, att utöva förmedlingsverksamhet till främjande av ett ekonomiskt utnyttjande av statsmyndigheterna tillhörig teknisk materiel.

Sakrevisionen hävdar, att det är av väsentlig ekonomisk betydelse, att ifrågakommande huvudförvaltningsmyndighet efter krigsmaterielverkets indragning övertar de uppgifter, som enligt vad sakrevisionen anført ankommer på krigsmaterielverket. I detta syfte anses vederbörande huvudförvaltningsmyndigheter böra instruktionsmässigt åläggas att efter uppdrag av Kungl. Maj:t eller i den mån det kan ske utan åsidosättande av försvarets intressen, efter överenskommelse med statlig myndighet, som icke tillhör försvaret, ombesörja anskaffning för sådan myndighets räkning av materiel likartade med den, vilken det åligger verket att anskaffa för försvaret, eller vars tillverkning huvudsakligen sysselsätter av myndigheter anlitate leverantörer. De arbetsuppgifter, som härigenom kan komma att åläggas huvudförvaltningsmyndigheterna, är enligt sakrevisionens uppfattning i allmänhet icke av den art, att förvaltningarnas personalbehov påverkas därav.

I det följande lämnas en redogörelse för de synpunkter som framkommit beträffande fördelningen av övriga i och för sig betydelsefulla på krigsmaterielverket ankommande arbetsuppgifter. Därvid kommer varje uppgift att behandlas i ett sammanhang.

1) KRIGSINDUSTRIPLANERINGEN.

Krigsindustriplaneringen beträffande krigsmateriel handhas av den myndighet, som ombesörjer upphandling och leveranskontroll, och är alltså uppdelad mellan krigsmaterielverket och försvarsgrensförvaltningarna. I dessa frågor har överbefälhavaren direktivrätt, varjämte han avgör bl. a. prioritetsfrågor. Avvägningen i stort mellan försvarets, andra statliga verksamhetsområdens och folkförsörjningens behov ankommer på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Överbefälhavaren utgår från att försvarsförvaltningarna skall handha krigsindustriplaneringen beträffande materiel, vars anskaffning övertas från krigsmaterielverket. Eftersom en väl planlagd fredsproduktion utgör den bästa grunden för krigsproduktionen, avser överbefälhavaren att likasom hittills i erforderlig omfattning bedriva leveransuppföljning samt följa och påverka frågor rörande krigsmaterielens utveckling i en med hänsyn till krigsberedskapen avpassad omfattning. En särskild industridetalj bör enligt överbefälhavaren inrättas inom försvarsstabens kvartermästaravdelning. För denna bör två å tre befattningar tillkomma.

Överbefälhavaren anser att riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap skall överta förändet av krigsmaterielverkets maskinregister.

Krigsmaterielverket berör förslaget om inrättande av en industridetalj inom försvarsstabens. I detta hänseende anföres bl. a.

Överbefälhavaren motiverar sitt avstyrkande beträffande försvarets industriplanering med att dess arbetsuppgifter i viss utsträckning skulle vara av servicekaraktär i förhållande till förvaltningarna och av denna

anledning icke borde åvila ett direkt under överbefälhavaren lydande organ. Icke desto mindre föreslås att en industridetalj inrättas vid försvarsstabens kvartermästaravdelning. Denna detalj kan icke undgå att få uppgifter av servicekaraktär. Oavsett detta må framhållas att ett utbyggande av denna industridetalj lätt kan få till följd att den försvarsgrensförvaltning, som har att ombesörja krigsindustriplaneringen på visst område och varest den största sakkunskapen på området måste finnas, får motta direktiv rörande själva planläggningen av tillverkningen från ett organ med väsentligt mindre sakkunskap på området.

Remissyttranden.

Statskontoret avstyrker att en industridetalj inrättas bl. a. under framhållande av överbefälhavarens övriga maktpåliggande uppgifter, som kommer det att framstå som mindre välbetänkt att han i större utsträckning skall leda krigsindustriplaneringen.

Statens organisationsnämnd anser, att överbefälhavaren bör utöva en långt gående samordnande och övervakande verksamhet beträffande krigsindustriplaneringen och ifrågasätter om icke — förutom att industridetaljen inrättas — en person med erkänd erfarenhet och skicklighet på det industriella området bör ställas till överbefälhavarens förfogande för att vid behov vara rådgivare i dylika frågor.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap uppehåller sig förhållandevis utförligt vid förevarande spörsmål. Nämnden uttalar som sin mening att överbefälhavaren genom den föreslagna industridetaljen torde komma att tillförsäkras erforderligt inflytande på och kontinuerlig överblick över planläggningen på krigsmaterieförsörjningens område. Denna planläggning måste dock inordnas i ett större sammanhang. Till belysande härav återger nämnden vissa avsnitt ur sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande. Dessa avsnitt har tidigare refererats.

Riksnämnden framhåller, att ett intimt samarbete måste etableras mellan överbefälhavaren, försvarsförvaltningarna och riksnämnden för att de angivna synpunkterna skall bli beaktade i erforderlig grad. I enlighet med vad som förutsätts i riksnämndens instruktion bör riksnämnden och berörda myndigheter träffa närmare överenskommelse om detaljregleringen av detta samarbete.

Riksnämnden förklarar sig beredd att överta maskinregistret över den svenska industrin och med ledning därav lämna anvisningar till de krigsindustriplanläggande myndigheterna om lämpliga industriföretag.

2) STANDARDISERINGSFRÅGOR.

Överbefälhavaren finner, att krigsmaterielverkets uppgift att vara sammanhållande organ för standardisering av för försvaret gemensam materiel bör handhas av försvarets standardiseringsdelegation. Då dessa frågor kan vara av största ekonomiska betydelse för riksförsvaret bör även riksnämnden

den för ekonomisk försvarsberedskap vara representerad i delegationen, som nu består av representanter för vissa försvarsmyndigheter och Sveriges standardiseringskommission. Även forskningsanstalten bör enligt överbefälhavarens mening vara företrädd med hänsyn till det standardiseringsarbete som anstalten utför på teleteknikens område. Delegationen har behov av ett arbetande sekretariat, som anses lämpligen kunna inordnas i flygförvaltningen, i vilken ingår försvarets klassifikationscentral. Med anledning av framförda förslag om sekretariatets anslutning till annan myndighet framhåller emellertid överbefälhavaren, att denna fråga närmast är av formell natur.

Remissyttranden.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har förklarat sig beredd att utse representant i standardiseringsdelegationen.

3) MÄTDON OCH KONTROLLMETODIK.

Förvaltningsutredningen föreslog att tillverkning och förvaltning av mätдон samt frågor om kontrollmetodik skulle förläggas till försvarets industriplanering.

Överbefälhavaren förordar, att frågor rörande kontrollmetodik handläggs av försvarsgrensförvaltningarna med en teknisk delegation som samordnande organ. I denna bör även fabriksstyrelsen vara företrädd.

Mätдон bör enligt överbefälhavaren anskaffas och förrådshållas av den huvudförvaltning, som anskaffar den materiel, för vilken mätдонen avses. Sådana mätдон, som avser krigsmateriel, vilken tillverkas inom försvarets fabriksverk, bör övertas av fabriksstyrelsen. Erforderligt samarbete tryggas genom den tekniska delegationen för kontrollmetodik.

Försvarets fabriksstyrelse har förklarat sig beredd att fullgöra ifrågasvarande uppgift.

Krigsmaterielverket finner det vara av största vikt ur såväl ekonomiska synpunkter som med hänsyn till standardiseringen att ej blott konstruktion utan även anskaffning, kontroll och förrådshållning av mätдон sker centralt av en myndighet och ej delas upp på flera.

Remissyttranden.

Stotens organisationsnämnd tillstyrker överbefälhavarens förslag. Nämnden anser det nuvarande mätдонslaboratoriet i krigsmaterielverket böra anslutas till arméförvaltningen, eftersom huvuddelen av de mätдон, som i fred bör anskaffas centralt, avser materiel (ammunition) som skall anskaffas av denna förvaltning.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap tillstyrker likaledes överbefälhavarens förslag.

Sveriges industriförbund framhåller, att krigsmaterielverkets mättdonsdetalj åtnjuter gott anseende och finner det tveksamt, om det är lämpligt att dela upp denna organisation på förvaltningarna. Det bör övervägas att även i fortsättningen bibehålla detaljen som en enhet och förlägga den till en speciell till försvarsstabens industridetalj ansluten arbetsgrupp, som bör överta även vissa andra av krigsmaterielverkets uppgifter.

4) PATENTFRÅGOR.

Överbefälhavaren förordar att krigsmaterielverkets uppgifter som försvarets patentorgan övertas av försvarets forskningsanstalt, vilken är ett från förvaltningarna fristående organ, som genom sin verksamhet har intim kontakt med dylika ärenden. Det framhålls dock att andra lösningar är tänkbara.

Marinförvaltningen drar i tvivelsmål, om forskningsanstalten är den lämpligaste instansen för patentärenden, som i avsevärd grad är dels militära, dels administrativa och juridiska. Förvaltningen ifrågasätter om det inte är mest ändamålsenligt att förlägga dessa ärenden till en militär arbetsgrupp (militärassistent) ansluten till patent- och registreringsverket.

Krigsmaterielverket anför i denna fråga.

För handläggning av patentavtal och överenskommelser med uppfinnare erfordras förutom rent teknisk sakkunskap även merkantil och juridisk sådan med hänsyn till de förhandlingar, som måste föras med uppfinnarna. För den skull ifrågasätts lämpligheten av att överföra patentverksamheten till ett så speciellt organ som forskningsanstalten. För övrigt har erfarenheten gett mycket starka belägg för att frågor om ersättning till uppfinnare — vilka som regel är anställda vid forskningsanstalten eller förvaltningarna — bör handläggas av annan myndighet än den till vilken uppfinnaren är bunden.

Remissyttranden.

Statens organisationsnämnd framhåller att det organ, som skall handha patentfrågorna, skall vara ett serviceorgan åt förvaltningarna. Nämnden anser det därför icke ändamålsenligt, att organet ansluts till forskningsanstalten, som icke är avsedd eller organiserad för handläggning av förvaltningsärenden. I stället bör det anslutas till någon av försvarsgrensförvaltningarna, förslagsvis flygförvaltningen.

Sveriges industriförbund anser det böra övervägas att förlägga patentfrågorna till samma organ som förbundet ifrågasatt beträffande mätton och kontrollmetodik, nämligen en till försvarsstabens industridetalj knuten speciell arbetsgrupp.

5) SKUGGFABRIKER OCH MASKINER.

Överbefälhavaren föreslår att av krigsmaterielverket förvaltade s. k. skuggfabriker och till industrin utlånade maskiner bör övertas av fabriksverket och utvecklar sina synpunkter sålunda.

Enligt gällande instruktion för försvarets fabriksverk åligger det försvarets fabriksstyrelse, att, därest ej annat av Kungl. Maj:t föreskrivs, i sina räkenskaper redovisa krigsmaterielverket underställda, staten tillhöriga industriella anläggningar ävensom, i den mån så av Kungl. Maj:t beslås, andra statliga kapitaltillgångar. — Härmed avses bl. a. krigsmaterielverkets skuggfabriker och till industrin utlånade maskiner. Dessa skuggfabriker och maskiner m. m. är i huvudsak avsedda för tillverkning av ammunition och vapenmateriel. Eftersom fabriksstyrelsen genom sin verksamhet är väl förtrogen med dylika maskiner och tillverkningar och krigsmaterielverkets maskinfond redan nu redovisas av styrelsen, bör med stöd av ovanstående bestämmelse i styrelsens instruktion såväl skuggfabrikerna som krigsmaterielverkets maskiner i övrigt omhändertas av fabriksstyrelsen. Genom lämplig planering skapas möjligheter att minska ränteförlusterna för dessa anläggningar under fredstid genom att de utnyttjas för fabriksstyrelsens affärsdrivande verksamhet. De merkostnader, som kommer att belasta fabriksstyrelsen, bör redovisas vid sidan om dess affärsdrivande verksamhet, förslagsvis under anslaget »Bestridande av beredskapskostnader vid försvarets fabriksverk».

Försvarets fabriksstyrelse har förklarat sig beredd att överta denna uppgift, under framhållande likväl av att den avviker från de uppgifter, som styrelsen i egenskap av affärsdrivande verk i övrigt har sig anförtrodda.

Krigsmaterielverket motsätter sig förslaget med följande motivering.

Fabriksstyrelsen är ett affärsdrivande verk, som tillverkar i konkurrens med den privata industrin. Uppslaget att fabriksstyrelsen skall uthyra maskiner till sina konkurrenter kan näppeligen vara genomtänkt utan förefaller fullständigt verklighetsfrämmande. Ett sådant arrangemang skulle omedelbart leda till motsättningar mellan uthyrare och förhyrare och härigenom skulle fabriksstyrelsen få en aldrig avsedd ställning i förhållande till den övriga industrin. Fabriksstyrelsen skall vara självständig i förhållande till sina konkurrenter och icke kunna utöva inflytande på dessa. Detta har ju också varit den ursprungliga avsikten, då fabriksstyrelsen inrättades som ett affärsdrivande verk. Det förklaras att genom lämplig planering av verkets skuggfabriker möjligheter skapas att få dessa anläggningar räntebärande under fredstid genom att utnyttja dem för fabriksstyrelsens affärsdrivande verksamhet. Härtill må erinras att skuggfabrikerna utgör en kapacitetsreserv, som icke kan utnyttjas ekonomiskt vid normal tillverkning. De är inrättade såsom ett led i krigsindustriplaneringen och bör givetvis vara underställda den direkt planerande myndigheten. Vidare är skuggfabrikerna byggda för drift genom enskilda företag och förlagda antingen i anslutning till dessas fabriker eller på avsides belägna platser. Hade det varit möjligt att i fredstid göra anläggningarna räntebärande, skulle detta givetvis för länge sedan ha skett genom de enskilda företagen. Igångsättning av skuggfabrikerna skulle endast medföra avsevärda merkostnader.

Remissyttranden.

Statskontoret framhåller att det med hänsyn till fabriksstyrelsens egenskap av affärsdrivande verk är mindre lämpligt att styrelsen övertar här ifrågavarande uppgift.

Sveriges industriförbund motsätter sig bestämt den av överbefälhavaren föreslagna anordningen, som förutses komma att leda till motsättningar och svårigheter. Det kan enligt förbundets mening icke accepteras att fabriksverket, som är ett affärsdrivande verk och i princip skall vara jämställt med den privata industrin och på likställd grund konkurrera med den, på denna väg får inblick i sina konkurrenters produktionsförhållanden. Förbundet föreslår i stället att ifrågavarande skuggfabriker och maskiner övertas av arméförvaltningen eller av den utav förbundet föreslagna speciella arbetsgruppen vid försvarsstaben.

Nytt förslag från försvarsstaben.

Med anledning av invändningarna mot fabriksstyrelsens övertagande av maskiner och skuggfabriker har i en särskild promemoria från försvarsstaben följande alternativa lösning av frågan skisserats.

Envar huvudförvaltningsmyndighet övertar den del av krigsmaterielverkets maskinpark, som faller inom myndighetens anskaffningsområde.

Som krigsindustriplanläggande myndighet åligger det huvudförvaltningsmyndigheten att inom sitt område svara för underhåll, omsättning, placering och utnyttjande av maskinparken.

Årskostnader och engångskostnader för industriell krigsberedskap äskas av varje huvudförvaltningsmyndighet för sig i samråd med försvarsstaben och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. För den gemensamma planläggningen på detta område inrättas en delegation för krigsindustriplanläggning mellan förvaltningsmyndigheterna (dessas centralplane-ringar), försvarsstaben och riksnämnden.

Av praktiska skäl redovisas maskinfonden även i fortsättningen på försvarets fabriksfond. Särskilda delfonder inrättas för de olika huvudförvaltande myndigheterna.

Arméförvaltningens tygavdelnings skrivelse den 14 december 1953 angående förvaltningen av krigsmaterielverkets skuggfabriker och maskiner.

I skrivelse den 30 oktober 1953 anmodade jag arméförvaltningen att senast den 15 december 1953 efter samråd med berörda förvaltningar inkomma med yttrande, huruvida armétygförvaltningen lämpligen kan och bör överta förvaltningen av samtliga krigsmaterielverkets skuggfabriker och till industrin utlånade maskiner för krigsmaterieltillverkning.

Den 14 december 1953 har arméförvaltningens tygavdelning efter samråd med försvarets fabriksstyrelse, marinförvaltningen och flygförvaltningen avgett sålunda begärt förslag.

Beträffande *skuggfabrikerna* anför tygavdelningen bland annat.

Enligt Kungl. Maj:ts proposition angående bildandet av försvarets fabriksfond (nr 75/1944) är skuggfabriker en sammanfattande benämning på kapitaltillgångar, vilka utgörs av andra staten tillhöriga anläggningar

inom krigsmaterielverkets anskaffningsområde än fabriksstyrelsen underställda fabriker och anstalter och vilka är avsedda att för försvarets räkning utnyttjas i drift vid privata företag». Emellertid har benämningen skuggfabriker kommit att tillämpas även på privatägda anläggningar, i vilka staten på olika sätt investerat medel för att säkerställa viss tillverkningskapacitet för försvarets behov. Sålunda ingår i krigsmaterielverkets förteckning över avtal angående skuggfabriker 15 st. privatägda anläggningar och 12 st., som ägs av staten, av vilka i huvudsak endast de senare ingår i försvarets fabriksfond.

I samtliga fall — utom ett — har emellan krigsmaterielverket och privata företag upprättats kontrakt, som innehåller bestämmelser om anläggningarnas användning i samband med krigsmaterieltillverkning, underhåll av byggnader och kontroll därav, villkor och hyresersättning, därest lokalerna utnyttjas för andra ändamål av företaget.

För underhåll av byggnaderna utan eller mot ersättning svarar det privata företag, med vilket kontrakt upprättats. Expertis för tillsyn av byggnadernas skötsel och underhåll har i regel erhållits av fabriksstyrelsen på uppdrag av krigsmaterielverket. Undantag från övriga skuggfabriker bildar en berganläggning för tillverkning av spårlysgrenater, med vilken kontrakt angående denna tillverkning ej upprättats med något privat företag. Anläggningen är för närvarande uthyrd till privat företag för sammansättning av ammunition.

Tygavdelningen framhåller vidare, att kapitalinvesteringarna i skuggfabriker har tillkommit för att tillgodose försvarsgrenarnas, huvudsakligen arméns behov av ammunitionstillverkning och att huvuddelen av investeringarna avser anläggningar för tillverkning av nitrocellulosakrut. Visst mindre belopp har investerats i anläggningar för laddning av flygbomber. Dessa anläggningar är emellertid enligt uppgift av flygförvaltningen numera icke erforderliga för sitt ändamål, varför de utnyttjas av krigsmaterielverket som förråd.

Med hänsyn till att planläggningen av ifrågavarande ammunitionstillverkning enligt huvudförvaltningsprincipen framdeles kommer att åvila armétygförvaltningen, finns enligt tygavdelningens åsikt ingen anledning att uppdelat skuggfabrikerna på olika förvaltningar, utan de bör sammanhållas under armétygförvaltningens ledning.

Beträffande skuggfabrikernas redovisning föreslår tygavdelningen, att i princip ingen ändring görs utan att fabrikernas kapitaltillgångar alltjämt redovisas av fabriksstyrelsen, vilken i samma ordning som hittills efter överenskommelse med armétygförvaltningen bör ombesörja underhåll och skötsel av byggnaderna. De s. k. dimsyreanläggningarna, som är inrymda i krigsmaterielverkets, av fortifikationsförvaltningen förvaldade berganläggningar, anses dock böra överföras till försvarets fastighetsfond, befästningars delfond.

Tygavdelningen har berett fortifikationsförvaltningen tillfälle att yttra sig över föreliggande förslag beträffande skuggfabrikerna. I sitt yttrande anför fortifikationsförvaltningen, att enligt ämbetsverkets uppfattning de

anläggningar, varom här är fråga, principiellt bör redovisas å armens respektive befästningars delfond av försvarets fastighetsfond. Med hänsyn till att fortifikationsförvaltningen inom en snar framtid väntar att ändrad regional och lokal fastighetsförvaltning skall genomföras och detta anses komma att medföra betydande påfrestningar för ämbetsverket, vill emellertid förvaltningen icke nu motsätta sig tygavdelningens förslag angående skuggfabrikernas redovisning. Sedan den nya organisationen genomförts, bör emellertid frågan om de under den blivande armétygförvaltningen sortrande skuggfabrikernas redovisning tas upp till slutlig prövning.

I fråga om de *maskiner*, om vilka det här rör sig, anför tygavdelningen.

Vad beträffar krigsmaterielverkets maskiner (motsvarande) är dessa uppställda vid statliga eller privata tillverkare, i skuggfabriker eller förvarade i förråd. Även beträffande maskinerna gäller att de anskaffats för ammunitionstillverkning. Den ojämförligt största delen utgörs av maskiner för tillverkning av ammunitionseffekter (utom krut) antingen inom försvarets fabriksverk eller vid privatindustrin (ev. skuggfabriker). Återstående maskiner utgörs dels av sådana, som används för tillverkning i skuggfabriker av nc, nckrut, och toluol m. m. dels sådana, som befinner sig vid verkstäder i anslutning till krigsmaterielverkets centralförråd. Några maskiner, helt avsedda för eller endast användbara för viss speciell tillverkning för marin- eller flygförvaltningarnas behov, ingår för närvarande icke, varför en uppdelning av maskinerna på olika förvaltningar icke kan anses vara befogad. Maskintillgångarna föreslås därför i princip överflyttas från krigsmaterielverket till armétygförvaltningen, som beträffande användningen av maskinerna vid tillverkning, tillhörande andra förvaltningars verksamhetsområde, bör ha att träffa överenskommelse härom med respektive förvaltning.

Ifrågavarande maskiner ingår i försvarets fabriksfond och redovisas å krigsmaterielverkets maskinkonto. Samtliga maskiner, som representerar ett anskaffningsvärde av över fyrtiotre miljoner kronor, är helt avskrivna.

Tygavdelningen anser, att olägenheter är förenade med den nuvarande ordningen, enligt vilken inkomster för uthyrda maskiner inlevereras till statskontoret för att tillgodoföras särskild inkomsttitel å driftbudgeten, under det att anslagsmedel måste begäras för förnyelse, modernisering eller större reparationer. Tygavdelningen framhåller att det ur beredskaps- och planeringssynpunkt skulle medföra fördelar, om hyresmedel fick användas för nu angivna ändamål ävensom för bekostande av andra krigsindustriella förberedelseåtgärder. Med hänsyn härtill föreslås, att maskinerna avförs ur fabriksfonden och ställs under armétygförvaltningens direkta förvaltning. Detaljspörsmål ifråga om vissa handvapenammunitionsmaskiner i drift vid fabriksstyrelsens ammunitionsfabriker anser tygavdelningen lämpligen kunna lösas genom direkt överenskommelse mellan fabriksstyrelsen och förvaltningen. Tygavdelningen finner övervägande skäl tala för att apparatur och andra anordningar, som ingår i skuggfabriker för nitrocellulosa och nitrocellulosakrut och vilkas användning är bunden till viss

lokal, kvarblir i fabriksfonden. Slutligen berörs frågan om maskiner vid krigsmaterielverkets sammansättningsverkstäder. Då driften vid dessa verkstäder kommer att underställas armétygförvaltningens verkstadsavdelning, vilken skall ha att svara för driften vid övriga armétygförvaltningen underställda verkstäder, bör maskinerna redovisas enligt samma grunder, som gäller vid nämnda tygverkstäder.

I detta sammanhang tar tygavdelningen till behandling upp frågan om försvarets fabriksverks medverkan i det krigsindustriella förberedelsearbetet och anför härom.

Kungl. Maj:ts instruktion för försvarets fabriksverk (SF nr 341/44) innehåller bl. a. föreskrifter om fabriksstyrelsens åliggande att i sina räkenskaper redovisa krigsmaterielverket underställda, staten tillhöriga industriella anläggningar samt vidare att för drift av dylika anläggningar tillhandahålla inom fabriksverket tillgänglig teknisk sakkunskap.

För att det krigsindustriella förberedelsearbetet skall kunna bedrivas på tillfredsställande sätt, är det emellertid av nedan angivna skäl erforderligt, att även fabriksverket deltar i dylikt arbete.

All detaljplanering av en tillverkning måste ske av företag och personal, som sysslar med och äger kunskap om ifrågavarande verksamhet, huru driften skall organiseras och vilka materiella åtgärder, som bör vidtas. Dylik kunskap finns vid fabriksstyrelsen underställda företag för tillverkning av t. ex. handvapenammunition, finkalibriga vapen, krut m. m. Dessa företag är därför i planeringshänseende att anse som moderfabriker.

Ansvaret för krigsplanläggningen på nyssnämnda område kommer i anslutning till huvudförvaltningsprincipens tillämpning att åvila armétygförvaltningen och innebär i detta hänseende en återgång till förhållandena före år 1940, då motsvarande uppgifter åvilade det dåvarande tygdepartementet. Under detta lydde emellertid ammunitionsfabriken med sina båda avdelningar, gevärsfaktoriet och Åkers krutbruk, vilka enligt givna direktiv ombesörjde den erforderliga detaljplaneringen, däri även inbegripet provkörning och renovering av maskiner, anskaffning av erforderliga verktyg och övrig utrustning m. m.

På denna grundval igångsattes krigsindustriproduktionen inom berörda materielområden. Den kom snabbt i gång och fungerade under hela beredskapstiden. Om systemets riktighet torde inga delade meningar råda. Då fabrikerna alltjämt förutsätts ingå i fabriksverket, torde det enligt tygavdelningens mening vara erforderligt, att det i samband med den nya förvaltningsorganisationens tillkomst även meddelas bestämmelser rörande fabriksverkets deltagande i det krigsindustriella förberedelsearbetet.

6) KRIGSMATERIELVERKET'S LOKALFÖRVALTNINGAR.

Överbefälhavaren föreslår att krigsmaterielverkets lokalförvaltningar (förråd och sammansättningsverkstäder) övertas av arméförvaltningen. Häremot har ingen remissinstans i och för sig funnit anledning till erinran.

7) KRIGSINDUSTRIOMBUDEN.

Frågan om krigsmaterielverkets krigsindustriombud har berörts av endast riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Ombud finns i

varje län (i vissa fall del av län). Enligt för dem den 14 december 1945 av Kungl. Maj:t utfärdad provisorisk instruktion har de att med utnyttjande av sin lokalkännedom biträda krigsmaterielverket i vissa planlägningsfrågor. Dessutom skall de fungera som rådgivande organ i krigsindustriella frågor åt länsstyrelser och militära myndigheter. Riksnämnden har utförligt motiverat sin uppfattning att ombuden i fråga kan avskaffas.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 juni och den 20 juli 1951 angående den ekonomiska försvarsberedskapens anknytning till länsstyrelserna såsom regionala organ och organiserande i fred av en ekonomisk försvarssektion vid varje länsstyrelse, har ett betydelsefullt steg tagits för att ernå regional medverkan i beredskapsarbetet på det ekonomiska området. Som chefer för detaljen för produktion av förnödenheter i övrigt, inom vilken frågor, som sammanhänger med den krigs- och försörjningsviktiga produktionen, handläggs, har länsstyrelserna i allmänhet lyckats förvärva personer med ingående kännedom om industriella förhållanden inom länen. Dessa är för närvarande sysselsatta med att enligt riksnämndens anvisningar skaffa sig en överblick över förutsättningarna för att råvaror, bränsle etc. för den enligt önskemål av såväl militära som civila myndigheter planerade produktionen under beredskapstillstånd eller krig skall kunna tillhandahållas företag, som är upptagna i *riksnämndens företagsregister*, samt att bilda sig en uppfattning om de förberedelser, som från länsstyrelsens sida kan vidtas för att förekommande behov för dessa industrier skall kunna tillgodoses. Härigenom har goda förutsättningar skapats för att landets resurser i fråga om råvaror, arbetskraft etc. under beredskapstillstånd och krig skall kunna utnyttjas på bästa sätt.

Även om de centrala myndigheterna jämväl under krig så långt det är möjligt kommer att ange riktlinjerna för produktionen vid de krigs- och försörjningsviktiga industriföretagen med ledning av planer, som i fred uppgjorts av riksnämnden i samråd med övriga berörda myndigheter, kommer länsstyrelsernas medverkan på förevarande område att bli av stor betydelse när det gäller att biträda företagen enligt de centrala myndigheternas anvisningar. Än större roll kommer länsstyrelserna att spela för det fall att viss landsdel blir avskuren eller förbindelserna med de centrala myndigheterna icke kan upprätthållas. I dylika fall måste länsstyrelserna på grundval av sin inblick i planläggningen och kännedom om företagets behov av olika förnödenheter kunna ingripa för att avhjälpa akuta bristsituationer i den mån detta under då rådande förhållanden över huvud taget är möjligt.

Genom den verksamhet på ifrågavarande område, som sålunda bedrivs inom länsstyrelsernas ekonomiska försvarssektioner, och med hänsyn till det biträde, som länsstyrelserna under krig vid behov avses lämna de krigs- och försörjningsviktiga industriföretagen, torde krigsmaterielverkets krigsindustriombud i länen icke längre ha någon funktion att fylla och följaktligen kunna utgå ur organisationen.

8) FÖRSVARETS TELETEKNISKA LABORATORIUM.

Överbefälhavaren föreslår, att ett teletekniskt laboratorium för försvaret i enlighet med förvaltningsutredningens förslag inrättas och förläggs till forskningsanstalten. Detta förslag har icke mött några gensagor vid remissbehandlingen.

9) VISSA FRÅGOR OM SAMORDNING.

Det syns vara en allmän uppfattning hos de olika myndigheterna, att utvecklingen mer och mer aktualiserar kravet på samordnande åtgärder. Förutom den samordnande verksamhet, som f. n. bedrivs av överbefälhavaren i vissa större frågor av betydelse för krigsberedskapen, utövas dylik verksamhet inom den centrala förvaltningen av försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation och de tekniska delegationerna. Det frivilliga, oorganiserade samarbetet mellan förvaltningarna måste även tillmätas stor betydelse.

Överbefälhavaren, som i olika sammanhang förordar inrättande av nya tekniska delegationer, framhåller, att samordningen mellan de organ, som enligt hans förslag skall överta krigsmaterielverkets uppgifter, kan tryggas genom att försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation allttjämt består i någon form. Även chefen för försvarets fabriksstyrelse bör vid behov ingå i den. Avgöranden om huvudförvaltningsprincipens tillämpning bör så långt möjligt överlätas på samarbetsdelegationen, i den mån de icke bör ankomma på Kungl. Maj:t. I fall av oenighet bör sådana frågor underställas överbefälhavaren. Vidare har överbefälhavaren betonat vikten av samordnande verksamhet från sin egen sida i fråga om krigsindustriplanläggning och viss anskaffning i fredstid.

Tidigare har redogjorts för *krigsmaterielverkets* förslag att — utan att verket slopas — utbygga samarbetsdelegationen till en direktion för försvarets förvaltning.

Remissyttranden.

Statens organisationsnämnd framhåller angelägenheten av att nya initiativ ständigt tas beträffande huvudförvaltningsprincipens tillämpning och finner det naturligt, att överbefälhavaren genom kvartermästaravdelningen övervakar, att denna princip tillämpas i alla de fall, då så är lämpligt.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har såsom framgår av tidigare redogörelse betonat vikten av samordning på krigsindustriplaneringens område. Riksnämnden är beredd att — möjligen efter en obetydlig personalförstärkning — överta vidgade uppgifter i detta hänseende.

Sveriges industriförbund har i sitt yttrande berett samordningsfrågorna förhållandevis stort utrymme. Förbundet understryker bl. a. betydelsen av samordning i fråga om planering och anskaffning. Särskilt angeläget finner förbundet det vara att anskaffningen planeras så, att belastningen på industrin blir så jämn som möjligt. Om man förbiser detta krav, blir resultatet lätt fördyringar och förseningar. Det är därför enligt förbundets mening av betydelse att all militär anskaffning planeras på lång sikt.

I anslutning till vad förbundet anfört i yttrande över förvaltningsutredningens betänkande återkommer förbundet till tanken att på ett högt plan inrätta ett samarbetsorgan med få ledamöter, vilket organ skulle ställas

till överbefälhavarens förfogande. Det kan lämpligen innefatta representer för försvarsstaben, de tre försvarsgrensförvaltningarna samt dessutom två eller tre erfarna och skickliga industrimän. För att få erforderlig fasthet bör det hålla ett visst antal protokollförda sammanträden varje år. Förbundet framhåller, att ett sådant organ skulle tillföra förvaltningsorganisationen högtstående industriell sakkunskap och skapa möjligheter att på ett tidigt stadium dryfta tveksamma anskaffningsfrågor samt bidra till att utjämna motsättningar och underlätta förståelsen mellan förvaltningarna och industrin.

Förbundet understryker vikten av att de svåra frågorna om den militära kvalitetskontrollen tas upp till behandling i samband med ett eventuellt nedläggande av krigsmaterielverket så att denna kontroll icke kommer att fastlåsas i mindre lämpliga former. Det är enligt förbundet angeläget för såväl beställande myndighet som tillverkare, att enhetliga kvalitetskontrollbestämmelser utarbetas.

3. Materielhanteringsfrågor.

Här må i korthet beröras materielhanteringsfrågorna och den verksamhet som är i gång för att rationalisera detta område. Allteftersom själva tillverkningsprocesserna mer och mer rationaliseras har inom näringslivet hanteringsfrågor — frågor om transporter, emballage, förrådsuppläggning m. m. — tilldragit sig stigande intresse. Även för försvarets del har det framstått som ett betydelsefullt spörsmål att få problem i samband med transporter och hantering av material och materiel allsidigt belysta och så långt möjligt enhetligt behandlade. Enär det syntes påkallat att för ifrågasvarande syfte tillsätta ett särskilt utredningsorgan, anmodade jag genom skrivelse den 10 april 1953 chefen för försvarsstaben, krigsmaterielverket, försvarets fabriksstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse, arméförvaltningens tygavdelning, arméförvaltningens intendenturavdelning, marinförvaltningen och flygförvaltningen att utse representanter i en delegation. Som ordförande utsågs direktören Erik Hjalmar Lindström.

Delegationen, som antagit benämningen Försvarets materielhanteringsdelegation (FMD), har uppdragit följande riktlinjer för sin verksamhet, nämligen

att utgöra ett gemensamt organ för materielhanteringsfrågor inom försvaret,

att skapa samverkan inom försvaret och söka ernå enhetliga linjer vid hanteringsprocesser, metodval och hanteringsmedel (fordon och hjälpmedel),

att uppgöra förslag till hanteringsprocesser och därvid behandla förråd, transportmedel och hjälpmedel etc.,

att föreslå försöksverksamhet och följa denna,

att följa internationell utveckling på området samt

att vara utredande och rådgivande organ till beslutande myndigheter.

Delegationen består av en fast och en rörlig del samt ett sekretariat.

Den fasta delen utgörs av ordföranden jämte de ledamöter, som utsetts av i det föregående nämnda myndigheter.

Den rörliga delen indelas i arbets- och materielgrupper, vari allt efter behov ingår, dels ledamöter av delegationens fasta del, dels expertis, främst från de centrala förvaltningsmyndigheterna. Hittills har i anslutning till angelägenhetsgrad bildats tre grupper, nämligen för ammunition, drivmedel och livsmedel. Grupper för intendenturmateriel, tygmateriel, sjukvårdsmateriel, fortifikationsmateriel och verkstadsrörelse kommer att bildas successivt. Som förebild har tjänat ingenjörsvetenskapsakademiens transportforskningskommission och dess materialhanteringskommittés organisation med kommittéer för olika branscher, såsom järnbruk, mekaniska verkstäder, sågverk, cellulosaindustri, konsumentvaruindustrier etc.

Departementschefen.

Tygförvaltningstjänstens ordnande får anses vara huvudfrågan vid en reformering av den centrala försvarsförvaltningen. Anledningarna härtill ligger i öppen dag. Ifrågavarande förvaltningsgren måste tilldra sig statsmakternas särskilda uppmärksamhet redan på grund av de betydande kostnaderna för krigsmaterielanskaffningen samt den stora personal — i icke ringa utsträckning tekniska specialister — som krävs inom detta område. Krigsmaterielen har vidare avgörande betydelse för vårt lands militära värnkraft. Såsom 1946 års militära förvaltningsutredning närmare utvecklat måste stora krav ställas på tygförvaltningstjänsten för att den skall kunna fylla sitt ändamål under ständig anpassning till krigsmaterielutvecklingen. Dessa krav accentueras särskilt genom vårt lands begränsade resurser, som gör en fortgående omsorgsfull avvägning mellan olika stridsmedel nödvändig. Härvidlag måste de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för olika alternativ tillhandahållas av tygförvaltningstjänstens företrädare, på vilka även verkställigheten ankommer. Jag erinrar i detta sammanhang om det organ för operativ och taktisk analys, som förvaltningsutredningen förordat som ett medel att utröna den för vårt land lämpligaste inriktningen av forsknings- och konstruktionsverksamhet. Ehuru jag nu inte är beredd att ta ställning till denna fråga finner jag likväl förslaget beaktansvärt och anser att det bör göras till föremål för ytterligare utredning och överväganden.

Ett ställningstagande till tygförvaltningstjänsten innefattar spørgsmålet om krigsmaterielverket skall bibehållas i organisationen eller icke. I det föregående har såväl förvaltningsutredningens som remissinstansernas inställning till denna fråga utförligt redovisats. Den år 1953 verkställda ut-

redningen domineras helt av frågan om krigsmaterielverkets ställning. De synpunkter och förslag, som där framförts, bygger även på de erfarenheter, som vunnits i fråga om de år 1951 vidtagna jämkningarna i organisationen. Jag har i det föregående utförligt återgett meningsbrytningarna om krigsmaterielverkets fortbestånd, eftersom frågan är av sådan betydelse att dess olika aspekter bör erhålla en allsidig belysning.

När krigsmaterielverket såsom efterträdare till dåvarande statens krigsmaterielnämnd efter förslag av 1941 års militära förvaltningsutredning inrättades genom beslut av 1943 års riksdag (prop. nr 180) förelåg inga mera djupgående meningsskiljaktigheter om behovet av ett för försvaret gemensamt industriverk, dit teknisk, industriell och kommersiell expertis skulle vara samlad och komma försvaret i dess helhet tillgodo.

Materielanskaffningen ansågs i vissa delar böra centraliseras till industriorganet. Från den centrala anskaffningen skulle undantas sådan materiel som hade karaktär av specialmateriel. Stor betydelse fästes även vid de uppgifter på bl. a. krigsindustriplaneringens område, som avsågs skola åvila det nya verket, ävensom vid dess rådgivande verksamhet. Det kan under sådana förhållanden synas överraskande, att förvaltningsutredningen, endast ett fåtal år efter det att verket inrättats, på grundval av sina undersökningar kommit till den uppfattningen att verket bör avvecklas och dess uppgifter överföras på, dels andra förvaltningsorgan, dels ett av utredningen föreslaget nytt ämbetsverk, försvarets industriplanering. Då frågan om krigsmaterielverkets slopande icke berörts i utredningsdirektiven — men väl frågan om en effektivisering av krigsmaterielanskaffningen inom ramen för en organisation med bibehållet krigsmaterielverk — måste man utgå från att utredningen funnit allvarliga brister i rådande organisation. De principer för krigsmaterielanskaffningen, som utredningen uppställt som grund för sitt bedömande, nämligen klar ansvarsfördelning, god kontakt mellan konstruktörer och tillverkare samt ett rationellt utnyttjande av de tekniska specialisterna, finner jag för min del bärande. Vad förvaltningsutredningen anfört syns mig därför värt stort beaktande, så mycket mera som det erhållit stöd från många remissinstanser. Huvudtanken bakom krigsmaterielverkets tillkomst, nämligen att till ett industriellt och kommersiellt betonat centralt verk sammanföra massanskaffning av krigsmateriel av mera standardmässig karaktär, kan emellertid icke frångås enbart på den grunden, att olägenheter och svårigheter yppat sig i fråga om bl. a. samarbetet med de beställande förvaltningarna. Dylika olägenheter och svårigheter kan bottsna i organisatoriska svagheter, som det är möjligt att avhjälpa, samt även i personliga motsättningar, som kan utjämnas. Denna utväg försöktes också genom de föreskrifter om försvarets centrala förvaltning, som utfärdades år 1951. Åtgärden var så mycket mera naturlig, som det världspolitiska läget då bedömdes lägga hinder i vägen för en

så genomgripande förvaltningsreform, som utredningen föreslagit. Genom 1951 års bestämmelser fastslogs huvudförvaltningsprincipen som grundläggande vid krigsmaterielanskaffningen, d. v. s. för försvaret gemensam materiel skall så långt möjligt anskaffas av den förvaltning, som för sin del har den största anskaffningen av materielen i fråga. Krigsmaterielverkets anskaffning bestämdes till att omfatta materiel av mass- och standardkaraktär, som är ur tillverkningssynpunkt tekniskt fixerad. Detta innebar bl. a. att viss anskaffning återfördes från verket till förvaltningarna. Reglerande bestämmelser utfärdades om samarbetet mellan krigsmaterielverket och förvaltningarna i syfte att i möjligaste mån skapa klarare ansvarsfördelning och eliminera det dubbelarbete, som förvaltningsutredningen kunnat konstatera.

Av den utredning, som verkställdes år 1953 av överbefälhavaren, och däröver avgivna remissyttranden, torde få anses framgå, att materielanskaffningen genom krigsmaterielverkets försorg trots de vidtagna jämkningarna i organisationen allt fortfarande ger upphov till oklarhet och friktioner samt föranleder dubbelarbete. Den av överbefälhavaren bestämt hävdade uppfattningen att krigsmaterielverket bör utgå ur organisationen, delas av såväl försvarsgrensförvaltningarna som tre av de fem remissinstanserna, nämligen statens organisationsnämnd, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och Sveriges industriförbund. Statskontoret och statens sakrevision har på i huvudsak principiella grunder och under hänvisning i stor utsträckning till sina yttranden över förvaltningsutredningens betänkande avstyrkt, att krigsmaterielverket avvecklas. Båda myndigheterna har emellertid vitsordat, att den nuvarande ordningen icke fungerar i allo tillfredsställande.

De ansvariga militära instanserna har förklarat att enligt deras uppfattning beredskapsskäl numera icke lägger hinder i vägen för en mera genomgripande förvaltningsreform. Under sådana förhållanden och med hänsyn till de resultat, vartill den 1953 verkställda utredningen lett, syns mig tiden nu vara inne att ompröva frågan om handhavandet av materielanskaffningen inom försvaret. Man har då att välja mellan en mera radikal lösning, som innebär krigsmaterielverkets indragning, och mindre radikala utvägar, som går ut på att genom ytterligare jämkningar inom den gällande organisationens ram söka avlägsna förefintliga olägenheter. I sistnämnt hänseende må erinras om sakrevisionens ånyo framförda förslag, att den produktionstekniska granskningen och leveranskontrollen skulle övertas av vederbörande försvarsgrensförvaltning. Härigenom skulle krigsmaterielverket förvandlas till ett rent inköpsorgan. Förvaltningsutredningen har emellertid förkastat detta alternativ, som även avböjts av krigsmaterielverket under framhållande av det nära samband som råder mellan inköpsfunktionen och berörda gransknings- och kontrollmoment. För egen del kan jag icke biträda tanken att ett särskilt ämbetsverk bibehålls som

ett rent inköpsorgan för den relativt begränsade del av försvarets materielanskaffning, varom här är fråga. Över huvud taget har jag efter noggranna överväganden kommit till den uppfattningen att intet väsentligt står att vinna genom ytterligare jämkningar i gällande organisation. Jag har därför stannat vid att förorda att krigsmaterielverket indras och dess uppgifter fördelas på andra organ. Jag vill i det följande närmare utveckla de skäl som varit avgörande för mig vid detta ställningstagande.

Till en början önskar jag understryka att krigsmaterielverkets inrättande — med hänsyn till då rådande beredskapsläge och försvarsförvaltningens dåvarande möjligheter att handha massanskaffning av materiel, främst ammunition — otvivelaktigt innebar ett steg mot effektivisering av krigsmaterielanskaffningen. Det torde också vara en allmän uppfattning, att verket gentemot leverantörer och tillverkare på ett förtjänstfullt sätt tillvaratagit de kommersiella och ekonomiska intressena. Den kritik mot vissa av verkets upphandlingar, som vid olika tillfällen framförts rubbar icke detta allmänna omdöme. Vad beträffar förhållandet mellan krigsmaterielverket och de beställande förvaltningarna kan jag icke underlåta att framhålla, att jag — i likhet med vissa remissmyndigheter — icke är främmande för tanken att de friktioner som förekommit till en del bottnat i personliga motsättningar och i prestigesynpunkter på ömse håll. Dylika företeelser syns mig dock icke kunna på långt när godtas som en tillfyllestgörande förklaring till förefintliga brister. Dessa måste enligt min mening i huvudsak anses ha sin grund i själva organisationsstrukturen. F. ö. anser jag ett rubbat förtroende mellan organ med huvuduppgifter på krigsmaterieförvaltningens område, vilket det trots avsevärda jämkningar i organisationen ej visat sig möjligt att återställa, vara en så allvarlig företeelse att radikala åtgärder är påkallade. Det måste konstateras, att det av olika, från början knappast förutsebara anledningar icke visat sig möjligt att i den fredsmässiga organisationen på ett friktionsfritt och helt effektivt sätt inpassa krigsmaterielverket med dess för försvaret i dess helhet gemensamma uppgifter. Läget har försvårats av den osäkerhet, som under senare år rått i fråga om den blivande organisationsformen. Denna osäkerhet har givetvis varit ägnad att verka effektivitetshämmande och utgör därför ett starkt skäl för att ett avgörande nu träffas.

De utredningar som verkställts i förvaltningsfrågan syns ge vid handen att den nuvarande organisationen icke står i överensstämmelse med de av förvaltningsutredningen uppställda huvudprinciperna för krigsmaterielanskaffningen, som jag tidigare berört och skänkt min anslutning till. Jag finner det särskilt betänkligt, att organisationen i viss utsträckning lett till att tekniska specialister inom samma område måste finnas hos såväl förvaltningarna som krigsmaterielverket. Frånsett att tillgången på tekniska specialister är knapp, är detta förhållande otillfredsställande med tanke på att ifrågavarande specialister representerar

en förhållandevis dyrbar arbetskraft. Alla tänkbara utvägar bör anlitas för att utan men för effektiviteten nedbringa den centrala försvarsförvaltningens personalkostnader. Detta bör enligt min mening vara ett av förvaltningsreformens huvudsyften. För detta ändamål bör allt dubbelarbete elimineras inom den nya organisationens ram. Även om de tekniska specialisterna hos förvaltningarna huvudsakligen har konstruktions- och försöksuppgifter, under det att motsvarande specialister hos krigsmaterielverket har produktionstekniska uppgifter och kontrolluppgifter, förefaller det uppenbart, att ett sammanförande av samtliga anskaffningsfunktioner, från projektering och försök till leveransk kontroll, till en och samma myndighet är ägnat att minska behovet av teknisk personal. Sådant dubbelarbete i fråga om leveransk kontroll, som förvaltningsutredningen kunnat påvisa som en följd av att förvaltningarna i vissa fall icke helt litar på krigsmaterielverket i detta hänseende, skulle elimineras om anskaffningsuppgifterna sammanförs till samma myndighet. Den kontakt mellan konstruktörer och tillverkare, som kan skapas under nyss angivna förutsättning, måste antas bli till båtad för konstruktionsverksamheten. Utvecklingen efter det att krigsmaterielverket inrättades har otvivelaktigt gått i den riktningen att såväl konstruktionsverksamheten som tillverkningen blivit mera komplicerade. Det är därför av största vikt att konstruktionsverksamheten från början bedrivs under beaktande av de produktionstekniska förutsättningarna för mass- eller serietillverkning till rimliga kostnader. Man undviker därigenom i stor utsträckning att färdiga konstruktioner måste underkastas produktionstekniskt belingade ändringar, som drar kostnader och verkar försenande.

Vid bedömandet av den militära förvaltningsfrågan bör uppmärksammas att förefintligheten av ett självständigt upphandlingsverk i och för sig är ägnad att medföra att ekonomiska hänsyn i första hand gör sig gällande vid upphandling. Det förhållandet att det upphandlande organet icke har något fortsatt ansvar för materielen medför emellertid lätt att militära funktions- och kvalitetskrav i någon mån undanskjuts. Vidare bör materielens anskaffningskostnader vägas mot dess underhållskostnader. Dessa synpunkter torde icke kunna göra sig till fullo gällande med mindre det anskaffande och materielförvaltande organet är ett och samma. Vid krigsmaterielanskaffningen måste militära, tekniska och ekonomiska synpunkter vägas mot varandra. Förebragta utredningar har enligt min mening påvisat starka skäl för att denna avvägning bör göras enhetligt hos en och samma myndighet, utrustad med sakkunskap i angivna hänseenden. Jag finner det vara av utomordentlig vikt att de ekonomiska och kommersiella synpunkterna på krigsmaterielanskaffningen får göra sig gällande på ett auktoritativt sätt inom den nya organisationens ram. Jag torde senare få ta upp frågan om skapande av erforderliga garantier härför.

Jag kan icke dela den av krigsmaterielverket och statens sakrevision framförda uppfattningen, att verkets indragande skulle innebära en återgång till de förhållanden på krigsmaterielanskaffningens område, som rådde vid tiden för andra världskrigets utbrott. Sedan dess har försvarsförvaltningarna kraftigt byggts ut personellt och organisatoriskt och i växande omfattning fått sig anförtrodda stora och komplicerade anskaffningsuppgifter. Det är i detta sammanhang värt att uppmärksamma, att krigsmaterielverkets anskaffning, värdemässigt sett, omfattar endast en fjärdedel av den totala materielanskaffningen för försvaret. Genomförandet av bestämmelserna om huvudförvaltningsmyndighet beräknas ytterligare sänka denna andel. Försvarsförvaltningarna ombesörjer således redan nu den värdemässigt långt övervägande delen av materielanskaffningen och därtill den tekniskt mest komplicerade, såsom anskaffning av fartyg, flygplan, stridsvagnar och tyngre vapen med utrustning. För dessa uppgifter är redan nu industriell och ekonomisk sakkunskap företrädd inom förvaltningarna. En förstärkning av detta inflytande är emellertid enligt vad jag senare skall närmare utveckla avsedd att komma till stånd. Jag vill vidare erinra att huvudförvaltningsprincipen innebär garantier för att massanskaffning av för försvaret gemensam, standardiserad materiel inte splittas på flera händer. Det finns därför enligt min mening icke anledning att förutsätta annat än att försvarsförvaltningarna skall kunna omhänderta från krigsmaterielverket överförda anskaffningsuppgifter på ett sådant sätt att industriella, kommersiella och ekonomiska synpunkter tillbörligen beaktas. Under sådana förhållanden måste de personalbesparingar, som krigsmaterielverkets slopande beräknas medföra och som redovisas i ett senare sammanhang, tillmätas avgörande betydelse.

Innan jag övergår till att närmare behandla fördelningen av krigsmaterielverkets nuvarande uppgifter, torde jag få beröra de av förvaltningsutredningen framlagda båda alternativen för tygförvaltningstjänstens organisation. Jag är icke nu beredd att ta slutlig ställning till förman för något av utredningens alternativ. Såsom utredningen framhållit, kan starka skäl åberopas för såväl alternativ I, innebärande ett för försvaret gemensamt tygförvaltningsverk, som alternativ II, vilket innebär en försvarsgrensvis ordnad tygförvaltningstjänst. De militära remissmyndigheterna har kraftigt motsatt sig alternativ I, som emellertid förordats av statskontoret. Utredningen själv har med hänsyn till bl. a. rådande försvarsorganisation stannat vid att förorda alternativ II. På av utredningen anförda skäl finner jag alternativ I icke f. n. böra komma i fråga. Det syns mig dessutom förenat med praktiska svårigheter och knappast tillrådligt ur beredskapssynpunkt att i ett sammanhang både avveckla krigsmaterielverket och bygga upp en gemensam tygförvaltningsorganisation. Jag vill dock understryka, att jag icke är främmande för tanken att gemensamma förvaltningsorgan även på krigsmaterielförvalt-

ningens område framdeles kan komma att visa sig innebära den mest fördelaktiga lösningen. Förutsättningarna härför bör emellertid organiskt växa fram på grundval av de åtgärder till samordning i olika hänseenden, vilka ingår som viktiga beståndsdelar i den nu aktuella förvaltningsreformen. Ett dylikt sammanförande torde vidare förutsätta en ändrad försvarsordning. Jag ansluter mig till utredningens uttalande att, därest i framtiden en försvarsordning skulle genomföras som icke i samma mån som den nuvarande bygger på tre från varandra avgränsade försvarsgrenar och en tredelning av ansvaret för försvarskrafternas stridsduglighet, frågan om en ytterligare samordning av tygförvaltningstjänsten bör tas upp till förnyad prövning.

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört anser jag mig böra föreslå att tygförvaltningstjänsten förläggs till ett tygförvaltningsverk för armén, benämnt armétygförvaltningen, i stort sett motsvarande nuvarande arméförvaltningens tygavdelning, samt till marin- och flygförvaltningarna, vilka sistnämnda två förvaltningar även får vissa uppgifter av annan natur. Den uppdelning av den nuvarande arméförvaltningen, som förslaget innebär, utgör ingen genomgripande förändring, enär tyg- och intendenturavdelningarna alltsedan den nuvarande arméförvaltningens tillkomst i stor utsträckning fungerat som fristående ämbetsverk.

Armétygförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen bör stå under chefskap av vederbörande försvarsgrenschef och för den omedelbara ledningen ha souschefer. För att urvalet till souschefsbefattningarna skall bli så stort som möjligt finner jag det angeläget att dessa — såsom fallet redan är med souschefstjänsterna i marin- och flygförvaltningarna — skall kunna besättas med alternativt militär, civilmilitär eller civil person. Verkens inre organisation bör rationaliseras. Därvid bör eftersträvas att i största möjliga utsträckning begränsa personaluppsättningen bl. a. genom utläggning av konstruktionsuppgifter på industrin och ianspråktagande även i övrigt av expertis utifrån m. m.

Ifrågavarande förvaltningar skall vid krigsmaterielverkets slopande överta den långt övervägande delen av dess anskaffningsuppgifter med tillämpning av huvudförvaltningsprincipen. Som framgår av vad i kap. I anförts har s. k. tekniska huvudförvaltningsmyndigheter utsetts beträffande en avsevärd del av den materiel, varom här är fråga. Det bör tillses att de kontakter mellan olika förvaltningar, som föranleds av huvudförvaltningsprincipen, försiggår i smidiga och arbetsbesparande former.

Då huvudförvaltningsprincipen medför att en försvarsgrensförvaltning anskaffar materiel, som skall bekostas från annan försvarsgrens anslag, aktualiserar den vissa redovisningsfrågor, som kräver en rationell lösning. Jag har därför i den i annat sammanhang berörda skrivelsen den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. anmodat försvarets civilför-

valtning att i samråd med berörda myndigheter utreda nämnda redovisningsfrågor och inkomma med redogörelse för resultatet ävensom av utredningen betingade förslag.

Som jag tidigare understrukit anser jag det utomordentligt angeläget att fullgoda garantier skapas mot att ensidigt tekniska och militära intressen dominerar anskaffningsfrågornas behandling. Förvaltningarna bör för att de merkantila och ekonomiska synpunkterna skall vinna erforderligt inflytande i enlighet med förvaltningsutredningens förslag utrustas med souschefen direkt underställda inköpsorgan, benämnda inköpsavdelningar, under högt kvalificerad ledning. Cheferna för dessa organ måste ges en sådan ställning att de med auktoritet kan hävda sina synpunkter. Inom flygförvaltningen har ett gemensamt inköpsorgan varit organiserat sedan länge. Erfarenheterna av detta är goda. Motsvarande enheter har nyligen provisoriskt organiserats vid armé- och marinförvaltningarna enligt beslut av 1953 års riksdag.

Jag kommer att under ett särskilt avsnitt till mera utförlig behandling ta upp vissa samordningsfrågor som bör lösas i samband med förvaltningsreformen. Bl. a. avser jag att föreslå inrättande av en försvarets förvaltningsdirektion, som på ett högt plan skall utgöra ett samordnande och i viss utsträckning övervakande organ på framförallt krigsmaterielförvaltningens område. De nuvarande tekniska delegationerna föreslås ersätta med samarbetsdelegationer och nya samarbetsdelegationer avses skola inrättas. Vidare förutsätts att det mera formlost bedrivna samarbetet mellan förvaltningarna, som förekommer i icke ringa omfattning, skall utvidgas och intensifieras. Bl. a. ligger det i sakens natur, att chefer för underavdelningar inom de olika förvaltningarna med likartade eller beslättrade arbetsuppgifter regelbundet samlas för överläggningar och utbyte av erfarenheter. Dessa åtgärder, som här endast skisserats, har som ett huvudsyfte att samordna och effektivisera materielanskaffningen och sörja för att anskaffningsfrågorna underkastas det allsidiga bedömande som erfordras för att de skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Jag vill slutligen i detta sammanhang framhålla det i och för sig önskvärda i att en välorganiserad apparat för försvarets materielanskaffning kan komma även andra myndigheter, exempelvis civilförsvarsmyndigheterna, till godo. Förefintliga möjligheter att utan att försvarets intressen eftersätts tillhandagå andra myndigheter i anskaffningsfrågor bör därför framdeles beaktas och utnyttjas. Vad statens sakrevision i detta hänseende anfört i sin skrivelse den 14 december 1953, för vars huvudsakliga innehåll redogjorts i det föregående, finner jag beaktansvärt. Jag räknar med att i de nya instruktionerna tas in en bestämmelse av innehåll, att vederbörande ämbetsverk efter uppdrag av Kungl. Maj:t eller, i den mån det kan ske utan åsidosättande av försvarets intressen och utan särskild kostnad för verket, efter överenskommelse med statlig myndighet, som

icke tillhör försvaret, skall ha att ombesörja anskaffning för sådan myndighets räkning av materiel, likartad med den, vilken det åligger verket att anskaffa för försvaret, eller vars tillverkning huvudsakligen sysselsätter av verket anlitade leverantörer.

Förvaltningsutredningens förslag till fördelning av de uppgifter utöver materielanskaffning, som åvilar krigsmaterielverket, innebär överflyttning av de mest betydelsefulla arbetsuppgifterna till ett nytt överbefälhavaren direkt underställt ämbetsverk, försvarets industriplanering, som skulle handha krigsindustriplaneringen och viss samordning och övervakning av materielplaneringen i fredstid, standardiseringsfrågor samt frågor om mätdon och kontrollmetodik. Verket skulle vidare vara försvarets patentorgan och slutligen skulle däri ingå det försvarets teletekniska laboratorium, som utredningen ansåg böra inrättas.

Förslaget om inrättande av ifrågavarande ämbetsverk har mött gensagor från så gott som alla remissinstanser. Även statens organisationsnämnd, som tidigare ställt sig välvillig därtill, har i sitt yttrande över överbefälhavarens senaste förslag frångått sin tidigare uppfattning, under förbehåll dock att verkets tilltänkta arbetsuppgifter icke äventyras.

För egen del anser jag i likhet med remissinstanserna att fördelningen av krigsmaterielverkets uppgifter bör kunna ske efter enklare linjer än genom att ett nytt gemensamt förvaltningsverk skapas. Jag delar också av vissa myndigheter uttalade betänkligheter mot att ett förvaltningsverk direkt underställs överbefälhavaren. Jag kan därför icke biträda förvaltningsutredningens förslag om att ett gemensamt förvaltningsverk med angivna uppgifter inrättas.

Jag övergår nu till att behandla fördelningen av krigsmaterielverkets uppgifter. För sammanhangets skull anser jag mig därvid icke böra begränsa mig enbart till de uppgifter, som faller inom tygförvaltningstjänsten eller direkt anknyter till denna.

Anskaffningsverksamheten, som av naturliga skäl blivit den dominerande frågan, torde i detta sammanhang icke behöva beröras ytterligare i annan mån än att jag anser mig böra erinra om vissa *speciella anskaffningsuppgifter*, som nu åligger krigsmaterielverket, nämligen upphandling av kontorsmateriel för försvaret, motsvarande den som för statsförvaltningen i övrigt ombesörjs av generalpoststyrelsen (SFS 850/45) samt upphandlingen och försäljningen av kontorsinventarier för statsverkets räkning (SFS 18/50 och 22/50).

Generalpoststyrelsen bör överta upphandlingen av kontorsmateriel även för försvaret. Styrelsen har förklarat sig villig härtill i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande.

Upphandlingen av kontorsinventarer (möbler, kassaskåp, armatur, gardiner, mattor m. m.) kan för försvarets del äga rum enligt huvudförvaltningsprincipen. Med hänsyn till betydelsen av en centraliserad upp-

handling för statsverket på detta område bör huvudförvaltningsmyndigheten (arméintendenturförvaltningen) överta krigsmaterielverkets uppgifter för statsförvaltningen i dess helhet. I min inledningsvis berörda skrivelse den 30 oktober 1953 anmodades arméförvaltningen att utreda möjligheterna för en dylik anordning. Armeförvaltningens intendenturavdelning har vid utarbetande av anbefallda organisations- och personalförslag för arméintendenturförvaltningen räknat med att nämnda ämbetsverk skall överta ifrågavarande anskaffningsuppgifter.

De smärre anskaffningsuppgifter för myndigheter utom försvaret, för vilka statens sakrevision redogjort i sin tidigare berörda skrivelse den 14 december 1953, anser jag böra i enlighet med sakrevisionens förslag föras över till vederbörande huvudförvaltningsmyndighet.

Krigsindustriplaneringen framstår som en angelägenhet av första ordningen. Den ägnades stor uppmärksamhet redan i samband med 1943 års förvaltningsreform. Emellertid kunde vid detta tillfälle icke slutligt avgöras på vad sätt krigsindustriplaneringen borde infogas i sitt sammanhang med verksamheten för central samordning och handläggning av landets försörjningsfrågor i dess helhet. Det lämnades öppet, huruvida icke denna mera generella planeringsfråga kunde föranleda vissa jämkningar i krigsmaterielverkets organisation och befogenheter. Sedan dess har riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap tillkommit. Denna är enligt sin instruktion (SFS 552/48) under Kungl. Maj:ts centralorgan för landets ekonomiska försvarsberedskap och har i denna egenskap att leda, övervaka och samordna landets försvarsförberedelser på det ekonomiska området i syfte att vid krig och andra utomordentliga förhållanden försvarets behov av förnödenheter må kunna tillgodoses och folkförsörjningen tryggas. Planeringen inom försvaret handhas f. ö. numera av de anskaffande myndigheterna med överbefälhavaren som samordnande myndighet. Uppgörandet av krigsmaterielplaner, krigsammunitionsplaner, krigsdrivmedels- och krigsbränsleplaner, krigsförplägnadsplaner, krigsveterinärvårdsplaner med hästanskaffningsplaner samt krigsindustriplaner ankommer sålunda på försvarsgrensförvaltningarna utom i vad avser sådan materiel, som anskaffas av krigsmaterielverket. Beträffande denna materiel handhar verket krigsindustriplaneringen. Detta samband mellan anskaffning och krigsindustriplanering, som slagits fast genom bestämmelserna om försvarets centrala förvaltning den 28 september 1951, återspeglar enligt min mening en riktig princip. Emellertid tyder vissa tecken på att krigsindustriplaneringen för försvarets del f. n. är behäftad med brister i vad gäller dess samordning och inpassande i ett större sammanhang. Antydningar om dessa brister ges i olika myndigheters yttranden. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har i yttranden över såväl förvaltningsutredningens betänkande som överbefälhavarens senaste förslag icke utan skärpa påtalat ifrågavarande brister och närmare ut-

vecklat sin i annat sammanhang återgivna principiella syn på ifrågasvarande spörsmål. Jag är av den uppfattningen, att frågan om en effektiv krigsindustriplanering icke kan anses i allo tillfredsställande löst. Vissa huvudprinciper för hur planeringen bör ordnas kan uppställas utan större svårighet. Planeringen bör handhas av de anskaffande myndigheterna. Härom torde i stort sett råda full enighet. Planeringen för försvarets del måste samordnas och övervakas. Härvidlag bör vissa funktioner utövas av den i andra sammanhang berörda försvarets förvaltningsdirektion. Samordningen av försvarets planering med motsvarande uppgifter för landet i dess helhet ankommer på riksnämnden. Det vill av riksnämndens yttranden synas som om riksnämnden vid samarbetet med krigsmaterielverket icke erhållit önskvärt inflytande på planeringsfrågorna. Det säger sig självt, att en effektiv krigsindustriplanering förutsätter ett intimt samarbete mellan berörda myndigheter.

Då jag tillmäter här ifrågasvarande spörsmål mycket stor betydelse och följaktligen finner det angeläget att förefintliga brister snarast avhjälpas, har jag i min i flera andra sammanhang nämnda skrivelse den 30 oktober 1953 anmodat överbefälhavaren att i samråd med riksnämnden och berörda myndigheter förbereda en effektiv krigsindustriplanering inom den tilltänkta organisationens ram och att i sinom tid inkomma med redogörelse för vidtagna åtgärder ävensom i förekommande fall förslag till de bestämmelser i ämnet som må böra utfärdas av Kungl. Maj:t. Jag ämnar med största uppmärksamhet följa frågans vidare utveckling och föreslå Kungl. Maj:t av omständigheterna betingade åtgärder.

Jag vill i detta sammanhang ge uttryck för min anslutning till de av arméförvaltningens tygavdelning i skrivelse den 14 december 1953 angående förvaltningen av krigsmaterielverkets skuggfabriker och maskiner framförda synpunkterna på vikten av att försvarets fabriksverk deltar i det krigsindustriella förberedelsearbetet. Jag räknar med att denna fråga kommer att beaktas av överbefälhavaren vid fullgörandet av nyssnämnda uppdrag. Under D. Försvarets förvaltningsdirektion och vissa samordningsfrågor berör jag vissa frågor om krigsindustriplaneringen.

Även *standardiseringsfrågorna* var föremål för stort intresse i samband med 1943 års förvaltningsreform. Dåvarande chefen för försvarsdepartementet anförde härom i samband med förvaltningspropositionens framläggande.

Erfarenheten har på ett övertygande sätt ådagalagt den vikt, som måste tillmätas en väl genomförd standardisering av försvarets materiel. Om standardiseringssträvandena ej tillräckligt beaktas, blir materielanskaffningen fördyrad och en verklig rationalisering av tillverkningen försvårad. Framställningen av varje typ av materiel och materieldelar kräver nämligen sina särskilda mät- och arbetsverktyg. En bristande rationalisering på sätt nyss antytts betyder också minskad leveransförmåga från en redan i och för sig till omfånget begränsad produktionsapparat. Med många olika

materieltyper kompliceras vidare frågorna om reparationer och anskaffning av reservdelar, varjämte vid krigsfall underhållstjänsten försvåras och risken för felexpedieringar ökas.

Jag förbiser icke, att fordran på högsta grad av funktionsförmåga kan komma att stå i motsatsförhållande till önskemålet om standardisering och förenkling. Härvid uppkommer givetvis avvägningsspörsmål, som för sin lösning kräver ett säkert omdöme. De fördelar, som ur funktionssynpunkt kan vara förenade med en speciell konstruktion, måste noggrant vägas mot de vinster en standardisering medför i nyssnämnda hänseenden. Det bör i detta sammanhang även beaktas, att en standardkonstruktion mången gång i praktiken i det hela kan visa sig mer användbar än en särartad konstruktion, även om den sistnämnda i händerna på en tekniskt förfaren person måhända i det särskilda fallet kan avvinnas en något högre grad av effektivitet.

Det ligger i sakens natur, att standardiseringsverksamheten måste sammanhållas av ett enda organ. Först därigenom kan ett enhetligt samlande, samordnande och bearbetande av de på olika områden vunna erfarenheterna äga rum. Detta är givetvis en förutsättning för att standardiseringen skall kunna bli fullt effektiv. För mig framstår det som uppenbart, att detta sammanhållande arbete bör förläggas till krigsmaterielverket och bli en av dettas huvuduppgifter. Självfallet måste verksamheten så långt möjligt inriktas på ett utnyttjande av civil standard och bedrivas i nära kontakt med standardiseringssträvandena utanför försvarets område.

Då fråga är om materiel, som skall anskaffas genom krigsmaterielverkets försorg, kommer dettas standardiseringsorgan helt naturligt att få tillfälle att ur sina synpunkter granska ifrågakommande konstruktioner. För att standardiseringens verkningar skall kunna sträcka sig även till materiel, som alltjämt skall anskaffas av försvarsgrensförvaltningarna, syns mig lämpligt att fastslå en allmän skyldighet för dessa att då fråga om standardisering uppkommer hänvända sig till krigsmaterielverket.

Enligt sin ursprungliga instruktion (SFS 339/1944) hade krigsmaterielverket att leda standardiseringen av försvarets materiel. Samtidigt med verkets inrättande tillkom försvarets standardiseringsdelegation med uppgift att i anslutning till verksamheten inom Sveriges standardiseringskommission uppgöra standard för i krigsmateriel ingående materiel, element och detaljer. Delegationen, för vilken chefen för krigsmaterielverket är ordförande, består av representanter för nämnda verk, överbefälhavaren, försvarsgrensförvaltningarna, försvarets fabriksstyrelse samt Sveriges standardiseringskommission.

Provisoriska bestämmelser för delegationens verksamhet har utfärdats av Kungl. Maj:t den 4 maj 1945. Delegationen fastställer efter förslag av vederbörande myndigheter s. k. FSD-standard, i förekommande fall provisorisk FSD-standard. Förslag bör vara utarbetat med hänsyn till såväl militära som vetenskapliga, tekniska och ekonomiska fordringar samt uppfylla krav på god formgivning.

Krigsmaterielverkets uppgifter på standardiseringens område har i viss mån begränsats genom den provisoriska ändring av verkets instruktion, som vidtogs i samband med de föreskrifter beträffande försvarets centrala förvaltning, som utfärdades den 28 september 1951. Enligt sagda ändring skall verket vara sammanhållande organ för standardisering av försvaret gemensam materiel. Standardiseringsverksamhet bedrivs sålunda hos samtliga materielförvaltande centrala förvaltningar.

Jag delar överbefälhavarens mening att ifrågavarande samordnande verksamhet bör kunna övertas av standardiseringsdelegationen, förstärkt med företrädare för försvarets forskningsanstalt och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Delegationen, som nu är i kanslihänseende knuten till krigsmaterielverket, har behov av ett kansli. Det förefaller mig vara en ändamålsenlig lösning att försvarets förvaltningsdirektions kansli får anlitas för ändamålet. Delegationen blir liksom alla samarbetsdelegationer underkastad tillsyn från förvaltningsdirektionens sida. Det säger sig självt att standardiseringsverksamheten, vars betydelse tilltar med den tekniska utvecklingen och vars ekonomiska betydelse får bedömas vara mycket stor, bör bedrivas i intimt samarbete med Sveriges standardiseringskommission. Detaljarbetet kommer att åvila de olika förvaltningarna enligt huvudförvaltningsprincipen. Enligt min mening bör ifrågavarande arbete bedrivas hos samma myndighet, som svarar för konstruktions- och anskaffningsverksamheten.

I likhet med överbefälhavaren anser jag att tillverkning och förvaltning av *mätidon* bör handhas av vederbörande anskaffande myndighet med tillämpning av huvudförvaltningsprincipen. Försvarets fabriksstyrelse bör anskaffa mätidon för sin egen tillverkning. Mätidonslaboratoriet bör lämpligen övertas av armétygförvaltningen. Erforderlig samordning och ledning av frågor om mätidon och kontrollmetodik bör säkras genom att en samarbetsdelegation inrättas. Även denna blir av den betydelse att den bör få anlita försvarets förvaltningsdirektions kansli. Det är enligt min mening av utomordentlig betydelse, att kontrollmetodiken för försvarets del följer med den tekniska utvecklingen på detta område. Det är känt att denna fråga tilldrar sig ett stigande intresse inom industriella kretsar både här hemma och i utlandet. Bl. a. syns det mig angeläget att de statistiska och matematiska metoder, som utarbetats inom förevarande område och är stadda i snabb utveckling, utnyttjas vid kontroll å försvarets massbeställningar.

I detta sammanhang gör sig behovet påmint av ett samordnande organ för utarbetande av *leverans- och kontrollbestämmelser* inom försvaret. Krigsmaterielverket hade fram till den 28 september 1951 instruktionsenligt sig ålagt att i samverkan med övriga centrala förvaltningsmyndigheter verka för enhetliga leverans- och kontrollbestämmelser. Det syns mig befovat att för detta ändamål inrätta en eller flera samarbetsdelegationer med

tillgång till försvarets förvaltningsdirektions kansli. Inrättas flera delegationer, bör de givetvis samarbeta inbördes. Med hänsyn till sambandet med standardiserings- och kontrollmetodikfrågorna bör vidare samarbete äga rum med för nämnda uppgifter avsedda organ. Fortlöpande uppmärksamhet bör ägnas kontrollfrågorna ur exempelvis den synpunkten, att kontrollverksamheten ges en rationell omfattning och i förekommande fall reduceras i förhållande till tillverkare som har en erkänt effektiv egenkontroll. Det bör givetvis eftersträvas att en effektiv egenkontroll organiseras vid försvarets egna fabriker och verkstäder. Man får icke förbise, att kvalitetsfel hos krigsmateriel ofta medför betydande risker för olycksfall vid materielens användning. En effektiv leveranskontroll bidrar därför att förebygga ofta svåra personella och materiella skador.

Beträffande förfarandet i fråga om av krigsmaterielverket förvaltade maskiner för krigsmaterieltillverkning och s. k. skuggfabriker har arméförvaltningens tygavdelning i skrivelse den 14 december 1953 avgivit förslag för vilkas huvudsakliga innehåll en redogörelse lämnats i det föregående. Tygavdelningen har inhämtat yttrande över förslaget från fortifikationsförvaltningen.

Beträffande skuggfabrikerna anser jag att bärande skäl förebragts för att underställa dem armétygförvaltningen. Fabriksstyrelsen torde i samma ordning som hittills och efter överenskommelse med förvaltningen böra ombesörja underhåll och skötsel av byggnaderna.

Jag delar fortifikationsförvaltningens principiella uppfattning, att här ifrågavarande anläggningar rätteligen bör redovisas å arméns respektive befästningars delfond av försvarets fastighetsfond. Med hänsyn till av fortifikationsförvaltningen anförda förhållanden finner jag det emellertid befogat, att anläggningarna tills vidare liksom hittills redovisas under fabriksfonden men att frågan tas under omprövning, sedan ny regional och lokal organisation av den militära fastighetsförvaltningen genomförts.

Vad gäller de maskiner, om vilka här är fråga, kan jag i huvudsak biträda tygavdelningens förslag. Jag förordar sålunda, att förvaltningen i fråga om maskinerna överförs till armétygförvaltningen, dock med undantag för maskiner, som är avsedda för driften vid fabriksstyrelsens fabriker samt sådan apparatur m. m. för tillverkning av krut vid skuggfabriker, vars användning är knuten till viss lokal.

Jag är icke beredd att nu ta slutlig ställning till frågan om redovisningen av ifrågavarande maskiner. Jag ifrågasätter därför för närvarande ingen ändring i gällande ordning, enligt vilken de redovisas av fabriksstyrelsen under försvarets fabriksfond. I samband med den nya organisationens genomförande kommer jag att föranstalta om närmare utredning beträffande lämplig redovisningsform och i sinom tid framlägga därav belingade förslag.

Delade meningar torde knappast behöva råda om att krigsmateriel-

verkets *lokalförvaltningar* (ammunitionsförråd och sammansättningsverkstäder) bör överföras till armétygförvaltningen.

Med hänsyn till den på senare tid tillkomna, till länsstyrelserna knutna regionala ekonomiska försvarsberedskapsorganisationen anser jag i likhet med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, att krigsmaterielverkets *krigsindustriombud* kan indras.

Riksnämnden bör i enlighet med överbefälhavarens förslag överta förandet av *maskinregister* över industrin och med ledning därav lämna förslag på lämpliga leverantörer.

Beträffande vilken myndighet som bör överta krigsmaterielverkets uppgift som försvarets *patentorgan* har skiftande förslag framlagts. Ifrågasvarande uppgifter har alternativt ansetts böra knytas till någon av försvarsgrensförvaltningarna, försvarets forskningsanstalt, patent- och registreringsverket eller försvarsstaben. Jag delar den av krigsmaterielverket uttalade meningen, att patentfrågor bör handläggas av ett organ som är fristående i förhållande till den myndighet, hos vilken vederbörande uppfinnare är anställd, samt att patentärendenas viktiga merkantila och juridiska aspekter måste beaktas. Vad forskningsanstalten beträffar, är den ej organiserad med tanke på att den skall handha för försvaret gemensamma administrativa ärenden. Vid mina överväganden av frågan har jag kommit till den slutsatsen, att försvarets civilförvaltning lämpligen bör åläggas att fungera som försvarets patentorgan. För detta ändamål bör viss personal flyttas över från krigsmaterielverket till civilförvaltningen. I övrigt bör civilförvaltningen kunna påräkna biträde i tekniskt hänseende från patentverket, försvarsförvaltningarna och forskningsanstalten. Handläggningen av försvarets patentfrågor måste ske under beaktande av, förutom den allmänna patentlagstiftningen, lagen den 18 juni 1949 om rätt till arbetstagares uppfinningar samt den särskilda lagstiftningen om uppfinningar av betydelse för försvaret. Jag anser det därför påkallat att patentärendena förläggs till en myndighet där juridisk sakkunskap är starkt företrädd. De juridiska synpunkterna får för den skull självfallet icke i alltför hög grad dominera patentfrågornas handhavande utan denna verksamhet, som är av stor betydelse, måste präglas av allsidig hänsyn till även ekonomiska och tekniska synpunkter samt allmänna försvarssynpunkter.

Jag anser mig slutligen i detta sammanhang böra behandla frågan om inrättande av ett *försvarets teletekniska laboratorium*. Samtliga remissinstanser som tagit upp detta spørsmål har i och för sig tillstyrkt förvaltningsutredningens förslag. Enighet syns också råda om att laboratoriet, om försvarets industriplanering inte kommer till stånd, bör anslutas till försvarets forskningsanstalt. Enligt förvaltningsutredningen skall laboratoriet vara ett konstruktions- och standardiseringsorgan på det teletekniska området.

För egen del anser jag det uppenbart, att en för hela försvaret organiserad verksamhet på teleteknikens område bör komma till stånd. Teleteknikens mångsidiga och växande militära användning, exempelvis för förbindelsetjänst, navigering till sjöss och i luften, spaning, strids- och eldledning, trafikledning m. m., medför ett starkt behov av ett gemensamt organ av ifrågakarande slag. En effektiv teleutrustning för försvarets olika grenar skapar möjligheter att bättre utnyttja både de personella och de materiella resurserna. Betydelsen härav för ett land som vårt ligger i öppen dag. Jag tillstyrker därför att ett försvarets teletekniska laboratorium inrättas och ansluts till försvarets forskningsanstalt i enlighet med det organisationsförslag, som jag framlägger i annat sammanhang.

B. Intendenturförvaltningstjänsten.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Under det att tygförvaltningens uppgift främst är att hålla krigsmakten försedd med egentliga stridsmedel av olika slag har intendenturförvaltningen huvudsakligen att svara för stridskrafternas beklädnad, förplägnad och förläggning samt deras förseende med hästar och hundar, drivmedel, expeditionsmateriel m. m. Till intendenturförvaltningens område hänförs även handhavandet av för försvaret anslagna medel för undervisning och övningar.

Såsom framgår av det inledningsvis anförda utövas den centrala intendenturförvaltningstjänsten enligt gällande förvaltningsorganisation försvargrensvis av armé-, marin- och flygförvaltningarna å dessa ämbetsverks intendenturavdelningar, varvid dock i viss utsträckning något av verken — i första hand arméförvaltningens intendenturavdelning — övertagit förvaltningsuppgifter även för de andras räkning. Sålunda inköper arméförvaltningens intendenturavdelning vissa livsmedel (magasinsvaror), kol och bilbensin även för flygvapnet samt färsk fisk och salt sill för större delen av försvarsmakten. Samma avdelning handhar vidare kontroll av bränsleförbrukningen för hela försvaret, uppgör krigsreparationsplaner för intendenturmateriel även för flygvapnet samt krigsförplägnadsplaner i vad avser ersättningsbehovet för hela krigsmakten. Flygförvaltningens intendenturavdelning tillhandahåller flygbensin även för drift av marinens motortorpedbåtar. Liksom i fråga om tygförvaltningstjänsten har krigsmaterielverket även på intendenturförvaltningens område att ombesörja vissa uppgifter beträffande industriplanering, standardisering, patent m. m. ävensom att handha upphandling av materiel. Vissa centrala intendenturanstalter är underställda försvarets fabriksstyrelse.

Förvaltningsutredningen har framhållit, att försvarsgrensförvaltningarnas intendenturavdelningar för närvarande är ålagda vissa uppgifter, som icke kan anses hänförliga till intendenturförvaltningstjänst utan i stället

avser tygförvaltning. Så är förhållandet i fråga om handhavandet av viss materialutredning för fartyg och framför allt flygförvaltningens intendenturavdelnings uppgifter med avseende å motorfordon och motorbåtar, cyklar och fotografiska förbrukningsmaterialier. Vid sin detaljgenomgång av tygförvaltningens organisation har utredningen funnit det ändamålsenligast att förlägga förvaltningen av denna materiel till de enheter inom de av utredningen föreslagna försvarsgrensförvaltningarna, som handhar motsvarande materielslag i övrigt. Ärenden angående berörda materiel bör alltså enligt utredningens mening icke vidare belasta de intendenturförvaltande organen. I vilken utsträckning en överflyttning av förvaltningsuppgifter från intendentur- till tygförvaltningssidan enligt utredningens uppfattning bör ske framgår närmare av det följande.

Vad angår vissa andra intendenturavdelningarna nu åvilande arbetsuppgifter har utredningen funnit det tveksamt, huruvida de även i fortsättningen bör åläggas intendenturförvaltningsorganen.

Hit hör i första hand förvaltningen av driv- och smörjmedel för fordon, fartyg och flygplan. Endast de organ, som handhar anskaffningen av motordrivna transportmedel, har enligt utredningens mening möjlighet att ange de tekniska fordringarna på driv- och smörjmedlen. Föreskrifter angående driv- och smörjmedlens användning måste utarbetas av motorspecialister. Även lokalt måste förrådshållning och utlämning av driv- och smörjmedel ombesörjas av personal med god kännedom om dessa — särskilt smörjmedel — och om motorer. Såväl centralt som lokalt finns den sålunda angivna sakkunskapen främst företrädd inom tygförvaltningstjänsten. Inom armén har därför driv- och smörjmedlen vid förbanden underställts tyguppbördsmanen, som i sådant hänseende sorterar under intendenten.

Kostnaderna för underhållet av motorer och för driv- och smörjmedelsförbrukningen påverkar varandra i hög grad. Genom åsidosättande av underhållet och användningen av förslitna motorer ökar sålunda driv- och smörjmedelsförbrukningen medan omvänt begagnande av driv- eller smörjmedel av låg kvalitet kan orsaka onormal förslitning av motorerna och därmed öka underhållskostnaderna.

Förvaltningsutredningen har på grund av angivna förhållanden funnit, att förvaltningen av driv- och smörjmedel ur rent teknisk synpunkt bör hänföras till tygförvaltningens område.

Med hänsyn till att för de fasta anläggningarna en övergång i viss utsträckning skett från fasta bränslen till brännolja, syns emellertid enligt utredningen ekonomiskt sett vissa fördelar vara förenade med att anskaffningen av drivmedel och av bränslen för fasta anläggningar omhändertas av ett och samma organ. Anförda förhållande talar enligt utredningen för att drivmedelsanskaffningen alltjämt skall åvila de intendenturförvaltande organen, åtminstone så länge dessa såsom nu är fallet

handhar inköpen av bränslen för fasta anläggningar. För arméns vidkommande är, framhåller utredningen, vidare att märka, att de regionala och lokala intendenturförvaltningsorganen för närvarande förfogar över med drivmedelstjänsten i fält förtrogna officerare, som bl. a. deltagit i krigsförberedelsearbetet och trupputbildningen på detta område. De i den lokala och regionala tygförvaltningstjänsten placerade officerarna tillhör icke såsom intendenturofficerarna en särskild för förvaltningstjänst avsedd personalkår och har först på senare år getts en mera omfattande utbildning i sådan tjänst. Utredningen anser därför att vid armén intendenturtjänstens personal för närvarande är bättre lämpad att omhänderta bl. a. den betydelsefulla mobiliseringsplanläggningen för drivmedelstjänsten än motsvarande tygpersonal. Även om stor vikt måste fästas vid sambandet mellan motormaterielen samt driv- och smörjmedlen förklarar sig utredningen med hänsyn särskilt till angivna omständigheter icke beredd att i nuvarande läge föreslå ett överförande av driv- och smörjmedlens hela handhavande från intendentur- till tygförvaltningen. När tygförvaltningstjänstens personalorganisation blivit utbyggd enligt av utredningen i annat sammanhang föreslagna riktlinjer och denna organisation vunnit stadga, bör emellertid enligt utredningens uppfattning spörsmålet i fråga tas upp till förnyad prövning.

I avvaktan härpå bör enligt utredningens mening vad driv- och smörjmedelsförsörjningen beträffar anskaffning, förrådshållning, distribution och krigsförberedelsearbete ankomma på intendenturförvaltningen (de lokala drivmedelsförråden inom armén bör dock såsom för närvarande sortera under vederbörande tygförrådsförvaltare) under det att utarbetande av inköpsspecifikationer, leveranskontrollbestämmelser samt den kvalitativa anbudsbedömningen bör åvila de centrala tygförvaltningsorganen. Dessa bör även delges resultaten av utförda prov för kvalitetsövervakning av förrådshållna driv- och smörjmedel samt ges möjlighet att öva inflytande på förbrukningsföljden beträffande desamma. Allmänna föreskrifter för användningen m. m. bör enligt utredningen utarbetas av tygförvaltningsorganen i samråd med organ för intendenturförvaltningen. Den sålunda föreslagna arbetsfördelningen mellan tyg- och intendenturförvaltningsorganen motsvarar, framhåller utredningen, i stort sett den fördelning på detta område som redan tillämpas mellan materiel- och intendenturavdelningarna i den nuvarande flygförvaltningen.

Såsom förut nämnts tillhör anskaffningen av bränslen för försvarets fasta anläggningar för närvarande intendenturförvaltningen. Uppförandet och underhållet av anläggningarna ankommer däremot på fortifikationsförvaltningen. Inom arméförvaltningens intendenturavdelning inrättades år 1942 ett för hela försvaret avsett organ för kontroll av bränsleförbrukningen vid dessa anläggningar. Med hänsyn till det samband som råder mellan bränsleförbrukningen och fasta anläggningars underhåll har seder-

mera diskuterats till vilken central förvaltningsmyndighet ifrågavarande bränslekontroll lämpligast bör vara förlagd. Spörsmålet var föremål för behandling av 1944 års fortifikations- och byggnadsförvaltningsutredning, som föreslog, att ifrågavarande bränslekontroll tillika med statens bränslekontrollerande verksamhet i övrigt skulle förläggas till byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning. Statens organisationsnämnd avstyrkte detta förslag och förordade i stället, att försvarets bränslekontroll skulle inordnas under fortifikationsförvaltningen, varvid även bränsleinköpen för försvarets fasta anläggningar borde överflyttas till sistnämnda ämbetsverk. Nämnden ifrågasatte vidare huruvida icke försvarets bränslekontrollerande verksamhet borde utsträckas att även omfatta förbrukningen av gas, vatten och elektrisk energi. Förvaltningsutredningen anförde vid avgivande av förslag till organisation av den centrala fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret i denna fråga följande:

De i försvarets bränsleförsörjning och bränsleförbrukning ingående verksamheterna hör så nära tillsammans, att en så långt möjligt är enhetlig ledning syns önskvärd. Ur denna synpunkt är den för närvarande tillämpade organisationen — där gemensam bränslekontroll utövas av den myndighet, som har de största anskaffningsuppgifterna — att föredra framför den av 1944 års utredning föreslagna, vilken skulle innebära ett fullständigt skiljande av de tre huvudverksamheterna anskaffning, kontroll och underhåll.

Inrättandet av en gemensam ledning för försvarets bränsleförsörjning och bränsleförbrukning liksom även för kontrollen av förbrukningen av vatten och elektrisk energi torde — i enlighet med vad statens organisationsnämnd framhållit — utgöra en ekonomiskt tillfredsställande lösning av hithörande spörsmål. Detta skulle leda till att hos den gemensamma fortifikations- och byggnadsförvaltningen borde sammanföras icke blott underhållsverksamheten utan även bränsleanskaffningen, bränslekontrollen samt forsknings- och försöksverksamheten. Vad den senare beträffar ombesörjs den emellertid redan nu för hela statsförvaltningen av byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning. I likhet med 1944 års utredning anser utredningen, att ett dylikt gemensamt organ är av stort värde. Något skäl för ändring härutinnan föreligger alltså icke. Det praktiska underlag, som erfordras för forskningen, torde avdelningen utan svårighet kunna förvärva genom samarbete med de organ, som handhar den rutinmässiga bränslekontrollen.

Anskaffningen av bränsle för försvaret avser icke endast bränsle för uppvärmningsändamål. Stora kvantiteter av flytande eller fasta bränslen åtgår därjämte för drift av motorfordon, fartyg och flygmaskiner. Utredningen, som fått sig ålagt att verkställa en översyn över försvarets hela centrala förvaltning, har därvid beaktat, att fördelar möjligen kan vara förenade med ett sammanförande av all bränsleanskaffning för försvaret till ett organ. Ett sådant sammanförande torde dock — i varje fall för närvarande — icke kunna ske till fortifikationsförvaltningen. Då utredningen ännu icke blivit i tillfälle att ta ställning till denna mera omfattande fråga, anser sig utredningen nu böra föreslå, att bränsleanskaffningen tills vidare liksom hittills ombesörjs av vederbörliga försvarsgrensförvaltningars intendenturavdelningar.

I fråga om bränslekontrollens inordnande i organisationen har skäl anförts såväl för att bibehålla kontrollen hos arméförvaltningens intendenturavdelning som att överföra densamma till fortifikationsförvaltningen. Utredningen har därvid kommit till den uppfattningen, att motiven för att sammanhålla kontrollen med underhållet syns mera bärande, vilket skulle innebära, att kontrollverksamheten borde överföras från arméförvaltningens intendenturavdelning till fortifikationsförvaltningen. Härigenom skulle den för försvaret gemensamma bränslekontrollen komma att skötas av den myndighet, som hade att ombesörja den gemensamma underhållsverksamheten. I likhet med vad ovan berörts beträffande bränsleanskaffningen syns emellertid en dylik omläggning kunna föregripa de resultat, vartill utredningen kan komma vid den fortsatta översynen av bl. a. de centrala intendenturförvaltningsorganen. Vid denna översyn torde nämligen försvarets spörsmål beträffande icke blott bränsleanskaffningen utan jämväl i vad avser bränslekontroll samt kontroll av förbrukningen av vatten, gas och elektrisk energi böra upptas till enhetlig granskning. Med anledning härav syns bränslekontrollen tills vidare böra ombesörjas av arméförvaltningens intendenturavdelning.

I proposition nr 142 till 1947 års riksdag angående omorganisation av fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret m. m. förklarade sig föredragande departementschefen dela militära förvaltningsutredningens uppfattning rörande den bränslekontrollerande verksamheten och ansåg sig därför icke för det dåvarande böra föreslå någon ändring i den gällande organisationen. Bränslekontrollen syntes enligt departementschefens mening lämpligen inom ramen för den dåvarande personalorganisationen böra utsträckas att avse även förbrukning av vatten, gas och elektrisk energi. Mot vad departementschefen sålunda anförde hade riksdagen intet att erinra.

Bränslekontrollen ombesörjs alltså alltjämt av arméförvaltningens intendenturavdelning och har numera utsträckts att omfatta även förbrukningen av vatten, gas och elektrisk energi.

Utredningen har nu framhållit, att den genom de för utredningens räkning verkställda organisationsundersökningarna stärkts i sin tidigare uttalade uppfattning, att övervägande skäl talar för ett sammanförande av den bränslekontrollerande verksamheten beträffande försvarets fasta anläggningar med de organ, som handhar underhållet av dessa anläggningar. Detta skulle innebära att bränslekontrollen överflyttades till fortifikationsförvaltningen. Genom en sådan överflyttning bör, enligt utredningen, bl. a. möjligheterna bli större att avväga kostnaderna för planerade bränslebesparande byggnadsåtgärder mot därav följande besparingar i bränslekostnaderna och på så sätt förutsättningarna ökas för att ernå de totalt sett bästa ekonomiska resultaten. Vidare kan genom en sådan anordning besiktningar och andra kontrollåtgärder beträffande anläggningarnas underhåll och bränsleförbrukningen rationellt samordnas. En avgjord fördel är slutligen enligt utredningens uppfattning att samtliga

instruktioner och direktiv till underlydande myndigheter beträffande verksamheten för värmeanläggningarnas personal kommer att lämnas från en och samma centrala förvaltningsmyndighet, vilken myndighet dessutom har att handlägga anställningsärendena i fråga om nämnda personal. I samband med en överflyttning av bränslekontrollen på fortifikationsförvaltningen bör, föreslår utredningen, även anskaffningen av bränsle för de fasta anläggningarna överföras dit.

Emellertid har utredningen funnit att såväl bränsleanskaffning som bränslekontroll handhåfts av arméförvaltningens intendenturavdelning på ett synnerligen tillfredsställande sätt. Utredningen har vidare funnit, att då fortifikationsförvaltningen är ett nyorganiserat ämbetsverk, som knapast ännu helt hunnit växa sig in i alla de uppgifter som pålagts verket, detsamma för närvarande icke utan tvingande skäl bör belastas med ytterligare arbetsuppgifter. Utredningen har därför kommit till den uppfattningen, att bränsleanskaffningen för de fasta anläggningarna och bränslekontrollen tills vidare bör ombesörjas av de organ, som kommer att motsvara arméförvaltningens nuvarande intendenturavdelning. Härför kan, framhåller utredningen, även tala de fördelar, som enligt vad förut nämnts är förknippade med en sammanhållning av all bränsleanskaffning såväl för fordon, fartyg och flygplan som för fasta anläggningar.

Utredningen föreslår alltså, att anskaffningen av bränslen för försvarets fasta anläggningar samt kontrollen av bränsleförbrukningen vid dessa anläggningar tills vidare alltjämt hänförs till intendenturförvaltningstjänsten. Kontrollen bör såsom för närvarande avse även förbrukningen av vatten, gas och elektrisk energi. Utredningen anser emellertid att förevarande spörsmål, när fortifikationsförvaltningen vunnit ytterligare organisatorisk stadga, bör upptas till förnyad prövning.

Enligt utredningens uppfattning har på intendenturförvaltningens område icke i lika hög grad som på tygförvaltningens olägenheter gjort sig märkbara till följd av den rådande uppdelningen av förvaltningsuppgifterna mellan försvarsgrensförvaltningarna å ena sidan och krigsmaterielverket å den andra. Detta sammanhänger enligt utredningen därmed att föremålen för intendenturförvaltningen till stor del utgörs av produkter, som förekommer såsom handelsvaror på den allmänna marknaden, och att de för försvaret speciella intendenturförnödenheterna ur konstruktiv synpunkt som regel är enklare än tygmaterielen. Kravet på en sammanhållning av alla i anskaffningen ingående tekniska funktioner inbördes samt av dessa funktioner och inköpsverksamheten gör sig därför i fråga om intendenturmaterielen icke i samma mån gällande som beträffande tygmateriel.

Även om inom intendenturförvaltningstjänsten tyngdpunkten icke i lika hög grad som inom tygförvaltningstjänsten ligger på den tekniska verk-

samheten är utredningen likväl av den uppfattningen, att även på intendenturförvaltningens område den rationellaste organisationen erhålls med tillämpning av de principer, utredningen förordat för tygförvaltningens utformning. Också på förevarande område bör således enligt utredningens mening handläggningen av alla tekniska funktioner beträffande visst materielslag samlas inom en och samma centrala förvaltningsmyndighet och inom denna myndighet på en och samma verksamhet.

Liksom i fråga om tygförvaltningen anser utredningen i första hand två alternativ vara tänkbara, då det gäller att åstadkomma en tillfredsställande ordning för den centrala intendenturförvaltningens utövande.

Det ena alternativet — av utredningen kallat alternativ I — är att koncentrera intendenturförvaltningen till ett enda för försvaret gemensamt centralt ämbetsverk, försvarets intendenturförvaltning. Detta verk skulle överta i stort sett de uppgifter på intendenturförvaltningens område, som nu åvilar armé-, marin- och flygförvaltningarnas intendenturavdelningar samt krigsmaterielverket, dock att den av utredningen till inrättande föreslagna försvarets industriplanering skulle ha att beträffande intendenturförvaltningen utöva i huvudsak motsvarande verksamhet, som förutsatts skola åligga densamma i fråga om tygförvaltningen. Försvarets industriplanering skulle alltså även på förevarande område handha krigsindustriplanering, standardisering, kontrollmetodik, patentärenden m. m.

Det för försvaret gemensamma intendenturförvaltningsverket anser utredningen böra lyda omedelbart under Kungl. Maj:t. Chefskapet för verket bör enligt utredningen utövas antingen av överbefälhavaren med en souschef, generalintendenten, för den direkta ledningen av verket eller också omedelbart av generalintendenten. För det förstnämnda alternativet talar, enligt utredningens uppfattning, att intendenturförvaltningsverket, som skall vara ett serviceorgan för den militära tjänsten i såväl fred som krig, med överbefälhavaren såsom chef direkt skulle knytas till den militära ledningen och större säkerhet därigenom erhållas för en samverkan mellan denna och intendenturförvaltningstjänsten. Mot detta alternativ kan å andra sidan — framhåller utredningen — anföras, att överbefälhavaren icke bör belastas med rena förvaltningsuppgifter. Anses så icke böra ske återstår alternativet med generalintendenten som omedelbar verkschef. För att avlasta generalintendenten en del av den betydande arbetsbörda, som eljest skulle komma att åvila honom, föreslår utredningen att åt en av verkets byråchefer uppdras att mot särskilt arvode vara ställföreträdare för generalintendenten med uppgift att avgöra de ärenden generalintendenten bestämmer.

Såsom ett andra alternativ — av utredningen kallat alternativ II — för ett rationellt ordnande av försvarets intendenturförvaltning har utredningen tänkt sig en uppdelning även i fortsättningen av densamma på olika förvaltningsenheter för envar av de tre försvarsgrenarna.

Enligt detta alternativ bör liksom enligt alternativ I försvarets industriplanering omhänderha viss verksamhet i fråga om krigsindustriplanering, standardisering, kontrollmetodik, patent m. m. Åt sistnämnda verk bör enligt alternativ II dessutom anförtros avgörandet av vissa avvägningsfrågor de olika försvarsgrenarna emellan.

Det stora flertalet förvaltningsobjekt inom intendenturområdet är av samma eller likartat slag inom samtliga försvarsgrenar, varvid armén i allmänhet är den största förbrukaren. Med tillämpning av den på tygförvaltningsområdet föreslagna huvudförvaltningsprincipen bör därför marinens och flygvapnets intendenturförvaltningsorgan komma att utöva huvudförvaltningen endast beträffande ett ringa antal förnödenheter. Med hänsyn härtill och för att alla standardiseringsmöjligheter så långt sig göra låter skall kunna tillvaratas föreslår utredningen, att arméns centrala intendenturförvaltningsorgan skall åläggas huvudförvaltningen i fråga om alla intendenturförnödenheter. Projekt- och försöksverksamhet beträffande för marinen och flygvapnet speciell materiel bör dock åvila dessa försvarsgrenars intendenturförvaltningsorgan. Med hänsyn till de olika materielslagens överensstämmelse inom försvarsgrenarna är det vidare enligt utredningens mening mest rationellt att låta arméns organ sköta jämväl den centrala förrådshållningen i fråga om alla hithörande förnödenheter. Härigenom anses möjligheterna ökas att upplägga förnödenheter avsedda för flera försvarsgrenar i samma förråd och på så sätt åstadkomma en ur beredskapssynpunkt önskvärd spridning av varje försvarsgrens intendenturförnödenheter till ett större antal platser. Vidare skulle gemensamma förråd möjliggöra ett bättre utnyttjande av förrådsutrymmena. För marinens och flygvapnets intendenturförvaltande organ skulle då i huvudsak återstå att ombesörja behovsberäkningar, krigsförberedelsearbete och ekonomisk planering beträffande förnödenheter, som erfordras inom marinen respektive flygvapnet, att handha förrådshållning och leda det tekniska underhållet av sådan vederbörande försvarsgren tillhörande materiel, som icke förvaras i centralförråd, samt att handha förvaltningen av den egna försvarsgrenens anslag till undervisning och övningar. Härjämte skulle nämnda organ utöva förekommande projekt- och försöksverksamhet beträffande för marinen respektive flygvapnet speciell materiel. Arméns intendenturförvaltande organ skulle således komma att få en jämförelsevis stor omfattning under det att marinens och flygvapnets motsvarande organ skulle bli av relativt ringa storleksordning.

För arméns del skulle organet i fråga utformas såsom ett eget under Kungl. Maj:t lydande centralt ämbetsverk — arméns intendenturförvaltning — under chefskap av chefen för armén och med generalintendenten såsom souschef. Den nu existerande gemenskapen mellan arméns centrala tyg- och intendenturförvaltningsorgan, vilken i huvudsak är endast

formell, skulle alltså upphöra. Liksom enligt alternativ I borde sous-chefen till sin hjälp ha en ställföreträdare.

De marinen och flygvapnet berörande intendenturförvaltningsuppgifterna blir enligt utredningens uppfattning i alternativ II ej av den omfattningen att de utgör tillräckligt underlag för självständiga verk. Nämda båda försvarsgrenars intendenturförvaltningsorgan anser utredningen därför böra såsom intendenturbyråer infogas i de försvarsgrensförvaltningar utredningen föreslagit för handhavande av marinens respektive flygvapnets tygförvaltning.

Utredningen har jämfört de båda alternativens för- och nackdelar och därvid anfört följande.

Intendenturmateriel förekommer i motsats till tygmateriel endast i obetydlig omfattning (inredning av fartyg) inbyggd i större stridsenheter. Den intima samverkan, som enligt vad som tidigare framhållits inom tygförvaltningstjänsten måste äga rum mellan de instanser som handhar utformningen av de för respektive försvarsgrenar speciella större stridsenheter (stridsvagnar, fartyg, flygplan) samt de organ som konstruerar den för inbyggnad i dessa enheter avsedda materielen (vapen, telemateriel m. m.), har ingen motsvarighet inom intendenturförvaltningstjänsten. Det krav på sammanhållning av de sammansatta stridsmedlen, som avgjort utredningens val av försvarsgrensvis organiserad förvaltning inom tygområdet, gör sig därför icke gällande vad beträffar intendenturförvaltningstjänsten. Med hänsyn till det tidigare påpekade förhållandet, att intendenturförnödenheterna till struktur och användning är i stort sett likartade inom samtliga försvarsgrenar (i fråga om livsmedel praktiskt taget helt överensstämmande) föreligger tvärtom ur ren materielsynpunkt intet hinder för en centralisering av hela försvarets intendenturförvaltningstjänst till ett gemensamt ämbetsverk.

Till förmån för en sådan centralisering och alltså för det ovan angivna alternativ I talar främst, att den enhetliga ledningen av intendenturförvaltningstjänsten, som detta alternativ innebär, bör medge större möjligheter till standardisering av materielen än en organisation enligt ovan nämnda alternativ II, vilka möjligheter i sin tur bör skapa bättre förutsättningar för en ekonomisk produktion och underlätta underhållstjänsten särskilt i krig. Betydelsefulla lättnader för denna tjänst ernås vidare därigenom att, med en enhetlig ledning av alla till intendenturförvaltningen hörande organ och anstalter, möjligheterna ökar för försvarsgrenarna att gemensamt utnyttja upplagda förråd samt att föreskrifter och reglementen rörande intendenturförnödenheternas handhavande kan göras mera överensstämmande de olika försvarsgrenarna emellan. Slutligen bör alternativ I rätt genomfört utesluta dubbelarbete och därför i förhållande till alternativ II kräva en icke obetydligt mindre sammanlagd personalstyrka (omkring 30 personer motsvarande en avlöningskostnad om cirka 350 000 kronor per år).

Enligt alternativ II skulle försvarsgrenschefernas inflytande på intendenturförvaltningstjänsten och därigenom den direkta samverkan mellan den rent militära verksamheten och intendenturförvaltningsverksamheten inom försvarsgrenarna bättre tillgodoses än enligt alternativ I. Med en organisation enligt alternativ II torde vidare större förutsättningar före-

ligga för en mera omedelbar kontakt mellan de centrala och lokala förvaltningsorganen, vilket bör underlätta ärendenas snabba handläggning.

Av den gjorda jämförelsen mellan de båda alternativen för organisation av förswarets centrala intendenturförvaltningstjänst har utredningen funnit det framgå, att alternativ I med dess fullständiga sammanförande av denna tjänst för samtliga försvarsgrenar till ett enda ämbetsverk innebär den klaraste och rationellaste organisationsformen samt erbjuder de bästa garantierna för en effektiv standardiseringsverksamhet och en ekonomisk drift i fred samt ett underlättande av underhållstjänsten i krig. Intendenturförnödenheternas i allmänhet okomplicerade och för försvarsgrenarna ensartade beskaffenhet talar enligt utredningen — i motsats till vad förhållandet är med betydelsefulla slag av tygmateriel — för en för försvaret enhetlig förvaltning av densamma. Vid det samråd, som utredningen haft med souscheferna i de tre försvarsgrensförvaltningarna, har dessa visserligen — framhåller utredningen — avstyrkt den enligt alternativ I skisserade organisationen och i stället förordat alternativ II. Utredningen har emellertid kommit till den uppfattningen, att vad som anförts till förmån för alternativ II icke kan uppvägas av de avsevärda fördelar ur såväl organisatorisk som ekonomisk synpunkt, vilka är förenade med alternativ I. Utredningen anser därför, att förswarets centrala intendenturförvaltning bör organiseras enligt alternativ I. Utredningen anser vidare att chefskapet över den i detta alternativ förutsatta förswarets intendenturförvaltning bör direkt under Kungl. Maj:t utövas av generalintendenten.

Inom utredningen har beträffande valet av alternativ för intendenturförvaltningstjänstens ordnande *särskilda yttranden* avgivits av herrar Bergh och Sällfors.

Herr Berghs yttrande är av följande lydelse.

Både ur effektivitetssynpunkt och ekonomiskt sett måste ett sammanförande av likartade förvaltningsgrenar till för försvaret gemensamma förvaltningsverk vara den fördelaktigaste organisationsformen. Den militära förvaltningsverksamheten är emellertid icke ett självändamål utan endast ett medel för den militära tjänstens bedrivande. Förvaltningsapparaten bör därför icke — åtminstone i fråga om de grenar som mest intimt är knutna till den militära tjänsten i krig och fred — i sina grunddrag avvika från försvarsorganisationen i övrigt. Så länge statsmakterna anser det nödvändigt att, trots därmed förenade nackdelar av ekonomisk och organisatorisk art, bibehålla förswarets nuvarande uppdelning på tre från varandra strängt åtskilda försvarsgrenar utan en gemensam ledning med tillräckliga befogenheter, måste också enligt min mening förvaltningsbyggnaden i väsentliga delar anpassas därefter. Främst gäller detta tygförvaltningstjänsten och intendenturförvaltningstjänsten, vilka i alldeles särskilt hög grad är nära anknutna till den dagliga trupptjänsten i fred och krig och beträffande vilka det därför är angelägnast att den militära ledningens inflytande är säkrat. Dessa synpunkter har i så måtto beaktats

av förvaltningsutredningen, som utredningen föreslår, att tygförvaltningstjänsten alltjämt skall vara försvarsgrensvis organiserad och underställd vederbörlig försvarsgrenschef. Däremot förordar utredningens majoritet, att intendenturförvaltningstjänsten organiseras inom ett för försvaret gemensamt verk, försvarets intendenturförvaltning, direkt underställt Kungl. Maj:t. Med en sådan organisation erhåller enligt min uppfattning de för respektive försvarsgrenars militära användbarhet ansvariga försvarsgrenscheferna icke ett tillfredsställande inflytande på intendenturförvaltningstjänsten, vilket dock är av avgörande betydelse för förbandens liv och verksamhet.

Den av utredningen föreslagna inre strukturen av försvarets intendenturförvaltning syns mig i och för sig mycket ändamålsenlig. Med all sannolikhet kommer emellertid ämbetsverkets bristande överensstämmelse med den gällande försvarsorganisationen snart att medföra välmotiverade framställningar om att de skilda försvarsgrensledningarna jämväl skall förse med egna intendenturförvaltningsorgan.

Med hänsyn till angivna omständigheter borde förvaltningsutredningen enligt min mening ha förordat sitt alternativ II för intendenturförvaltningstjänstens ordnande. Detta alternativ innebär i huvudsak samma fördelar i fråga om enhetlighet o. s. v. som alternativ I, dock utan att de båda mindre försvarsgrenarna berövas de begränsade intendenturorgan, vilka de svårligen kan vara utan. Den av alternativ II föranledda kostnadsökningen i jämförelse med alternativ I, 350 000 kronor, syns mig mer än väl motvägas av de fördelar, som ernås genom att förvaltningsapparaten anpassas efter gällande försvarsorganisation. Arméns intendenturförvaltning, som enligt alternativ II skall ombesörja huvuddelen av den centrala intendenturförvaltningstjänsten inom hela försvaret, kan i allt väsentligt — ehuru med något mindre personaluppsättning — organiseras på samma sätt som försvarets intendenturförvaltning.

När gränserna mellan försvarsgrenarna en gång försvinner, är det lätt att från den av mig förordade organisationen övergå till ett för försvaret gemensamt intendenturförvaltningsverk. Vid ett sådant tillfälle syns även tiden vara inne att överväga lämpligheten av att ställa hela försvarsförvaltningen under enhetlig ledning.

Förvaltningens nära samordnande med den militära ledningen anser jag vara av sådan betydelse, att jag finner mig böra föreslå att försvarets intendenturförvaltning — därest alternativ I och icke alternativ II anses böra komma i fråga — liksom även fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse underställs överbefälhavaren på enahanda sätt som försvarsgrensförvaltningarna nu är underställda försvarsgrenscheferna.

Herr Sällfors har anfört i huvudsak följande.

Även jag är av den uppfattningen, att alternativ I ur organisatorisk synpunkt är att föredra framför alternativ II. En bestämd förutsättning härför är emellertid enligt min mening att överbefälhavaren görs till chef för försvarets intendenturförvaltning. Med hänsyn till krigföringens beroende av att stridskrafterna förse med intendenturförnödenheter av lämpligt slag och i tillräcklig mängd samt på ett ändamålsenligt sätt framstår nämligen en fullständig samordning mellan den rent militära tjänsten och förvaltningstjänsten för mig som en nödvändighet. En sådan

samordning kan såvitt jag kan finna icke åstadkommas med mindre än att den som bär ansvaret för stridskrafternas krigsduglighet även äger dirigera intendenturförvaltningstjänsten. Den av utredningsmajoriteten förordade organisationen ger enligt min mening icke militärledningen det erforderliga inflytandet på förvaltningstjänsten. Kravet härpå finner jag vara så oefftergivligt att jag, därest överbefälhavaren icke anses böra belastas med förvaltningsuppgifter av ifrågavarande slag, i stället för att ansluta mig till utredningens majoritet och alltså till ett alternativ I med generalintendenten såsom en direkt under Kungl. Maj:t stående chef förordar alternativ II, enligt vilket intendenturförvaltningstjänsten till de ur militära synpunkter väsentligaste delarna skulle komma att ledas för var och en av försvarsgrenarna av försvarsgrenschefen, vilken enligt gällande försvarsordning är den primärt ansvarige för försvarsgrenens stridsduglighet.

Remissyttranden.

Chefen för armén avstyrker utredningens förslag om en för försvaret gemensam intendenturförvaltning och förordar i stället det av utredningen skisserade alternativet II. Arméchefen framhåller, att verksamheten inom intendenturförvaltningens område är nära anknuten till arméns verksamhet i krig och dess dagliga liv i fred. I förra fallet gäller det mobiliseringsplanläggning, bl. a. förbandens förseende med utrustning, livsmedel, drivmedel, hästar m. m. samt förrådshållning, i senare fallet allt som hör samman med fredsförbandens förplägnad, förläggning, övningar, uniformsutrustning m. m. Det krävs om möjligt än intimare kontakt mellan staber, förband och förvaltning på detta område än inom tygförvaltningstjänsten. Arméchefens inflytande kan säkerställas endast genom en direkt befälslinje. De skäl, som utredningen framlagt för alternativ I, finner arméchefen därför icke bärande. De beräknade besparingarna anser arméchefen icke uppväga den effektförlust, som en sammanslagning med nödvändighet åsamkar de skilda försvarsgrenarna. Om en gemensam intendenturförvaltning trots allt skulle komma att inrättas, bör den enligt arméchefens uppfattning underställas överbefälhavaren.

Arméförvaltningen ansluter sig till vad utredningen kommit till rörande intendenturförvaltningens uppgifter och understryker därvid, att den bränslekontrollerande verksamheten måste vara fast förknippad med själva bränsleanskaffningen, varför ett överflyttande av bränslekontrollen till fortifikationsförvaltningen också måste medföra en överflyttning dit av anskaffningen av bränsle, vilken uppgift i övrigt dock måste anses naturligt tillhöra intendenturförvaltningen såsom främst konsumtionsförvaltande myndighet. Även den omständigheten att kasernförvaltningens organisation är under omprövning talar enligt arméförvaltningens mening för att bränslekontrollen i varje fall tills vidare bör kvarbli under intendenturförvaltningen.

Enligt arméförvaltningens uppfattning har utredningen vid sitt ställningstagande till de båda av utredningen uppställda alternativen för inten-

denturförvaltningens ordnande lagt för mycken tyngd vid den anskaffande verksamheten och icke tillräckligt beaktat betydelsen av den direkta samverkan mellan de rent militära organen och förvaltningsmyndigheten, vilken i särskilt hög grad gör sig gällande i den förvaltande delen av verksamheten. Härom anför arméförvaltningen vidare följande.

Ingen gren av den militära förvaltningen torde det militära livet i sin dagliga verksamhet vara så omedelbart beroende av som av intendenturförvaltningen. En direkt och omedelbar kontakt mellan stabs- och truppbefäl samt intendenturorgan är här av största betydelse. En förtroendefull samverkan och klar förståelse även från truppbefälets sida för intendenturförvaltningens möjligheter och betydelsen av alla krafter medverkan till ett ekonomiskt utnyttjande av till förfogande stående medel och förnödenheter av olika slag är här en förutsättning för såväl en effektiv förvaltning som ett effektivt militärt liv. Detta nära samarbete är av så mycket större betydelse som intendenturförvaltningens verksamhet direkt berör det dagliga livet vid förbanden (beklädnad, utspisning, övningar, marketenteri o. s. v.) och på ett mera påtagligt sätt ingriper i detta än verksamheten vid övriga förvaltningsgrenar. Av denna anledning bör också försvarsgrenscheferna vara chef för förvaltningen.

Genom den förvaltningsreform, som tillkom i samband med 1936 års härordning, togs det första steget i denna riktning i det att försvarsgrenscheferna fick ett mera direkt inflytande på förvaltningen genom föreskriften, att han i vissa ärenden skulle inträda som beslutande i förvaltningen. Detta inflytande utvidgades sedermera ytterligare och befästes genom nu gällande instruktion för arméförvaltningen, enligt vilken chefen för armén tillika är chef för arméförvaltningen.

Den närmare samverkan och ökade förståelse mellan stabs-, trupp- och förvaltningsorganen, som härav blivit en följd, har lett till en sundare och mera ekonomisk blick för intendenturproblemen även från trupphåll, vilket utan tvivel också varit av stor betydelse för ett ändamålsenligt utnyttjande av de medel, som stått till förfogande för intendenturändamål.

Vid en organisation av intendenturförvaltningen enligt alternativ I kommer försvarsgrenscheferna endast genom anvisningar till förvaltningsmyndigheten att kunna inverka på försvarsgrenens stridsduglighet, när det gäller intendenturområdet. Motsvarande blir förhållandet i vad avser fredskraven på de områden, som intendenturförvaltningen har att tillgodose.

En sådan ställning — utan direkt andel för försvarsgrenschefer i ansvaret för förvaltningen — torde lätt kunna leda till intressesmätningar mellan försvarsgrenscheferna och intendenturförvaltningsmyndigheten, med därav följande minskat intresse och förståelse inom försvarsgrenen för intendenturförvaltningen, d. v. s. en återgång till före 1937 rådande läge. Den nuvarande ordningen, som nödvändiggör för försvarsgrenscheferna att personligen sätta sig in i förvaltningsgrenens möjligheter och själv i egenskap av förvaltningschef träffa de stora avgörandena beträffande materielanskaffningen, fastställda hushållningsplaner och övningsanslagens fördelning, har arméförvaltningen funnit vara av stort värde.

På de sålunda anförda skälen anser sig arméförvaltningen i motsats till utredningen böra lämna ett bestämt förord för alternativ II och i denna fråga helt ansluta sig till de synpunkter, som av herr Bergh framförts i dennes särskilda yttrande.

Alternativ II är enligt arméförvaltningens uppfattning en naturlig utveckling av nu rådande förvaltningsorganisation och den samordning av anskaffningen av vissa förnödenheter, som försvarsgrenarnas intendenturförvaltningar genom samarbete redan infört till ernående av ett bättre ekonomiskt resultat. Det erbjuder — framhåller arméförvaltningen — med den föreslagna organisationen (som för arméns del i princip är lika i båda alternativen) alla de fördelar beträffande en ekonomisk och enhetlig anskaffning, som utredningen vill vinna med alternativ I, samtidigt som en till försvarsgrenarna decentraliserad anslagsförvaltning och ledning av förnödenheternas tillhandahållande och utnyttjande i den militära verksamheten skapar ökade förutsättningar för en sparsam hushållning, något som måhända är svårare att belysa med siffror men dock enligt arméförvaltningens mening torde vara betydligt mera värt än den personalbesparing, innebärande en utgiftsminskning på ca 350 000 kronor, som utredningen räknat med.

Arméförvaltningen anser alltså, att för arméns del organet för intendenturförvaltningen bör utformas som ett eget under Kungl. Maj:t lydande centralt ämbetsverk — arméintendenturförvaltningen — under chefskap av chefen för armén med generalintendenten som souschef. I likhet med utredningen anser arméförvaltningen att den nuvarade gemenskapen med arméns tygförvaltning bör upphöra.

Marinledningen vänder sig i sitt yttrande till en början mot utredningens förslag att från intendenturförvaltningstjänsten till tygförvaltningstjänsten överföra handhavandet av viss materialutredning för fartyg. Den nuvarande ordningen har — framhåller marinledningen — erfarenhetsmässigt befunnits mest lämplig och tillämpas inom flera större marinorganisationer, exempelvis Förenta Staternas, där till sådan utredning hänförts materiel under intendenturens förvaltning i långt större utsträckning än i Sverige. Skälen för ett kvarblivande vid rådande organisation i detta hänseende är bland annat att hänföra till beredskapshållningen och de förhållanden, varunder ifrågavarande materiel utlämnas till konsumenterna i fred och krig. Marinförvaltningen anmäler i detta sammanhang sin avsikt att göra marinens förrådsorganisation till föremål för en allmän översyn och att därvid uppta jämväl berörda förhållanden till omprövning.

Marinledningen ansluter sig till förslaget att driv- och smörjmedelsförsörjningen vad beträffar anskaffning, förrådshållning, distribution och krigsförberedelsearbete tills vidare hänförs till intendenturförvaltningstjänstens område, dock under förutsättning, att en intendenturavdelning bibehålls inom marinförvaltningen.

Mot utredningens förslag att anskaffning av bränslen för försvarets fasta anläggningar samt kontroll av bränsleförbrukningen vid dessa anläggningar hänförs till intendenturförvaltningstjänsten har marinledningen intet att invända.

Beträffande förvaltningsorganisationens utformning på förevarande område erinrar marinledningen, att marinchefen enligt gällande instruktion på grundval av de bestämmelser, som överbefälhavaren utfärdar, skall utföra det närmare operativa krigsförberedelsearbetet inom marinen samt såsom regel planlägga och leda marinstridskrafternas operationer. Detta förhållande konstituerar ett bestämt krav på att intendenturtjänsten i alla för ledningen av marinens militära operationer väsentliga avseenden underställs marinchefen. Att söka bereda marinchefen erforderligt inflytande på intendenturförvaltningen på sätt utredningen föreslagit — insättandet av en representant för marinen i intendenturförvaltningsverkets centralplanering — är enligt marinledningens uppfattning icke tillfyllest. Den föreslagna kontaktofficeren — en för marinen, trots att denna består av två vapenslag, flotta och kustartilleri — kan aldrig ersätta eller med tillräcklig kompetens förmedla det kontinuerliga, intima och direkta samarbete, som äger rum mellan marinförvaltningens intendenturavdelning och marinstaben, kustartilleriinspektionen med flera delar av marinledningen. Det arrangemang med »föredragning och inspektion» genom vissa chefer i intendenturförvaltningen för att tillgodose försvarsgrenschefernas »behov av sakkunskap på intendenturförvaltningstjänstens område», som utredningen föreslagit, är, anser marinledningen, alltför konstlat och verklighetsfrämmande för att på allvar kunna diskuteras.

Förslaget att arméns centrala intendenturförvaltningsorgan skall åläggas huvudförvaltningen ifråga om alla intendenturförnödenheter kan marinledningen ej godta som kategorisk grundregel. Tillämpningen av huvudförvaltningsprincipen bör här liksom inom tygförvaltningstjänsten ske med ledning av en prövning ur ändamålsenlighetssynpunkt. Det är enligt marinledningens mening alls icke självfallet att vissa för marinen speciella varuslag bäst anskaffas genom en främmande förvaltning och ett sådant förfarande skulle dessutom innebära ett avsteg från regeln om huvudförvaltning sådan denna definierats av utredningen.

Ej heller bör det enligt marinledningens uppfattning i princip fastslås, att arméns organ skall sköta den centrala förrådshållningen i fråga om alla intendenturförnödenheter. Även härvidlag bör efter närmare utredning och med beaktande av förhållandena under krig den mest ändamålsenliga ordningen genomföras.

Utredningens uttalande, att det krav på sammanhållning av de sammanatta stridsmedlen, som avgjort utredningens val av försvarsgrensvis organiserad förvaltning inom tygområdet, icke gjorde sig gällande vad beträffar intendenturförvaltningstjänsten, strider mot marinledningens uppfattning. Härom har marinledningen vidare anfört följande.

Vid inredning och utrustning av fartyg äger ett intimt samarbete rum mellan skeppsbyggnads- och intendenturavdelningarna. Utrymmesbehov måste fastställas för förråd av olika slag, kök med diskrum och andra bilokaler, marketenteri samt å större fartyg anordningar för tvätt och bakning ävensom reparationsverkstäder för beklädnad. Stuvningsplaner måste uppgöras till ledning för förrådsutrymmenas fördelning i fartyget och deras inredning med hänsyn till varornas beskaffenhet och emballage. Jämväl för marinens transportfartyg för materiel och livsmedel måste i förekommande fall inredningsprojekt utarbetas och dylika spörsmål uppkommer även i samband med ianspråktagande av hjälpfartyg för ändamålet. Köksutrustningen varierar för fartyg av skilda typer och måste utformas med hänsyn till bland annat de olika sätt att tillgodose värmebehovet för kokning och stekning, som lämpligen kan användas. Denna utrustning måste vidare anpassas efter fartygets konstruktion i övrigt och med hänsyn till att den skall kunna användas även under sjögång, varjämte den måste uppställas efter en ur arbetsdriftssynpunkt noga genomtänkt plan inom de ytterst knappa utrymmen, som står till buds. Såsom exempel kan nämnas att endast för köks- och proviantförrådsanordningarna för jagarna Öland och Uppland över 100-talet ritningar och skisser behövt uppgöras. Uppmärksamhet måste jämväl ägnas anordningar å fartygen för ombordtagande av olika slags intendenturförnödenheter samt transportvägarna inom fartyget och deras framkomlighet vid varornas förflyttning från däck till förrådsrum och därifrån till användningsplatserna. Anordningar för kylda förvaringsrum måste anpassas efter förhållandena och möjligheterna på olika fartyg. Inredning ombord för förvaring av besättningens personliga utrustning måste granskas. Förläggningsmaterielen måste utformas under hänsynstagande till lokaliteterna ombord och med beaktande av standardiseringsmöjligheterna. Inredningen i arbetshytterna för intendenturpersonal måste granskas ur ändamålsenlighetssynpunkt.

Den medverkan, som från nuvarande intendenturavdelningens sida enligt ovan anförda exempel förekommer vid byggnad och modernisering av fartyg, påkallar ett kontinuerligt och livligt samarbete med skeppsbyggnadsavdelningen. Detta samarbete skulle bli högst försvårat genom en organisation enligt alternativ I, och som ett avgörande skäl mot en sådan ordning framträder, att här berörda frågor ofta nödvändiggör en avvägning av intendenturavdelningens önskemål mot kraven på andra anordningar ombord å fartygen av betydelse för deras stridsvärde. En sådan avvägning måste göras av den beslutande chefen inom marinförvaltningen och denne måste bära ansvaret härför.

Utredningens skäl till förmån för alternativ I, att den enhetliga ledningen av intendenturförvaltningstjänsten borde medge större möjligheter till standardisering av materielen än en organisation enligt alternativ II, vilka möjligheter i sin tur borde skapa bättre förutsättningar för en ekonomisk produktion och underlätta underhållstjänsten särskilt i krig, är enligt marinledningens mening icke övertygande. Redan nu är en ändamålsenlig standardisering av intendenturmateriel i allt väsentligt genomförd genom samverkan mellan försvarsgrensförvaltningarna inbördes och med krigsmaterielverket, dit anskaffningarna huvudsakligen är förlagda och som även har att verka för standardisering. Marinled-

ningen anser att genom en förnuftig tillämpning av principen om huvudförvaltningen även i fortsättningen skapas garantier för att standardisering i lämplig utsträckning sker, i den mån dessa frågor kan avgöras inom förvaltningarna. Talet om att standardisering av intendenturmateriel skulle underlätta underhållstjänsten i krig är enligt marinledningens uppfattning överdrivet, ty även om motsvarande intendenturmateriel i vissa detaljer är något olika, så är den i regel lika väl användbar för sitt ändamål. En hel del intendenturmateriel kommer för övrigt, framhåller marinledningen, att anskaffas först vid krigsfall och av i marknaden då befintliga typer.

Gentemot utredningens uttalanden, att en organisation enligt alternativ I ökar möjligheterna för försvarsgrenarna att gemensamt utnyttja upplagda förråd samt att föreskrifter och reglementen rörande intendenturförnödenheternas handhavande kan göras mera överensstämmande de olika försvarsgrenarna emellan, framhåller marinledningen, att samverkan i fråga om utnyttjande av förråd redan är genomförd genom såväl den centrala som den lokala krigsplanläggningen. Vidare syns utredningen enligt marinledningen ha förbiset, att stora delar av marinens intendenturmateriel inom dess basområden uppläggs gemensamt med annan materiel för marinen för att bli tillgängliga på ett ställe vid utrustning och underhåll av förbanden. Detta kräver enhetlig ledning inom marinen. Sammanförandet av likartade förnödenheter i gemensamma förråd innebär icke alltid en fördel. Marina drivmedelsförråd bör sålunda placeras på platser, som lämpar sig för bränslekomplettering åt fartyg medan det för drivmedelsförråd för motorfordon är viktigare att de lämpar sig för uttransport landvägen. Vad beträffar lämpligheten av likartade föreskrifter för förnödenheternas handhavande erinrar marinledningen, att sådana redan finns såsom ett resultat av den på sin tid av statens saksrevision tillsatta s. k. materiellvårdskommitténs arbete och att i övrigt sådana föreskrifter av mera allmän tillämplighet numera icke utarbetas utan samverkan förvaltningarna emellan.

Påståendet att alternativ I skulle utesluta dubbelarbete och därför i förhållande till alternativ II kräva en icke obetydligt mindre sammanlagd personalstyrka anser marinledningen kunna till riktigheten ifrågasättas. Det är enligt marinledningens mening tvärtom mera sannolikt att, om en gemensam intendenturförvaltning skulle få sådana följder som en gemensam intendenturkår, en betydande merkostnad skulle uppkomma. Utredningens val av alternativ tyder enligt marinledningen på att utredningen icke varit på det klara med vad underhållstjänsten i krig numera verkligen innebär. Underhållstjänstens planläggning är, framhåller marinledningen, ouppslösligen förbunden med det operativa förberedelsearbetet och dess ledning vid krig måste utövas av samma befälhavare, som leder operationerna. De olika grenarna av underhållstjänsten inom marinen

måste samordnas, eftersom de alla syftar till att tillgodose marindistriktskrafternas behov. Att sedan samverkan med andra försvarsgrenar förekommer i större eller mindre utsträckning inverkar icke på det förhållandet, att underhållstjänsten vid marinen i första hand måste vara inriktad på de egna stridskrafterna. Ett ytterligare sönderbrytande av marinledningen skulle enligt marinledningens uppfattning innebära en desorganisation, som skulle få skadliga följder i fred och helt visst bli ödesdiger vid krig. Marinledningen finner sig därför under åberopande jämväl av hittills vunna erfarenheter av för försvaret gemensamma ämbetsverk böra bestämt motsätta sig intendenturavdelningens avskiljande från marinförvaltningen. I varje fall borde enligt marinledningens mening med principbeslut om försvarets intendenturförvaltnings inrättande anstå till dess frågan om en försvarets gemensamma intendenturkår allsidigt utretts.

Flygledningen delar utredningens uppfattning, att vissa tekniskt betonade arbetsuppgifter bör överföras från intendentur- till tygförvaltningstjänsten. Erfarenheterna efter tillkomsten av de för försvaret gemensamma ämbetsverken — försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen och krigsmaterielverket — föranleder flygledningen att avstyrka en organisation av intendenturförvaltningstjänsten enligt utredningens alternativ I. Mot en dylik organisationsform anför flygledningen vidare bland annat följande.

Det förefaller icke osannolikt att en central intendenturförvaltning rent siffermässigt skulle kunna medföra vissa besparingar, men chefen för flygvapnet och flygförvaltningen ifrågasätter starkt värdet av en dylik teoretisk besparing med den föreslagna organisationens tungroddhet i fred och markerade olämplighet i krig. Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen finner det i detta sammanhang vara anmärkningsvärt, att utredningen vid behandlingen av de båda alternativen endast i förbigående omnämner de avsevärda nackdelar, som en centraliserad intendenturförvaltning innebär med hänsyn till den omedelbara kontakten mellan centrala och lokala förvaltningsorgan och härmed sammanhängande fördröjning i ärendenas handläggning. Det ligger i sakens natur att en central intendenturförvaltning icke på samma sätt som ett till respektive försvarsgren anslutet organ kan tillgodose de för respektive försvarsgren speciella problemen. Den intima kontakten med utvecklingen inom en försvarsgren och härav betingade önskemål och behov, som ingriper i förbandens dagliga rutin, kan ej bli på samma sätt tillgodosedda vid en centralisering. Även om kontaktmän placeras vid den centrala intendenturförvaltningen och försvarsgrenscheferna får intendenturutbildad personal till sitt förfogande löser man härigenom icke det omedelbara inflytande på intendenturförvaltningstjänsten, som försvarsgrenscheferna måste ha med hänsyn till exempelvis planläggning, samordning och genomförande av de dagliga rutinerna i samband med övningsverksamheten vid förbanden.

Chefen för flygvapnet har ansvaret för flygvapnets krigsduglighet. Hans möjligheter att påverka förvaltningsverksamheten måste således

säkerställas, enär krigsdugligheten i sin tur påverkas härav. Därest chefen för flygvapnet undandras ansvaret för den centrala förvaltningen inom vissa tjänstegrenar, förlorar han överblicken över dessa och får härigenom även minskade möjligheter till en välgrundad avvägning mellan olika militära krav av ekonomisk innebörd.

I likhet med vad flygledningen anfört beträffande tygförvaltnings-tjänsten finner flygledningen en organisation av intendenturförvaltnings-tjänsten enligt utredningens alternativ II vara i princip riktig. Flygledningen anser, att i sistnämnda alternativ dels tillgodoses försvarsgrenschefernas inflytande, dels bibehålls den nödvändiga kontakten mellan centrala och lokala intendenturorgan samtidigt som ett ekonomiskt samgående kommer till stånd i den utsträckning som är praktiskt lämplig och successivt kan anpassas med hänsyn till försvarsgrenarnas speciella behov. En förutsättning härför är dock enligt flygledningens uppfattning att principen med huvudförvaltning ej avser materielens projektering samt att arbetsfördelningen med avseende på huvudförvaltningsfrågor icke bestäms genom ett sidoordnat organ utan får växa fram genom ett praktiskt samarbete mellan försvarsgrenarnas intendenturförvaltningar. Flygledningen framhåller, att ett dylikt samarbete för närvarande äger rum vilket har skapats såsom resultat av praktiska erfarenheter och icke till följd av ett yttre tvång. Då utredningen icke funnit anledning framföra några reella anmärkningar mot den nuvarande organisationens sätt att fungera måste det enligt flygledningens mening vara riktigast att låta denna organisation utvecklas vidare för att enligt principen om huvudförvaltning successivt finna större områden för ett ekonomiskt samarbete mellan försvarsgrensförvaltningarna.

Fortifikationsförvaltningen ansluter sig till utredningens principiella inställning till frågan om handhavandet av bränsleanskaffningen för de fasta anläggningarna samt utövandet av den bränslekontrollerande verksamheten beträffande sådana anläggningar. Ämbetsverket anser emellertid att bränslekontrollen och anskaffningen — utom möjligen själva upphandlingsförfarandet — omedelbart och oberoende av lösningen av övriga organisationsfrågor bör överföras till förvaltningen. Jämväl uppgifterna med tillhandahållande av vatten, gas och elektrisk energi samt kontrollen över förbrukningen därav, vilken kontroll redan nu i vissa avseenden omhändertas av fortifikationsförvaltningen, bör enligt fortifikationsförvaltningens mening helt överföras på förvaltningen.

Byggnadsstyrelsen anser sig böra vidhålla sin i tidigare sammanhang uttalade uppfattning, att en sammanslagning av den militära och civila bränslekontrollen skulle innebära den mest rationella ordningen. Styrelsen framhåller emellertid, att såväl det militära som det civila byggnadsbeståndet är av sådan storleksordning, att en uppdelning i en militär och en civil bränslekontrollerande verksamhet kan anses utgöra en tillfreds-

ställande anordning. Därvid bör dock bränslekontrollen för försvarets fasta anläggningar överföras till fortifikationsförvaltningen. Styrelsen utgår ifrån att den utredning rörande en samordning av det militära och civila byggnadsväsendet, som 1951 års riksdag uttryckt önskvärdheten av, får pröva även frågan om en motsvarande samordning av bränslekontrollen.

Av övriga myndigheter och organisationer, som uttalat sig rörande intendenturförvaltningstjänstens ordnande, ansluter sig *statskontoret* oreserverat till utredningens förslag om en för försvaret gemensam intendenturförvaltning och *statens sakrevision* förklarar sig kunna godta ett sådant gemensamt verk i huvudsaklig överensstämmelse med det av utredningen förordade alternativet I. *Försvarets civilförvaltning, statens organisationsnämnd* och *försvarets civila tjänstemannaförbund* förordar en lösning av organisationsfrågan enligt utredningens alternativ II. *Sveriges Industrieförbund* anser, att intendenturförvaltningen utan olägenhet kan vara organiserad som för närvarande men har ur de intressen förbundet har att företräda icke funnit något att erinra mot en koncentrerings av intendenturförvaltningen i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens alternativ I.

Departementschefen.

Beträffande den centrala intendenturförvaltningstjänsten har 1946 års militära förvaltningsutredning, såsom av det förut anförda framgår, i motsats till vad utredningen föreslagit i fråga om tygförvaltningstjänsten, förordat att den skulle omhänderhas av ett för de tre försvarsgrenarna gemensamt verk, försvarets intendenturförvaltning (alternativ I). Det av utredningen föreslagna nya verket, försvarets industriplanering, skulle på intendenturförvaltningens område ha att ombesörja motsvarande arbetsuppgifter, som enligt utredningsförslaget skulle tillkomma verket inom tygförvaltningen. Utredningens förslag har biträttts allenast av statskontoret och statens sakrevision, medan bl. a. en reservant inom utredningen samt armé-, marin- och flygledningarna bestämt motsatt sig detsamma. Dessa har i stället förordat en organisation i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens alternativ II, vilket innebär en försvarsgrensvis ordnad intendenturförvaltning. En annan reservant inom utredningen har ansett sig kunna ansluta sig till utredningsförslaget endast under förutsättning att det gemensamma intendenturförvaltningsverket ställdes under chefskap av överbefälhavaren. Om så icke lät sig göra, har han förordat alternativ II.

Vid behandlingen i det föregående av tygförvaltningstjänstens organisation har jag förordat, att krigsmaterielverket skall utgå ur organisationen och dess anskaffningsuppgifter fördelas på försvarsförvaltningarna. Detta innebär för den centrala intendenturförvaltningens del, att omfattande anskaffningsuppgifter i fråga om intendenturmateriel av mera standardmässig karaktär kommer att överföras dit från krigsmaterielverket. I samband

med behandlingen av frågan om fördelningen av krigsmaterielverkets nuvarande uppgifter framhöll jag även, att den verket åvilande upphandlingen av kontorsinventarier för statsförvaltningen i dess helhet är avsedd att överföras till den centrala intendenturförvaltningen.

Lika litet som i fråga om tygförvaltningstjänsten är jag nu beredd att beträffande den centrala intendenturförvaltningen hävda en definitiv ståndpunkt till frågan om gemensam eller försvarsgrensvis ordnad förvaltnings-tjänst. För egen del har jag emellertid stannat för att under nuvarande förhållanden förorda en intendenturförvaltningstjänst försvarsgrensvis enligt utredningens alternativ II. Skälen härtill är i korthet följande.

Vad de militära remissmyndigheterna anfört mot förslaget om gemensam intendenturförvaltningstjänst syns mig i vissa hänseenden värt beaktande. Såväl intendenturtjänstens nära samband med den dagliga trupptjänsten som dess betydelse i samband med både det operativa krigsförberedelsearbetet och planläggning av fredsmässiga övningar utgör omständigheter, som i och för sig talar för att med nu gällande försvarsorganisation försvarsgrenscheferna bör behålla sitt inflytande på denna tjänst.

Att ålägga överbefälhavaren de förvaltningsuppgifter, som följer med chefskapet för ett gemensamt intendenturförvaltningsverk, finner jag betänkligt och jag kan icke förorda en sådan organisation. Alternativet blir då att det gemensamma verkets chef direkt underställs Kungl. Maj:t. Härigenom kan emellertid risker tänkas uppkomma för att den centrala intendenturtjänstens samband med stabs- och trupptjänsten försvagas.

Utan att underskatta de fördelar, som förvaltningsutredningen ansett följa med ett gemensamt intendenturförvaltningsverk, finner jag likväl övervägande skäl tala för att i nuvarande läge ställa ett genomförande av detta alternativ på framtiden. Jag vill som ytterligare stöd för denna ståndpunkt framhålla, att jag anser att en för försvaret gemensam intendenturkår utgör en — visserligen icke oefftergivlig — men i hög grad önskvärd förutsättning för det gemensamma verket. Dessa två organisationsfrågor bör därför enligt min mening lösas i ett sammanhang.

Den centrala intendenturförvaltningstjänsten bör vid det av mig förordade alternativet organiseras på ett ämbetsverk för armén, benämnt arméintendenturförvaltningen, samt på intendenturorgan i marin- och flygförvaltningarna. Arméintendenturförvaltningen bör stå under chefskap av chefen för armén och för den direkta ledningen ha en souschef. Liksom i fråga om armétygförvaltningen bör souschefsposten i arméintendenturförvaltningen kunna besättas med alternativt militär, civilmilitär eller civil befattningshavare. Såsom närmare utvecklas i annat sammanhang har arméintendenturförvaltningen ansetts kunna ges en enklare och mindre differentierad inre organisation än de för tygförvaltningstjänsten avsedda centrala organen.

En tillämpning av huvudförvaltningsprincipen medför på intendentur-

förvaltningsområdet, att det övervägande arbetet förläggs till arméorganet. På marinens och flygvapnets intendenturorgan bör i huvudsak ankomma att utöva projekt- och försöksverksamhet beträffande för respektive försvarsgren speciell materiel, att utföra behovsberäkningar, krigsförberedelsearbete och ekonomisk planering, att handha förrådshållning och tekniskt underhåll av förnödenheter i den egna försvarsgrenens förråd samt att förvalta försvarsgrenens övningsanslag.

De farhågor, marinförvaltningen uttalat för att huvudförvaltningsprincipen skall komma att drivas för långt i den nya organisationen, anser jag ogrundade. Det finns enligt min mening ej anledning att förutsätta annat än att det på förevarande område beslutande organet bör kunna tilllämpa ifrågavarande princip inom intendenturförvaltningstjänsten så, att de olika försvarsgrenarnas intressen på ett tillbörligt sätt beaktas. Icke heller syns det mig böra vara förenat med några större svårigheter att genom överenskommelser mellan berörda myndigheter reglera fördelningen mellan gemensam förrådshållning och förrådshållning försvarsgrensvis på ett ändamålsenligt sätt.

Vad beträffar de av utredningen berörda frågorna om gränsdragningen mellan intendenturförvaltningstjänsten och andra förvaltningsområden är jag icke beredd att nu tillstyrka utredningens förslag om överflyttning av förvaltningen av viss materialutredning för fartyg vid marinen från intendentur- till tygsidan. Frågan härom torde, på sätt marinledningen förutsett, få tas upp till övervägande i samband med en allmän översyn av marinens förrådsorganisation. I övrigt kan jag biträda vad utredningen föreslagit rörande den ifrågavarande gränsdragningen, vilken bl. a. innebär att viss materiel vid flygvapnet förs över från intendentur- till tygmateriel. Vad särskilt angår bränsleanskaffningen för försvarets fasta anläggningar samt kontrollen av förbrukningen av bränsle, vatten, gas och elektrisk energi, tillhör dessa funktioner principiellt sett området för fortifikations- och byggnadsförvaltningen. Med ett ställningstagande till en eventuell överflyttning av dessa arbetsuppgifter till fortifikationsförvaltningen eller annan myndighet torde dock tills vidare få anstå. Såsom utredningen ock framhållit, gör sig f. n. inga sakliga skäl gällande till förmån för en omorganisation i förevarande hänseende.

C. Civilförvaltningstjänsten.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom förut nämnts genomfördes genom 1943 års riksdagsbeslut rörande försvarets centrala förvaltningsverksamhet i och med tillskapandet av försvarets civilförvaltning en för försvaret gemensam organisation på civil-

förvaltningstjänstens område. Såväl försvarsgrensförvaltningarna som de vid sidan av försvarets civilförvaltning inrättade, för försvaret gemensamma centrala ämbetsverken erhöll dock vissa organ med uppgift att tillgodose det behov av juridiskt-administrativ sakkunskap, som befanns allttjämt föreligga inom dessa verk.

Förvaltningsutredningen har funnit, att koncentrationen av förvaltningsverksamheten på förevarande område till försvarets civilförvaltning visat sig befrämjande för enhetligheten och effektiviteten i förvaltningsarbetet. Den splittring av verksamheten i fråga, som dock allttjämt kvarstår, har — konstaterar förvaltningsutredningen vidare — enligt vad de för utredningens räkning verkställda organisationsundersökningarna utvisar, i viss omfattning lämnat rum för dubbelarbete och även i övrigt för en mindre rationell arbetsordning. Enligt utredningens mening kan de sålunda påvisade bristerna i stort sett avhjälpas genom överflyttning av ytterligare arbetsuppgifter på försvarets civilförvaltning. Utredningen har kommit till den uppfattningen, att till försvarets övriga centrala förvaltningsmyndigheter icke bör förläggas annan verksamhet på civilförvaltningens område än som oundgängligen erfordras för att sagda myndigheter skall kunna utan besvärande omgång fylla de uppgifter för vilka de inrättats.

Med utgångspunkt från nämnda uppfattning har utredningen undersökt om och i vilken utsträckning organ av här ifrågavarande slag är nödvändiga inom de ämbetsverk, som enligt utredningens principiella ståndpunktstaganden bör handha den centrala tyg- och intendenturförvaltningstjänsten för försvarets räkning, eller alltså inom armé-, marin- och flygförvaltningarna, försvarets intendenturförvaltning och försvarets industriplanering.

Det ligger enligt utredningens mening i sakens natur att ett materielanskaffande ämbetsverk i sin verksamhet oupphörligen måste ställas inför problem av juridisk art, främst på det avtalsrättsliga området. I sina inköpscentraler avses här berörda myndigheter bli tilldelade organ försedda med merkantilt utbildad personal, som bör vara skickad att behärska de mera rutinmässiga formaliteterna i samband med avtal rörande materielleveranser, men då det rör mera invecklade rättsfrågor anses detta organ böra ha möjlighet att falla tillbaka på juridisk sakkunskap. Utredningen framhåller att, då särskilt i ärenden av ifrågavarande slag en snabb handläggning kan vara av avgörande betydelse, denna sakkunskap måste vara till finnandes inom vederbörande myndighet. Sådan sakkunskap är enligt utredningen även erforderlig i de s. k. avskrivningsärendena, d. v. s. ärenden rörande avskrivning av skada å eller förlust av egendom, som tillhör eller nyttjas av krigsmakten. I dessa ärenden, vilka utgör ett led i den materielvårdande verksamheten och därför enligt utredningens uppfattning icke lämpligen kan behandlas annorstädes än inom vederbörande materielförvaltande verk, hänför sig

— finner utredningen — det primära bedömandet till ansvarsfrågan för vilket bedömande ofta tarvas juridisk skolning.

På vederbörande verk bör — framhåller utredningen vidare — självfallet ankomma att behandla ärenden rörande anställnings- och avlöningsförhållanden för verkets egen personal. Hit hänför utredningen frågor om anställning och entledigande, löneklassplacering, semester och tjänstledighet, vikariat m. m. Vidare anser utredningen avlöningsuträkning samt granskning av räkningar, avseende rese-, traktaments-, övertids- och sjukvårdersättningar m. m. böra verkställas av det materielförvaltande verk, där vederbörande är anställd. För berörda uppgifter krävs tillgång inom verket på juridiskt-administrativt kunnig personal. Sådan personal fordras enligt utredningen även för behandlingen av besvär över lokalmyndigheternas beslut i sådana egentliga förvaltningsärenden, som berör vederbörande centralmyndighets verksamhetsområde och som icke avser till personal vid försvaret utgående förmåner i kontant eller in natura. Ärenden avseende sistnämnda förmåner anser utredningen böra såsom för närvarande handläggas av försvarets civilförvaltning. Personal med juridiskt-administrativa kvalifikationer behövs enligt utredningen slutligen också för att biträda inom verket med granskning av förslag till lagar, författningar och föreskrifter m. m. som av Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement remitterats till verket, samt med utformning av förvaltningsföreskrifter m. m., som det ankommer på verket att utfärda.

Utredningen finner, att försvarets civilförvaltning bör ombesörja viss medelsbokföring för de materielförvaltande verken och vissa av dem blir enligt utredningens uppfattning icke i behov av egna förskottskassor. För att avlasta verkens sakorgan arbetet med vissa ekonomiska redovisningsfrågor, för dirigering och kontroll av dispositionsbokföringen samt för rådgivning i budgettekniska frågor och hjälp med avfattning och sammanställning av anslagsäskanden anser utredningen dock att det inom verken erfordras tillgång till ett begränsat antal kameralt utbildade tjänstemän.

Inom personalkontoret i flygförvaltningens civilbyrå finns för närvarande inrättad en organisationsdetalj med uppgift bl. a. att genom ett fortlöpande studium av tjänsten inom ämbetsverkets expeditioner söka åstadkomma rationella arbetsmetoder och låga administrationskostnader. Motsvarande organ saknas inom övriga centrala försvarsförvaltningar. Utredningen finner, att erfarenheterna från större privatföretag, vilka i allt större utsträckning låtit inrätta sådana organ, utvisar att desamma har en betydelsefull funktion att fylla för skapande och vidmakthållande av en rationell arbetsordning. Utredningen uttalar den uppfattningen, att mycket står att vinna genom att införa sådana organ vid de verk, varom här är fråga, och framlägger därför förslag härom. Organen bör enligt utredningen utgöras av personal med utbildning och erfarenhet på det kontorsorganisatoriska området.

De ovan angivna arbetsuppgifterna är såsom nämnts sådana, vilka utredningen funnit böra tillkomma civila organ inom de av utredningen föreslagna tyg- och intendenturförvaltningsverken. De civila organen inom de nuvarande försvarsgrensförvaltningarna är emellertid för närvarande belastade också med åtskilliga andra göromål. Huvuddelen av dessa har utredningen funnit böra överflyttas på försvarets civilförvaltning, varigenom dubbelarbete skulle undvikas och personalbesparingar kunna göras. Så är — finner utredningen — förhållandet med viss del av medelsbokföringen, som kan ske med anlitan av försvarets civilförvaltnings hålkortsanläggning. För de verk som förläggs tillsammans med civilförvaltningen i ämbetsbyggnaderna å Ladugårdsgårde anses vidare dessas förskottskassor kunna indras. Slutligen anser utredningen, att till försvarets civilförvaltning bör koncentreras behandlingen av s. k. decentraliseringsärenden, nådeärenden, rättegångsärenden samt bevaknings- och indrivningsärenden. I den mån de materielförvaltande verkens medverkan i fortsättningen erfordras i ärenden av sistberörda slag avses allenast verkens tekniska och militära instanser bli engagerade. Detsamma är förhållandet med de lägerkasseärenden, som för närvarande handläggs inom arméförvaltningens civilbyrå. För kollektivavtalsärenden, vilka nu i viss utsträckning belastar försvarsgrensförvaltningarnas civila organ, föreslår utredningen en koncentration av behandlingen till vissa fackorgan. För samordning i avtalstekniska frågor och för den speciellt juridiska expertis, som kan erfordras, avses dessa organ skola repliera på statens avtalsnämnd och försvarets avtalsdelegation.

Förutom de arbetsuppgifter, som enligt vad ovan sagts skulle tillföras försvarets civilförvaltning från de materielförvaltande verken anser utredningen, att civilförvaltningen, i överensstämmelse med vad som föreslagits i fråga om de tyg- och intendenturförvaltande ämbetsverken, bör förses med organ för övervakning av verkets arbetsmetoder och ledning av dess kontorsorganisation. Åt detta organ bör enligt utredningen även anförtros motsvarande uppgifter med avseende å de regionala och lokala förvaltningsmyndigheterna där en samordnande kraft på detta område enligt utredningens uppfattning framstår såsom i hög grad önskvärd och ägnad att förbilliga administrationskostnaderna. Undantagna från organets verksamhetsområde anses dock böra vara kontorsorganisationerna vid de verkstäder, som redovisar driftskostnaderna på särskilda driftstitlar. Kontorsorganisationen vid dessa verkstäder är nämligen främst beroende av det system för verkstadsbokföring som tillämpas och valet av bokföringsystem är i sin tur avhängigt av uppläggnings av verkstadsdriften på vilken civilförvaltningen enligt utredningens mening icke bör ha något inflytande.

Beträffande handläggningen av civilförvaltningsärendena inom de materielförvaltande ämbetsverken erinrar utredningen om att i de nuva-

rande försvarsgrensförvaltningarna den civila sakkunskapen huvudsakligen är sammanförd till respektive verks civilbyrå. Arméförvaltningens civilbyrå är provisoriskt organiserad på två huvuddelar med anslutning den ena främst till intendenturavdelningen och den andra till tygavdelningen, vartill kommer en för dessa delar gemensam kameraldetalj. Marin- och flygförvaltningarnas civilbyråer är vardera indelad i tre enheter — kansli, kameralkontor och personalkontor. Emellertid finns, framhåller utredningen, inom försvarsgrensförvaltningarna administrativa organ av här avsett slag, som icke inordnats under civilbyråerna. Sålunda är inom arméförvaltningens tygavdelnings chefsexpedition inrättad en ekonomisektion, som handhar vissa kamerala uppgifter vilka inom marin- och flygförvaltningarna handläggs å respektive civilbyrås kameralkontor. Inom försvarsgrensförvaltningarna finns vidare juridiskt utbildade tjänstemän utplacerade på vissa fackavdelningar för att mera direkt biträda dessa med sin sakkunskap.

De arbetsuppgifter, som enligt utredningens uppfattning fortsättningsvis skulle ankomma på civila organ inom de materielförvaltande centralmyndigheterna, anser utredningen kunna indelas i fyra grupper av vilka en förutsätter juridisk utbildning, en kunskap på främst det statliga avlöningsväsendets område, en utbildning i kamerala göromål och en grupp slutligen särskild förtrogenhet med kontorsorganisatoriska spörsmål. Samtliga här avsedda grupper finner utredningen vara av den natur att de bör fränskiljas det rent fackliga arbetet inom vederbörande förvaltningsmyndighet och förläggas till de för varje materielförvaltande verk av utredningen föreslagna stabsorganen. Såvitt utredningen kunnat finna är det därmed icke nödvändigt eller ens ur organisationsteknisk synpunkt lämpligt att inordna alla de olika, enligt utredningens mening sinsemellan föga sammanhörande grupperna till en för varje verk gemensam civilbyrå. Inom privata företagsledningar brukar, framhåller utredningen, personal- och avlöningsärenden samt övervakningen av kontorsorganisationen vara sammanförda till en företags kontorschef underställd enhet. Enligt utredningens uppfattning bör en liknande organisation komma till stånd inom försvarets materielförvaltande centralmyndigheter där ifrågavarande arbetsuppgifter skulle utgöra de huvudsakliga göromålen för ett av de berörda stabsorganen, av utredningen benämnt centralexpeditionen. Den kamerala ärendegruppen, innefattande sammanställning och avfattning av anslagsaskanden samt vissa uppgifter i samband med medelsredovisningen, hör enligt utredningens mening intimt ihop med den allmänt planerande verksamhet, som avses skola tillkomma ett annat stabsorgan, centralplaneringen. Vad slutligen de rent juridiska arbetsuppgifterna beträffar skulle de omhänderhas av ett särskilt för sådana göromål inrättat stabsorgan — juridiska sektionen (i försvarets industriplanering en juridisk assistent). På sistnämnda organ skulle bl. a. ankomma att i juridiska och

juridiskt-administrativa frågor vara rådgivare åt vederbörande verks alla avdelningar samt att biträda dessa vid utformande av sådana föreskrifter m. m., som fordrar särskild stringens i formuleringen. Med hänsyn härtill skulle någon utplacering av juridiska experter på fackavdelningarna enligt utredningens mening icke bli erforderlig.

För utredningens uppfattning rörande civilförvaltningstjänstens utövande inom försvarets civilförvaltning redogörs i det följande vid behandlingen av detta verks inre organisation.

Remissyttranden.

Arméförvaltningen — till vilkens yttrande *chefen för armén* i förevarande hänseende anslutit sig — anför beträffande den föreslagna koncentrerings- till försvarets civilförvaltning av de utomobligatoriska ersättningsärendena bland annat följande.

De ärenden som avser ersättning till tredje man för skador i följd av trafik med arméns motorfordon är av den natur, att de i första hand bör bli föremål för handläggning inom den förvaltning, som är ansvarig för materielens anskaffning och vård. Inträffade skador i följd av trafik med kronans motorfordon torde i stor utsträckning kunna tillskrivas brister i fordonens konstruktion eller i deras handhavande och vård ävensom i bristande utbildning hos fordonens militära förare. Det är därför av största vikt för det materielförvaltande ämbetsverket, att genom rättgångshandlingarna eller annan utredning i dylika mål få kännedom om de närmare orsakerna till och omfattningen av inträffade bilkollisioner inom armén.

Ifråga om övriga till tygförvaltningen hänförliga utomobligatoriska ersättningsärenden gäller i stort sett samma förhållande. Åtskilliga av dessa ärenden avser ersättning för skador — ofta av omfattande och allvarligt slag — i anledning av olyckor vid hantering av eldvapen, handgranater, knallskott, annan ammunition och sprängmedel, stridsfordon samt andra fordon. Vid utredningen av dylika ärenden måste uppenbarligen ämbetsverkets experter i militära och tekniska frågor anlitas, vilket regelmässigt sker genom att direkt personlig kontakt tas med vederbörande. Det dubbelarbete inom civilförvaltningen och arméförvaltningen, som utredningen velat undanröja, torde beträffande nu ifrågavarande grupp av ärenden vara av ringa omfattning, då arméförvaltningens handläggning, såsom ovan anförts, innefattar klarläggande av den tekniska expertisens synpunkter och ärendets bedömning på grundval av bl. a. dessa synpunkter.

Arméförvaltningen finner med hänsyn till det anförda övervägande skäl tala för att koncentrerings- till civilförvaltningen utav behandlingen av till tygförvaltningen hörande utomobligatoriska ersättningsärenden icke genomförs.

De utomobligatoriska ersättningsärenden, som handläggs av intendenturförvaltningen, är enligt arméförvaltningen mera sällan av den art att militär eller teknisk expertis behöver anlitas. Därest så ur allmän synpunkt befinns lämpligt, anser arméförvaltningen därför hinder icke möta

för en koncentrerings av behandlingen av dessa ärenden till civilförvaltningen.

Arméförvaltningen framhåller, att de ärenden rörande befrielse av nåd från återbetalningsskyldighet, som arméförvaltningen haft att ta befattning med, regelmässigt avsett belopp, som vid inleverering skolat tillgodoföras vissa av ämbetsverket disponerade sakanslag. På grund härav anser arméförvaltningen principiella skäl tala för att det bör ankomma på den anslagsförvaltande myndigheten att avge yttrande över ansökningsärenden av denna art. Det krav på större enhetlighet i bedömningen, som man velat tillgodose genom att civilförvaltningen skulle överta handläggningen av dessa ärenden, finner arméförvaltningen redan vara tillräckligt beaktat därigenom att ärendena regelbundet remitteras till statskontoret och slutligt avgörs av Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t och riksdagen. Medverkan av civilförvaltningen vid dessa ärendens handläggning anser arméförvaltningen böra upphöra snarare än vederbörande fackförvaltnings.

I fråga om behandlingen av kollektivavtalsärendena, som för närvarande handläggs för tygavdelningen å dess verkstadsbyrå samt för intendenturavdelningen å civilbyrån, förordar arméförvaltningen, med hänsyn till mångårig erfarenhet av fördelarna med den nu tillämpade organisationen, att någon ändring icke vidtas.

Arméförvaltningen framhåller, att — bortsett från den av civilförvaltningen bedrivna revisionsverksamheten — lägerkasseärendena hitintills handlagts av intendenturavdelningen gemensamt med försvarets civilförvaltning. Härvid har ärendena utretts inom civilbyrån, varefter förslag till gemensamma beslut och erforderliga skrivelser upprättats inom byrån efter föredragning för generalintendenten, varigenom vid dessa ärendens bedömning betydelsefulla militära synpunkter på ett smidigt sätt kunnat beaktas. Det är emellertid — hävdar arméförvaltningen — ostridigt, att lägerkasseärendena såsom rena förvaltningsärenden icke faller inom ramen för civilförvaltningstjänsten sådan den definierats av utredningen, varför det för arméförvaltningen syns egendomligt, att utredningen förordat ärendenas överflyttning till försvarets civilförvaltning. Arméförvaltningen anser det principiellt riktigast, att lägerkassemedlens användning m. m. jämföras med förvaltning av sakanslag och att även lägerkassornas förvaltning underställs vederbörande centrala sakanslagsförvaltande myndighet, alltså i detta fall arméintendenturförvaltningen. Härigenom kan enligt arméförvaltningen även framdeles militära synpunkter i erforderlig utsträckning på ett smidigt sätt tillgodoses och i den centrala förvaltningen överensstämmelse ernås med den lokala, där förbandens intendenturavdelning är målsman för lägerkasseärendena. Arméförvaltningen framhåller vidare, att lägerkassorna i stor omfattning är ägare av materiel samt teknisk utrustning vid av dem drivna rörelser, som är av natur att falla inom intendenturförvaltningen. Det syns klart — uttalar arméförvaltningen —

att försvarets civilförvaltning icke bör vara ett materielförvaltande organ. Då intendenturavdelningens förplägnadsbyrå redan nu handhar marketenteriärenden i krigsförberedelsearbetet och motsvarande organ enligt utredningen bör utöva kontrollverksamhet över fredsmarketenterierna, talar berör lägerkassorna och av dem bedrivna rörelser, hänförs till förplägnadsbyrån. Ifrågavarande ärenden hör så nära samman att ett lösbrytande av enbart marketenterirörelsen icke skulle vara lämpligt eller rationellt. Den rent kamerala samt kassa- och revisionsverksamheten beträffande lägerkassorna anser arméförvaltningen, som hitintills, böra ombesörjas av försvarets civilförvaltning.

Arméförvaltningen avstyrker inrättandet av särskild organisationsdetalj inom arméns centrala tyg- och intendenturförvaltningsorgan och föreslår i stället antingen att respektive verk bemyndigas att till en kostnad av förslagsvis 10 000 kronor för år anlita organisationsexpertis eller att statens organisationsnämnd utökas med arbetskraft, som särskilt inriktas på de centrala militära förvaltningsmyndigheternas organisationsfrågor. Under erinran om den organisationsverksamhet, som bedrivits av statens organisationsnämnd vid truppförband och centrala intendenturförråd, föreslår arméförvaltningen vidare, att den fortlöpande rationaliseringsverksamheten m. m. vid regionala och lokala myndigheter, som enligt utredningens förslag skulle ankomma på försvarets civilförvaltning, även i framtiden anförtros åt organisationsnämnden.

Arméförvaltningen anser sig icke kunna förorda den utspridning av till civilförvaltningstjänsten hänfödda göromål på skilda organ inom de materielförvaltande verken som utredningen tänkt sig. Ur såväl rationaliseringssynpunkt som med hänsyn till önskvärd koncentration och effektivitet i ledningen är det — framhåller arméförvaltningen — av vikt att juridiska och juridiskt-administrativa ärenden jämte personalärenden, avlöningsärenden och viss räkningssgranskning, vilka göromål samtliga kräver författnings- och prejudikatkönnedom, inordnas i en för varje verk gemensam administrativ byrå.

Marinledningen föreslår på anförda skäl, att förskottskassan i marinförvaltningen bibehålls.

Beträffande förslaget om överföring från försvarsgrensförvaltningarna till försvarets civilförvaltning av vissa ärendegrupper framhåller marinledningen såsom sin mening, att genom anhopning av här avsedda ärenden på ett organ kommer — även om detta organ tillförs ytterligare personal — lätt försening i ärendenas handläggning att uppkomma. Därest försvarsgrensförvaltningarna själva handlägger dem berörande rättsfrågor, uppnås enligt marinledningen ofta bättre kontakt med motparten, vilket i sin tur kan leda till snabbare uppgörelse. Hänsyn skulle härvid lättare kunna tas även till eventuellt förefintliga kvittningsmöjligheter. Marinledningen

anser det vidare böra tillses, att den rådgivande verksamhet, som utredningen förutsatt skola vara en av den juridiska personalens i marinförvaltningen främsta uppgifter, icke isoleras från det praktiska rättslivet, vilket kunde bli följden, därest arbetsuppgifter av här avsedd natur fråntas personalen ifråga i allt för stor utsträckning. Rådgivningen i marinförvaltningen grundar sig, framhåller marinledningen, bl. a. på mångårig praktisk kännedom om det speciella förvaltningsrättsliga område, till vilket marinförvaltningens verksamhet hänför sig. Organisationen bör därför medge, att den juridiskt utbildade personalen i marinförvaltningen förvärvar all den juridiska erfarenhet, som kan vinnas av verksamheten inom ämbetsverket. Utredningens förslag kommer enligt marinledningen att försvåra bibehållandet av en erfaren, i allmänt administrativa frågor kunnig personal.

Marinledningen anser, att marinens s. k. decentraliseringsärenden lättast och mest rationellt behandlas av marinförvaltningen ensam. Samråd borde tas med försvarets civilförvaltning när ärendet är av allmänt principiell beskaffenhet eller syns gå mot rättegång eller då i övrigt så anses erforderligt.

I fråga om de s. k. nådeärendena finner marinledningen, att någon ändring icke bör ske i hittills rådande ordning för deras handläggning. Såvitt fråga är om medel, vilka skall tillföras något av marinförvaltningen förvaltad anslag, är det riktigast, att förvaltningen får yttra sig i nådefrågan, därvid det bör ankomma på den juridiskt utbildade personalen i förvaltningen att i första hand ta befattning med sådana ärenden.

Ej heller i fråga om handläggningen av rättegångsärenden samt bevaknings- och indrivningsärendena anser marinledningen anledning föreligga att frågå den bestående ordningen.

Marinledningen motsätter sig, liksom arméförvaltningen, förslaget om ett sönderbrytande av försvarsgrensförvaltningarnas civilbyråer. Utredningen har enligt marinledningen icke angivit några nackdelar, som är behäftade med det nuvarande systemet.

Vad förvaltningsutredningen föreslagit beträffande civilförvaltnings-tjänstens fördelning på olika centrala myndigheter och på olika organ inom myndigheterna har icke gett *flygledningen* anledning till särskilt uttalande. En ledamot av flygförvaltningen har emellertid i särskilt yttrande motsatt sig en ytterligare centralisering av civilförvaltnings-tjänsten och ett sönderbrytande av den nuvarande civilbyråorganisationen. Denne ledamot har även funnit skäl tala för att frågan om återförande till flygförvaltningen av en egen kassa görs till föremål för övervägande.

Försvarets civilförvaltning har i stort sett icke funnit anledning till erinran mot vad förvaltningsutredningen anfört beträffande civilförvaltningstjänstens fördelning mellan ämbetsverket och de materielförvaltande verken. I anledning av förslaget att nuvarande förskottskassor för de

ämbetsverk, som är förlagda i ämbetsbyggnaden å Ladugårdsgärde, skulle indras och att de av dessa kassor ombesörjda uppgifterna skulle övertas av civilförvaltningen, framhåller ämbetsverket, att en sådan anordning förutsatts redan i 1943 års beslut om försvarsförvaltningens ordnande. Genomförandet av en dylik centralisering av här avsedd verksamhet har emellertid — erinrar civilförvaltningen — trots att förslag härom framlagts från civilförvaltningens sida, icke kunnat komma till stånd på grund av de invändningar däremot, som framställts från vederbörliga materieförvaltningar.

Civilförvaltningen påtalar, att utredningen icke syns ha räknat med att några kollektivavtalsärenden skulle ankomma på civilförvaltningen. Emellertid avlönas, framhåller civilförvaltningen, ett betydande antal av försvarets kollektivavtalsanställda arbetare från de till civilförvaltningens förfogande stående anslagen till avlöningar till viss arbetarpersonal. Så är fallet med samtliga de för förrådstjänsten vid arméns truppförband (motsvarande) avsedda arbetarna, viss motsvarande personal vid de övriga försvarsgrenarna ävensom alla vid förband m. m. såsom ersättare för ekonomivärnpliktiga kollektivavtalsanställda arbetare. Jämväl huvuddelen av den avtalsanställda eldarpersonalen avlönas från nämnda anslag. Sammanlagda antalet arbetare med avlöning från anslag, som står till civilförvaltningens förfogande, uppges av civilförvaltningen för budgetåret 1951/52 till i runt tal 2 300. Till jämförelse nämns, att antalet arbetare, avlönade från anslag, som står till arméförvaltningens intendenturavdelnings förfogande, samma budgetår uppgått till ca 1 500.

Civilförvaltningen erinrar om att handläggningen av ärenden rörande förmåner och anställningsförhållanden för här ifrågakarande arbetarpersonal hittills av olika skäl handlagts av vederbörande fackmyndigheter. Med hänsyn till att det största antalet arbetare finns inom armén och då dessa arbetare avlönas enligt samma kollektivavtal som arbetarna vid bl. a. arméns centrala intendenturanstalter, har huvudparten av här avsedda ärenden kommit att handläggas av arméförvaltningens intendenturavdelning. Även om den sålunda hittills tillämpade anordningen varit betingad av praktiska skäl, är det enligt civilförvaltningens mening principiellt sett oriktigt, att icke civilförvaltningen, såsom anslagsförvaltande myndighet i vad avser ifrågakommande avlöningsanslag, har att besluta rörande avlönings- och anställningsförhållanden för personalen. Civilförvaltningen föreslår därför, att här avsedda arbetsuppgifter i fortsättningen skall ankomma på civilförvaltningen. Civilförvaltningen framhåller, att den sålunda förordade anordningen nära ansluter sig till de på senaste tid från personalhåll framförda kraven på en minskning av antalet kollektivavtal genom skapandet av för de tre försvarsgrenarna gemensamma avtal för arbetare med likartade arbetsuppgifter.

Beträffande handläggningen av till civilförvaltningstjänsten hörande

ärenden inom de materielförvaltande verken anför försvarets civilförvaltning följande:

Civilförvaltningstjänsten vid de materielförvaltande verken skall enligt förslaget handhas av vissa direkt under vederbörande verkschef stående stabsorgan. Genomförandet av detta förslag skulle bryta den princip, som hittills tillämpats vid ordnandet av den centrala militärförvaltningsorganisationen, nämligen att till civilförvaltningstjänsten hörande ärenden sammanhålls å särskilda civilbyråer. Avgörande betydelse har därvid tillmätts värdet för de materielförvaltande verken av att vid sidan av den militära och tekniska expertisen ha tillgång till en högt kvalificerad administrativ-juridiskt utbildad tjänsteman i tillräckligt auktoritativ ställning.

Förvaltningsutredningen, som icke närmare berört skälen för den hittills tillämpade ordningen i förevarande avseende, har framhållit, att det enligt utredningens mening icke är nödvändigt eller ens ur organisations-teknisk synpunkt lämpligt att inordna de till civilförvaltningstjänsten hörande ärendena under ett organ.

Civilförvaltningen inser väl de fördelar, som är förenade med en anordning, enligt vilken till verkschefens direkta förfogande står särskilda funktionella organ med från varandra avgränsade arbetsuppgifter. Huruvida vid en avvägning av de fördelar och nackdelar, som är förenade med de skilda systemen, den ena eller andra organisationsformen bör ges företräde, läser svårligen kunna avgöras utan viss tids erfarenhet. I allt fall anser civilförvaltningen sig böra utgå från att de nuvarande krigsråds- och amiralitetsrådstjänsterna i armé- och marinförvaltningarna tills vidare bibehålls, så länge deras nuvarande innehavare kvarstår i tjänst och att befattningarna därvid bör utnyttjas för de juridiska sektionerna inom respektive verk.

Fortifikationsförvaltningen finner icke skäl föreligga att frånga den hittills tillämpade ordningen beträffande behandlingen av s. k. rätttegångsärenden. Till direkt handläggning av försvarets civilförvaltning bör emellertid enligt fortifikationsförvaltningen utan olägenhet kunna hänföras bevakning och indrivning av ostridiga fordringar. Fortifikationsförvaltningen anser, att det alltså bör få ankomma på respektive verk att efter eget bedömande till civilförvaltningen för handläggning överlämna skadeståndsärenden av utomobligatorisk natur. Fortifikationsförvaltningen framhåller vidare, att den juridiska arbetskraften inom de materielförvaltande verken icke såsom enligt utredningsförslaget bör inta en allenast rådgivande och biträdande ställning. Jurist i ansvarig ställning bör inom verken delta i beslut i frågor av rent juridisk eller administrativ beskaffenhet eller eljest av principiell natur.

Justitiekanslern uttalar, att utredningens förslag, att handhavande av försvarets rättsliga angelägenheter i fortsättningen skall ankomma på försvarets civilförvaltning, syns erbjuda flera fördelar. Den föreslagna koncentrationen till civilförvaltningen av rätttegångs- och skaderegleringsärenden syns justitiekanslern, särskilt vad sistnämnda slag av ärenden beträffar, kunna leda till en snabbare och kanske även säkrare handläggning av ärendena.

Statskontoret framhåller, att en omläggning av förvaltningsorganisationen i enlighet med utredningens förslag icke bör leda till ett slopande av de nuvarande civilbyråerna inom försvarsgrensförvaltningarna.

Riksräkenskapsverket anför i fråga om förslaget om fördelning av ärenden tillhörande civilförvaltningstjänsten på olika organ inom de materielförvaltande verken bland annat följande:

Gentemot utredningens uppfattning att de fyra ärendegrupperna, juridiska ärenden, personal- och avlöningsärenden, kamerala ärenden och kontorsorganisationsärenden har föga gemensamt vill riksräkenskapsverket framhålla, att hithörande ärendesgrupper av såväl formella som praktiska skäl inom statsförvaltningen behandlas såsom en särskild tjänstegren. Inom verk med tekniska arbetsuppgifter plägar hithörande ärenden regelmässigt organisatoriskt avgränsas från de fackligt betonade byråernas verksamhet och sammanhållas inom en eller flera särskilda byråer med benämningen administrativ byrå, kanslibyrå eller kameralbyrå (motsvarande).

Inom försvaret har visserligen enligt den från och med den 1 januari 1944 genomförda förvaltningsorganisationen huvuddelen av de civiladministrativa arbetsuppgifterna koncentrerats till försvarets civilförvaltning. De arbetsuppgifter på hithörande områden, som allttjämt skall åvila de materielförvaltande verken, är dock av den omfattning och betydelse för den löpande tjänsten att de bör bilda underlaget för en särskild byrå. Härigenom syns de materielförvaltande verkens behov av sakkunskap på de ekonomiska och juridiskt-administrativa områdena bli bäst tillgodosedda. Byrån bör i likhet med byråer med motsvarande arbetsuppgifter inom andra större ämbetsverk benämnas administrativa byrån och ställas under ledning av ett krigsråd (Ca 37). Krigsrådet bör ha ställning såsom ledamot av vederbörande verk. Erinras må att en administrativ byrå finns inom den på grundval av förslag av militära förvaltningsutredningen genom beslut av 1947 års riksdag inrättade fortifikationsförvaltningen. Till administrativa byråns handläggning bör hänföras i huvudsak de ärenden av kameral och juridiskt-administrativ natur, som enligt utredningens förslag skulle åvila särskilda stabsorgan. Därutöver bör till byrån hänföras dispositionsbokföringen och den kamerala förhandsgranskningen. Jämväl kollektivavtalsfrågor bör enligt riksräkenskapsverkets mening sammanhållas av administrativa byrån.

Statens organisationsnämnd biträder utredningens förslag till fördelning av här ifrågavarande arbetsuppgifter mellan olika förvaltningsmyndigheter. Med hänsyn till att expeditionstjänsten enligt organisationsnämndens mening till stor del bör ordnas enligt för hela försvaret enhetliga grunder, anser organisationsnämnden det vara nödvändigt att försvarets civilförvaltnings uppgifter i fråga om rationalisering av kontorsarbetet m. m. utvidgas så att civilförvaltningen blir samordnande organ för hela försvaret beträffande sådana delar av expeditionstjänsten som bör vara gemensamma. Egentliga rationaliseringsundersökningar bör civilförvaltningen dock icke enligt organisationsnämndens uppfattning utföra vid andra myndigheter än som föreslagits av utredningen.

Statens sakrevision finner utredningens förslag till avlastning i görigaste mån av civilförvaltningsuppgifter från de materielförvaltande myndigheterna ändamålsenligt. Enligt sakrevisionens erfarenhet kan det icke alltid sägas, att de mot försvarsmyndigheterna riktade utomobligatoriska ersättningsanspråken för närvarande erhåller den för kronan bästa handläggningen. Utredningens förslag att koncentrera behandlingen av bland annat skadereglerings-, rättegångs- samt bevaknings- och indrivningsärenden till civilförvaltningen bör enligt sakrevisionens mening vara ägnat att säkerställa ett snabbare och effektivare tillvaratagande av försvarets rättsärenden och ett bättre utnyttjande av den juridiskt utbildade personalen än för närvarande.

Försvarets civila tjänstemannaförbund anser, att utredningens uppfattning beträffande fördelningen av uppgifterna mellan försvarets civilförvaltning och försvarets övriga centrala förvaltningsmyndigheter, innebärande att å de sistnämnda icke borde läggas annan verksamhet å civilförvaltningens område än som oundgängligen erfordras för att dessa skall kunna utan besvärande omgång fylla de uppgifter, för vilka de inrättats, i princip är riktig. Förbundet framhåller emellertid, att en viss försiktighet syns böra iakttas vid överförande av ytterligare arbetsuppgifter till försvarets civilförvaltning, så att icke koncentrationen av ärenden till nämnda ämbetsverk blir sådan att besvärande omgång inträder. Förslaget att slopa förskottskassorna vid de verk, som förläggs till ämbetsbyggnaden å Gärdet, medför enligt förbundets uppfattning en sådan besvärande omgång. Förbundet erinrar om att redan år 1949 förslag i denna riktning framfördes av försvarets civilförvaltning. De tre försvarsgrensförvaltningarna avgav därvid efter företagen utredning gemensamt yttrande över förslaget, varvid man kraftigt vände sig mot ett borttagande av förskottskassorna. De skäl, som från försvarsgrensförvaltningarnas sida anfördes, anser förbundet alltjämt bärande, varför förbundet förordar att förskottskassorna bibehålls enligt nuvarande ordning. Ifråga om inrättandet av organisationsdetaljer har enligt förbundets uppfattning tillräckliga skäl icke förebragts för vidtagande av förändringar i nuvarande organisation.

Sveriges juristförbund föreslår, att försvarsgrensförvaltningarnas civilbyråer skall bibehållas. Förbundet erinrar om att försvarsgrensförvaltningarna med hänsyn till deras karaktär av försvarsverk bör vara organiserade så, att de vid behov kan arbeta självständigt (vid eventuell evakuering). Vid beredskap och krig bör respektive organisation kunna växa ut kring den redan befintliga, så att icke nya arbetsuppgifter plötsligt kommer att åvila ämbetsverket. Detta torde icke tillräckligt ha beaktats av utredningen.

Den rådgivande verksamheten bör enligt förbundets mening icke isoleras från det praktiska rättslivet, vilket skulle bli följderna av överflyttande av vissa arbetsuppgifter från försvarsgrensförvaltningarnas civilbyråer till

försvarets civilförvaltning. Förbundet framhåller, att rådgivningen grundar sig på bl. a. praktisk erfarenhet. Det är därför enligt förbundets uppfattning av vikt, att den juridiska personalen på försvarsgrensförvaltningarna har sin verksamhet så organiserad, att den får en omfattande erfarenhet, såväl praktisk som teoretisk. Synen på ärendena blir eljest — framhåller förbundet — alltför begränsad. Förbundet påtalar, att utredningen förutsatt att juridisk personal endast erfordras för civilrättsliga och andra ärenden av närmast advokatnatur. Enligt förbundets uppfattning innefattar emellertid en jurists arbetsområde bl. a. betydelsefulla administrativa problem, för vilkas lösande juridisk utbildning erfordras. Sådan utbildning tarvas enligt förbundet icke endast för den rättsliga handläggningen av ärendena av civil karaktär, vilket utredningen syntes utgå ifrån. Förbundet anser, att utredningen i utomordentligt hög grad underskattat den juridiska utbildningens värde för det administrativa och förvaltningsrättsliga området. Härom och beträffande civilförvaltningstjänstens organiserande inom de materielförvaltande verken anför förbundet vidare i huvudsak följande.

En närmare granskning av den av utredningen anförda motiveringen för ett sönderdelande av civilbyråerna ger vid handen, att utredningen urskilt fyra ärendegrupper och därav dragit den slutsatsen, att desamma icke har något gemensamt. Denna slutsats hade utredningen icke dragit, när det gällt tillskapandet av en administrativ byrå hos fortifikationsförvaltningen. Utredningen har rekommenderat, att man skulle följa vad som är brukligt inom privata företagsledningar. Utredningen har emellertid härvid icke följt utvecklingen inom det privata näringslivet. De privata företagen har nämligen numera i vad det gäller de större industriföretagen vanligen en jurist eller flera sådana, vilka som direktionsskriverare eller direktörsassistenter handlägger ett flertal ärenden av skiftande juridisk karaktär, såväl ekonomiska som personalfrågor. Ofta är juristen personalchef. I detta avseende närmar sig sålunda de större industriföretagen den organisation, som finns inom statsförvaltningen med en civilbyrå eller administrativ byrå, vilken handlägger administrativa, juridiska och personalärenden.

I verk med så övervägande militär och teknisk personal som försvarsgrensförvaltningarna är det av stor vikt, att de juridiska och administrativa synpunkterna kan hävdas på ett effektivt sätt. Detta kan ske endast om den juridiskt-administrativa sakkunskapen har en stark ställning i organisationen. Dylik erhålls endast genom byråchefskap och genom att den högste företrädaren för juridiskt-administrativ sakkunskap därjämte är ledamot i försvarsgrensförvaltningen. Att degradera den juridiska personalen till biträden utan reellt inflytande torde för staten bli avsevärt dyrare än de eventuella merkostnaderna vid en organisation med lämpligt företrädd juridiskt-administrativ sakkunskap. Även personal- och kameralärenden, vilka fordrar ett omfattande administrativt och även juridiskt kunnande, samt budgetärenden är av den natur, att de bör vara samlade under en civilbyrå, särskilt med hänsyn till sammansättningen av försvarsgrensförvaltningarnas ledning i övrigt samt behovet av att ha någon som med inflytande kan tillvarata kontinuiteten i arbetet. Ur arbetssyn-

punkt syns det även i övrigt vara av värde, att arbetsuppgifter, vilka till sin natur hör samman, samlas på en byrå och under enhetlig ledning.

Departementschefen.

Jag delar förvaltningsutredningens uppfattning, att den koncentration av väsentliga delar utav civilförvaltningstjänsten till ett gemensamt ämbetsverk, försvarets civilförvaltning, som ägde rum genom 1943 års förvaltningsbeslut, visat sig befrämja enhetlighet och effektivitet i förvaltningsarbetet. Det motstånd, som denna åtgärd från början rönt på vissa håll, torde alltmera ha avtagit med åren. Det torde också ligga i öppen dag att civilförvaltningens arbetsuppgifter, som hänför sig till bl. a. avlönings-, kassa-, räkenskaps- och revisionsväsendet, förutsätter ett enhetligt bedömande och i mycket stor utsträckning kräver enhetlig reglering för försvaret i dess helhet. Handhavandet av dessa uppgifter måste bli lidande på att splittras på flera händer. Motsvarande gäller de arbetsuppgifter som åvilar civilförvaltningens advokatfiskalskontor.

Förvaltningsutredningen har nu förordat, att den inslagna vägen konsekvent följs och att till civilförvaltningen koncentreras ytterligare ärendegrupper. Utredningen avser härvid skaderegleringsärenden, d. v. s. ärenden om mot kronan framställda utomobligatoriska skadeståndskrav, nådeärenden, rättegångsärenden samt bevaknings- och indrivningsärenden. Vidare förutsätter förvaltningsutredningen, att viss medelsbokföring överförs till försvarets civilförvaltning. Som framgår av redogörelsen för remissyttrandena i denna del, har dessa förslag föranlett invändningar från armé- och marinledningarna samt från fortifikationsförvaltningen, Sveriges juristförbund och en ledamot av flygförvaltningen. Å andra sidan har försvarets civilförvaltning, justitiekanslern, statens organisationsnämnd och statens sakrevision uttalat sig till förmån för utredningens förslag.

För egen del finner jag den av utredningen hävdade meningen, att till de materielförvaltande verken icke bör förläggas annan verksamhet inom förevarande område än som oundgängligen erfordras för att dessa verk skall kunna utan besvärande omgång fylla sina uppgifter, vara principiellt riktig. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vikten av att eliminera dubbelarbete inom förvaltningsorganisationen ansluter jag mig i stort sett till utredningens uppfattning rörande vilka göromål inom civilförvaltningstjänsten som bör flyttas över till försvarets civilförvaltning från de materielförvaltande verken.

Mot förvaltningsutredningens förslag i denna del har såsom nämnts invändningar rests. Jag vill för min del understryka, att jag icke kan finna den hittillsvarande ordningen, enligt vilken vissa grupper av ärenden gemensamt handläggs av försvarets civilförvaltning och av vederbörande materielförvaltande verk på dess civilbyrå, rationell. En ändring härutinnan i enlighet med förvaltningsutredningens förslag utgör därför enligt min mening ett nödvän-

digst led i en förvaltningsreform, som syftar till ökad effektivitet inom försvarsförvaltningen. Därmed bortser jag icke från den av arméförvaltningen hävdade uppfattningen att de materielförvaltande verken har ett stort intresse av trafikskadeärenden och övriga utomobligatoriska skadestandsärenden. Dessa ärenden ger värdefulla upplysningar angående materielens handhavande och funktionsduglighet samt impulser till förbättrade säkerhetsbestämmelser m. m. Dessa intressen bör emellertid utan svårighet kunna tillgodoses genom att ifrågavarande ärenden i erforderlig utsträckning delges vederbörande förvaltning. Härvidlag är det dock icke civilförvaltningstjänstens företrädare utan de tekniskt och militärt betonade fackorganen som har intresse av att ta del av ärendena i fråga. För såväl försvarsgrensförvaltningarna som försvarsgrenscheferna är det av värde att försvarets skaderegleringsärenden bearbetas statistiskt och att översikter uppgörs över dem. Jag förutsätter, att sådana översikter efter den nya organisationens ikraftträdande skall komma till stånd genom civilförvaltningens försorg.

Jag kan icke dela arméförvaltningens uppfattning att principiella synpunkter kräver, att nådeärenden avgörs av vederbörande centrala anslagsförvaltande verk. Kungl. Maj:ts beslut i dylika ärenden kommer givetvis att liksom hittills delges respektive verk.

Marinförvaltningens farhågor för att här föreslagna ordning skulle medföra att de materielförvaltande verkens juridiska personal isoleras från det praktiska rättslivet finner jag överdrivna. Denna synpunkt kan i allt fall enligt min mening icke åberopas mot en ordning, som i och för sig framstår som rationell och arbetsbesparande.

Principen om rättegångsärendenas koncentrerings till försvarets civilförvaltning kan måhända ge upphov till vissa vanskliga gränsdragningar. Jag syftar härvid på förrättningar av delvis processuell natur, såsom synförrättningar m. m. Beträffande dylika förrättningar kan omständigheterna vara sådana att det ställer sig mest ändamålsenligt att vederbörande förvaltning representeras av egna tjänstemän. Jag förutsätter att dessa spörsmål skall kunna lösas genom samarbete mellan förvaltningarna och icke påkallar någon särskild uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida.

Till den av arméförvaltningen berörda frågan om lägerkasseärendenas handläggning återkommer jag vid behandlingen av försvarets civilförvaltnings inre organisation.

Sedan förvaltningsutredningens betänkande avgavs, har försvarets civilförvaltning med anlitande av sin hålkortsanläggning övertagit vissa bokföringsuppgifter från bl. a. flygförvaltningen. Härvid har emellertid delvis andra linjer följts än de av utredningen skisserade. Jag utgår från att utvecklingen inom detta område bäst främjas genom överenskommelser mellan berörda förvaltningar. Jag vill här endast understryka vikten av att försvarets civilförvaltning så långt möjligt på det redovisningstekniska om-

rådet strävar efter att fungera som ett serviceorgan åt de materielförvaltande verken. I detta sammanhang må erinras om den inom försvarsdepartementet pågående utredningen om utnyttjandet av hålkortsanläggningar inom försvaret.

Jag är nu icke beredd att ta ställning till frågan om bibehållande av de till försvarets civilförvaltning i kassahänseende anslutna förvaltningarnas s. k. förskottskassor och föreslår därför icke i detta sammanhang att de indras.

Jag delar i huvudsak förvaltningsutredningens uppfattning om civilförvaltningstjänstens uppgifter inom de materielförvaltande ämbetsverken. Beträffande dess organisation intar jag däremot en från utredningen i princip avvikande ståndpunkt. Jag anser nämligen i likhet med ett flertal remissmyndigheter att vissa fördelar bör vara förenade med att civilförvaltningstjänstens olika grenar icke delas upp på stabsorgan utan inom respektive ämbetsverk sammanförs till en byrå, som lämpligen bör benämnas administrativ byrå. Jag förordar därför att administrativa byråer inrättas i armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen och marinförvaltningen. På grund av särskilda omständigheter kommer dock arméintendenturförvaltningens administrativa byrå enligt de organisationsförslag, som läggs fram i annat sammanhang, att få mera begränsade arbetsuppgifter än de två övriga.

Flygförvaltningen, som under flera år prövat ett system med stabsorgan i huvudsaklig överensstämmelse med förvaltningsutredningens förslag, önskar bibehålla denna organisationsform, enligt vilken civilförvaltningstjänsten är uppdelad på centralplanering, centralexpedition och den nuvarande civilbyrå. Förvaltningsutredningens förslag upptar dock ingen civilbyrå utan en juridisk sektion. Då erfarenheterna av denna organisation sägs vara goda och flygförvaltningen uttryckt bestämda önskemål att få behålla den, föreligger utan tvivel visst fog för att låta ämbetsverket bibehålla den redan tillämpade organisationen. Jag anser emellertid, att även inom flygförvaltningen bör finnas en byrå för civilförvaltningsuppgifter. Även beträffande detta verk gör sig nämligen gällande en synpunkt, som jag tillmäter stor betydelse, nämligen att det av flera skäl framstår såsom önskvärt, att den främste företrädaren för det administrativa arbetet inom de materielförvaltande ämbetsverken erhåller ställning som byråchef och ledamot. Jag anser därför att övervägande skäl talar för att en administrativ byrå ingår även i flygförvaltningen. Enligt vad jag i annat sammanhang närmare utvecklar, avser jag för denna byrå något mera begränsade uppgifter än för armétyg- och marinförvaltningarnas motsvarande organ.

De administrativa byråerna bör omhänderta juridiska uppgifter och allmänna kansliuppgifter, personal- och avlöningsfrågor, kamerala göromål samt dessutom även innehålla en arbetsgrupp med särskild förtrogenhet med kontorsorganisatoriska frågor. I detta hänseende hänvisar jag till

vad jag anfört under kap. I om nödvändigheten av ett fortgående rationaliseringsarbete inom förvaltningarna.

Beträffande förvaltningarnas juridiska organ önskar jag framhålla följande.

Vissa klart avgränsade juridiskt-administrativa uppgifter kan, såsom framgår av förvaltningsutredningens betänkande, urskiljas. Exempel utgör utarbetande av föreskrifter av olika slag samt granskning av förslag till författningar m. m. I detta sammanhang må även nämnas de s. k. avskrivningsärendena, vilka såsom förvaltningsutredningen föreslagit bör kvarbli hos de materielförvaltande verken. Utöver dessa uppgifter bör den juridiska sakkunskapen inom förvaltningarna i huvudsak tas i anspråk för rådgivande verksamhet av olika slag. Denna rådgivning bör koncentreras till sådana frågor som sammanhänger med verkens huvuduppgift, nämligen krigsmaterielförvaltningen. Sålunda bör i anskaffningsfrågor såväl sakorgan som inköpsorgan stå i kontakt med den juridiska personalen. Den förut berörda koncentrationen av vissa ärendegrupper till försvarets civilförvaltning måste förutsättas bli till bättnad för här ifrågasatt verksamhet. Någon utplacering av juridiska experter på förvaltningarnas fackavdelningar bör icke vidare komma i fråga.

I likhet med förvaltningsutredningen finner jag det mest ändamålsenligt, att på förvaltningarna ankommande kollektivavtalsfrågor koncentreras till vissa fackorgan inom förvaltningarna. Dessa organ förutsätts skola för den samordning i avtalstekniska frågor, som kan erfordras, repliera på statens avtalsnämnd och försvarets avtalsdelegation.

På grund av särskilda förhållanden kommer jag i annat sammanhang att föreslå, att kollektivavtalsfrågorna inom arméintendenturförvaltningen hänförs till den administrativa byrån.

Vid behandlingen av försvarets civilförvaltnings inre organisation tar jag till närmare behandling upp de delar av civilförvaltningstjänsten, som avses skola hänföras till nämnda ämbetsverk.

D. Försvarets förvaltningsdirektion och vissa samordningsåtgärder.

1. Inledning.

I den promemoria angående de allmänna riktlinjerna för det fortsatta propositionsarbetet på en förvaltningsreform, som var fogad till min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. förutsattes, att försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation skulle utgå ur organisationen och att en försvarets förvaltningsdirektion skulle inrättas. Vissa allmänna riktlinjer drogs i samband därmed upp för dess arbetsuppgifter.

Förvaltningsdirektionen skulle på ett högt plan utgöra ett samordnande och i viss utsträckning övervakande organ för försvarsförvaltningen, främst i vad avsåg krigsmaterielförvaltningen. Inrättandet av direktionen

förutsattes ej skola innebära ändring i försvarsförvaltningarnas ställning såsom centrala ämbetsverk under Kungl. Maj:t. Förvaltningsdirektionen skulle ha att avgöra principiella frågor om huvudförvaltningsprincipen, utöva överinseende över samarbetsdelegationerna, verka för samordning och utveckling av krigsmaterielanskaffningen samt ägna uppmärksamhet åt krigsindustriplaneringsfrågor samt åt att anskaffningsverksamheten ordnades rationellt under hänsynstagande till olika krav av bl. a. militär, teknisk och ekonomisk art.

Direktionen tänktes preliminärt skola vara sammansatt på följande sätt.

Överbefälhavaren skulle äga rätt att, när han så önskade, inträda som ordförande. Eljest skulle särskild ordförande utses.

Ledamöter skulle vara souscheferna för armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen.

Försvarsgrenschef skulle ha rätt att inträda, i vilket fall vederbörande souschef(er) skulle få deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Två eller tre av Kungl. Maj:t utsedda representanter för näringslivet av erkänd erfarenhet och skicklighet förutsattes skola permanent ingå i förvaltningsdirektionen.

Vid behandling av fråga, som berörde försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen eller försvarets sjukvårdsstyrelse, skulle vederbörande verkschef adjungeras som ledamot.

Vid behandling av krigsindustriplaneringsfrågor skulle chefen för riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap inträda som ledamot.

Chefen för försvarsstaben och statssekreteraren i försvarsdepartementet skulle äga närvara vid sammanträdena och delta i överläggningarna.

Överbefälhavaren och förvaltningsdirektionen förutsattes komma att få tillgång till ett *kansli*, som tänktes kunna betjäna jämväl försvarets standardiseringsdelegation och vissa av de mera betydelsefulla samarbetsdelegationerna. Ifrågavarande kansli skulle omfatta endast få personer. Vid tillfällig ansvällning av arbetet borde förstärkning kunna erhållas från förvaltningarna. Goda möjligheter skulle beredas direktionen att anlita experter.

Det framhölls slutligen i promemorian, att den närmare utformningen av förvaltningsdirektionens uppgifter, arbetssätt och beslutanderätt fordrade ytterligare överväganden.

2. Överbefälhavarens förslag den 7 januari 1954 m. m.

I min skrivelse den 30 oktober 1953 uppdrogs åt överbefälhavaren att inkomma med förslag angående organisation och personalbehov för förvaltningsdirektionens kansli ävensom att i samråd med vissa angivna myndigheter förbereda en effektiv krigsindustriplanering inom den nya organisationens ram.

I anslutning till nämnda uppdrag har överbefälhavaren i skrivelse den 7 januari 1954 framlagt vissa förslag rörande såväl förvaltningsdirektionens organisation, arbetsområde m. m. som vissa andra samordningsfrågor inom den centrala försvarsförvaltningen.

a. Försvarets förvaltningsdirektion.

I fråga om förvaltningsdirektionens sammansättning ansluter sig överbefälhavarens förslag i väsentliga delar till promemorian, dock att överbefälhavaren icke förutsätts skola ingå i direktionen eller kunna utöva ordförandeskapet i densamma. I syfte att säkerställa överbefälhavarens inflytande föreslås i stället att det skall ankomma på överbefälhavaren att vid behov uppta samordningsfrågor, liksom andra frågor inom direktionens verksamhetsområde, till överläggning i militärledningen, i vilket fall direktionens medlemmar kallas till militärledningssammanträde. Förslag om att fråga av angiven art skall tas upp i militärledningen bör enligt överbefälhavarens mening kunna avges såväl av direktionen som av vederbörande förvaltningsmyndigheter liksom även av försvarsgrenschef och av chefen för försvarsstaben.

Förvaltningsdirektionens uppgifter anges i överbefälhavarens förslag skola vara att avgöra principiella frågor om huvudförvaltningsprincipens tillämpning, att överlägga om frågor av central betydelse för försvarets förvaltning och att verka för närmare samordning av förvaltningsmyndigheternas verksamhet samt att utöva överinseende över samarbetsdelegationerna. Om enighet icke uppnås i direktionen rörande fråga om huvudförvaltningsprincipens tillämpning, bör enligt förslaget direktiv inhämtas från överbefälhavaren. Det framhålls, att denna direktivrätt innebär en utvidgning av överbefälhavarens nuvarande direktivrätt i fråga om förvaltningsmyndigheternas krigsförberedelsearbete. Härav betingade ändringar föreslås i förvaltningarnas instruktioner. I överensstämmelse med vad som gäller beträffande av överbefälhavaren meddelade direktiv angående krigsförberedelsearbetet föreslås att, om någon myndighet icke finner sig kunna följa direktiven i fråga om huvudförvaltningsprincipens tillämpning, myndigheten skall ha att anmäla detta till överbefälhavaren, som i dylikt fall, om enighet ej kan uppnås, skall hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t.

Till överbefälhavarens ifrågavarande skrivelse är fogat ett utkast till instruktion för förvaltningsdirektionen. Enligt utkastet skall direktionens uppgifter omfatta, utöver vad som framgår av vad som sagts i det föregående, att behandla samordningsfrågor överhuvudtaget ävensom övriga ärenden angående effektivisering av försvarets krigsindustriplanering och krigsmaterielanskaffning i övrigt samt att i samband härmed vidta åtgärder för att åstadkomma en gynnsam lokalisering av krigsindustrin och ett effektivt utnyttjande av landets resurser. Direktionen förutsätts vidare skola vara ett organ för ömsesidig orientering om pågående och avsedd

verksamhet. Instruktionsutkastet innehåller en bestämmelse om skyldighet för direktionsmedlemmarna att hålla direktionen underrättad om förestående anskaffningar av större vikt, som planläggs av vederbörande förvaltning, liksom om andra ärenden av betydelse. De skall vidare ha att tillse att frågor, som rör samordning, underställs direktionen.

I anslutning till det sålunda framlagda förslaget hävdar överbefälhavaren, att man genom att inrätta försvarets förvaltningsdirektion och genom att mera regelmässigt till överläggning i militärledningen ta upp även vissa samordningsfrågor, som berör direktionens verksamhetsområde, vidgar möjligheterna för en ökad samordning av operativ och förvaltningsmässiga frågor till gagn för krigsberedskap och effektivitet.

Överbefälhavaren föreslår, att ett gemensamt sekretariat för överbefälhavaren och förvaltningsdirektionen inrättas för beredning av ärenden, som berör förvaltningsdirektionens verksamhetsområde. Sekretariatet förutsätts stå under ledning av en överdirektör eller byråchef, som alternativt bör kunna vara militär, civilmilitär eller civil. Denne bör vara sekreterare i förvaltningsdirektionen samt i militärledningen vid sådana sammanträden, då frågor som tillhör förvaltningsdirektionens verksamhetsområde där upptas till behandling. Överbefälhavaren uttalar som sin mening, att de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i förvaltningsdirektionen även bör vara rådgivande experter åt överbefälhavaren och de centrala förvaltningsmyndigheterna i industriella frågor och problem, som sammanhänger med krigsmaterielanskaffningen.

b. Samarbetsdelegationer.

Överbefälhavaren biträder tanken på att nuvarande tekniska delegationer ersätts av samarbetsdelegationer. Dylika bör enligt överbefälhavarens uppfattning inrättas efter förvaltningsdirektionens bestämmande, dels för frågor som gäller viss materiel eller vissa materielgrupper, dels för frågor av allmän natur, t. ex. krigsindustriplanering. Samarbetsdelegationernas allmänna uppgifter bör enligt förslaget vara att främja samverkan och enhetlighet förvaltningsmyndigheterna emellan. Ordförande och sekreterare bör i regel utses inom den förvaltningsmyndighet, som har den mest omfattande verksamheten inom det område, som samarbetsdelegationen avser. Överbefälhavaren förutsätter, att heltidsanställd personal kan komma att erfordras för vissa samarbetsdelegationers verksamhet.

I bilaga till skrivelsen utvecklas vissa synpunkter på samarbetsdelegationernas verksamhet. Delegationernas allmänna uppgift anses böra bestå i

att vara organ för ömsesidig orientering om pågående och avsedd verksamhet,

att föreslå att likartade arbetsuppgifter fördelas mellan berörda centrala

förvaltningar så, att dubbelarbete undviks och en rationell arbetsrutin skapas,

att eftersträva att enhetlighet åvägbringas mellan de centrala förvaltningsmyndigheterna i fråga om materiel, materielbeskrivningar m. m. samt bestämmelser för materielens underhåll, redovisning och förvaltning i övrigt,

att verka för att enhetliga grunder tillämpas beträffande materielanskaffningens olika stadier,

att i övrigt verka för att alla möjligheter till besparingar och rationaliseringar inom respektive område tillvaratas under hänsynstagande till olika krav av militär, teknisk och ekonomisk art,

att verka för samordning av resor till utlandet i kommersiellt eller studiesyfte samt

att hålla övriga samarbetsdelegationer orienterade om frågor, som berör dessa.

Överbefälhavaren förordar, att redan från den nya organisationens början samarbetsdelegationer inrättas för

standardisering och klassificering,

mätdon och kontrollmetodik samt kontrollbestämmelser,

inköpsfrågor och leveransbestämmelser samt

krigsindustriplanering.

Dessutom förutsätter överbefälhavaren, att nuvarande tekniska delegationen bibehålls i form av samarbetsdelegationer.

I samarbetsdelegation bör enligt förslaget ingå, dels representanter för vederbörande förvaltningsmyndigheter inom försvaret, dels i förekommande fall representanter för andra berörda myndigheter, varjämte särskilda experter av förvaltningsdirektionen anses böra kunna ställas till förfogande.

Samarbetsdelegation bör inom sig utse ordförande, vilken i regel bör tillhöra den förvaltningsmyndighet, som har den mest omfattande verksamheten inom berört område. Sekreterare bör utses inom den förvaltningsmyndighet, som ordföranden tillhör, dock att sekreterare till samarbetsdelegation för krigsindustriplanering utgår ur särskild personal. För vissa samarbetsdelegationer räknas med att heltidsanställd personal skall ingå i den försvarsgrensförvaltning, som förvaltningsdirektionen bestämmer.

Samarbetsdelegationernas verksamhet bör övervakas och samordnas av förvaltningsdirektionen, som enligt förslaget skall ha direktivrätt i förhållande till delegationerna. Delegationerna skall genom sina representanter lämna respektive myndigheter förslag till de åtgärder, som anses påkallade. Delegation bör även äga befogenhet att föreslå vederbörande myndigheter att viss fråga tas upp till behandling inom förvaltningsdirektionen. Slut-

ligen anses samarbetsdelegation böra hålla överbefälhavaren och förvaltningsdirektionen kontinuerligt informerade om sin verksamhet genom att insända sammanträdesprotokoll och verkställda utredningar till förvaltningsdirektionens sekreterare.

Överbefälhavaren finner det lämpligt att Kungl. Maj:t utfärdar särskilda bestämmelser angående samverkan mellan de centrala förvaltningsmyndigheterna samt grunderna för huvudförvaltningsprincipens tillämpning m. m.

c. Vissa frågor om krigsindustriplanering.

Överbefälhavaren tar vidare upp vissa frågor om krigsindustriplanering till behandling och anför därom bland annat följande.

En väl genomförd krigsindustriplanering är av vital betydelse såväl ur krigsberedskapssynpunkt som med hänsyn till uthålligheten i krig. För att planeringen skall få full effekt krävs, dels samordning av de krigsindustriplanläggande myndigheternas verksamhet, dels nära samarbete dessa myndigheter emellan. Frågor av denna art tillhör militärledningens och förvaltningsdirektionens verksamhetsområde. Genom den tilltänkta förvaltningsorganisationen kommer dessa frågor att väsentligt tillta i omfattning, varjämte ett utökat samarbete kommer att krävas med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. En rationalisering och effektivisering av verksamheten är även påkallad. Främst för att tillgodose behovet av samordning och samverkan de olika myndigheterna emellan bör ytterligare personal tillkomma i organisationen.

De direktiv, som det åligger överbefälhavaren att utfärda rörande krigsindustriplaneringen, samt de åtgärder i övrigt, som i anslutning härtill bör vidtas för att rationalisera verksamheten, sammanhänger nära med det operativa krigsförberedelsearbetet liksom med operationernas genomförande. Det ankommer vidare på överbefälhavaren enligt gällande instruktion att avgöra prioritetsfrågor, som bl. a. uppstår vid fördelning av tillgänglig industrikapacitet. Den personal, som erfordras för att i ovan nämnda hänseende biträda överbefälhavaren, måste emellertid nära samarbeta med chefen för tidigare omnämnt sekretariat, särskilt vid förberedandet av frågor berörande förvaltningsverksamheten, vilka skall upptas på militärledningssammanträde. Med hänsyn härtill bör personalen i fråga ställas till överbefälhavarens förfogande men redovisas i anslutning till detta sekretariat. Personalens arbetsuppgifter och tjänstgöringsförhållanden torde närmare böra regleras av överbefälhavaren. Ur denna personal bör jämväl sekreterare utgå till ovan angiven samarbetsdelegation för krigsindustriplanering, varigenom även i detta led en fast anknytning sker mellan den operativa och förvaltningsmässiga verksamheten på det krigsindustriella området.

Tillkomsten av denna personal liksom inrättandet av en *samarbetsdelegation för krigsindustriplanering* utgör ett första led i de åtgärder, som bör vidtas för att förbereda en effektiv krigsindustriplanläggning. Redogörelse för övriga åtgärder på krigsindustriplaneringens område ävensom

i förekommande fall förslag till de bestämmelser, som må utfärdas av Kungl. Maj:t, kommer i sinom tid att lämnas.

d. Personalfrågor.

För det för förvaltningsdirektionen och överbefälhavaren gemensamma sekretariatet föreslås, såsom tidigare berörts, en överdirektör eller byråchef som chef. De arbetsuppgifter, som skall åligga denne i egenskap av, dels biträde åt överbefälhavaren, dels biträde åt förvaltningsdirektionen anses vara av den art, att de ställer stora krav på befattningshavarens förmåga till samarbete, hans administrativa och förvaltningsmässiga sakkunskap samt hans kännedom om militära, tekniska, ekonomiska och industriella förhållanden. Överbefälhavaren betonar, att arbetsuppgifterna är mångskiftande och ofta kommer att kräva stor grannlagenhet, varför det är av väsentlig betydelse att handlingsfrihet föreligger att tillsätta lämplig person. Befattningen bör kunna besättas med lämplig militär, civilmilitär eller civil person.

Sekretariatet anses i övrigt böra bestå av ett kanslibiträde.

Den personal, som bedöms erforderlig för krigsindustriplanering, anses böra ställas till överbefälhavarens förfogande med hänsyn till det nära sammanhanget mellan, å ena sidan, den operativa planläggningen och operationernas genomförande samt, å andra sidan, krigsindustriplanläggningen och verksamheten vid krigsindustrin. Personalens arbetsuppgifter och tjänstgöringsförhållanden förutsätts skola regleras av överbefälhavaren. Överbefälhavaren framhåller, att för närvarande endast en i försvarsstabens kvartermästaravdelning ingående kapten ur fälttygkåren vid sidan av andra omfattande arbetsuppgifter kan ägna sig åt handläggning av krigsindustrifrågor. För att leda verksamheten bör enligt överbefälhavaren avses en officer med högre militärteknisk utbildning eller motsvarande civilmilitär befattningshavare med ingående sakkunskap i fråga om den viktigaste krigsmaterielens konstruktion och tillverkning och med erforderlig kännedom om den operativa underhållsplanläggningen. Härutöver bedöms en kapten med teknisk utbildning eller motsvarande civilmilitär befattningshavare erforderlig.

Överbefälhavaren framhåller, att tillverkning av krut och sprängämnen utgör ett av de områden, som bereder och genom den tekniska utvecklingen även i fortsättningen kommer att bereda de militära myndigheterna jämförelsevis stora svårigheter. Tillverkningskapaciteten inom detta område är helt avgörande för produktionsomfånget beträffande ammunition och inverkar därför väsentligt på krigsberedskap och krigsuthållighet. Särskild sakkunskap bör därför enligt överbefälhavarens uppfattning finnas företräd på sprängämnesområdet för att biträda med beredning av hit hörande frågor och i samråd med förvaltningsmyndigheterna verka för

att befintlig kapacitet utbyggs till en med hänsyn till bland annat ersättningstjänsten betryggande omfattning.

Överbefälhavaren understryker behovet av att ytterligare statistisk och ekonomisk expertis ställs till hans förfogande bland annat för att bedöma och sammanställa försvarskostnadernas utveckling på längre sikt samt för att förbereda frågor, som av överbefälhavaren kan komma att tas upp inom militärledningen. Här syftas på spörsmål rörande krigsmaktens äskanden och medelsbehov och den avvägning mellan försvarsgrenarna, som överbefälhavaren har att göra.

För biträde med handläggning av nämnda ekonomiska frågor föreslås att en förste byråsekreterarebefattning inrättas. Innehavaren anses böra inneha högre utbildning, främst i nationalekonomi och statistik. Arbetsuppgifterna anges skola i första hand vara att biträda med beräkningar angående försvarskostnadernas utveckling på längre sikt, statistiska sammanställningar rörande försvarsanslagen samt jämförande studier av försvarskostnaderna i utlandet.

e. Försvarsgrenschefernas och försvarsgrensförvaltningarnas skrivelse till överbefälhavaren.

Vid utarbetandet av överbefälhavarens förslag har samråd ägt rum med såväl försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna som försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarets forskningsanstalt. Till överbefälhavarens skrivelse är fogad en gemensam skrivelse till överbefälhavaren från försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna, i vilken dessa till väsentliga delar tar avstånd från de allmänna riktlinjerna i min förut berörda promemoria men ej heller i alla delar kan ansluta sig till överbefälhavarens förslag.

I sistnämnda avseende erinras till en början i skrivelsen om att försvarsgrensförvaltningarna vid överläggningar med representanter för försvarsstaben framfört den uppfattningen, att överbefälhavaren icke bör ingå i direktionen. Detta anses oförenligt med överbefälhavarens ställning och det framhålls att det är lika oriktigt att stabsorgan deltar i det rent förvaltningsmässiga arbetet som om förvaltningsorganen skulle ha medbestämmanderätt i det operativa arbetet. I skrivelsen anføres vidare bland annat följande.

Souschefernas m. fl. erinringar berörde jämväl försvarsgrenschefernas samt statssekreterarens ställning i direktionen ävensom frågan om direktionens sekretariat. Inom försvarsstaben har därefter utarbetats nytt utkast till Kungl. Maj:ts instruktion för förvaltningsdirektionen. Det är över sistnämnda utkast myndigheterna nu har att yttra sig.

Försvarsstaben har i nu förevarande förslag i viss utsträckning beaktat förvaltningsmyndigheternas erinringar, men på den viktigaste punkten innehåller förslaget alltså den enligt myndigheternas uppfattning oregel-

mässiga ordningen, att överbefälhavaren tilläggs befogenheter såsom förvaltningsmyndighet, främst då det gäller att avgöra frågor om huvudförvaltningsprincipens tillämpning. Instruktionen stadgar sålunda att, därest enighet i fråga om huvudförvaltningsprincipens tillämpning icke föreligger, överbefälhavarens direktiv skall inhämtas. Därjämte skall det tillkomma överbefälhavaren att i militärledningen uppta samordningsfrågor i förvaltningsärenden. Vidare skall förvaltningsdirektionen och överbefälhavaren ha ett sekretariat, i administrativt hänseende anknutet till försvarsstaben.

Överbefälhavarens ställning i förhållande till de centrala förvaltningsmyndigheterna är reglerad genom 1942 års försvarsbeslut samt genom 1943 års beslut rörande organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. Vid det förarbete, som föregick nämnda beslut, framgick den principen att för en klar ansvarsfördelning mellan den högsta militära ledningen och försvarsgrensförvaltningarna erfordras en klar avgränsning av överbefälhavarens åligganden i förhållande till förvaltningen. Denna princip är genomgående i gällande instruktioner för överbefälhavaren, för militärledningen samt för försvarsgrensförvaltningarna.

I syfte att styrka riktigheten av denna uppfattning återopas dels uttalande av 1941 års militära förvaltningsutredning, dels ock uttalande av föredragande departementschefen i 1943 års förvaltningsproposition (nr 180). Sistnämnda uttalande är av följande lydelse.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen har överbefälhavaren ansett, att ett skiljande mellan kommando- och förvaltningsmyndighet i näst högsta instans icke är förenligt med en fullt rationell ledning av försvaret. Enligt hans mening bör frågan om en enhetlig ledning av försvarsförvaltningen undersökas. För min del uttalade jag mig redan vid framläggande av propositionen 1942: 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter för en begränsning av överbefälhavarens åligganden i syfte att bevara hans tid och förmåga åt de stora frågornas bemästrande samt för en effektiv avlastning av överbefälhavaren från allt detaljarbete. I denna anda har också gällande instruktion för överbefälhavaren utformats. Enligt denna instruktion utövar överbefälhavaren under Kungl. Maj:t den militära ledningen av och uppsikten över krigsmakten. Han är, i vad på honom ankommer, Kungl. Maj:t ansvarig för att krigsmakten äger högsta krigsduglighet och tjänstbarhet i övrigt samt att militära operationer planläggs och leds i enlighet med de riktlinjer, som må anges av Kungl. Maj:t. Att härutöver betunga överbefälhavaren jämväl med ansvaret för handhavande i tekniskt och ekonomiskt hänseende av försvarsväsendets angelägenheter bör enligt min mening icke ifrågakomma. Om så skedde, skulle syftet med de nyligen vidtagna förändringarna i överbefälhavarens ställning lätt nog kunna åtminstone i viss mån förfelas och risk uppkomma, att hans väsentliga uppgifter, de militära, måste eftersättas. I likhet med både 1940 och 1941 års utredningar anser jag därför, att överbefälhavaren icke bör vara ett mellanled mellan Kungl. Maj:t och de centrala ämbetsverken inom den militära förvaltningen. — — —

I fråga om överbefälhavarens inflytande på de för försvarsväsendet gemensamma förvaltningsorganen finner jag i likhet med 1941 års förvalt-

ningsutredning, att det bör åligga ifrågavarande myndigheter att vid fullgörandet av krigsförberedelsearbetet följa de direktiv, som överbefälhavaren finner erforderligt att meddela. Med hänsyn till önskvärdheten av att civilförvaltningen intar en i förhållande till de militära myndigheterna såvitt möjligt självständig ställning, torde överbefälhavarens direktivrätt i förhållande till nämnda ämbetsverk lämpligen icke böra omfatta annat än grunderna för civilförvaltningens eget krigsförberedelsearbete.

I skrivelsen görs gällande, att överbefälhavarens utkast till instruktion för förvaltningsdirektionen strider mot den konstitutionella uppbyggnaden av och arbetsfördelningen inom försvaret. Det framhålls, att förvaltningskunskapen inom högkvarteret finns hos centralförvaltningen och att i överbefälhavarens direktivrätt icke får inläggas någon mera vidsträckt befogenhet i avseende å rena förvaltningsuppgifter. Om förvaltningsdirektionen icke kan enas i frågor om huvudförvaltningsprincipens tillämpning, måste övermyndigheten vara Kungl. Maj:t. Endast förvaltningsmyndigheterna själva eller Kungl. Maj:t bör kunna döma om vilken förvaltning, som bör åläggas huvudförvaltningsuppdrag eller om sådant uppdrag överhuvudtaget bör åläggas. Om förvaltningschef anser, att den egna förvaltningsmyndigheten t. ex. icke disponerar resurser för att kunna ta på sig ansvaret i tekniskt och ekonomiskt hänseende, då det gäller att fungera som huvudförvaltningsmyndighet, kan överbefälhavaren icke anses ha kompetens att bättre än förvaltningsmyndigheten bedöma dylika möjligheter. Endast Kungl. Maj:t bör enligt myndigheternas mening i sådant fall äga befogenhet att dirigera samarbetsformerna, i vilken verksamhet ingår att bedöma behovet av förvaltningspersonal m. m.

Skrivelsen innehåller vidare en gensaga mot att förvaltningsfrågor skall kunna tas upp till behandling i militärledningen. Genom en dylik ordning anses förvaltningsdirektionen komma i direkt underordnad ställning till militärledningen, dit direktionens medlemmar enligt överbefälhavarens förslag skall kunna kallas. Försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna finner det befogat, att militärledningen har rätt att erhålla upplysningar från förvaltningsdirektionen, och framhåller, att direktionen i detta hänseende bör inta samma ställning till överbefälhavaren, som de centrala förvaltningsmyndigheterna nu gör.

Myndigheterna framhåller slutligen, att de icke kan ansluta sig till den ordningen att förvaltningsdirektionens sekretariat i administrativt hänseende anknyts till försvarsstaben. Denna ordning anses ägnad att äventyra en klar ordning i fråga om handläggning av förvaltningsärenden. Myndigheterna uttalar den uppfattningen, att särskilt sekretariat icke erfordras utan att hithörande arbetsuppgifter kan ombesörjas av personal ur förvaltningarna.

f. Överbefälhavarens bemötande av försvarsgrenschefernas och försvarsgrensförvaltningarnas erinringar.

Överbefälhavaren bemöter de invändningar, som sålunda framställts av försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna.

I fråga om överbefälhavarens direktivrätt beträffande huvudförvaltningsprincipens tillämpning anføres bland annat följande.

Föreslaget stadgande kommer icke att innebära något åsidosättande av inom svensk statsförvaltning förhärskande princip att centrala förvaltningsmyndigheter lyder direkt under Kungl. Maj:t. Direktivrätt tillkommer redan i gällande instruktioner överbefälhavaren, utan att detta anses inkräkta på ämbetsverkens ställning. Direktivrätten är nämligen så utformad — enligt vad som tidigare anförts — att förvaltningsmyndighet omedelbart skall göra anmälan till överbefälhavaren, därest den finner sig i särskilt fall icke kunna efterkomma överbefälhavarens direktiv. Kan därvid icke enighet uppnås, skall ärendet av överbefälhavaren underställas Kungl. Maj:t. Föreslagen direktivrätt i frågor rörande huvudförvaltningsprincipens tillämpning innebär ingen ändring av nuvarande förhållande mellan överbefälhavaren och försvarets centrala förvaltningsmyndigheter utan endast en utvidgning av direktivrättens omfattning. Motivet härtill är bl. a. att en riktig och väl genomförd tillämpning av huvudförvaltningsprincipen kan öka möjligheterna att erhålla en effektivare krigsindustriplanläggning och således inverka på krigsberedskapen. Härtill kommer att frågor rörande huvudförvaltningsprincipens tillämpning i de flesta fall torde kunna lösas inom förvaltningsdirektionen.

Till bemötande av invändningarna mot förslaget om att samordningsfrågor, som berör förvaltningsdirektionens område, skall kunna tas upp till överläggning i militärledningen, gör överbefälhavaren gällande, att en dylik ordning är väl förenlig med den för militärledningen gällande instruktionen (SFS 811/48). Enligt denna instruktion är militärledningens uppgift att ur det samlade riksförsvarets synpunkt överlägga om för krigsmakten centrala frågor och verka för närmare samordning av verksamheten inom krigsmakten. Då överbefälhavaren kan bestämma vilka personer, som må kallas till militärledningens sammanträden, anser överbefälhavaren att det redan nu finns möjligheter att inom militärledningen överlägga om viktigare förvaltningsfrågor. Överbefälhavaren betonar vidare, att de för försvarsgrenarna gemensamma underhållsfrågor, som sammanhänger med det operativa krigsförberedelsearbetet och som skall behandlas i militärledningen, nära sammanhänger med det krigsförberedelsearbete, som de centrala förvaltningsmyndigheterna har att utföra på grundval av bland annat överbefälhavarens direktiv.

I fråga om sekretariatet erinrar överbefälhavaren om att dess verksamhet såsom organ åt förvaltningsdirektionen enligt förslaget regleras av direktionens ordförande, varigenom förvaltningsmyndigheternas inflytande i detta hänseende anses säkerställt. I anslutning härtill anför överbefälhavaren.

Myndigheternas farhågor torde främst hänföra sig till den verksamhet, sekretariatet kommer att utföra för att biträda överbefälhavaren. Överbefälhavaren är emellertid redan nu oförhindrad att ta upp frågor, som berör förvaltningsverksamheten, till överläggning i militärledningen. Sekretariatets inrättande innebär i detta hänseende endast att överbefälhavaren till sitt förfogande får personal för beredning av dessa ärenden. Det torde vara till väsentlig fördel ur samordnings- och kontinuitetssynpunkt, att denna personal är gemensam för överbefälhavaren och förvaltningsdirektionen. Möjligheterna att redan i ett förberedande skede sammanjämka stabs- och förvaltningssynpunkterna kommer härigenom att underlättas.

g. Försvarets civilförvaltnings yttrande till överbefälhavaren.

Överbefälhavaren har även bifogat yttrande från försvarets civilförvaltning över här ifrågavarande förslag.

Under framhållande att det på grund av den knappt tillmätta tiden icke varit möjligt för ämbetsverket att underkasta förslagen någon ingående granskning, inskränker sig civilförvaltningen till att lägga fram vissa allmänna synpunkter.

Civilförvaltningen framhåller till en början, att överbefälhavarens förslag syns bygga på den förutsättningen, att ifrågavarande samarbetsfrågor skulle ställas under överbefälhavarens överinseende och att viss hithörande verksamhet skulle ankomma på försvarsstaben. Ämbetsverket ifrågasätter, huruvida en dylik anordning står i överensstämmelse med inom försvarsdepartementet uppdragna allmänna riktlinjer för det fortsatta propositionsarbetet på en förvaltningsreform, sådana de sammanfattats i den av mig inledningsvis berörda promemorian. I fortsättningen anför civilförvaltningen följande.

Ehuruväl något klart uttalande härom icke förekommer i promemorian, vill det dock av vad i densamma anføres närmast synas som om de uppdragna riktlinjerna bygger på den tanken, att hithörande frågor skulle handläggas inom ett från de militära myndigheterna och eljest fristående organ. På detta tyder bl. a. uttalandet, att överbefälhavaren skall äga rätt att, när han så önskar, inträda som ordförande i förvaltningsdirektionen, en anordning som knappast skulle vara erforderlig, därest avsikten varit, att verksamheten skulle ges den anknytning till försvarsstaben, som de remitterade förslagen syns ge vid handen.

Mot bakgrunden av den uppfattning, som civilförvaltningen sålunda bibringats angående sättet för att bedriva den samordnande verksamhet i hithörande hänseenden, vilken enligt direktiven skulle finna sin organisatoriska form i försvarets förvaltningsdirektion, förefaller de remitterade förslagen innebära ett väsentligt avsteg från vad som åsyftats med den i direktiven skisserade anordningen. Civilförvaltningen kan därför icke ansluta sig till uppfattningen att de vid genomförandet av den nya organisationen i förevarande avseenden erforderliga bestämmelserna skall bygga på de grundtankar, som kommit till uttryck i förslagen. Fastmer lär dessa bestämmelser böra utformas med utgångspunkt från att vid sidan av såväl

de militära stabsorganen som förvaltningsorganen skapas en fristående organisation för samordningsverksamheten. Härvid måste självfallet tillses, att såväl de militära som de förvaltningsmässiga intressena bereds tillräckligt inflytande på verksamheten. Civilförvaltningen anser sig emellertid icke i förevarande sammanhang böra närmare ingå på frågan om hur och i vilken form de i direktiven antydda intentionerna skall förverkligas utan förutsätter, att detta spørsmål löses inom försvarsdepartementet vid den fortsatta beredningen av förvaltningsreformen. Stöd för denna sin uppfattning tror civilförvaltningen sig jämväl finna däri, att något uppdrag härutinnan icke lämnats någon myndighet i departementschefens skrivelse.

Civilförvaltningen framför den tanken i fråga om utformningen av blivande bestämmelser om samverkan mellan förvaltningsmyndigheterna, att föreskrifter i frågan bör sammanföras i en urkund. I denna anses under olika avsnitt böra behandlas syftet med verksamheten samt dess olika former. Under denna förutsättning anser civilförvaltningen, att det icke föreligger behov av särskild instruktion för förvaltningsdirektionen utan att bestämmelserna om dess sammansättning och arbetssätt ävensom motsvarande spørsmål i fråga om samarbetsdelegationerna lämpligen kan ingå som särskilda avdelningar i nämnda urkund.

Från de synpunkter, som civilförvaltningen lägger på här ifrågavarande spørsmål, anser sig ämbetsverket icke kunna ansluta sig till förslaget om att förvaltningsdirektionens kansli skall utgöra ett i administrativt hänseende till försvarsstaben knutet sekretariat.

Civilförvaltningen framhåller, att ämbetsverket saknar möjlighet att närmare bedöma de personalberäkningar som ingår i överbefälhavarens förslag, bland annat av den anledningen att behovet av personal blir beroende av försvarsgrensförvaltningarnas möjligheter att inom ramen för blivande personaluppsättningar ställa personal till förfogande för samarbetsdelegationerna. Vidare uttalar civilförvaltningen, att såvitt ämbetsverket kan finna, varken tillskapandet av en fast organisation för samarbetet mellan försvarsgrensförvaltningarna eller andra skäl påkallar den förstärkning av kvartermästaravdelningen, som överbefälhavaren begär i form av en förste byråsekreterarbefattning.

Departementschefen.

Förvaltningsutredningen ägnade frågorna om samordningen inom försvarets centrala förvaltning stort intresse. I detta hänseende må erinras, att enligt utredningens uppfattning en för försvaret gemensam tygförvaltningstjänst rent principiellt innefattade den lämpligaste organisationsformen. Utredningen förordade vidare ett gemensamt intendenturförvaltningsverk. Förutom att utredningen förutsatte att vissa samarbetsorgan skulle inrättas, föreslog den tillskapandet av ett centralt, överbefälhavaren direkt underställt ämbetsverk, försvarets industriplanering. Utöver spe-

ciella arbetsuppgifter skulle detta verk utöva viss samordnande och ledande verksamhet. Verket skulle härigenom komma att i viss utsträckning erhålla en i förhållande till övriga försvarsförvaltningar överordnad ställning.

För den direkta ledningen av verket borde enligt utredningen finnas en souschef. På denne borde ankomma att personligen tillse, att de centrala försvarsförvaltningarnas inköpsverksamhet bedrevs efter ekonomiska grunder. I fråga om inköp av stor ekonomisk betydelse borde souschefen äga befogenhet att personligen delta i förvaltningarnas merkantila förhandlingar. Beslut om inköp borde i dylika fall i vanlig ordning fattas av respektive förvaltning, men souschefen för industriplaneringen borde ha skyldighet att i förekommande fall anmäla avvikande mening, varvid vad som i ärendet förekommit borde bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Vidare föreslog förvaltningsutredningen, att industriplaneringen i anslutning till sin krigsindustriplanerande verksamhet skulle ha möjlighet att följa av förvaltningarna utlagda större fredsbeställningar. Detta kunde lämpligen ske genom att förvaltningarna ålades att till industriplaneringen översända kopior av beställningar överstigande visst belopp, förslagsvis 10 000 kronor. Dessutom borde verket äga befogenhet att infordra uppgift från förvaltningarna om planerade inköp, som ur krigstillverkningssynpunkt eller ekonomisk synpunkt fick anses vara av stor vikt. Industriplaneringen borde ha möjlighet att ge förvaltningarna direktiv beträffande utläggningen av inköpen så, att i den mån detta var möjligt, industrier, som avsågs skola delta i tillverkningen under krigsfara och krig, erhöll beställningar på motsvarande materiel i fred. Därvid borde industriplaneringen beakta, att anskaffningarna även ur fredsekonomisk synpunkt blev fördelaktiga.

Industriplaneringen skulle även ha att avgöra frågor om huvudförvaltningsmyndighet beträffande olika materielslag. För detta ändamål borde centralplaneringen inom verket utarbeta ett detaljerat och fullständigt fördelningsförslag, vilket efter samråd med försvarsgrenscheferna och såvitt möjligt i samförstånd med dem borde fastställas av försvarets industriplanering med chefskapet i detta fall utövat av överbefälhavaren. Med hänsyn till behovet av jämkningar i grunderna för fördelningen av huvudförvaltningen borde centralplaneringen utföra ett fortlöpande utredningsarbete för att åstadkomma en smidig anpassning av fördelningen efter det aktuella läget.

Det bör här erinras att Kungl. Maj:t samtidigt med föreskrifterna den 28 september 1951 om försvarets centrala förvaltning även meddelade bestämmelser för samverkan mellan försvarets förvaltningsmyndigheter beträffande materielanskaffning. Bestämmelserna i fråga, för vilka redogörelse lämnats under Kap. I, innebär bland annat att tekniska delegationer inrättas efter överenskommelse för varje särskilt fall mellan berörda

myndigheter för att främja samverkan mellan försvarets förvaltningsmyndigheter i frågor, avseende materiel på såväl konstruktions- och försöksstadiet som under tillverkning. Det samordnande och sammanhållande organet för de tekniska delegationernas verksamhet utgörs av försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation. Denna skall därjämte verka för ömsesidig orientering i frågor rörande anskaffning av materiel för krigsmakten.

Såsom framgår av tidigare redogörelser har de myndigheter som yttrat sig över förvaltningsutredningens förslag eller i anslutning därtill i olika hänseenden framlagt egna förslag, understrukit vikten av samordning mellan försvarsförvaltningens olika delar. Vid behandlingen av tygförvaltningstjänsten har jag antytt de olika samordningsåtgärder, som jag anser påkallade. Även om förvaltningsutredningens organisationsförslag icke förverkligas i fråga om inrättandet av försvarets industriplanering, anser jag det dock angeläget att vissa till grund för förslaget liggande tankar så långt möjligt tillvaratas.

I den departementspromemoria med allmänna riktlinjer för det fortsatta propositionsarbetet på en förvaltningsreform, som utgjorde bilaga till min merberörda skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl., skisserades huvuddragen av vissa samordningsåtgärder. Bl. a. berördes samarbetsdelegationernas uppgifter och vissa grundläggande synpunkter anfördes i fråga om försvarets förvaltningsdirektion. Enligt övervägandena inom försvarsdepartementet borde detta organ inrättas för att på ett högt plan handha vissa samordningsfrågor och i viss utsträckning fullgöra funktioner, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle ankomma på försvarets industriplanering.

De förslag i fråga om försvarets förvaltningsdirektions organisation och arbetsuppgifter m. m. samt beträffande samarbetsdelegationernas ställning m. m. som överbefälhavaren lämnat i anslutning till honom i förenämnda skrivelse lämnat uppdrag, ävensom de yttranden till överbefälhavaren, som försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna gemensamt avgett, återspeglar de högsta militära myndigheternas synpunkter på här ifrågavarande samordningsfrågor. Då jag nu går att mera i detalj framlägga förslag beträffande samordnande åtgärder, sker detta efter det att jag noggrant övervägt de sålunda framförda synpunkterna.

Såsom tidigare i olika sammanhang framhållits bör *samarbetsdelegationer* inrättas för olika ändamål. Dessa samarbetsdelegationer ersätter nuvarande tekniska delegationer. Den föreslagna benämningen syns mera ändamålsenlig än den nuvarande, eftersom även andra frågor än sådana av teknisk natur med fördel bör kunna göras till föremål för samordning. Jag erinrar i detta sammanhang att förvaltningsutredningen tänkt sig ett samarbetsorgan för biblioteks- och referattjänst. Exempel på andra icke tekniska områden, inom vilka samarbetsdelegationer bör kunna ifråga-

komma, utgör redovisningsfrågor och till sin natur likartade förvaltningsbestämmelser, som utfärdas av olika centrala förvaltningar.

Jag erinrar om att jag vid behandlingen av de principiella synpunkterna på tygförvaltningstjänsten nämnt vissa samarbetsdelegationer, som enligt min uppfattning borde tillkomma inom den nya organisationen och av vilka några borde få anlita försvarets förvaltningsdirektions kansli. Jag anser mig sakna anledning att här närmare gå in på frågan om samarbetsdelegationernas allmänna uppgifter, befogenheter, arbetsformer m. m. Dessa frågor bör utredas mera i detalj i samband med att de regleras instruktionsmässigt. Det vill emellertid synas mig som om av överbefälhavaren framlagt förslag i nämnda hänseenden i huvudsak är ägnat att ligga till grund för blivande bestämmelser. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det med hänsyn till de olikartade arbetsområdena knappast torde vara möjligt att enhetligt reglera samarbetsdelegationernas verksamhet. Jag återkommer i fortsättningen till vissa frågor angående samarbetsdelegationernas ställning.

I stället för den nuvarande försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation och för att fullgöra vissa uppgifter, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle ankomma på försvarets industriplanering, bör ett samordnande organ på hög nivå inrättas. Detta organ torde lämpligen böra benämnas *försvarets förvaltningsdirektion*. Såsom i det följande närmare utvecklas är direktionens inrättande ej avsett att medföra ändring i försvarsförvaltningarnas ställning som centrala, Kungl. Maj:t direkt underställda ämbetsverk. Direktionen bör under inga förhållanden få utvecklas till ett forum för löpande ärenden eller frågor av sekundär betydelse. Dess arbetsuppgifter kan sammanfattas så, att den bör ha att behandla principiella frågor om huvudförvaltningsprincipen, utöva överinseende över samarbetsdelegationerna, verka för samordning, utveckling och rationalisering av krigsmaterielanskaffningen, samordna krigsindustriplaneringen samt ägna uppmärksamhet åt att den centrala förvaltningsverksamheten bedrivs rationellt under hänsynstagande till vissa samordningskrav av teknisk och ekonomisk art.

Innan jag närmare går in på frågorna om direktionens arbetsuppgifter m. m. anser jag mig böra beröra frågan om dess sammansättning.

Överbefälhavaren gör gällande, att frågor inom förvaltningsdirektionens område formellt skulle kunna hänföras till det kompetensområde, som enligt 2 § instruktionen för militärledningen (SFS 811/48) dragits upp för militärledningens verksamhet. Vid det bedömande som militärledningen skall göra ur det samlade riksförsvarets synpunkt torde emellertid med de arbetsuppgifter jag tänkt mig för förvaltningsdirektionen tyngdpunkten böra ligga på andra synpunkter än dem som förvaltningsdirektionen har att anlägga. Militärledningen syns mig därför icke utgöra ett lämpligt forum för de förvaltningsmässiga bedömanden under beaktande av tek-

niska, ekonomiska och organisatoriska faktorer, som bör ankomma på förvaltningsdirektionen. Ur organisatorisk synpunkt och med beaktande av grundtanken bakom förslaget om inrättandet av en förvaltningsdirektion anser jag att denna bör fungera som ett särskilt organ.

Med utgående från den uppfattningen, att förvaltningsdirektionen bör behandla ärenden angående huvudförvaltningsprincipens tillämpning, kan jag icke biträda förslaget om att vid bristande enighet direktivrätt tilläggs överbefälhavaren. I dylika fall bör enligt min mening frågan underställas Kungl. Maj:t.

Jag anser det å andra sidan betydelsefullt att inflytande beträffande de samordnings- m. fl. frågor, varom det här rör sig, bereds överbefälhavaren. Det säger sig självt att ärenden inom förvaltningsdirektionen kan ha ett direkt samband med det operativa krigsförberedelsearbetet och andra områden, för vilka överbefälhavaren har ansvaret, och att han följaktligen bör erhålla möjligheter att delta i avgörandena. Den enda konsekventa lösningen är enligt min uppfattning att överbefälhavaren har rätt att fungera som ordförande i förvaltningsdirektionen. De principiella invändningar häremot, som rests av försvarsgrenscheferna och försvarsgrensförvaltningarna, kan jag för min del icke tillmäta någon avgörande betydelse. Bortsett från att det enligt min mening knappast är möjligt att beträffande den högsta militära instansen uppehålla någon sträng boskillnad mellan förvaltningsverksamhet och övrig militär verksamhet, anser jag rent formella synpunkter icke böra få stå i vägen för en i och för sig ändamålsenlig organisation. Om den av mig i det föregående angivna ställningen inom förvaltningsdirektionen bereds överbefälhavaren, innebär, såvitt jag kan bedöma, detta ingalunda att han otillbörligt betungas med förvaltningsgöromål eller att med hans ställning oförenliga förvaltningsbefogenheter inryms åt honom. Detta torde framgå av vad i det följande anförts beträffande förvaltningsdirektionens arbetsformer m. m.

Ledamöter av försvarets förvaltningsdirektion bör vara souscheferna för armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen. Försvarsgrenschef bör ha rätt att inträda, i vilket fall vederbörande souschef(er) bör få deltaga i överläggningarna men icke i besluten. Tre av Kungl. Maj:t på viss tid förordnade personer, som representerar erkänd erfarenhet och skicklighet på näringslivets område, bör permanent ingå i förvaltningsdirektionen. En av de sålunda särskilt utsedda ledamöterna bör av Kungl. Maj:t förordnas att fungera som ordförande, då ordförandeskapet ej utövas av överbefälhavaren. Då fråga behandlas, som berör försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen eller försvarets sjukvårdsstyrelse eller vid vars behandling sakkunskap från någon av dessa myndigheter eljest kan vara erforderlig, bör vederbörande verksamchef adjungeras som ledamot. Vid behandling av krigsindustriplaneringsfrågor slutligen bör chefen för riksnämnden för ekonomisk försvars-

beredskap inträda som ledamot. Ledamot bör ha rätt att vid sammanträde biträdas av experter.

Chefen för försvarsstaben bör äga närvara vid sammanträden och delta i överläggningarna.

Den här föreslagna sammansättningen ansluter sig i viss utsträckning till vad som nu gäller beträffande försvarsförvaltningarnas samarbetsdelegation. Av skäl som jag nyss framlagt anser jag, att överbefälhavaren bör ha rätt att inträda som ordförande. Jag finner det angeläget och ändamålsenligt att på ett högt plan till den centrala försvarsförvaltningen knyta personer, som är väl förtrogna med näringslivet. Härigenom kommer denna att tillföras värdefull industriell och ekonomisk sakkunskap. Möjligheter skapas vidare att på ett tidigt stadium dryfta tveksamma anskaffningsfrågor. Stort värde bör även tillmätas möjligheterna att i denna ordning utjämna motsättningar och underlätta förståelsen mellan förvaltningarna och industrin.

För att fylla sina uppgifter måste förvaltningsdirektionen ha tillgång till ett kansli. Om förvaltningsdirektionen ges den av mig föreslagna ställningen och sammansättningen, syns det enligt min mening icke tillräckligt att, såsom överbefälhavaren föreslagit, för kansliuppgifterna endast inrätta dels ett sekretariat med även andra uppgifter än att biträda förvaltningsdirektionen, dels förstärka försvarsstabens kvartermästaravdelning med viss personal för bl. a. beredning av ärenden angående krigsindustriplanering. I stället bör ett kansli inrättas för förvaltningsdirektionen, som har till uppgift att betjäna denna. Detta kansli får omfatta endast få personer och icke tillåtas att växa ut till ett ämbetsverk. Vid tillfällig ansvällning av arbetsuppgifterna bör hjälp kunna erhållas från förvaltningarna. Goda möjligheter bör beredas förvaltningsdirektionen att anlita experter. Till frågan om den närmare sammansättningen av kansliet återkommer jag under kap. III Förvaltningsmyndigheternas m. m. organisation. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang förutskicka, att jag bedömer det vara av sådan vikt, att chefen för kansliet besitter höga kvalifikationer och att en auktoritativ ställning bereds honom, att jag anser att en befattning i lönegrad 16 på löneplan 2 bör avses för ändamålet.

Såsom i annat sammanhang framhållits, bör förvaltningsdirektionens kansli betjäna även vissa viktigare samarbetsorgan. Exempel härpå utgör försvarets standardiseringsdelegation, de samarbetsdelegationer för mätdon och kontrollmetodik, för enhetliga kontroll- och leveransbestämmelser m. m., som förutsätts skola inrättas.

Som tidigare framhållits, bör förvaltningsdirektionen utöva överinseendet över samarbetsdelegationerna, givetvis utan att ta befattning med detalj-spörsmål. Det ligger i sakens natur att direktionen i frågor av mera allmän räckvidd bör ha direktivrätt i förhållande till delegationerna. Rapporter över verksamheten bör av delegationerna lämnas till direktionens kansli.

Förvaltningsdirektionen bör ha att behandla frågor om huvudförvaltningsmyndighet enligt i stort sett de principer, som förvaltningsutredningen tänkt sig beträffande försvarets industriplanering. Det bör alltså ankomma på direktionen att beträffande olika materielslag utse huvudförvaltningsmyndighet samt att tillse att de jämkningar sedan vidtas, som betingas av det aktuella läget. Direktionen bör även ha att medge undantag från huvudförvaltningsprincipens tillämpning på grund av särskilda omständigheter.

Förvaltningsdirektionen bör även behandla vissa frågor rörande samordning, effektivisering och utveckling av anskaffningsverksamheten i fred. Direktionen bör härvidlag beakta att den fredsmässiga planeringen så vitt möjligt anknäyt till krigsindustriplaneringen.

Frågan om förvaltningsdirektionens uppgifter i avseende å krigsindustriplaneringen är i viss mån beroende av resultatet av den utredning i frågan, som överbefälhavaren anmodats vidta i samråd med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och övriga berörda myndigheter. Överbefälhavarens nu föreliggande förslag innebär, såsom också av överbefälhavaren framhållits, icke att ifrågavarande uppdrag slutförts. Jag delar överbefälhavarens i det föregående återgivna synpunkter på betydelsen av en väl organiserad och effektiv krigsindustriplanering. Till frågan om tillsättandet av särskilda samarbetsdelegationer för krigsindustriplanering anser jag att förvaltningsdirektionen bör ta ställning.

Krigsindustriplaneringen för försvaret i dess helhet bör samordnas av förvaltningsdirektionen under hänsynstagande till av överbefälhavaren utfärdade direktiv till de centrala förvaltningsmyndigheterna för tillgodoseende av krigsberedskapen och de militära operationernas planläggning och genomförande. Härvid förutsätts att i likhet med vad nu är fallet dessa direktiv före utfärdandet remitteras för yttrande till de centrala förvaltningsmyndigheterna. Därjämte bör de remitteras för yttrande till förvaltningsdirektionen, som vid avgivande av sitt yttrande bör ha tillgång till förvaltningsmyndigheternas ställningstagande i ärendet.

Därest inom direktionen frågor skulle uppkomma, som kan inverka på krigsberedskapen samt operationernas genomförande och planläggning, t. ex. prioritetsfrågor, bör direktionen med yttrande hänskjuta ärendet till överbefälhavaren, som redan nu har beslutanderätt i dylika frågor.

Det bör även ankomma på direktionen att ägna uppmärksamhet åt att den centrala försvarsförvaltningen arbetar rationellt och med lämplig arbetsfördelning de olika myndigheterna emellan under eftersträvande av kostnads- och personalbesparingar. För detta ändamål bör direktionen ha befogenhet att föranstalta om organisatoriska undersökningar och hos Kungl. Maj:t framlägga förslag inom detta område.

De mest värdefulla resultaten av förvaltningsdirektionens verksamhet torde vinnas genom att erfarenheter och synpunkter utbyts under kollegiala

former. Emellertid bör direktionen, såsom framgår av vad jag tidigare an-
fört, behandla frågor rörande huvudförvaltningsprincipens tillämpning och
tillsättande av samarbetsdelegationer, samt samordna krigsindustriplane-
ringen. Vidare bör direktionen äga föreslå organisatoriska och ekonomiska
utredningar inom den centrala förvaltningen. I förhållande till samarbets-
delegationerna bör förvaltningsdirektionen ha direktivrätt, såsom jag ock
tidigare framhållit. I övriga frågor beträffande krigsmaterielförvaltningen
och krigsmaterielanskaffningen anser jag att direktionen bör tillerkännas
rätt att i förhållande till de olika förvaltningarna meddela rekommenda-
tioner.

Därest förvaltningsmyndighet icke anser sig kunna följa av förvaltnings-
direktionen meddelad rekommendation eller meddelat beslut, skall myndig-
heten inom viss tid anmäla detta till direktionen. Kan enighet ej härige-
nom nås, skall direktionen underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Förvaltningsdirektionen bör sammanträda i regel en gång varje månad.
Vid sammanträdena bör föras protokoll. Beslut torde inom direktionen
böra fattas efter majoritetsprincipen med utslagsröst för ordföranden. Det
torde böra ankomma på förvaltningsdirektionen att årligen avge berättelse
över sin verksamhet till Kungl. Maj:t. Denna berättelse kan lämpligen inne-
hålla även en kortfattad översikt över samarbetsdelegationernas arbete.

Som jag i annat sammanhang framhållit bör den organiserade samord-
ningen av förvaltningsverksamheten icke undanskymma vikten av det mera
formlöst bedrivna samarbete i olika frågor, som redan nu äger rum i stor
utsträckning. Detta samarbete bör utvidgas och intensifieras. Det syns mig
bl. a. ändamålsenligt, att chefer för underavdelningar av förvaltningar med
likartade arbetsuppgifter regelbundet sammanträder för utbyte av erfaren-
heter och synpunkter. Jag syftar härvid i första hand på sådana för de
olika förvaltningarna gemensamma organ som administrativa byråer, in-
köpsavdelningar, normaliebyråer, organ för ledning av förråds- och verk-
stadsdrift m. m.

Såsom framgår av i det föregående lämnad redogörelse framför försva-
rets civilförvaltning tanken att blivande bestämmelser om samverkan mellan
förvaltningsmyndigheterna bör sammanföras i en särskild urkund, i vilken
under olika avsnitt bör behandlas syftet med verksamheten samt dess olika
former. I denna urkund skulle även tas in bestämmelser om förvaltnings-
direktionens sammansättning, ställning, arbetssätt m. m. ävensom erforder-
liga allmänna föreskrifter om samarbetsdelegationerna. För egen del finner
jag detta förslag i hög grad beaktansvärt. En för den centrala försvarsför-
valtningen i dess helhet gällande författning av detta slag bör därför komma
till stånd.

E. Vissa personalkårfrågor.

1946 års militära förvaltningsutredning.

I samband med behandlingen av arméförvaltningen har förvaltningsutredningen tagit upp vissa personalkårfrågor. Utredningen har vidare i anslutning till förslaget om försvarets intendenturförvaltnings organisation framfört sina synpunkter på spörsmålet om en för försvaret gemensam intendenturkår.

Vid dryftandet av de personalkårfrågor, som utredningen funnit aktuella i samband med utformningen av arméförvaltningens organisation, framhåller utredningen till en början, att den räknar med att såväl officerare med högre teknisk utbildning som civilmilitära ingenjörer allttjämt skall tas i anspråk för den mera kvalificerade tekniska tjänst inom försvaret, som fordrar ett visst mått av militära insikter.

Efter att ha lämnat en översikt över de personalkårer, varom här är fråga, nämligen fälttygkåren, arméingenjörkåren och tygstaten, uttalar utredningen som sin åsikt, att den ordning enligt vilken i tygförvaltningstjänst sysselsatt personal för närvarande hänförs till olika personalkårer, framstår som föga rationell.

Enligt utredningens uppfattning bör ur fälttygkåren avföras de för den centrala tygförvaltningstjänsten erforderliga tekniskt högkvalificerade officerarna. Dessa officerare, av vilka krävs utbildning vid högre kurs inom artilleri- och ingenjörhögskolan (krigshögskolan) samt därutöver ofta specialutbildning vid teknisk högskola, bör enligt utredningens mening antingen bilda en med generalstabskåren jämställd elitkår, förslagsvis benämnd tygstabskåren, eller ock inordnas i generalstabskåren. Utan att ta ställning till vilket alternativ som bör väljas har utredningen i sina organisationsförslag räknat med det förstnämnda alternativet.

Inom fälttygkåren bör enligt utredningen bibehållas övriga nu dithörande personalkategorier. I likhet med bl. a. 1945 års försvarskommitté, som i detta hänseende dock icke vann statsmakternas gehör, anser utredningen vidare, att i fälttygkåren bör inordnas truppförbandens tygofficerare. Utredningen uttalar som sin bestämda uppfattning, att först genom en sådan åtgärd en enhetlig ledning och utövning av den lokala tygförvaltningstjänsten kan upprätthållas.

Utredningen uttrycker vidare den uppfattningen, att till fälttygkåren bör hänföras även de nu till tygstaten hörande tygförvaltarna och tygskrivarna. Dessa anses ha betydligt större samhörighet med den övriga personalen inom fälttygkåren än med de för användning i reparations-tjänsten avsedda tygverkmästarna, tyghantverkarna, arméteknikerna och furirerna, vilka sistnämnda fyra personalkategorier utredningen anser böra utgöra tygstaten. Fälttygkåren skulle, enligt vad utredningen bedömer, med

den föreslagna sammansättningen på tygtjänstens område bli en motsvarighet till vad intendenturkåren är inom intendenturtjänsten.

I fråga om arméingenjörkåren anför utredningen följande.

Till arméingenjörkåren bör enligt utredningens mening principiellt höra alla ledande ingenjörer vid armén av vilka med hänsyn till deras uppgifter antingen med avseende å krigsmaterielens projektering, konstruktion och tekniska underhåll eller i avsedda krigsbefattningar fordras ett visst mått av militära insikter. I enlighet härmed borde det stora flertalet ledande ingenjörer inom arméförvaltningen liksom de för tygtjänst avsedda ingenjörerna inom högre staber samt vid vissa skolor och truppförband vara arméingenjörer. Med hänsyn till angelägenheten av att dessa ingenjörer äger erfarenhet av verkstadstjänsten vid armén och för att genom enkla omplaceringsåtgärder kunna bereda dem möjlighet att erhålla sådan erfarenhet borde vidare verkstadscheferna och verkstadsingenjörerna vid tygverkstäderna tillhöra arméingenjörkåren. Framför allt skulle härigenom också en tillfredsställande rekrytering av verkstadsbefälet kunna ernås. Ett genomförande av de angivna principerna skulle emellertid innebära en avsevärd utökning av kåren. En sådan kan icke ske på en gång utan att kvalitetskraven eftersätts. Utredningen anser därför att kårens utbyggnad bör ske successivt, i huvudsak nedifrån genom inrättande — på sätt redan nu i viss omfattning tillämpas — av ett för varje år lämpligt avpassat antal rekryteringstjänster men även i viss omfattning genom intagning i kåren av civilanställda ingenjörer, som på annat sätt än den vanliga rekryteringsvägen inhämtat erforderliga militära insikter. Jämsides härmed torde en viss begränsning i personalantalet vid kåren kunna åstadkommas genom överflyttning av vissa arbetsuppgifter, som nu åvilar arméingenjörer vid truppförbanden, på tygstatspersonal. Genom utökningen av arméingenjörkåren skulle en motsvarande minskning av den civila ingenjörpersonalen äga rum. Under arméingenjörkårens utbyggnadstid torde för arméingenjörer avsedda befattningar, som ännu icke kunnat besättas med arméingenjörer, få upprätthållas av personal ur andra personalkategorier.

Chef för den alternativt föreslagna tygstabskåren anser utredningen fälttygmästaren böra vara. Fälttygkåren, vars personal huvudsakligen avses skola handha arméns tygförrådsvård, bör enligt utredningens uppfattning stå under chefskap av chefen för arméförvaltningens förrådsbyrå. Arméingenjörkåren skall enligt förslaget liksom för närvarande till chef ha arméöverdirektören, vilken tillika avses skola vara chef för arméförvaltningens verkstadsavdelning. Den sistnämnde är även såsom målsman för såväl freds- som krigsreparationstjänsten tänkt som chef för tygstaten, som fortsättningsvis skulle komma att bestå så gott som uteslutande av personal avsedd för sådan tjänst. Vid genomförande av dessa förslag skulle generalfälttygmästaren erhålla en enligt utredningens bedömande välbehövlig befrielse från direkt chefskap över personalkår. I förhållande till nämnda fyra personalkårer anses emellertid generalfälttygmästaren böra inta samma ställning, som militärbefälhavare intar till honom underställd personal, vilken icke tillhör personalkår.

Efter att ha lämnat en redogörelse för rekrytering och utbildning av de

tre försvarsgrenarnas intendenturofficerare dryftar utredningen i samband med behandlingen av försvarets intendenturförvaltnings organisation förhållandevis ingående de fördelar, som enligt utredningens uppfattning skulle vara förenade med en för försvaret gemensam intendenturkår. Tillkomsten av en för försvaret gemensam intendenturförvaltning anser utredningen böra föranleda att en dylik kår inrättas. Som skäl härför pekar utredningen bl. a. på det förhållandet, att intendenturtjänsten är gemensam för samtliga försvarsgrenar och att dess utövare fördenskull bör kunna placeras på flertalet befattningar inom den centrala intendenturförvaltningen. En gemensam kår bedöms vara ägnad att främja en jämnare och rättvisare befordringsgång. Utredningen anser, att arméns rekryteringssätt — specialutbildning av officerare med några års trupptjänst bakom sig — av flera skäl är det lämpligaste för en gemensam intendenturkår.

Ehuru utredningen sålunda i princip förordar inrättande av en för försvaret gemensam intendenturkår, föreslår utredningen dock, att frågan härom och de därmed sammanhängande problemen, såsom rekryterings- och utbildningsfrågorna, görs till föremål för särskild utredning under beaktande av att rimliga befordringsmöjligheter skapas inom den gemensamma kåren.

Utredningen hävdar den ståndpunkten, att förslaget om inrättande av en för försvaret gemensam intendenturförvaltning bör genomföras utan att resultatet av utredningen om en gemensam personalkår avvaktas. För intendenturofficerare avsedda befattningar inom försvarets intendenturförvaltning bör enligt utredningens mening tills vidare kunna besättas ur de båda intendenturkårerne vid armén och marinen samt bland officerare i intendenturbefattning vid flygvapnet.

Remissyttranden.

Försvarets civilförvaltning framhåller i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande, att ämbetsverket icke kan finna, att behov föreligger av att ur fälttygkåren avföra tekniskt högkvalificerade officerare för att antingen sammanföra dem i en särskild kår, tygstabskåren, eller ock inordna dem i generalstabskåren. Fastmera anser civilförvaltningen det kunna ifrågasättas, om man icke bör minska antalet personalkårer genom att sammanslå fälttygkåren och tygstaten till en gemensam kår.

Civilförvaltningen biträder förslaget om att truppförbandens tygofficere inordnas i fälttygkåren.

Beträffande frågan om gemensam intendenturkår anför civilförvaltningen.

Enligt civilförvaltningens mening talar vissa skäl för att en dylik gemensam kår kommer till stånd. Å andra sidan står detta spörsmål, såvitt ämbetsverket kan bedöma, i så intimt samband med frågan om en gemensam central intendenturförvaltning, att det ena spörsmålet knappast syns kunna lösas oberoende av den andra. I allt fall lär, på sätt också förvalt-

ningsutredningen förutsatt, problemet kräva särskild utredning. Utan att vidare ingå på frågan vill civilförvaltningen framhålla, att ju mer tekniskt inriktad den militära verksamheten blir, desto dyrare ställer sig utbildningen till befäl i skilda grader. Att i ett sådant läge för intendenturpersonalens del tillämpa ett utbildningssystem, som innebär fullständig utbildning till truppbefäl, förefaller knappast försvarligt. Civilförvaltningen kan sålunda icke på sakens nuvarande standpunkt dela utredningens uppfattning, att arméns rekryteringssystem borde tillämpas vid rekrytering av en blivande egemensam intendenturkår.

Arméförvaltningen tillstyrker, att tekniskt högskoleutbildade officerare hänförs till stabsofficerskategorin men framhåller, att detta syfte kan förverkligas utan att en särskild personalkår skapas. Ämbetsverket erinrar i detta hänseende, att före år 1926 officerare, vilka förordnades som artilleri-stabsofficerare, kvarstod i sina beställningar vid förband. På motsvarande sätt kan enligt arméförvaltningens mening här avsedda officerare fortfarande tillhöra fälttygkåren men förordnas såsom »tekniska stabsofficerare» och under denna särskilda rubrik uppföras i försvarsväsendets rulla.

Arméförvaltningen understryker, att skapandet av en gemensam intendenturkår — något som ämbetsverket i och för sig avstyrker — förutsätter ytterligare omfattande utredningsarbete.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953 m. m.

Arméförvaltningens tygavdelning tar i samband med sitt i andra sammanhang berörda, av mig i skrivelse den 30 oktober 1953 infordrade organisationsförslag ånyo upp frågan om tekniska stabsofficerare och anför bl. a. följande.

Behovet av militärtekniskt kunnande gör sig alltid gällande i spörsmål, som rör den egentliga krigsmaterielen, men framträder med olika styrka vid skilda materielslag allt efter graden av dessas överensstämmelse med i det allmänna livet förekommande produkter. Starkast framträder givetvis detta behov när det gäller materiel, som är av exklusivt militär natur, såsom vapen, stridsfordon och ammunition. De på speciellt vapen- och ammunitionsområdet erforderliga kunskaperna bibringas sedan decennier officerare vid den militärtekniska högskolan (tidigare artilleri- och ingenjörhögskolans högre kurser och numera efter dennas sammanslagning med krigshögskolan vid denna skolas högre vapentekniska linje). Förutom stabsutbildning och undervisning i matematik, fysik, kemi, mekanik etc. omfattar undervisningen dessa vetenskapers tillämpning på de speciellt militärtekniska områdena; ytter- och innerballistik, militär materiel- och konstruktionslära etc. Undervisningen i dessa ämnen förekommer av naturliga skäl över huvud icke vid civila läroanstalter utan endast vid den militära högskolan.

Huvuddelen av de officerare, som efter vederbörlig aspiranttjänstgöring skall användas i fortsatt tjänst vid förvaltningen, genomgår även viss kompletterande utbildning vid tekniska högskolor, varjämte de genom regelmässigt återkommande trupptjänstgöring bibehåller den nödvändiga kunskapen om materielens användning i dess rätta miljö.

Tygavdelningen framhåller, att som en följd av våra dagars snabba tekniska utveckling spörsmålen rörande den egentliga krigsmaterielen kommit att inta en alltmer framträdande plats — militärt, tekniskt och ekonomiskt — inom arméorganisationen. Behovet av tekniskt högkvalificerade officerare med sin genom speciell utbildning förvärvade förmåga att bedöma de kombinerat militära och tekniskt-ekonomiska frågorna har till följd härav kommit att framträda med ökad styrka.

Tygavdelningen framhåller vidare att frågan om de tekniska officerarnas antal, befodringsförhållanden m. m. under tolv års tid till följd av olika mellankommande utredningar skjutits på framtiden och att detta haft ofördelaktiga återverkningar. Sålunda uppges tio tekniskt välkvalificerade officerare av annan anledning än uppnådd pensionsålder under åren 1946—1953 ha avgått ur tjänst för att tillträda civila enskilda (i ett fall statlig) befattningar.

På vissa områden anses de tekniskt välkvalificerade officerarna på grund av sin speciella utbildning icke kunna ersättas med annan personal. Därest armétygförvaltningen skall kunna nöjaktigt fullgöra sina uppgifter, anser tygavdelningen det erforderligt, att dylika officerare i den omfattning, som organisationsförslaget upptar, beräknas för tjänstgöring vid ämbetsverket.

Med skrivelse den 29 december 1953 har *chefen för armén* avgett infortrat förslag angående förvaltningsreformens återverkan på de militära och civilmilitära kårerna vid armén. Enligt detta förslag skall fälttygkårens officerare bestå av *dels* officerare med högre militär och teknisk utbildning (tekniska stabsofficerare) för teknisk tjänst, *dels* officerare med utbildning vid tygförvaltningsskolan (tygofficerare) för egentlig tygförvaltningstjänst. De tekniska stabsofficerarna förutsätts skola tjänstgöra vid armétygförvaltningen samt i mindre utsträckning dessutom vid arméstaben, försvarets forskningsanstalt och fabriksstyrelsen.

Departementschefen.

Som ett alternativ till förvaltningsutredningens förslag att antingen sammanföra de tekniskt högskoleutbildade officerarna i central tygförvaltningstjänst vid armén till en särskild kår eller att inordna dem i generalstabskåren, föreslår chefen för armén och arméförvaltningens tygavdelning, att inom fälttygkårens ram beställningar inrättas för tekniska stabsofficerare. Till detta spörsmål kommer frågorna om att inordna förbandens tygofficerare i fälttygkåren samt att eventuellt överflytta tygförvaltare och tygskrivare från tygstaten till fälttygkåren. Jag erinrar, att chefen för armén i sistnämnda två hänseenden avgett förslag, vilka tillstyrkts av försvarets civilförvaltning i ämbetsverkets anslagsäskanden för innevarande budgetår. Vid anmälan av proposition nr 110 till 1953 års riksdag förklarade jag mig emellertid ej kunna biträda förslagen.

Vad förvaltningsutredningen uttalat om att den nuvarande ordningen i fråga om personalkårerna inom tygförvaltningstjänsten framstår som föga rationell, vill jag för min del understryka. Jag är dock icke beredd att på grundval av nu föreliggande utredningar ta ställning till berörda personalkårfrågor. Dessa står enligt min mening icke heller i det direkta samband med förvaltningsreformens genomförande att de obetingat kräver sin lösning i förevarande sammanhang.

Enligt min mening föreligger behov av en allmän och förutsättningslös översyn av ifrågavarande personalkårens ställning och uppgifter inom försvaret. Jag ämnar sedermera föranstalta härom.

Såsom jag närmare utvecklat vid behandlingen av principiella synpunkter på intendenturförvaltningstjänsten anser jag mig icke för närvarande böra biträda förslaget om ett gemensamt intendenturförvaltningsverk för försvaret. Med hänsyn härtill torde ställning till frågan om inrättande av en gemensam intendenturkår ej böra tas i detta sammanhang. Jag står emellertid icke främmande för tanken att systemet med gemensam försvarsförvaltning i framtiden kan komma att omfatta även intendenturområdet. En dylik utveckling skulle uppenbarligen främjas, därest en gemensam kår av officerare i förvaltningstjänst skapades i enlighet med vad förvaltningsutredningen föreslagit. Förutsättningarna för inrättande av en gemensam intendenturkår bör enligt min mening sedermera allsidigt övervägas.

F. Vissa gemensamma personal- och lönefrågor m. m.

1. Sättet för avlöningskostnadernas bestridande.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Avlöningskostnaderna för den vid de nuvarande försvarsgrensförvaltningarna tjänstgörande personalen bestrids dels från särskilda avlöningsanslag, dels från sakanslag, d. v. s. anslag som av riksdagen anvisats för anskaffnings- eller underhållsändamål. Militära och civilmilitära tjänstemän innehar beställningar, som är uppförda på personalförteckning antingen för armén, marinen eller flygvapnet eller ock för vederbörande centrala ämbetsverk. I förra fallet, som är det vanligaste, bestrids avlöningen från ifrågavarande försvarsgrens avlöningsanslag, i senare fallet från verkets avlöningsanslag. Den civila ordinarie personalen avlönas regelmässigt från vederbörande verks avlöningsanslag under det att avlöningen till civil extra ordinarie och extra personal utgår antingen från verkets avlöningsanslag eller från sakanslag. Den sammanlagda avlöningskostnaden för försvarsgrensförvaltningen finns ingenstädes redovisad.

Olägenheterna av berörda system, som har sin motsvarighet även vad angår försvarsgrenarnas avlöningskostnader, är mångahanda och har i

olika sammanhang varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Senast har frågan om avlöningskostnadernas bestridande från sakanslag behandlats av riksdagens år 1948 församlade revisorer, vilka under § 5 i sin berättelse bl. a. uttalat, att sistnämnda spörsmål snarast borde upptas till förnyad prövning och att syftet därvid i första hand borde vara att överföra kostnaderna för tjänstemän, vilka utnyttjades för mera stadigvarande uppgifter, till avlöningsanslag. I den mån sakanslag jämväl i fortsättningen behövde tas i anspråk för ifrågavarande ändamål, borde enligt revisorernas mening speciella föreskrifter i ämnet utfärdas.

I underdänigt utlåtande den 15 januari 1949 över vad riksdagsrevisorerna i frågan anfört förklarade sig 1946 års militära förvaltningsutredning dela den av revisorerna uttalade uppfattningen att en bättre översikt och ökad klarhet över lönekostnaderna inom försvarsväsendet ur statsfinansiell synpunkt var önskvärd. Detta kunde enligt utredningens mening åvägabringas genom överförande till redovisning under försvarsgrensförvaltningarnas avlöningsanslag av sådan på sakanslag avlönad personal med stadigvarande arbetsuppgifter som under fredstid och på längre sikt kunde bedömas ingå i förvaltningens normala organisation. Genom strukturförändringar i försvarsväsendets organisation och vid tillfälliga ansvällningar inom någon del av verksamheten kunde emellertid behov komma att uppstå av extra personal utöver normalorganisationen. Sålunda måste räknas med extraordinära arbetsuppgifter i samband med förekommande sporadiska och speciellt stora materielanskaffningar, varvid tidsbegränsat behov av exempelvis konstruktörer, kontrollanter samt specialister och undantagsvis även av teknisk servicepersonal för materielens underhåll kunde uppkomma. För sådan extra personal borde enligt utredningens uppfattning lönekostnaden även i fortsättningen bestridas från sakanslag. Vad angår sådana verkstäder och förråd, som redovisar driftskostnaderna å särskilda diversemedelstitlar (drifttitlar) helt fristående från riksstatsanslagen, uttalade utredningen i berörda utlåtande, att alla lönekostnader borde ingå i driftskostnaderna. Utredningen förklarade sig slutligen ämna i sina kommande organisationsförslag framlägga konkreta förslag rörande den personal, som borde avlönas från respektive förvaltningsars avlöningsanslag, under det att för de lokala förvaltningsmyndigheterna inom försvaret motsvarande förslag borde kunna uppgöras av försvarets centrala organisationskommitté efterhand som kommitténs undersökningar vid nämnda myndigheter fortskred. (Sedan kommittén numera upphört, fortsätts berörda undersökningar av statens organisationsnämnd.)

Vid sina i dess nu avhandlade betänkande gjorda beräkningar av personalbehovet för armé-, marin- och flygförvaltningarna samt försvarets intendenturförvaltning har utredningen vad den civila personalen beträffar i enlighet med sina ovan återgivna uttalanden till en början undersökt vilken personal, som med den av utredningen föreslagna verksamheta-

tionen är erforderlig för stadigvarande arbetsuppgifter på längre sikt, och beräknar för sådan personal medel under vederbörande verks avlöningsanslag. I nuläget är emellertid — framhåller utredningen — respektive förvaltningar belastade med vissa arbetsuppgifter, vilka direkt sammanhänger med pågående konstruktions- eller försöksarbeten eller materielanskaffningar och om vilka man antingen med visshet kan förutse att de efter viss tid kommer att upphöra eller ock icke för närvarande kan bedöma om och i vilken utsträckning de kommer att bli för framtiden bestående. Sistnämnda förhållanden finner utredningen vara rådande exempelvis inom de förvaltningsenheter, som handhar teleteknisk och robotvapenmateriel. Den personal, som utredningen bedömt särskilt erforderlig för sådana göromål, anser utredningen skola avlönas med anlitande av vederbörliga sakanslag.

Vad angår den militära och civilmilitära personal, som bör ingå i nyssnämnda ämbetsverk, är det enligt utredningens mening ur synpunkten att erhålla bästa möjliga översikt över verkens avlöningskostnader mest rationellt att uppföra beställningar för hela denna personal på respektive verks personalförteckning och beräkna medel för lön till densamma under verkets eget avlöningsanslag. En sådan anordning anser utredningen emellertid skola medföra svårigheter främst med avseende å sådana omplacementsringar av beställningshavare mellan de centrala förvaltningarna samt staber och förband m. m., som av olika anledningar är önskvärda. Med hänsyn härtill anser sig utredningen icke böra förorda en dylik åtgärd utan stannar i stället för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som tillämpas för närvarande på vederbörande centrala verks personalförteckningar uppföra i stort sett allenast för verken avsedda militära och civilmilitära förordnandetjänster samt sådana tjänster inom verken, som skall kunna vara alternativt militära, civilmilitära eller civila eller två av dessa kategorier, samt sådana, som skall kunna alternativt besättas av beställningshavare ur olika vapenslag inom marinen. Övriga militära och civilmilitära tjänster anser utredningen böra upptas å personalförteckning för vederbörlig försvarsgren varvid medel för avlöningskostnadernas bestridande anses böra beräknas under respektive försvarsgrens avlöningsanslag.

För att statsmakterna skall erhålla en samlad översikt över avlöningskostnaderna för var och en av ifrågavarande centrala försvarsförvaltningar, bör emellertid enligt utredningens åsikt varje förvaltning i samband med att medel för ett budgetår äskas å det egna avlöningsanslaget framlägga ungefärliga beräkningar rörande behovet av personal ur olika kategorier med avlöning från vederbörande försvarsgrens avlöningsanslag eller sakanslag ävensom kostnaderna för avlöning till berörda personal. Vid budgetårets slut anser utredningen en efterkalkyl böra göras rörande de verkliga avlöningskostnaderna å dessa sistnämnda anslag för vid verket tjänst-

görande personal, vilka kostnader bör sammanställas med anslagsbelastningen under samma budgetår på verkets eget avlöningsanslag.

Beträffande försvarets industriplanering och försvarets civilförvaltning beräknar utredningen avlöningskostnaderna för dessa ämbetsverks hela personal under respektive verks eget avlöningsanslag.

Den personal inom de centrala tyg- och intendenturförvaltningarna, som enligt de av utredningen angivna principerna fortsättningsvis skall avlönas från sakanslag, bör enligt utredningens uppfattning bli relativt fåtalig. Detsamma bör — framhåller utredningen — efter den granskning, som förutsätts skola företas av statens organisationsnämnd, bli fallet med den sakanslagsavlönade personalen vid de lokala förvaltningsmyndigheterna, bortsett från verkstäder och förråd med redovisning på driftstitlar där användning av sakanslag för avlönande av personal alltjämt skulle bli regel. För att förhindra, att sakanslag för framtiden i onormalt stor omfattning belastas med avlöningskostnader för tjänstemän, föreslår utredningen vissa begränsningar i myndigheternas befogenheter att inrätta icke-ordinarie tjänster.

Vid den tidigare behandlingen av spörsmålet om bestridandet av försvarets avlöningskostnader har understundom ifrågasatts att uppta alla kostnader för avlöning av tjänstemän på avlöningsanslag. Utredningen är emellertid av den uppfattningen, att det av utredningen föreslagna tillvägagångssättet erbjuder vissa fördelar framför en sådan anordning. Sålunda anses det av utredningen förordade förfarandet innebära mindre risker för att ifrågavarande personalförstärkningar förlorar sin interimistiska, tidsbegränsade karaktär och sina beröringspunkter med vederbörande materielanskaffning än om avlöningskostnaderna upptas under avlöningsanslag där de lätt anses komma att så småningom betraktas såsom permanenta. Om avlöningskostnader av berört slag upptas under sakanslag, finns enligt utredningens mening anledning förmoda, att i fortsättningen en mera grundlig prövning av personalbehovet kommer till stånd vid uppgörandet av anslagsäskanden. I den mån en sådan prövning ger vid handen, att visst personalbehov är för framtiden bestående, bör lönekostnaden självfallet — framhåller utredningen — överföras till avlöningsanslag.

Remissyttranden.

Arméförvaltningen tillstyrker utredningens förslag om överförande till redovisning under vederbörande ämbetsverks avlöningsanslag av sådan på sakanslag avlönad personal med stadigvarande arbetsuppgifter, som under fredstid och på längre sikt kan bedömas ingå i normalorganisationen. *Arméförvaltningen* framhåller emellertid, att det med hänsyn till att verksamhetens omfattning — och därmed personalbeståndet — i viss utsträckning är beroende på storleken av beviljade anslag för respektive materiel-

underhåll, materielanskaffning, forskning och försök, vilka anslag kan avsevärt variera under olika tidsperioder, ej sällan kan bli vanskligt att avgöra om en arbetsuppgift är att betrakta såsom stadigvarande på längre sikt.

Beträffande det av utredningen föreslagna sättet för avlöningskostnadernas redovisning inför statsmakterna framhåller arméförvaltningen, att det ej minst under nuvarande förhållanden särskilt för tygförvaltningen torde vara förenat med svårigheter att i samband med medelsäskande å eget avlöningsanslag inemot ett år före början av vederbörligt budgetår framlägga ens ungefärliga beräkningar rörande behovet av personal ur olika kategorier med avlöning från arméns avlöningsanslag eller sakanslag samt kostnaderna härför. Det huvudsakliga syftet med förslaget i denna del förmodar arméförvaltningen kunna ernås, därest förvaltningarna åläggs att i efterhand lämna uppgift å de verkliga avlöningskostnaderna å nämnda anslag, lämpligen efter budgetårs utgång och i samband med nästkommande medelsäskande.

Marinledningen förklarar sig i princip intet ha att erinra mot utredningens förslag om överföring till redovisning under marinförvaltningens avlöningsanslag av större delen av ämbetsverkets på sakanslag avlönade personal.

Marinledningen anser det emellertid med tanke på den erfarenhet, som vunnits i fråga om uppkommande personalbehov å vissa områden och minskade behov å andra, tveksamt om man bör knyta en så stor del av personalen till avlöningsanslaget, som förslaget innebär.

Beträffande utredningens förslag rörande redovisningen av avlöningskostnaderna framhåller marinledningen, att de av utredningen förordade anordningarna skulle komma att medföra ett extra och betungande arbete. Marinledningen erinrar om att officerare och mariningenjörer ofta tjänstgör endast kortare tider i marinförvaltningen och därvid icke erhåller avlöning genom marinförvaltningen. Exakta löneuppgifter skulle beträffande sådan personal behöva inhämtas från de olika löneutbetalande myndigheterna. Marinledningen finner det böra tas i övervägande, huruvida värdet av en sådan uppgift kommer att stå i rimligt förhållande till kostnaderna för dess framställande. I varje fall — framhåller marinledningen — bör arbetet inskränkas till att avse den ifrågasatta efterkalkylen. Beräkningar för ett kommande budgetår anser marinledningen bli alltför osäkra för att kunna tillmätas större värde.

Vad angår frågan om avlöningskostnadernas bestridande då det gäller personal vid lokalförvaltningarna uttalar marinledningen, att en ovillkorlig förutsättning för en överföring från sak- till avlöningsanslag är, att marinförvaltningens ställning med avseende på ifrågavarande personal därvid icke ändras och att sålunda marinförvaltningens befogenheter i fråga om inrättande av tjänster m. m. icke ges annan inskränkning än den, som kan föranledas av Kungl. Maj:ts särskilda direktiv härutinnan.

Marinledningen ansluter sig i princip till utredningens uttalanden om önskvärdheten att uppföra beställningarna för den militära och civilmilitära personal, som bör ingå i marinförvaltningen, på ämbetsverkets personalförteckning. Marinledningen anser det rationellt att för samtliga byråchefs- och därmed i organisatoriskt hänseende likställda ävensom högre tjänster lönen knyts till befattningarna och icke bestäms med ledning av militär tjänsteställning. Lönen bör enligt marinledningens åsikt vara avpassad med hänsyn till de med befattningen förenade arbetsuppgifterna. Marinledningen anser sålunda, att på personalförteckningen bör uppföras dels de av utredningen angivna tjänsterna, som alternativt kan besättas ur olika personalkategorier, dels byråchefs- och högre tjänster, dock ej för befattningshavare, som tillika är kårchefer; dessa tjänster bör enligt marinledningen uppföras på staten för vederbörande kår. För att underlätta möjligheten till växeltjänstgöring anser marinledningen att lönen för de ledande befattningshavarna jämväl vid lokalförvaltningarna bör knytas till befattningarna och upptas på stat för vederbörande förvaltning. Härjämte anser marinledningen lönen för dessa befattningshavare böra bestämmas i lämplig relation till lönen för byråchef (motsvarande) i marinförvaltningen. Med hänsyn till angivna förhållanden framhåller marinledningen att för chefstjänstemännen i marinförvaltningen som anställningsform bör ifrågakomma såväl förordnande på viss tid som fullmakt.

Flygledningen förklarar sig dela utredningens uppfattning, att en översikt över lönekostnaderna är önskvärd ur statsfinansiell synpunkt och att detta bör åstadkommas genom att huvuddelen av avlöningskostnaderna redovisas under vederbörande ämbetsverks avlöningsanslag. Byråchefs- och högre befattningar anser flygledningen alltid, oavsett anställningsformen, böra uppföras å ämbetsverkets stat.

Försvarets civilförvaltning instämmer i utredningens uttalande, att alla kostnader för löner åt heltidssysselsatt personal vid sådana verkstäder och förråd, som redovisar driftskostnaderna å särskilda diversemedelstitlar, bör inräknas i driftskostnaderna och följaktligen belasta sakanslag. Där- emot anser ämbetsverket det knappast erforderligt att härutöver använda sakanslag för bestridande av avlöningskostnader. Ämbetsverket uttalar, att vissa skäl måhända kan tala för utredningens förslag, att sakanslag skulle få tas i anspråk för avlöande av personal, som anställt för extraordina- nära arbetsuppgifter i samband med förekommande sporadiska och speciellt stora materielanskaffningar men att betydande svårigheter måste möta att avgöra, i vilka fall en arbetsuppgift är av sporadisk natur eller av stadigvarande art. Utredningens uttalande, att vid användning av sak- anslag en mera grundlig prövning av personalbehovet skulle vara att för- vänta, än om avlöningsanslag togs i anspråk, måste, förmodar civilför- valtningen, grunda sig på en missuppfattning från utredningens sida. Civil- förvaltningen framhåller, att dess hittills vunna erfarenheter härutinnan i

varje fall gått i rakt motsatt riktning. Civilförvaltningen förordar, att användningen av sakanslag begränsas till att avse avlöningar åt personal vid sådana verkstäder och förråd som ovan nämnts. Skulle emellertid sakanslag anses böra därutöver få anlitas, bör detta enligt civilförvaltningens mening inskränkas till att avse allenast extra tjänster. Civilförvaltningen tillstyrker, att specificerade för- och efterkalkyler budgetårsvis skall uppgöras rörande storleken av avlöningskostnaderna å sakanslagen. I syfte att begränsa möjligheterna att använda sakanslagen för avlöningar anser civilförvaltningen vidare att i samband med uppgörandet av dispositionsföreskrifter till de olika sakanslagen skall anges de maximibelopp, som må tas i anspråk för här avsett ändamål inom såväl centralförvaltningarna som lokalförvaltningarna.

Statens lönenämnd finner icke anledning till erinran mot de av utredningen uppdragna riktlinjerna för avlöningskostnadernas bestridande i olika fall. Lönenämnden understryker emellertid angelägenheten av att vid myndigheter, som icke redovisar över driftstitlar, sakanslagsavlönade tjänster endast inrättas för tillfälliga arbetsuppgifter.

Svenska officersförbundet förklarar sig av andra skäl än utredningens hysa den uppfattningen, att lönerna för befattningshavare inom den centrala förvaltningen bör påföras vederbörlig förvaltnings stat. Vid en rationell organisation bör enligt förbundets åsikt lönen vara knuten till befattningen och avpassas efter med densamma förenade arbetsuppgifter och ansvar, icke efter innehavarens militära tjänsteställning. De av förvaltningsutredningen anförda problemen med omplaceringar bör enligt förbundets mening i princip icke få lägga hinder i vägen för lönens knytande till befattningen, åtminstone då det gäller befattning såsom byråchef eller högre befattningshavare. För de förra finner sig förbundet icke heller kunna godta lägre lönegradsplacering än normalbyråchefs, vilket i några fall föreslagits av utredningen. För lägre befattningshavare (sektions- och detaljchefer) anser förbundet att i viss mån andra synpunkter gör sig gällande. För dessa befattningshavare är — framhåller förbundet — som regel omplaceringar vanligare än för byråchefer och högre befattningshavare, var till kommer att deras ansvarsområden och arbetsuppgifter icke torde vara så strängt definierade som byråchefers och högre tjänstemäns. Här anser förbundet det sålunda icke medföra större olägenheter att placera beställningshavare upptagen på försvarsgrens stat i befattning inom central förvaltning.

Departementschefen.

De önskemål, som vid olika tillfällen framförts om en bättre översikt över lönekostnaderna inom försvaret än som är möjlig med det nu tillämpade systemet för redovisning av sådana kostnader, anser jag vara angeläget att i största möjliga utsträckning tillgodose. Jag är emellertid

icke beredd att i förevarande sammanhang till behandling uppta frågan i vidare mån än såvitt angår de förvaltningsmyndigheter, vilka berörs av det organisationsförslag jag här framlägger. Jag avser emellertid att så snart sig göra låter föreslå åtgärder till lösning av spörsmålet även för försvaret i övrigt.

Till vad förvaltningsutredningen anfört rörande sättet för avlöningskostnadernas bestridande vid här ifrågavarande centrala förvaltningar kan jag i allt väsentligt ansluta mig. Jag anser sålunda, att medel för avlöande av den civila personal, som är erforderlig för stadigvarande arbetsuppgifter, bör beräknas under vederbörande verks avlöningsanslag. Även för tillfälligt anställda civila tjänstemän bör emellertid, såsom inom statsförvaltningen i allmänhet plägar ske, avlöningskostnaderna i viss omfattning kunna bestridas från verkens avlöningsanslag. Från sakanslag torde i princip allenast böra bestridas kostnaderna för avlöning till sådana tjänstemän, som tillfälligt anställs vid förvaltningarna för viss materielanskaffning. Med hänsyn till arbetets natur inom försvarsförvaltningarna, där än det ena, än det andra materielslaget träder i förgrunden inom anskaffningsverksamheten, måste dock antalet sakavlönade tjänstemän bli av en viss, icke alltför obetydlig storleksordning.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att så utforma sina föreskrifter för sakanslagens användning, att möjligheterna att anlita sådana anslag för avlöningar till tjänstemän vid förvaltningarna begränsas.

Beträffande den militära och civilmilitära personal, som behövs inom de centrala förvaltningarna, delar jag utredningens uppfattning att avlöningskostnaderna för densamma principiellt bör redovisas över verkens avlöningsanslag. Såsom utredningen framhållit stöter emellertid ett konsekvent genomförande av en sådan anordning på svårigheter av olika slag. För närvarande är jag endast beredd att förorda, att av tjänster för ifrågavarande personalkategorier på verkens personalförteckningar uppförs samtliga byråchefs- och högre tjänster ävensom tjänster, vilka är avsedda att besättas med alternativt militär/civilmilitär personal eller militär personal från olika försvarsgrenar eller olika vapenslag inom marinen. Vid beräkningen i det följande av personalbehovet inom de olika förvaltningarna räknar jag med att ett icke obetydligt antal tjänster skall kunna besättas med alternativt civilmilitära/civila innehavare. I avvaktan på resultatet av den utredning rörande vissa personalkårfrågor, som jag i det föregående förklarat mig vilja föreslå, är jag icke beredd att nu föreslå upptagande av sådana alternativa tjänster på förvaltningarnas personalförteckningar. Tjänster av angivet slag uppför jag därför tills vidare antingen såsom civila på vederbörande verks personalförteckning eller såsom civilmilitära på staten för vederbörande kår med ungefär lika många av vardera slaget. Medgivande torde böra utverkas för Kungl. Maj:t att, därest

lämplig civilmilitär person icke finns att tillgå för civilmilitär tjänst, övergångsvis besätta tjänsten med civil innehavare.

Utredningen har föreslagit, att varje centralförvaltning — för att en översikt skulle erhållas över vederbörande verks samtliga avlöningskostnader — budgetårsvis skulle uppgöra för- och efterkalkyler rörande storleken av avlöningskostnaderna för vid verket tjänstgörande personal å sakanslag och vederbörande försvarsgrens avlöningsanslag. Förslaget har tillstyrkts av försvarets civilförvaltning men mött gensagor från arméförvaltningen och marinledningen, särskilt vad beträffar förkalkylen. För egen del anser jag det erforderligt, att statsmakterna hålls underkunniga om de verkliga avlöningskostnaderna för en var av de centrala försvarsförvaltningarna. Jag anser därför i likhet med förvaltningsutredningen att en budgetårsvis skeende för- och efterkalkylering av ifrågavarande kostnader bör äga rum. Erforderliga sammanställningar av varje försvarsförvaltnings samtliga avlöningskostnader torde årligen få delges riksdagen i samband med äskande av medel under förvaltningarnas avlöningsanslag.

Till frågan om återverkningarna av tillämpningen av ovan förordade principer för avlöningskostnadernas bestridande på storleken av berörda avlönings- och sakanslag återkommer jag i det följande vid framläggandet av kostnadsberäkningarna för organisationsförslaget.

2. Personalberäkningar.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningen framhåller, att personalbehovet inom den av utredningen föreslagna förvaltningsorganisationen såsom regel beräknats på grundval av noggranna arbetsmängdsundersökningar och vad vissa rutinmässiga arbeten beträffar med ledning jämväl av företagna arbetsstudier. I fråga om den rent konstruktiva verksamheten, där arbetsmängden icke är fixerad, utgår utredningen — bl. a. med hänsyn till den avgörande betydelse, som måste tillmätas krigsmaterielens modernitet — ifrån att ifrågavarande verksamhet i allmänhet icke blir av mindre omfattning än vid tidpunkten för utredningsförslagets avgivande utan tvärtom på vissa områden måste utökas och räknar därför med i stort sett oförändrat personalbehov. Vissa höjningar i löneställningarna har dock föreslagits i kvalitetsförstärkande syfte. Härigenom samt genom sammanförande av likartade arbetsuppgifter till en och samma organisationsenhet och rationaliseringar även i övrigt av förvaltningsapparaten anser sig utredningen ha — utan egentliga personalökningar — skapat förutsättningar för en önskvärd intensifiering av konstruktionsverksamheten.

Den långtgående tekniska utvecklingen på krigsmaterielområdet förutsätter, enligt utredningens mening, tekniskt välutbildad personal i förvaltningstjänst. För en stor del av det kvalificerade arbetet med projektering,

anpassning, konstruktion och tekniskt underhåll krävs dessutom, konstaterar utredningen, att den tekniska personalen besitter erfarenhet av materielens militära användning. Utredningen erinrar, att personal med angivna kvalifikationer hittills erhållits dels genom att officerare getts teknisk utbildning, dels genom att ingenjörer (i allmänhet högskoleingenjörer) särskilt utbildats för tjänst vid försvaret och därvid bibringats vissa militära insikter och erfarenheter. Ingenjörerna i fråga har hänförs till den civilmilitära personalen. Det är enligt utredningens åsikt möjligt, att för den kvalificerade tekniska tjänsten vid försvaret endast en av nämnda rekryteringsvägar skulle behöva anlitas. En undersökning härav och av vilken anordning som i så fall på lång sikt är att föredra skulle emellertid — framhåller utredningen — kräva en så avsevärd tid, att utredningen icke ansett sig kunna ingå på en sådan. Utredningen utgår därför vid sina personalbehovsberäkningar från att båda personalkategorierna fortfarande skall tas i anspråk för förvaltningstjänsten. På sådana befattningar, där såväl tekniska som militära insikter erfordras, räknar utredningen såsom regel med tekniskt utbildade officerare, där de militära erfarenheterna ansetts böra tillmätas den största betydelsen, och med civilmilitära ingenjörer där tekniskt kunnande bedömts vara viktigast. Från denna princip gör utredningen dock vissa avsteg med tanke på befodringsförhållandena för skilda personalkategorier. Utredningen säger sig ha i möjligaste mån sökt undvika att för befattningar av här avsett slag uppta alternativt militära/civilmilitära tjänster, enär en sådan anordning försvårar beräkningen av de olika kadrernas storlek och planeringen av rekryteringen, men har i några fall funnit detta tillvägagångssätt ofrånkomligt.

För vissa speciella arbetsuppgifter av militär art (exempelvis för mobiliseringsarbete och för viss kontaktverksamhet med staber och trupp) räknar utredningen med militära tjänster, avsedda för innehavare utan särskild teknisk utbildning.

I sådana befattningar åter där militära insikter icke ansetts nödvändiga räknar utredningen med att civil personal bör användas. Så är fallet — förutom beträffande juridiskt-administrativa, kamerala och merkantila befattningar samt kontors- och vaktmästartjänster — även i fråga om befattningar med vissa tekniska uppgifter. Hit hör sådana befattningar, där erfarenhet från civil drift ansetts önskvärd, samt sådana av specialistkaraktär (t. ex. för kemiska undersökningar) ävensom flertalet för konstruktionsarbete avsedda lägre tekniska befattningar. För en del mindre kvalificerat tekniskt arbete, där jämte lägre teknisk utbildning även militära insikter och erfarenheter är önskvärda, räknar utredningen med användning i begränsad omfattning av tekniskt utbildade underofficerare samt personal ur tygstaten samt anser i övrigt behovet kunna fyllas genom anställande av civil personal som genom tidigare verksamhet (såsom underofficerare, underbefäl eller beställningsmän) förvärvat erforderlig militär utbildning.

Utredningen framhåller, att det oberoende av den gränsdragning, som av utredningen gjorts mellan civilmilitära och civila tekniska tjänster, med hänsyn till rekryteringen av de civila befattningarna måste finnas möjlighet för innehavare av sådan civil tjänst att — om han på annat sätt än den vanliga rekryteringsvägen inhämtat erforderliga militära insikter — erhålla en civilmilitär tjänst, för vilken han även i övrigt är lämpad.

Militära och civilmilitära tjänster upptas av utredningen alla såsom ordinarie med undantag för ett antal för pensionerad militär personal avsedda arvodesbefattningar. Sådana befattningar föreslås av utredningen för i stort sett samma arbetsuppgifter som för närvarande. En förutsättning har dock ansetts böra vara, att för arbetsuppgifternas fullgörande erfordras militära kunskaper, och en annan, att med befattningen icke är förenad arbetsledande verksamhet av större omfattning.

Civila tjänster upptas av utredningen såsom ordinarie i den mån de bedömts under alla förhållanden erforderliga inom den av utredningen föreslagna organisationsramen. Övriga civila tjänster av natur att kostnaderna för desamma bör bestridas från avlöningsanslag upptas med få undantag såsom extra ordinarie. Behovet av desamma finner utredningen nämligen — även om förutsättning för ordinarie anställningsform icke ansetts föreligga — likväl vara av den varaktighet att extra ordinarie anställning enligt allmänt tillämpade principer normalt bör tillkomma tjänsternas innehavare. Utredningen framhåller, att oberoende av den anställningsform, som föreslås för viss tjänst, anställning i densamma bör, där bestämmelser om reglerad befordringsgång eller andra förhållanden därtill föranleder, ske såsom aspirant eller extra tjänsteman. Så bör enligt utredningens mening vara regel vid nyrekrytering av befattning. För tjänster, som ansetts vara av den art att avlöningskostnaderna bör belasta sakan-slag, förutsätter utredningen att extra anställning blir den regelmässiga. Om anställning å dylik tjänst innehafts under längre tid, bör dock enligt utredningens mening kunna övervägas att bereda tjänstens innehavare ställningen såsom extra ordinarie. Den, som sålunda erhållit extra ordinarie anställning, måste emellertid självfallet — framhåller utredningen — räkna med att bli entledigad från anställningen när de arbetsuppgifter för vilka han anställt blivit slutförda.

Flertalet ordinarie tjänster anser utredningen vara av beskaffenhet att böra tillsättas medelst fullmakt respektive konstitutiorial. Vissa högre ordinarie tjänster — främst tjänster för verks-(sous-)chefer och ställföreträdande verks-(sous-)chefer samt sådana ledande tjänster i övrigt av för verksamheten avgörande betydelse, vilkas innehavare icke vid olämplighet för vederbörande befattning kan med bibehållen löneställning omplaceras till annan tjänstgöring — anser utredningen dock böra tillsättas med förordnande för viss tid. Utredningen, som finner att en omplacering i högre ställning i allmänhet är svårare i fråga om civila befattningshavare än

militära, föreslår förordnandeformen i större utsträckning för civila tjänster än för militära.

Utredningen följer vid lönegradsplaceringen av de tjänster, som ansetts erforderliga inom den av utredningen föreslagna förvaltningsorganisationen, i stort sett de riktlinjer, som uppdragits av försvarets tjänsteförteckningssakkunniga och som på av Kungl. Maj:t i prop. 1947: 246 framlagt förslag godkänts av 1947 års riksdag. Vid avvägningen av löneställningen för viss befattning inom lämplig lönegradsserie har — framhåller utredningen — i enlighet med de sakkunnigas uttalande såsom främsta bedömningsgrunder tjänat arten av förekommande arbetsuppgifter samt det teoretiska och praktiska kunskapsmått, som regelmässigt bör förutsättas hos befattningens innehavare.

Vad särskilt angår de tekniskt inriktade militära, civilmilitära och civila befattningarna säger sig utredningen ha funnit, att en förutsättning för att förvaltningarna skall kunna fullgöra sina uppgifter med avseende å krigsmaterielens utveckling är, att de förfogar över ett skikt av ledande befattningshavare av ej alltför obetydlig omfattning. Utredningen har konstaterat, att på vissa ställen inom den nuvarande förvaltningsorganisationen lönesättningen icke gjort det möjligt att erhålla ett tillräckligt antal kvalificerade tekniker för arbetets planering och ledning. Som följd härav har — uttalar utredningen — den lägre personalen kommit att sakna tillräcklig vägledning och därför icke kunnat rationellt utnyttjas. Utredningen har funnit, att arbetsprestationerna, där nämnda förhållanden varit rådande, blivit onormalt låga. På områden, där svårigheter av berörd art förelegat, föreslår utredningen höjning av löneställningar i viss utsträckning. Vid lönesättningen av för militära innehavare avsedda befattningar beaktar utredningen särskilt, att befördringsmöjligheterna för den i den tekniska förvaltningstjänsten sysselsatta personalen ur rekryteringssynpunkt bör vara i stort sett jämförliga med stabspersonalens.

Utredningen framhåller, att den för varje personalkategori — så långt det varit möjligt med hänsyn till arbetsuppgifternas rationella fördelning — sökt avpassa antalet tjänster i olika lönegrader så, att en tillfredsställande befördringsgång skapas.

Behovet av kontinuitet i arbetsledning och vissa arbetens utförande gör det ofta önskvärt — framhåller utredningen — att under längre tid kunna behålla en tjänsteman i samma befattning. För att möjliggöra detta och likväl vid inträffande vakans i högre tjänst kunna bereda tjänstemannen en befördran till vilken han kan anses stå i tur, föreslår utredningen, att vederbörande ämbetsverk medges befogenhet att å viss befattning placera tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga. En förutsättning för en dylik placering anser utredningen emellertid böra vara, att den sker inom

ramen för vederbörande verk tilldelat antal tjänster i olika lönegrader och av olika personalkategorier (officerare, civilmilitära ingenjörer, civila ingenjörer, juridiskt-administrativ personal, kontorspersonal o. s. v.). Vidare får en med stöd av angivna placeringsbefogenhet företagen placering i viss befattning av en tjänsteman, tillhörande lägre lönegrad än den utredningen räknat med för befattningen i fråga, enligt utredningens uppfattning icke föranleda, att vikariatsersättning eller annan gottgörelse utöver lönen tillerkänns tjänstemannen.

Utredningen understryker, att en av de betydelsefullaste förutsättningarna för en god förvaltning är tillgången till duglig personal. Rekryteringsfrågorna bör fördenskull enligt utredningens mening ägnas stor uppmärksamhet och förvaltningarna bör vinnlägga sig om att ta vara på lovande tjänstemän och utbilda dem för chefs- och specialistbefattningar. Till chefsbefattningar förutsätter utredningen att endast personer, som ådaga-lagt framstående administrativa ledaregenskaper, skall ifrågakomma.

Remissyttranden.

Chefen för armén framhåller beträffande de av utredningen verkställda personalberäkningarna, att desamma skett vid en tidpunkt, efter vilken kraven på förvaltningarnas verksamhet väsentligen ökats, samt att faktiska personalökningar ägt rum, sedan utredningens organisationsundersökningar utförts.

Även *arméförvaltningen* framhåller, att det material, som legat till grund för utredningens beräkningar av personalbehovet, i vissa delar måste betecknas såsom icke längre aktuellt.

Utredningens förslag, att vederbörande förvaltningsmyndigheter i vissa fall skulle medges befogenhet att å viss tjänst placera tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga, anser *arméförvaltningen* vara praktiskt användbar i fråga om militära och civilmilitära beställningar men i fråga om civila befattningar icke stå i överensstämmelse med försvarets tjänsteförteckningssakkunnigas riktlinjer för lönegradsplacering av civila tjänster, vilken placering enligt de sakkunniga uteslutande bör ske med hänsyn till arten av å befattningen ankommande arbetsuppgifter samt härför uppställda teoretiska och praktiska kvalifikationer. Ledigblivna civila tjänster bör enligt *arméförvaltningens* uppfattning utlysas och tillsättas enligt nu gällande ordning.

Marinledningen förklarar sig för marinförvaltningens vidkommande anse, att en icke oväsentlig ökning av antalet tjänster i förhållande till utredningens förslag är nödvändig.

Marinledningen säger sig icke kunna ansluta sig till utredningens uttalande, att det är möjligt, att för den kvalificerade tekniska tjänsten vid

försvaret endast en av de båda nu använda rekryteringsvägarna skulle behöva anlitas. Det syns marinledningen i stället sannolikt, att även andra vägar än de vid marinen nu använda måste anlitas för fyllandet av behovet av militärtekniskt utbildad personal, exempelvis genom utnyttjande av ingenjörpersonal med lägre utbildning, icke bara i förvaltningstjänst utan även i militär tjänst på fartyg, batterier etc. Denna fråga anser marinledningen snarast möjligt böra upptas till utredning.

Fördelningen av tjänster på olika kategorier av personal är enligt marinledningen ett problem av synnerligen stor betydelse för utvinnande av bästa effektivitet i förvaltningsarbetet. Marinledningen framhåller, att i ett ämbetsverk av marinförvaltningens karaktär personal från såväl militära och civilmilitära som civila personalkategorier erfordras och att en god avvägning dem emellan är nödvändig. Marinledningen säger sig i princip icke ha något att erinra i detta avseende mot utredningens synpunkter.

Marinledningen biträder förslaget att innehavare av civil tjänst skall kunna erhålla civilmilitär sådan utan hinder av att han på annat sätt än den vanliga rekryteringsvägen inhämtat erforderliga militära insikter. Marinledningen framhåller emellertid, att kompetenskraven icke i något hänseende får ställas lägre för den så förordade rekryteringsvägen; den civile befattningshavaren måste i alla avseenden fylla samma kompetenskrav som motsvarande civilmilitärer. För ändamålet är måhända särskild utbildning erforderlig. Den eftergift, varom här är fråga, får enligt marinledningen ha avseende allenast på sättet för kompetensens förvärvande.

Förslaget att marinförvaltningen skulle medges befogenhet att inom ramen för tilldelat antal tjänster placera en tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga tillstyrks i princip av marinledningen. Den föreslagna marginalen anser marinledningen emellertid knappast vara tillräcklig för uppnåendet av det avsedda ändamålet under någon längre tid. Tillämpningen i praktiken av förslaget befarar marinledningen bli förenad med rätt betydande svårigheter.

Marinledningen konstaterar med stor tillfredsställelse den grund, som utredningens förslag ger för en utbyggnad av mariningenjörkåren. Marinledningen framhåller emellertid, att den erforderliga utbyggnaden av kåren av rekryterings- och utbildningsskäl måste ske successivt, så att det icke skapas en organisation med tjänster, som icke kan besättas på grund av brist på lämpliga sökande. Rekryteringsfrågan framstår för marinledningen såsom brännande och marinledningen betonar att ett rimligt förhållande måste erhållas mellan stats- och industrilönerna.

Såsom en allmän synpunkt uttalar marinledningen, att en på papperet aldrig så god organisation icke fyller sitt ändamål, om icke statens lönepolitik är sådan, att kvalificerad personal söker sig till och stannar i statsverkets tjänst.

Flygledningen understryker särskilt värdet — främst ur rekryterings-synpunkt — av att civila tjänster, såsom utredningen föreslagit, inrättas såsom ordinarie i den mån de under alla förhållanden kan anses erforderliga inom den av utredningen föreslagna organisationsramen.

Försvarets civilförvaltning säger sig väl inse värdet av arbetsmängdsundersökningar och tidsstudier och betraktar dem såsom betydelsefulla hjälpmedel vid bedömandet av personalbehov. De kan emellertid enligt civilförvaltningens mening ge fullt rättvisande resultat allenast beträffande befattningar med övervägande rutinmässiga göromål. I fråga om de för utredningens räkning bedrivna undersökningarna erinrar civilförvaltningen bl. a. att dessa, i varje fall beträffande vissa arbetsområden, verkställts för relativt lång tid sedan och alltså icke avspeglar rådande förhållanden.

Utredningens förslag i fråga om anställningsform för civila tjänster med avlöning från avlöningsanslag har icke gett civilförvaltningen anledning till annan erinran än att ämbetsverket anser, att ett större antal tjänster för kontorspersonal bör ordinariesättas. Härigenom skulle man undvika vikariatsförordnanden i alltför stor omfattning.

Civilförvaltningen finner sig icke kunna förorda att, såsom utredningen förutsatt, även personal med avlöning från sakanslag skulle kunna erhålla extra ordinarie anställning, om tjänsten innehafts under längre tid.

Förslaget att myndigheterna skulle erhålla befogenhet att å viss tjänst placera befattningshavare i högre eller lägre lönegrad än den, till vilken tjänsten är hänförd, anser civilförvaltningen innebära ett frångående av de principer, som hittills ansetts grundläggande för lönegradssystemets uppbyggnad, nämligen att varje tjänst skall hänföras till viss lönegrad med beaktande av de arbetsuppgifter och det ansvar, som är förenade med tjänsten, samt de kvalifikationer, som uppställts för densammans innehavare. Civilförvaltningen säger sig icke kunna tillstyrka, att den ifrågasatta anordningen kommer till användning på sätt utredningen förutsatt.

Statskontoret framhåller, att ämbetsverket tidigare i olika sammanhang beträffande centrala ämbetsverk på den allmänna civilförvaltningens område städse intagit den ståndpunkten, att för tjänsteman, vilkens avlöning utgår från sakanslag, endast den extra anställningsformen bör komma i fråga. Anledningen härtill hade bl. a. varit, att statskontoret ansett, att lönegradsplaceringen vid anställandet av personal med avlöning från dylikt anslag i allmänhet bestämts efter relativt förmånliga grunder med hänsyn till dels att anställningen i regel avsetts omfatta en kortare tid, dels ock att tjänsten icke varit pensionsgrundande. Ett överförande av tjänsten till extra ordinarie stat, varvid en omprövning av löneställningen endast undantagsvis syntes förekomma, skulle medföra, att en förmånligare pensionsberättigande tjänsteställning tillförsäkrades vederbörande än som gällde för å avlöningsanslag redovisade befattningshavare med motsvarande

arbetsuppgifter. Statskontoret anser emellertid, att — därest särskilda personalförteckningar fastställs, utvisande antal och löneställning för de tjänster, för vilka avlöningskostnaderna får utgå från sakanslag — frågan om ett utnyttjande av den extra ordinarie anställningsformen kommer i ett annat läge. Statskontoret framhåller dock som angeläget, att icke särskilda regler gäller på försvarsväsendets område, utan att generella bestämmelser, avseende statsförvaltningen i dess helhet, utfärdas rörande de förutsättningar, under vilka sakanslag får disponeras för avlönande av extra ordinarie befattningshavare.

Statskontoret avstyrker utredningens förslag, att rätt skulle medges förvaltningsmyndigheterna att placera tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga. En dylik befogenhet måste enligt statskontorets mening innebära ett betänkligt avsteg från de principer, efter vilka tjänsters inplacering i den statliga löneskalan nu sker. Ej heller ur tjänstemannasympunkt anser statskontoret ett dylikt arrangemang kunna vara tilltalande.

Även *riksräkenskapsverket* avstyrker utredningens förslag, att vederbörande ämbetsverk skall medges befogenhet att å viss befattning placera tjänsteman i en lönegrad högre eller lägre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga.

Statens lönenämnd anser, att — även om de i tilläggsbestämmelserna till statens allmänna avlöningsreglemente meddelade anvisningarna för valet av anställningsform i olika fall icke lägger hinder i vägen för extraordinariesättning i enlighet med utredningens förslag av sakanslagsavlönad personal vid de centrala försvarsförvaltningarna — ifrågavarande personalförstärknings tillfälliga karaktär dock bör markeras på så sätt, att endast extra anställning används för personalen i fråga.

Enligt lönenämndens mening har de hittillsvarande erfarenheterna från tillämpningen av det nu gällande lönesystemet tydligt visat behovet av generella riktlinjer rörande användningen av de olika anställningsformer, som är avsedda för tjänstemän och beställningshavare med lön enligt löneplan 2. Lönenämnden föreslår därför, att frågan om tillskapandet av sådana riktlinjer upptas till övervägande oberoende av en kommande utredning rörande de ordinarie anställningsformerna överhuvudtaget. Samtidigt härmed anser lönenämnden även böra övervägas under vilka förhållanden löneplan 2 bör komma till användning för tjänster, beträffande vilka antingen löneplan 1 eller 2 kan komma i fråga — exempelvis byråchefstjänster. Vad angår utredningens förslag föreslår lönenämnden, att det vid ärendets fortsatta beredning närmare övervägs, huruvida icke vissa av de av utredningen beräknade förordnandetjänsterna i stället bör inrättas såsom fullmaktstjänster. Såsom exempel på en sådan tjänst nämner löne-

nämnden generaldirektörstjänsten vid försvarets civilförvaltning, vilken av utredningen upptagits i nu gällande anställningsform och lönegradsplacering (Cp 19).

Utredningens förslag, att vederbörande ämbetsverk skulle medges befogenhet att å viss befattning placera tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga, avstyrks bestämt av lönenämnden.

Svenska underofficersförbundet framhåller, att sedan utredningen i oktober 1950 framlade sitt förevarande betänkande, marinens underofficerssakkunniga i januari 1951 avgett betänkande med förslag rörande flottans underofficerare. Vissa av de sistnämnda framförda synpunkter och förslag är enligt förbundet av sådan art, att de bör föranleda en rent principiell revidering av förvaltningsutredningens förslag, såvitt angår däri förutsatt ianspråktagande av underofficerspersonal inom den tilltänkta förvaltningsorganisationen. Förbundet förutsätter, att en sådan revidering kommer till stånd samt att mera betydelsefulla remissutlåtanden över marinunderofficerssakkunnigas betänkande beaktas även i sammanhang med föreliggande utredning.

Förbundet påtar, att förvaltningsutredningen i sitt betänkande icke närmare redogjort för de motiv, som föranlett ett utnyttjande i endast begränsad omfattning av underofficerare i teknisk tjänst. Förbundet hade fäst sig vid att utredningens ståndpunkt härvidlag icke tycktes ha fattats under beaktande av underofficerens rent traditionella uppgifter inom den militära organisationen över huvud. Det bör enligt förbundets mening icke ha varit utredningen obekant, att underofficeren i större utsträckning än andra personalgrupper inom försvaret har att befatta sig med den tekniska materielens praktiska användning och handhavande. Förbundet framhåller, att underofficeren såväl i sin egen militära skolning som under utbildning av värnpliktiga och annan personal har anledning att noggrant lära känna och förstå denna materiels funktion och militära användbarhet. Förbundet finner det anmärkningsvärt, att förvaltningsutredningen icke funnit med lämplighet och statsnytta förenat att i större utsträckning än vad som skett räkna även med underofficerspersonalens tjänster. Inom materielteknisk försöksverksamhet och anpassning borde en sådan sakkunskap ha kunnat utnyttjas.

Försvarsväsendets civilmilitära ingenjörers förbund framhåller, att en omorganisation av försvarsgrensförvaltningarna enligt förbundets mening bland annat bör ge erforderlig stadga åt förvaltningarnas tekniska verksamhet genom inplacering av kvalificerad ingenjörspersonal på poster, där denna får ansvara för och i väsentlig grad medverka vid beslut rörande konstruktion, anskaffning och underhåll av teknisk krigsmateriel. Den av utredningen föreslagna organisationen av försvarsförvaltningarna anser för-

bundet också i stort sett inleda en utveckling mot en riktigare ställning inom desamma för den tekniska personalen. Beträffande utnyttjande och inplacering av den civilmilitära ingenjörpersonalen liksom beträffande förverkligandet av de allmänna principer, efter vilka utredningen arbetat, anför förbundet, som förklarar sig i väsentliga stycken dela utredningens uppfattning, i huvudsak följande.

Såsom utredningen anför måste utnyttjande och inplacering av den civilmilitära ingenjörpersonalen ses mot bakgrund av hur förvaltningarnas tekniska verksamhet i stort organiseras och hur teknisk sakkunskap och erfarenhet bäst skall utnyttjas inom denna ram. I ett sådant sammanhang kommer de civilmilitära ingenjörerna att inta en central ställning. Försvarsgrenarna är i behov av en i tekniskt avseende ledande personalgrupp, som utgör den förenande länken mellan den taktiska och den tekniska sidan. Det är tydligt, att en sådan personalgrupp måste rekryteras bland högt kvalificerade ingenjörer eller i vissa fall naturvetenskapsmän, alldeles oavsett att vissa därtill lämpade officerare erhåller en i och för sig mycket värdefull teknisk specialutbildning. Det är nämligen icke möjligt att endast genom specialkurser tillägna sig det djupgående kunnande och förvärva den breda erfarenhet, som fordras för att grundlägga ett vederhäftigt och förutseende tekniskt och i vissa fall även ekonomiskt omdöme.

För den av teknisk materiel och utveckling beroende försvarsverksamheten är det sålunda en ytterst angelägen uppgift att till sig knyta högt kvalificerade ingenjörer. Konkurrensen om denna kategori ingenjörer är emellertid mycket hård. På grund av den stora efterfrågan och de förmåner i form av goda självständiga befattningar och höga löner, som erbjuds från civilt håll, kan icke försvaret påräkna att knyta ens någon av de bästa till sig, om dessa icke erbjuds möjligheter att utveckla sig efter inneboende förmåga samt ges goda löneförmåner och en stimulerande befordringsgång.

Mycket talar för att ett systematiskt utnyttjande av de civilmilitära kårerna skulle kunna bringa lättnad i detta avseende. Då aspiranter till dessa kårer kan erhållas redan bland elever vid de tekniska högskolorna, kan man förvänta att ett lojalitetsband mellan sådana ingenjörer och deras tjänst uppkommer, vilket skulle medföra att en större procent önskvärda stannade än vad fallet är vid rent civil rekrytering. Tas ingenjörerna ur kårerna, får man därjämte större möjlighet att få rätt man på rätt plats, då sådana ingenjörer, som bättre lämpar sig för annan verksamhet än den vid de centrala förvaltningarna bedrivna, kan placeras vid trupp, lokalförvaltningar eller verkstäder. Sistnämnda förhållande gör det också ur en annan synpunkt lämpligt att använda civilmilitära ingenjörer, då dessa vid växlande arbetslägen lättare kan omflyttas.

Förbundet anser sig dock ej böra motsätta sig utredningens i betänkan-det redovisade uppfattning, att möjlighet måste finnas för civil innehavare av teknisk tjänst »att — om han på annat sätt än den vanliga rekryteringsvägen inhämtat erforderliga militära insikter — erhålla en civilmilitär tjänst, för vilken han även i övrigt är lämpad». De civilmilitära kårerna syns även på denna väg kunna tillföras dugliga ingenjörer. En förutsättning är, att avkall ej görs på kompetensens omfattning utan endast på sättet för dess förvärvande.

Civilmilitära tjänstemannaförbundet säger sig med tillfredsställelse ha tagit del av utredningens uttalande om behovet av tekniskt välutbildad personal i förvaltningstjänsten, vilken bibringats orientering och erfarenhet av materielens militära användning, och om att denna personal borde inneha militär och civilmilitär ställning.

Den av utredningen angivna grunden för fördelningen av befattningar mellan de båda angivna personalgrupperna efter å ena sidan grundligare militära erfarenheter och å andra sidan ökat tekniskt kunnande finner förbundet riktig. Likaså att i sådana befattningar, där det icke erfordras militära insikter, civil personal kommer till användning.

Förbundet tycker sig emellertid ha funnit, att utredningen rest en spärr mot användningen av den civilmilitära personalen av underofficers tjänsteklass i tjänstebefattningar i högre än 22 lönegraden, även i fall då denna personal är fullt kvalificerad för arbetsuppgifterna. Enligt förbundets mening bör vidare den civilmilitära personalen med fördel kunna bestrida en del av de befattningar för vilka utredningen föreslagit biträdande ingenjörer eller ingenjörer. För flygvapnets mästare förefinns enligt förbundet ett tungt vägande skäl för en sådan tjänstplacering, nämligen nödvändigheten att bereda äldre personal annan tjänstgöring än ansvaret för den rörliga servicetjänsten vid stationsavdelning, vilken ställer stora krav på personalens rörlighet. Förbundet anser det erforderligt med en utredning i förevarande avseenden.

Försvarets civila tjänstemannaförbund framhåller, att de av utredningen företagna undersökningarna icke syns ge ett rättvisande resultat i fråga om personalbehovet. Den av utredningen beräknade personalmängden är enligt förbundets uppfattning alltför knappt tilltagen. Förbundet framhåller även, att utredningen icke syns ha tagit hänsyn till föreliggande behov av reservpersonal för utjämning av arbetsbördan under semester- och sjukledighet.

Förbundet påtalar, att ingenjörpersonalens löneställning i andra befattningar än chefsbefattningar i utredningens förslag över lag kraftigt försämrats. Som helhet hade någon sådan intensifiering av konstruktionsverksamheten som utredningen avsett därför icke erhållits. Det måste nämligen enligt förbundets mening framstå som uppenbart att en aldrig så duglig chef kommer till korta, om han icke till sitt förfogande har underställd duglig personal, som kan utföra hans intentioner och uppdrag. Förbundet framhåller vidare, att antalet befattningar för kvalificerad kontorspersonal av utredningen kraftigt reducerats, vilket syntes få till följd att en stor del icke-tekniska arbetsuppgifter med nödvändighet skulle få utföras av teknisk personal, något som ju utredningen sagt sig vilja undvika.

För ett rationellt utnyttjande av den tekniskt utbildade personalen enligt utredningens intentioner erfordras enligt förbundets mening, att samtliga befattningar med arbetsuppgifter av övervägande teknisk art besätts med tekniskt skolad personal.

Denna förbundets uppfattning borde icke fattas så, att förbundet anser officerare obehövliga inom de centrala förvaltningarna. Utom den kommandering av officerare i förvaltningstjänst, som erfordras för dessas vidare befordran till högre beställningar och befattningar, är det enligt förbundets uppfattning tvärtom nödvändigt för ett riktigt bedrivande av konstruktions- och utvecklingsarbetet, att tillgång inom förvaltningen finns till militär sakkunskap. Den militära sakkunskap, som erfordras inom förvaltningarnas tekniska konstruktions- och utvecklingsorgan, bör enligt förbundets mening tillföras dessa genom att officerare fungerar som militärassistenter till bl. a. byrå- och sektionschefer. Endast på detta sätt anser förbundet både den tekniska och den militära personalens sakkunskap kunna rationellt utnyttjas och kontinuiteten i arbetet tryggas.

Genom att sålunda frigöra ett icke obetydligt antal befattningar, speciellt i högre lönegrader, för tekniskt utbildad personal, anser förbundet att rekryteringsmöjligheterna skulle avsevärt förbättras. Att anställa och behålla tekniskt kvalificerad personal i förvaltningarna under nuvarande förhållanden, då även högt kvalificerade civilingenjörer utan saklig motiveering underställs exempelvis unga kaptener, är enligt förbundets åsikt praktiskt taget omöjligt och är en av förklaringarna till nuvarande rekryterings svårigheter.

Vad åter angår den civilmilitära ingenjörpersonalen uttalar förbundet den uppfattningen, att det militära kunnande, som meddelas denna, endast till viss del är av värde för central förvaltningstjänst och på intet sätt i detta hänseende överträffar de motsvarande kunskaper, som den civila ingenjörpersonalen efter hand automatiskt förvärvar i tjänsten. Det finns därför — hävdar förbundet — endast i enstaka undantagsfall anledning att reservera befattningar för civilmilitära beställningshavare.

I den mån den civilmilitära anställningsformen kommer till användning inom försvarsgrensförvaltningarna syns det emellertid förbundet angeläget att möjlighet förefinns för de civila befattningshavarna att erhålla civilmilitär tjänst i samma eller högre lönegrad.

För att få så bred bas som möjligt vid rekryteringen bör befattningarna enligt förbundets uppfattning icke låsas fast vid viss kår eller kategori. Vid ledigförklarande av befattning bör således endast anges befattningens arbetsuppgifter och lönegrad. Det bör sedan ankomma på verket att vid tillsättande utvälja den av de sökande, som kan anses mest kompetent. Därest en militär eller civilmilitär beställningshavare erhåller befattningen i fråga, bör denne enligt förbundets mening övergå till civil anställning.

I fråga om de framlagda förslagen beträffande anställningsformen för de civila tjänstemännen framhåller förbundet, att ordinariesättning bör komma till stånd i avsevärt större omfattning än utredningen föreslagit. I särskild grad gäller detta kontorspersonalen.

Utredningens förslag, att vederbörande ämbetsverk skulle medges be-

fogenhet att å viss befattning placera tjänsteman i en lönegrad lägre eller en lönegrad högre inom för vederbörande personalkategori fastställd lönegradsserie än den utredningen räknat med såsom normal för befattningen i fråga, anser förbundet innebära ett frångående av gällande principer för lönegradssystemets uppbyggnad, varför förslaget på det bestämdaste avstyrks av förbundet.

Förbundet understryker utredningens uttalande att en av de betydelsefullaste förutsättningarna för en god förvaltning är tillgången på duglig personal, liksom även att rekryteringsfrågorna för den skull bör ägnas stor uppmärksamhet och förvaltningarna vinnlägga sig om att ta vara på lovande tjänstemän och utbilda dem för chefs- och specialistbefattningar. Förutsättningen för att den vackra tanke, som utredningen sålunda framfört, skall kunna realiseras är emellertid enligt förbundets mening att man icke på sätt utredningen gjort, binder flertalet chefsbefattningar till vissa kårer eller personalkategorier.

Sveriges juristförbund framhåller, att förbundet bibragts den uppfattningen, att den undersökning som av utredningen påbörjades år 1947 fullgjorts — åtminstone i vad avser »fältarbetet» — av i många fall beträffande förvaltningsverksamheten i allmänhet och försvarsförvaltningen i synnerhet relativt oerfaren personal. Undersökningen hade också huvudsakligen fullgjorts å tid, som karakteriserades av avvecklingen av beredskapen. Utredningsmaterialet kunde därför icke anses representativt för det normala arbetet inom ämbetsverken. Även eljest hade en förändring av arbetsuppgifter och arbetssätt förekommit sedan undersökningen verkstälts. Utredningsmaterialet bestod bland annat av tidsuppgifter, avseende olika arbetsuppgifter. Tidsstudier av ett intellektuellt arbete borde emellertid enligt förbundets åsikt icke tillmätas alltför stor betydelse. Så hade emellertid i detta fall skett. Härigenom hade beräkningen av personalbehovet kommit att bli missvisande, då i många fall vid beräklandet av den tid, en arbetsuppgift ansågs kräva, hänsyn icke tagits till tankearbete, studium av författningar, äldre handlingar, juridisk litteratur etc.

Förbundet erinrar om vikten av att personalberäkningarna icke görs alltför snäva utan att desamma hänför sig till det erfarenhetsmässiga behovet. Försvarsgrensförvaltningarnas personal är enligt förbundets uppfattning alltför fåtalig, bl. a. när det gäller de juridiskt-administrativa arbetsuppgifterna. Detta kommer enligt förbundet till synes däri, att den juridiska personalen måste underkasta sig övertidsarbete i icke oväsentlig utsträckning.

Civilförvaltningens personalförbund konstaterar, att utredningen föreslagit en högst väsentlig nedskärning av expeditionsvakternas antal och en övergång till användande av yngre, okvalificerade kvinnliga kontorsbud. En icke ringa olägenhet kommer enligt förbundets åsikt helt visst att uppstå för verken och de besökande med en sådan anordning. Utredning-

ens förslag till fördelning av befattningarna på ordinarie och icke-ordinarie anställningsform är enligt förbundets mening högst otillfredsställande. Det ringa antalet ordinarie befattningar missgynnar enligt förbundet särskilt expeditionsvakter och likställda, som saknar befordringsgång.

Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund uttalar, att utredningens beräkningar rörande personalbehovet är grundade på organisationsundersökningar, vilka förbundet icke funnit fullt tillförlitliga. De hade utförts under en tidsperiod, som var ganska avlägsen från det datum, då omorganisationen kunde beräknas komma att genomföras. Under den tid, som förflutit, sedan tidsstudierna gjordes, hade såväl arbetsmängd som arbetsförhållanden i övrigt i flera avseenden förändrats. Förbundet framhåller särskilt, att verksamheten inom försvaret avsevärt utökats, att försvarsutgifterna vuxit och att värnpliktsjänstgöringen förlängts. Skulle därtill en ytterligare utökning av värnpliktstiden komma att genomföras, skulle detta ställa än större krav på de centrala förvaltningarna. Förbundet framhåller även, att sådana arbetsuppgifter, varom här är fråga, i många avseenden är av den karaktären, att tidsstudier beträffande desamma måste ge osäkra resultat. I fråga om personalorganisationens uppbyggnad framhåller förbundet angelägenheten av att det för de stora grupperna av lägre och högre rekryteringspersonal skapas tillfredsställande befordringsmöjligheter.

Departementschefen.

Såsom flera remissmyndigheter framhållit var de personalbehovsberäkningar, som utredningen gjort och vilka grundade sig på undersökningar, som verkställdes under åren 1947—1950, redan vid remissyttrandenas avgivande hösten 1951 på grund av förvaltningsverksamhetens ansvällning åtminstone delvis föråldrade. Sedan dess har arbetsuppgifterna på berörda förvaltningsområde ytterligare ökat så att numera knappast någon vägledning kan hämtas ur utredningens beräkningar vad antalet erforderliga tjänster beträffar.

De beräkningar härutinnan, som jag framlägger, har därför huvudsakligen måst grundas på nytt material som helt nyligen infordrats från berörda myndigheter och som således kan anses fylla alla anspråk på aktualitet. I fråga om behovet av personal för den rent konstruktiva verksamheten har jag vid mina bedömanden såsom en utgångspunkt haft de långtidsprogram för materielanskaffningen som uppställts för försvarsgrenarna. I likhet med utredningen räknar jag för sistnämnda verksamhet med att en viss förstärkning av personalens kvalitet erfordras och föreslår därför ett utbyte i viss utsträckning av lägre tjänster mot något högre, varvid jag söker undvika kostnadsökningar genom att tillvarata förefintliga rationaliseringsmöjligheter. Angivna förhållanden belyses närmare i det följande under kap. III.

Jag delar utredningens uppfattning att för den tekniska tjänsten inom militärförvaltningen fordras tekniskt välutbildad personal och att på en stor del av denna personal måste ställas krav på erfarenhet i större eller mindre utsträckning av materielens militära användning. Utredningen har — med erinran om att personal med angivna kvalifikationer hittills erhållits, dels genom att officerare bibringats teknisk utbildning, dels genom att ingenjörer erhållit viss militär utbildning — uttalat, att det är möjligt, att endast en av nämnda rekryteringsvägar skulle behöva anlitas, men att utredningen icke ansett sig kunna ingå på en undersökning härav utan utgått från att båda personalkategorierna fortfarande skall tas i anspråk för förvaltningstjänsten. För egen del utgår jag från att inom överskådlig framtid kommer att på krigsmaterieförvaltningens område finnas såväl tekniskt utbildade militärer som militärt utbildade ingenjörer. Huruvida avvägningen dessa båda personalkategorier sinsemellan och mellan dem och den rent civila ingenjörspersonalen för närvarande är den lämpligaste inom förvaltningarna anser jag emellertid väl förtjäna att övervägas. Jag är dock icke beredd att nu ingå på en närmare granskning av detta spörsmål men avser att uppta detsamma till behandling i samband med den utredning rörande vissa kårfrågor, som jag tidigare anmält min avsikt att igångsätta. De uppfattningar, som i personalsammanslutningarnas remissyttranden kommit till uttryck i fråga om berörda avvägning, innefattar enligt min mening ofta övervärderingar av förtjänsterna inom de egna leden liksom också underskattningar av andra personalkategoriernas företrädere. Tills vidare räknar jag med användning av teknisk personal av olika typer i relationer som icke mera väsentligt skiljer sig från de nuvarande. För att möjliggöra större valfrihet föreslår jag dock att flera tjänster skall kunna besättas med alternativt militär/civilmilitär eller civilmilitär/civil personal än vad nu är fallet.

För den icke tekniska tjänsten räknar jag med personal av samma kategorier som de med vilka utredningen kalkylerat. Antalet tjänster har därvid beräknats med hänsyn till arbetsuppgifternas omfång inom den av mig förordade organisationen.

Beträffande ordinarie- och extraordinariesättningen av tjänster kan jag i stort sett ansluta mig till vad utredningen anfört. Militära och civilmilitära tjänster bör sålunda vara ordinarie med undantag av för pensionerad militär personal avsedda arvodesbefattningar. Likaså bör i princip civila tjänster göras ordinarie i den utsträckning de bedöms under alla förhållanden erforderliga inom den nya organisationen. Övriga civila tjänster på avlöningsanslag bör såsom regel vara extra ordinarie om icke på grund av bestämmelser rörande reglerad befordringsgång eller med hänsyn till anställningens tillfällighet eller av eljest brukliga skäl anställning såsom aspirant eller extra tjänsteman bör förekomma. I likhet med utredningen anser jag, att tjänster å sakanslag som regel skall vara extra men att extra ordinarie an-

ställning undantagsvis bör kunna ifrågakomma vid längre tids anställning, varvid vederbörande givetvis måste räkna med att bli entledigad från anställningen när de arbetsuppgifter för vilka han anställts blivit slutförda. Jag kan alltså icke dela den uppfattning som kommit till uttryck i vissa remissutlåtanden, vari hävdats att extra ordinarie tjänster överhuvudtaget icke borde inrättas på sakanslag. Genom de föreskrifter, vilka — såsom jag tidigare nämnt — bör utfärdas för begränsning av myndigheternas möjligheter att anställa personal med anlitande av sakanslag bör enligt min mening antalet extra ordinarie tjänster å sakanslag — vilkas inrättande helt bör förbehållas Kungl. Maj:t — kunna hållas mycket lågt.

Ordinarie tjänster bör såsom utredningen framhållit i allmänhet tillsättas medelst fullmakt respektive konstitutorial. I likhet med utredningen anser jag emellertid att vissa högre tjänster bör tillsättas med förordnande för viss tid. Även om förordnandeformen enligt min uppfattning bör användas med stor försiktighet är jag likväl av den åsikten, att den är den riktigaste då det gäller ledande tjänster av för förvaltningsverksamheten avgörande betydelse där möjligheterna är små att vid konstaterad olämplighet för befattningen i fråga omplacera vederbörande på annan tjänst. Så är främst förhållandet med tjänsterna såsom souschefer i av föreliggande förslag berörda militära förvaltningar samt tjänsten såsom generaldirektör och chef för försvarets civilförvaltning. Jag kan därför icke dela statens lönenämnds mening att man borde överväga att omvandla sistnämnda tjänst, som nu är förordnandetjänst, till fullmaktstjänst. Även beträffande vissa andra tjänster anser jag angiven förutsättning för förordnandeformens tillämpning föreligga.

Vid lönegradsplaceringen av tjänster har utredningen, såsom framgår av det föregående, följt de riktlinjer, som uppdragits av försvarets tjänsteförteckningssakkunniga och som godkänts av 1947 års riksdag. Sedan dess har den allmänna tjänsteförteckningsrevision mellankommit, som beslutats av 1952 och 1953 års riksdagar. Jag har vid mina överväganden rörande lönegradsplaceringen av olika tjänster tillämpat de principer, som knäsatts vid sistnämnda revision.

Vid beredningen av frågan om lönesättningen för tjänsterna inom försvarsförvaltningarnas ledning har de enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 mars 1951 av chefen för civildepartementet tillkallade sakkunniga för översyn av löneställningen för vissa chefstjänstemän (i det följande kallad chefslöneutredningen) deltagit och framfört sina synpunkter, för vilka kortfattad redogörelse lämnas i det följande vid behandlingen av de olika verkens personalbehov. Här må dock nämnas, att de sakkunniga såsom regel ansett sig förhindrade förorda, att chefer, vilka icke lyder direkt under vederbörande souschef utan mellan sig och souschefen har en avdelningschef, placeras i byråchefslönegrad. De har i dylika fall ansett, att en placering av chefstjänsten i 37 lönegraden eller motsvarande eller

högre lönegrad på löneplan 2 är ägnad att inge allvarliga betänkligheter, särskilt med hänsyn till de vittgående konsekvenser, som härigenom kan uppkomma i avseende å lönesättningen för närmast motsvarande tjänster vid de affärsdrivande kommunikationsverken, beträffande vilkas löneställning utredning pågår genom särskilda av chefen för civildepartementet tillkallade sakkunniga. För egen del får jag i fråga om lönesättningen för chefstjänstemännen anföra följande.

Souscheferna i de olika centrala förvaltningarna bör enligt min mening samtliga placeras i 19 lönegraden på löneplan 2 och, såsom förut nämnts, erhålla förordnandetjänster. För arméintendenturförvaltningens del kan visserligen ifrågasättas om icke en lägre lönegradsplacering är motiverad, men jag har ansett övervägande skäl tala för att samtliga souschefer erhåller samma placering.

Vad angår de souscheferna direkt underställda cheferna för olika organisationsenheter får jag erinra, att lönegraden Ca 37 resp. 13 lönegraden på löneplan 2 är normallönegraden för sådan chef. Vid de affärsdrivande verken och vissa andra verk har vissa byråchefer erhållit en högre lönegradsplacering. Vidare förekommer det, att chefer för små organisationsenheter med arbetsuppgifter av mera begränsad omfattning placeras i lägre lönegrad än normallönegraden för byråchefer. I enlighet med dessa normer bör i de centrala försvarsförvaltningarna de souscheferna direkt underställda cheferna för olika organisationsenheter normalt placeras i Ca eller Ma 37 eller Cp 13. Av min redogörelse i det föregående framgår emellertid, att vissa av dessa organisationsenheter svarar för mycket betydelsefulla och omfattande delar av verkets verksamhetsområde samt att det för handhavande av förekommande arbetsuppgifter krävs stora personalstyrkor. För cheferna för dessa avdelningar syns en högre placering än i normalgrad för byråchefer motiverad. Dessa tjänster bör enligt min mening i allmänhet placeras i 15 lönegraden å löneplan 2. Lägre placering än i normallönegraden för byråchefer har i huvudsak föreslagits endast för cheferna för vissa s. k. stabsorgan.

Med hänsyn till pågående översyn av löneställningen för vissa chefstjänstemän vid de affärsdrivande kommunikationsverken har under de chefer, vilka är direkt underställda vederbörande souschef, i allmänhet inte inrättats chefstjänster i högre lönegrad än 33 på löneplan 1 och 10 på löneplan 2. Undantagsvis har dock arbetsuppgifternas art och det därmed förenade ansvaret samt organisationsenhetens storlek befunnits motivera, att sådan chefstjänst placeras i den normala byråchefsggraden (37) eller dess motsvarighet på löneplan 2 (lönegrad 13). Sedan nämnda undersökning vid kommunikationsverken slutförts, torde i anslutning därtill en ytterligare översyn böra verkställas av ifrågavarande chefstjänster vid försvaret. I avbidan på resultatet av denna översyn har ett antal tjänster upptagits såsom extra ordinarie i lönegrad Cs 10.

I detta sammanhang vill jag erinra att Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (skr. 1951:219) meddelat vikariatslöneförordnanden å vissa byråchefstjänster i de centrala försvarsförvaltningarna. I den mån innehavare av sådant vikariatslöneförordnande ifrågakommer såsom chef för enhet, för vilken avsetts extra ordinarie tjänst i Cs 10, torde han böra övergångsvis få bibehålla dylikt förordnande i avbidan på resultatet av nyssnämnda översyn. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut härom.

Det torde vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med utfärdande av instruktioner för de centrala försvarsförvaltningarna eller genom senare instruktionsändringar vidtaga de jämkningar med avseende å benämningarna å de olika organisationsenheterna, som kan finnas påkallade med hänsyn till det slutliga ställningstagandet till chefstjänsternas löneställning.

Vissa byråchefstjänster föreslås av mig skola placeras i Ma 37 eller alternativt Ma 37/Ca 37. Enligt 21 § statens allmänna avlöningsreglemente skall den, som tillträder tjänst i Ca 37, regelmässigt placeras i lönegradens lägsta löneklass (37) och därefter för varje tidsperiod av tre år uppflyttas en löneklass till dess lönegradens högsta löneklass (40) uppnåtts medan den, som tillträder beställning i lönegrad Ma 37, omedelbart skall placeras i högsta löneklassen (40). Då det beträffande byråchefstjänster icke kan anses förmenat med rättvisa och billighet att en militär innehavare skall erhålla förmanligare lönetur än en civil eller civilmilitär, är det min uppfattning att berörda bestämmelser i avlöningsreglementet bör ändras så att för här avsedda tjänster de löneklassplaceringsregler blir tillämpliga, som nu gäller för Ca 37. Chefen för civildepartementet torde i annat sammanhang komma att avge förslag till erforderliga författningsändringar.

Jag har icke kunnat biträda utredningens förslag att för bl. a. befrämjande av kontinuiteten vederbörande myndighet skulle äga befogenhet att på vissa villkor å viss befattning placera tjänsteman i en lägre eller en högre lönegrad inom vederbörlig lönegradsserie än den för befattningen normala. En sådan anordning skulle, såsom också framhållits av ett flertal remissmyndigheter, innebära ett avsteg från gällande principer för det nuvarande lönegradssystemets uppbyggnad.

Jag kan slutligen helt ansluta mig till utredningens uttalande, att en förutsättning för en god förvaltning är tillgången på duglig personal och att rekryterings- och utbildningsfrågorna därför bör ägnas stor uppmärksamhet.

KAP. III. FÖRVALTNINGSMYNDIGHETERNAS M. M. ORGANISATION.

A. Inledning.

År 1951 ansågs icke förutsättningar föreligga för en mera genomgripande förvaltningsreform. Endast vissa jämkningar inom den bestående organisationens ram vidtogs genom Kungl. Maj:ts brev den 28 september 1951 med vissa bestämmelser angående försvarets centrala förvaltning. Redogörelse för dessa bestämmelser lämnas i andra sammanhang liksom även för de den 24 april 1953 utfärdade bestämmelserna om huvudförvaltningsmyndighet.

Då nu frågan om den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltnings-tjänstens organisation tas upp från grunden, sker detta så lång tid efter det att 1946 års militära förvaltningsutredning avgav sitt betänkande, att däri framlagda detaljförslag beträffande den inre organisationen ävensom personalberäkningarna är delvis inaktuella. Motsvarande gäller vad som anförts om detaljorganisatoriska frågor och personalbehov i remissyttrandena samt i de under kap. I omnämnda förslag, som infordrades från förvaltningarna till den 15 december 1951. Dessa senare förslag byggde för övrigt på den förutsättningen, att krigsmaterielverket skulle bibehållas i organisationen.

På grund av anförda omständigheter har — såsom ock berörts under kap. I — det visat sig erforderligt att införskaffa nya detaljförslag i fråga om organisation och personal från berörda förvaltningar. Så har skett genom min i flera andra sammanhang berörda skrivelse till överbefälhavaren m. fl. den 30 oktober 1953 angående organisationen av den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltningstjänsten inom försvaret. Till denna skrivelse var fogade, dels en kortfattad promemoria med allmänna riktlinjer för en förvaltningsreform, dels organisationstablåer, som utvisade de berörda förvaltningarnas tillämnade inre organisation t. o. m. byrå (motsvarande) och sektion (motsvarande) som ej var avsedd att ingå i byrå.

Förvaltningarna erhöi i nämnda skrivelse förhållandevis utförliga direktiv angående förutsättningarna för och utformningen av vederbörliga detaljförslag.

Den redogörelse jag i det följande kommer att lämna för förvaltningarnas inre organisation kommer att behandla varje förvaltning för sig under fem avsnitt, nämligen allmänna uppgifter, vederbörande ämbetsverks ledning, huvuddragen av organisationen, detaljorganisation samt personalbehov.

Till grund för de avsnitt, som behandlar huvuddragen av förvaltningsorganisations organisation, ligger förvaltningsutredningens förslag, remissyttrandena över detta samt i viss utsträckning de av förvaltningarna i december 1951 ingivna förslagen ävensom vissa därefter avlämnade förslag och promemorior. Förslag från myndigheterna efter den 30 oktober 1953 har i vissa fall föranlett jämkningar i den organisation, vilken var angiven i de tablåer, som var fogade till min skrivelse sagda dag. De avsnitt som behandlar detaljorganisation och personalbehov, bygger i huvudsak på förvaltningsutredningens betänkande och de förslag, som infordrades med skrivelse den 30 oktober 1953, samt vad beträffar försvarets civilförvaltning, även dess anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

De genom min skrivelse den 30 oktober 1953 infordrade organisationsförslagen har ingetts genom överbefälhavaren, vilken vidarebefordrat dem till mig med skrivelse den 7 januari 1954.

I denna skrivelse framhåller överbefälhavaren, att han i samband med överläggningar inom militärledningen understrukt behovet av ökad effekt genom rationalisering av förvaltningarna men samtidigt förordat största återhållsamhet vid förslagens uppgörande i syfte att inskränka kostnaderna för den centrala försvarsförvaltningen. Vid dessa överläggningar har försvarsgrenscheferna meddelat, att ursprungligen uppgjorda organisationsförslag starkt beskurits.

Vissa av överbefälhavarens synpunkter och ställningstaganden beträffande förslagen har sammanförts i en skrivelsen bifogad promemoria.

I denna promemoria framhålls bl. a., att den tekniska utvecklingen fortskridit i snabb takt, sedan förvaltningsutredningens betänkande avlämnades. Detta har medfört vidgade uppgifter för förvaltningarna i jämförelse med vad förvaltningsutredningen räknade med. I detta hänseende erinras framförallt om frågor, som berör robot- och raketvapen samt teleteknisk materiel. I promemorian erinras vidare, att förvaltningarna i sina yttranden sommaren 1951 över förvaltningsutredningens betänkande hävdade den ståndpunkten, att utredningen beräknat personalbehovet allt för knappt med hänsyn till då rådande förhållanden. Det ändrade läge, som inträffat sedan förvaltningsutredningen avslutade sitt arbete, anser överbefälhavaren förtjäna att beaktas, då förvaltningsmyndigheternas förslag skall bedömas.

Beträffande frågan om rationalisering av den centrala förvaltningsorganisationen anförs i promemorian bl. a. följande.

Möjligheterna att — med beaktande av den tekniska utvecklingens krav — effektivisera och rationalisera här berörda centrala förvaltningar har i avvaktan på beslut rörande förvaltningsutredningens förslag varit begränsade. Det är betydelsefullt, att en förbättring härvidlag kan komma till stånd från och med nästkommande budgetår. Med hänsyn till vad som tidigare anförts syns det inom viktiga arbetsområden vid förvaltningarna nödvändigt med vissa utökningar, utöver vad som betingas av att arbetsuppgifter övertas från krigsmaterielverket.

Innan erfarenheter vunnits av den föreslagna organisationens verknings-sätt, torde dock utökningarna böra ske med viss försiktighet.

Det ytterligare behov av rationalisering och effektivisering av verksamheten som otvivelaktigt framdeles kommer att göra sig gällande, bör i första hand prövas av de olika myndigheterna själva med hjälp av de härför avsedda organ, som numera finns eller är under inrättande hos myndigheterna ifråga.

Vidare erinras i promemorian, att förvaltningsmyndigheterna i regel särskilt framhållit, att personalbehovet beräknats under förutsättning att konstruktionsuppgifter läggs ut på industrin och att utom förvaltningarna stående expertis anlitas i all den utsträckning, som är möjlig. I anslutning härtill framhålls att användning i ökad omfattning av civil expertis och privat industri kan komma att ta tid att genomföra, bl. a. med hänsyn till konkurrensförhållandena och det relativa fåtal industrier, som för närvarande sysslar med krigsmaterieltillverkning. På längre sikt anses emellertid att åtminstone inom vissa områden möjligheter till ytterligare besparingar bör kunna skapas genom antydda åtgärder.

Det må i detta sammanhang framhållas, att det material, som ligger till grund för organisationsförslagen, är så omfattande, att en fullständig redovisning icke är möjlig inom propositionens ram. I detta hänseende må bl. a. erinras, att förvaltningsutredningen i en omfattande bildebilaga redovisade sina förslag beträffande organisation och personal. Då denna bilaga såväl i vad gäller detaljorganisationsfrågor som personalförslag numera får anses i stor utsträckning inaktuell, har någon hänvisning till densamma icke gjorts. Icke heller de av myndigheterna ingivna organisations- och personalförslagen kan av utrymmesskäl i detalj återges. De till grund för propositionens förslag liggande handlingarna kommer att i vanlig ordning tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

I anslutning till föreliggande organisationsförslag har vissa bilagor uppgjorts. Sålunda redovisas å bilagor i tablåform förvaltningarnas nuvarande organisation samt huvuddragen av den föreslagna organisationen. Vidare redovisas å särskilda bilagor förslagen till personaluppsättning på ämbetsverkens olika underavdelningar.

Departementschefen.

I det föregående har jag under kap. I anfört vissa allmänna synpunkter på det organisationsförslag som nu framläggs. Det ligger i sakens natur, att jag vid förslagets utformning har måst beakta den utveckling på olika områden, som ägt rum sedan förvaltningsutredningen avslutade sitt arbete. I jämförelse med förvaltningsutredningen innebär därför mina förslag vissa jämkningar såväl i fråga om huvuddragen av de berörda myndigheternas organisation som beträffande detaljorganisationen. Detta förhållande sammanhänger framför allt med den snabba tekniska utveckling och den därav

betingade förskjutning av arbetsuppgifterna för förvaltningarnas del, som ägt rum under de senaste åren. Såsom överbefälhavaren framhåller, tilldrar sig i detta sammanhang det teletekniska området i första hand uppmärksamhet. Även den ökade krigsmaterielanskaffningen måste uppenbarligen få konsekvenser för förvaltningarnas organisation och personalbehov.

Mina förslag sträcker sig i organisatoriskt hänseende ned till och med enheter, som utgörs av sektioner (motsvarande) eller av detaljer (motsvarande) vilka är fristående inom byrå eller annan högre organisationsenhet. Indelningen av sektionerna i detaljer anser jag som regel böra överlåtas åt vederbörande förvaltning. Endast i den mån jag funnit särskilda skäl föranleda därtill har jag till behandling upptagit frågor om detaljer, som ingår i sektioner (motsvarande). Härvidlag har jag fäst särskilt avseende vid de funktionella organens och stabsorganens detaljindelning. Vad beträffar sakorganen är dessas indelning i detaljer som regel en ren lämplighetsfråga. De sakliga arbetsuppgifternas växlande föremål och omfattning medför, att organisationen härutinnan måste ges en mera smidig och anpassbar karaktär än vad fallet är beträffande de funktionella organen och stabsorganen.

Oaktat den hänsyn jag sålunda tagit till antydda omständigheter vid utformningen av mina förslag, innebär dessa en kraftig reduktion av förvaltningarnas personalförslag. Min strävan har varit att så långt möjligt begränsa antalet befattningshavare i förvaltningarna utan att effektiviteten i organisationen rubbas. De förslag jag i det följande framlägger innebär, att totalantalet tjänstemän i de av förvaltningsreformen berörda ämbetsverken kommer att minska i förhållande till nuläget med cirka 300. Vid mina personalberäkningar har jag utgått från att den nya förvaltningsorganisationen bör, i avvaktan på närmare erfarenheter, ges en personaluppsättning, som på en del punkter snarast är för snäv, såvitt nu kan bedömas.

Mina personalförslag upptar ett relativt sett större antal högre tjänster än som finns i den nuvarande organisationen. Den hittillsvarande proportionen mellan högre och lägre personal inom försvarsförvaltningarna torde knappast ha varit den ur effektivitetssynpunkt lämpligaste. Jag erinrar om att förvaltningsutredningen även räknade med vissa utbyten av tjänster i kvalitetsförstärkande syfte.

Med hänsyn till den korta tid, som stått till buds för prövningen av lönefrågorna, och med beaktande jämväl av den osäkerhet, som måste vidlåda lönevärderingen av vissa tjänster för nytillkomna arbetsuppgifter, anser jag det nödvändigt, att lönesättningen underkastas omprövning, sedan den nya organisationen varit i kraft en tid. En konsekvens av det sagda är, att jag endast med försiktighet tillstyrker, att ordinarie civila tjänster nyinrättas eller att redan befintliga icke-ordinarie tjänster ombildas till ordinarie.

Ett genomförande av organisationsförslaget kommer självfallet att återverka på de militära och civilmilitära kårernas (den ordinarie personalens vid flygvapnet) sammansättning. Det har emellertid icke varit möjligt att i detta sammanhang utreda dessa frågor i detalj. Kungl. Maj:t torde därför lämpligen böra bemyndigas att under budgetåret 1954/55 vidta de provisoriska åtgärder (exempelvis meddelande av vikariatslöneförordnanden, vakanssättningar m. m.) i avseende å staterna i fråga, vilka betingas av omorganisationen. I samband med anmälan denna dag av proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1954/55 framlägger jag förslag om utverkande av bemyndigande härutinnan.

Den förvaltningsorganisation, som jag här föreslår, kan naturligen icke betraktas på det sättet att därigenom skulle för avsevärd tid framåt fastläsas såväl förvaltningarnas interna organisation som deras personalbehov. Den snabba utvecklingen gör det nödvändigt att förvaltningsorganisationen inom försvaret smidigt anpassas till skiftande förhållanden. Ett kontinuerligt rationaliseringsarbete och hänsynstagande till den militärtekniska utvecklingen måste prägla utformningen av den militära förvaltningsorganisationen.

Det fortsatta rationaliseringsarbete, som jag bedömer erforderligt, hänför sig icke enbart till förvaltningarnas egen verksamhet i detta hänseende. Frånsett att omständigheterna kan föranleda Kungl. Maj:t att framdeles föranstalta om översyn, total eller partiell, av organisation och personalbehov, bör de samordningsåtgärder, som ingår som ett led i förvaltningsreformen, verka rationaliserande på förvaltningsapparaten. Inrättandet av försvarets förvaltningsdirektion tillmäter jag i detta hänseende särskild vikt. Jag hyser dessutom den uppfattningen, att den föreslagna organisationen, under förutsättning att den bringas att fungera enligt de principer, som varit vägledande vid dess utformning, bör på längre sikt kunna medföra ytterligare rationaliserings- och besparingsmöjligheter utöver dem som nu kunnat tillvaratas.

I likhet med överbefälhavaren anser jag mig böra räkna med att, åtminstone på längre sikt, industrin skall kunna utnyttjas för konstruktions- m. fl. uppgifter i större utsträckning än vad som för närvarande är fallet. Med en sådan utveckling bör följa vissa personalbesparingar. Över huvud taget anser jag det betydelsefullt, att utom förvaltningarna stående expertis utnyttjas i all den utsträckning så kan visa sig ändamålsenligt ur ekonomiska och andra synpunkter.

En vidgad användning av mera avancerade kontorstekniska hjälpmedel, måhända främst hålkortsmaskiner, bör kunna resultera i besparingar av för redovisnings- och rutinarbete avsedd personal. Den inom försvarsdepartementet pågående utredningen angående utnyttjandet av hålkortsan-

läggningar inom försvaret syftar härtill. Redan pågående eller planlagd övergång till hålkortsredovisning kan beräknas inom de närmaste åren icke oväsentligt nedbringa behovet av biträdespersonal vid bl. a. vissa av de i förvaltningarna ingående organen för central förrådsredovisning.

Till de kontorstekniska hjälpmedel, som förtjänar att särskilt uppmärksammas, hör enligt min mening moderna dikteringsapparater. Användningen av dessa verkar tidsbesparande och nedbringar behovet av personal för stenografering.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på att vissa organisationsenheter inom försvarsförvaltningarna, exempelvis flygförvaltningens robot- och luftbevakningsbyråer, är sysselsatta med omfattande uppgifter av försöks- och engångskaraktär. Icke oväsentliga personalreduktioner bör därför framdeles kunna påräknas på dylika punkter.

B. Armétygförvaltningen (Arméförvaltningen).

1. Armétygförvaltningens allmänna uppgifter.

Den nuvarande arméförvaltningen utövar under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende högsta ledningen av och uppsikten över tyg- och intendenturförvaltningen vid armén.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom i det föregående berörts, föreslår förvaltningsutredningen, att intendenturförvaltningstjänsten skall omhänderhas av ett för hela försvaret gemensamt ämbetsverk medan tygförvaltningstjänsten alltjämt skall organiseras försvarsgrensvis. Arméförvaltningen skulle till följd härav fortsättningsvis vara högsta förvaltningsmyndighet för tygförvaltningstjänsten vid armén. Med tillämpning av den s. k. huvudförvaltningsprincipen avses arméförvaltningen vidare skola handha vissa anskaffningsuppgifter beträffande för marinen och flygvapnet avsedd tygmateriel. Enligt samma princip skall återigen marin- och flygförvaltningarna enligt utredningens förslag i viss utsträckning utöva huvudförvaltningen beträffande armétygmateriel, varjämte arméförvaltningens ämbetsbefattning liksom för närvarande begränsas av de befogenheter, som tillagts de för försvaret gemensamma centrala förvaltningsmyndigheterna.

Förvaltningsutredningen lämnar en utförlig redovisning av den föreslagna arméförvaltningens olika arbetsuppgifter. Det torde icke vara erforderligt att här i varje detalj återge vad utredningen anfört i detta hänseende. En kortfattad redogörelse lämnas i det följande.

Utredningen indelar arméförvaltningens arbetsuppgifter i följande huvudfunktioner: militärteknisk anpassning, krigsförberedelsearbete, ekonomisk

planering, inköps- och försäljningsverksamhet, leveranskontroll, tilldelning och förrådshållning samt tekniskt underhåll. Härtill kommer vissa uppgifter av servicekaraktär.

Med *militärteknisk anpassning* förstår utredningen den tekniska verksamhet, som med utgångspunkt från tillgängliga forskningsresultat, tjänsterfarenheter m. m. erfordras, innan materiel av olika slag kan börja tillverkas. Utredningen framhåller att de stridsmedel, som efter hand framkommer, ytterst är resultat av fri forskning jämte målbunden forskning för militärtekniska ändamål. Utredningen anser att några egentliga forskningsuppgifter icke bör ankomma på försvarets centrala förvaltningsmyndigheter men väl ett utvecklande och en anpassning för praktiskt bruk inom krigsmakten av olika konkreta projekt, grundade på av försvarets forskningsanstalt eller andra institutioner klarlagda tekniskt-fysikaliska underlag.

Verksamheten för militärteknisk anpassning indelas i studier, projektarbete, konstruktions- och försöksverksamhet samt utarbetande av tekniskt underlag för anskaffning.

Projektarbetet, vilket utredningen anser vara en av arméförvaltningens viktigaste arbetsuppgifter, definieras som ett tekniskt planläggningsarbete, som kan innebära antingen utformande av direktiv eller program för visst konstruktionsarbete eller också sammanjämkning och inplacering av olika konstruktioner i en större enhet.

Utredningen betonar, att konstruktionsverksamheten måste utövas i nära kontakt med tillverkningen av materielen och därför bland annat bör i möjligaste mån förläggas till den privata eller statliga industrin. Konstruktionsarbetet inom förvaltningen anser utredningen i allmänhet böra inskränka sig till att gälla sådan materiel, vars konstruktion bör hemlighållas eller för vars framställning man inte lyckats intressera någon industri. Det framhålls, att standardiseringsmöjligheterna bör tillvaratas i samband med all konstruktionsverksamhet.

Försöksverksamheten indelas i tekniska försök och tjänsteförsök. De förra slagen av försök är vanligen intimt förknippade med konstruktionsarbetet och utförs parallellt med eller i anslutning till detta. Tjänsteförsöken har till syfte att utröna materielens fältmässiga användbarhet.

Utarbetande av tekniskt underlag för anskaffning förutsätter att konstruktions- och försöksverksamheten avslutas i fråga om den materiel, som skall anskaffas. Till detta underlag räknar utredningen ritningar med tillhörande specifikationer, tekniska anvisningar, tillverkningsbestämmelser, leverans- och kontrollbestämmelser samt i förekommande fall uppgift om tillverkningsverktyg, som kan tillhandahållas genom förvaltningen.

I *krigsförberedelsearbetet* innefattar utredningen i huvudsak arbetet med att utarbeta krigsförvaltningsplaner, krigsorganisationsplaner och krigskostnadsplaner. Utredningen utgår härvid från att krigsindustriplanerna med visst undantag skulle utarbetas av försvarets industriplanering.

Utredningen avser med *ekonomisk planering*, dels utarbetande av underlag för samt sammanställande av förslag till medelsäskanden, dels förvaltning av tilldelade anslagsmedel. Utredningen understryker vikten av att beräkningsgrunderna för olika utgiftsändamål noggrant anges vid sammanställande av förslag till medelsäskanden.

I samband med att utredningen utvecklar sina synpunkter på den ekonomiska planeringen tar utredningen upp försvarets titelredovisningssystem till behandling. Utredningen erinrar till en början att riksdagens år 1948 församlade revisorer framställt vissa erinringar mot detta system och att statsutskottet i utlåtande 1949: 143 (punkt 3) uttalat, att anledning förelåg att ägna frågan om berörda system speciell uppmärksamhet i syfte att undersöka möjligheterna till förenklingar och kostnadsbesparingar. Innan nuvarande bokföringssystem inom försvaret ytterligare utbyggs, borde enligt utskottet nu tillämpade former för arbetet vid den så kallade hålkortsdetaljen inom försvarets civilförvaltnings bokföringskontor undersökas. Med anledning härav hade Kungl. Maj:t genom beslut den 25 november 1949 uppdragit åt förvaltningsutredningen att vid fullgörandet av sitt uppdrag överväga berörda spörsmål.

Utredningen anför därefter följande.

De för utredningens räkning företagna organisationsundersökningarna har bl. a. också berört formerna för försvarets medelsbokföring. Vid undersökningstillfället var bokföringen så ordnad, att försvarets civilförvaltning med utnyttjande av sin hålkortsanläggning utförde bokföring för försvaret inom ramen för ett av ämbetsverket i samråd med övriga centrala förvaltningsmyndigheter utarbetat titelsystem. Detta system tillgodoser helt de statsfinansiella bokföringskraven men blott delvis de olika centralförvaltningarnas behov av ytterligare spjälkning av anslagsmedlen på olika konton. Vid sidan av nämnda bokföring sker därför en särskild kontobokföring inom centralförvaltningarna. Utredningen anser det självfallet att dessa båda bokföringsformer bör koordineras och bokföringen i sin helhet ske genom civilförvaltningens hålkortsanläggning. Härigenom skulle bl. a. det dubbelarbete, som vid undersökningstillfället förekom, elimineras. För att möjliggöra detta bör en detaljerad genomarbetning av titelsystemet komma till stånd i syfte att inom detsamma inrymma såväl den »statsfinansiella» som den för varje förvaltnings interna behov erforderliga »affärsmässiga» bokföringen. Vid undersökningstillfället innehöll det av försvarets civilförvaltning utarbetade titelsystemet en sifferkombination om 8 positioner (gruppnummer 2 siffror, titel 5 siffror samt 1 statistiksiffra). För de centrala förvaltningsmyndigheternas interna bokföring används vanligen ytterligare 3 till 4 positioner. En utbyggnad av titelsystemet att omfatta även förvaltningarnas kontobokföring kommer otvivelaktigt att medföra en utökning av antalet synliga titlar. Den föreslagna bearbetningen av titelsystemet bör emellertid ta sikte på — förutom en samordning — att utan eftersättande av de krav, som skäligen kan uppställas ur kontroll- och statistiksynpunkter, minska det sammanlagda antalet positioner och därigenom göra titelsystemet mera lätthanterligt. En dylik revidering av försvarets titelsystem är dock så omfattande och tidsödande att det icke varit möjligt att inrymma

en sådan i utredningens arbetsprogram. Utredningen föreslår därför, att spørsmålet i fråga görs till föremål för *en särskild utredning*, åt vilken även bör uppdras att från grunden undersöka den hålkortsmässiga bearbetningen inom civildförvaltningen. Därvid bör bl. a. uppmärksammas, att civildförvaltningens bokföring blir så ordnad, att resultaten snabbt blir tillgängliga för övriga förvaltningar.

Utredningen ägnar förhållandevis stort utrymme åt *inköps- och försäljningsverksamheten* och uppmärksammar bl. a. frågan om central upphandling. Härom anför utredningen.

Det förhållandet att en förvaltning skall ombesörja inköpsverksamheten i fråga om ett visst materiellslag innebär icke med nödvändighet, att varje inköp av sådan materiel skall göras av förvaltningen själv. Tvärtom är det i många fall lämpligt att förvaltningen delegerar inköpsrätten till underlydande lokalförvaltningar. Visserligen har centralupphandling i den omfattning den hittills kommit till användning i de flesta fall visat sig vara ekonomiskt fördelaktig. En utpräglad tendens har emellertid kunnat förmärkas, att vid bedömningen av centralupphandlingens fördelar ensidigt beakta storleken av erhållna rabattsatser och att mer eller mindre bortse från de betydande omkostnader (i huvudsak administrations- och fraktkostnader), som är förenade med ett sådant upphandlingssätt. En central inköpsorganisation måste framför allt vara så uppbyggd, att den kan fullgöra komplicerade och ekonomiskt betydelsefulla inköpsuppdrag. Höga fordringar på merkantilt kunnande måste därför ställas på dess personal, och dess inköpsrutiner måste med hänsyn till kravet på noggrann kontroll bli jämförelsevis omfattande. Därav följer att administrationskostnaderna per inköpsuppdrag blir väsentligt större vid centralupphandling än vid upphandling genom lokalförvaltningarna. Centralupphandling bör därför ske blott vid inköpsuppdrag av stor ekonomisk betydelse eller i de fall då det med beaktande av alla distributions- och administrationskostnader befinns fördelaktigast med samköp för hela försvaret eller för en hel försvarsgren. Det är av vikt att förvaltningarna utfärda klara direktiv rörande vilken materiel, som skall inköpas centralt och vilken som får upphandlas direkt genom lokalförvaltningarna. I fråga om viss materiel (särskilt verktyg samt för reparationer erforderliga reservdelar och materialier), beträffande vilken centralupphandling bör föreskrivas såsom allmän regel, bör dock för att icke stagnation skall uppstå i den lokala verksamheten undantag göras för inköp i begränsad omfattning för tillgodoseende av hastigt påkommande behov.

Utredningen dryftar därefter fördelarna i vissa fall med beställning på bok och räkning samt med s. k. rabattavtal och ramavtal. Rabattavtalen förordas ifråga om standard- och katalogvaror. Det framhålls, att lokalförvaltningarna som regel bör äga rätt att göra direkta beställningar under åberopande av utav centralförvaltningen ingånget rabattavtal. Centralupphandling i den formen, att rabattavtal ingås, bör enligt utredningen även ske i sådana fall, då det ställer sig ekonomiskt mest fördelaktigt att utnyttja lokala återförsäljares distributionsapparat. Vid s. k. ramavtal ställer tillverkaren viss kapacitet till förfogande, vilken beställaren förbinder sig att helt eller i viss omfattning utnyttja.

Viss förenkling föreslås beträffande den förgranskning, som från leverantörer inkomna räkningar underkastas och som innebär bl. a. en jämförelse mellan räkning och kopia av beställningsskrivelse eller kontrakt rörande priser, varuslag, betalningsvillkor, frakt- och emballagekostnader m. m. Slutligen dryftas under detta avsnitt vissa redovisningsfrågor, som aktualiseras i de fall då en förvaltning inköper materiel som skall bekostas av medel, som står till annan myndighets förfogande. Utredningen erinrar att för sådant ändamål särskilt rörelsekapital anvisats krigsmaterielverket i form av investeringsanslag ur fonden för förslag till statsverket. För sin del förordar utredningen, att ifrågakvarande behov av rörelsemedel i fortsättningen tillgodoses genom beviljande av fri dragningsrätt å särskild försträckningstitel. Utredningen erinrar, att krigsmaterielverket bemyndigats att på vissa villkor anlita viss del av sitt rörelsekapital för s. k. planeringsköp. Härigenom kan verket verkställa inköp av svåråtkomlig materiel, när tillfälle yppar sig, även om medelsbehovet för ändamålet i fråga i betalningsplanerna beräknats uppkomma först senare. Vidare har verket bemyndigats att använda viss del av sitt rörelsekapital för lagerköp av beredskapslager av råmateriel, halvfabrikat och detaljer för krigstillverkning av vapen och ammunition m. m. Utredningen föreslår att lämpligt avpassade rörelsekapital ur förlagsfonden för motsvarande ändamål tilldelas förvaltningarna och försvarets industriplanering.

Leveranskontroll omfattar enligt utredningen kontrollplanering, leveransövervakning, tillverkningskontroll, mottagningskontroll, leveransrapportering och garantiövervakning. Utredningens närmare behandling av dessa olika moment förbigås här.

I samband med behandlingen av *tilldelning och förrådshållning* berör utredningen den s. k. förrådskontrollen, som består dels i bokföringsmässig övervakning av materiels tagande till uppbörd och avgång ur uppbörden, dels i kontroll av att verklig och bokförd behållning stämmer överens. I samband med förrådskontrollen bör enligt utredningen sakgranskning utföras. Denna bör innebära kontroll av att föreskrivna eller eljest lämpliga kvantiteter av olika materielslag hålls i förråd, att inköp och försäljningar sker i behörig ordning samt att priserna på inköpt och försäld materiel och kostnaderna för utförda arbeten är skäliga.

Som ett led i *det tekniska underhållet* har förvaltningen att utarbeta beskrivningar, instruktioner, föreskrifter och kataloger av skilda slag. De grundläggande bestämmelserna meddelas i tygmaterielinstruktionen. Vid sidan av denna utfärdas allmänna instruktioner och föreskrifter för olika tjänstegrenar, t. ex. materielvårdsinstruktioner, föreskrifter för verkstads-tjänsten och förrådstjänsten. Utredningen betonar vikten av att de grundläggande förvaltningsföreskrifterna rörande uppbörd och redovisning är i möjligaste mån likartade för all materiel, som används inom armén. Genom samråd de olika centrala förvaltningarna emellan bör sörjas

för att materielreglementen med tillhörande instruktioner samordnas i ovan berörda hänseende.

I detta sammanhang berör utredningen behovet av ett gemensamt materielklassifikationssystem för försvaret.

Beträffande övervakningen av tygmaterielens tillstånd och vård föreslår utredningen, att partiindelningen för bl. a. underlättande av årsprov i fråga om ammunition utreds i syfte att åstadkomma en ökning av partistorlekarna. En sådan ökning bedöms vara ägnad att medföra avsevärda lättnader ifråga om redovisning och övervakning av ammunitionen.

Till *uppgifter av servicekaraktär* räknar förvaltningsutredningen tryckeriverksamheten. Utredningen redogör i stora drag för gällande bestämmelser angående denna verksamhet inom försvaret. Dessa bestämmelser innebär ifråga om tryckning av publikationer, att tryckningen skall prövas av chefen för försvarets kommandoexpedition och i vissa fall av Kungl. Maj:t. Utredningen gör gällande, att någon verklig granskning av försvarets materieförvaltande centrala myndigheters behov av publikationer svårigen kan äga rum inom kommandoexpeditionen. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att de materieförvaltande ämbetsverken medges att inom ramen för anvisade medel själva bestämma om utgivning och tryckning av för materieförvaltningen erforderliga publikationer, i vissa fall efter samråd med vederbörande stabsorgan.

Vidare föreslår utredningen att en för samtliga myndigheter i ämbetshuset å Ladugårdsgärde gemensam ljuskopieringsanläggning inrättas vid arméförvaltningen. På så sätt anses en helautomatisk dylik maskin kunna utnyttjas ekonomiskt.

Utredningen reser invändningar mot tanken på ett fullföljande av 1946 års riksdagsbeslut om centralisering av de centrala försvarsförvaltningarnas hjälptryckerier till ett försvarets tryckeri. Detta beslut har ännu icke kunnat verkställas, enär byggnadstillstånd för erforderliga lokaler inte kunnat beviljas. Då tillgång till egna hjälptryckerier måste anses vara av stort värde för förvaltningarna, föreslår utredningen, att deras hjälptryckerier bibehålls. I samband därmed förordar utredningen, att vissa lättnader bereds förvaltningarna ifråga om tryckning vid deras egna hjälptryckerier. Statskontorets råd och anvisningar anses sålunda icke böra behöva inhämtas för varje särskilt fall. Det bör enligt utredningen vara tillräckligt, att statskontorets tryckeriintendent stickprovsvis granskar tryckningsärendenas handläggning.

Slutligen behandlar utredningen i detta sammanhang förvaltningarnas biblioteks- och referattjänst. Utredningen förordar, att de berörda myndigheterna bildar ett samarbetsorgan för att lösa gemensamma frågor i detta hänseende.

Remissyttranden.

Försvarets civilförvaltning tar upp frågan om titelredovisningssystemet till närmare behandling och anför härom bl. a. följande.

Redovisningstitlarna erfordras *dels* för specifikation av utgifterna i enlighet med gällande stater och andra av statsmakterna meddelade dispositionsbestämmelser, *dels* för tillgodoseende av förvaltningsmyndigheternas krav på erforderlig specificering av utgifterna, *dels ock* i statistiskt syfte. Enbart för förstnämnda ändamål erfordrades under budgetåret 1948/49 i runt tal 2 050 titlar.

Redan i god tid före införandet vid årsskiftet 1944/45 av systemet med redovisning över hålkort upptog civilförvaltningen till ingående överväganden frågan om titelsystemets utformning. Härvid eftersträvades framför allt att göra systemet så lätthanterligt och överskådligt som möjligt för de lokala myndigheter, som har att tillämpa detsamma. Ämbetsverket har också tagit vederbörlig hänsyn till kravet på att titelsystemet skall medge en enkel övergång till krigsredovisning. Vunna erfarenheter har gett civilförvaltningen anledning räkna med att de krav på fullständig redovisning, statistiska uppgifter, lämplighet för hålkortsbokföring, överskådlighet m. m., som det nuvarande systemet ifyller, icke kan tillgodoses med färre antal siffror i titlarna än fem (jämfte två gruppssiffror). Därtill kommer, i den mån särskild statistik erfordras, exempelvis för uppgifter i samband med nationalbudgetens utformande, ytterligare en sjätte siffra.

Uppenbarligen framstår det såsom ett önskemål, att utgiftsspecifikationen förenklas. Ett första villkor härför är emellertid, att statsmakterna ger avkall på de krav beträffande utgiftsstatistik och medelskontroll, som f. n. är avgörande för redovisningssystemets utformning, samt att förvaltningsmyndigheterna visar större återhållsamhet än vad f. n. är fallet i fråga om önskemål om specificering av skilda utgifter. Vilka förenklingar härutinnan, som kan ernås, torde emellertid icke kunna avgöras utan ingående undersökningar.

Beträffande den av de centrala fackmyndigheterna anbefallda statistikbokföringen utöver civilförvaltningens titelsystem framhöll civilförvaltningen i utlåtande den 11 januari 1949 med anledning av vad 1948 års statsrevisorer anförde i frågan, att den tillkommit utan civilförvaltningens medverkan och i vissa fall var väl ingående. Ämbetsverket framhöll även att, i den mån statistik erfordrades, det under alla förhållanden var en fördel, om den inleddes i hålkortssystemet. Härigenom vinnas framför allt, att arbetet med bearbetning och sammanställande av statistikuppgifterna insparas. Civilförvaltningen avsåg att undersöka denna fråga i samarbete med förvaltningsutredningen.

Då förvaltningsutredningen icke funnit det möjligt att inrymma en utredning angående titelsystemet i sitt arbetsprogram, bör de ovan berörda spörsmålen i enlighet med utredningens förslag göras till föremål för särskild utredning. Civilförvaltningen har intet att erinra mot att i samband därmed jämväl övriga frågor rörande titelsystemet upptas till prövning. Ämbetsverket vill emellertid förutskicka, att en sådan utredning kommer att bli jämförelsevis tidsödande och kräva tillkallande av särskilda utredningsmän.

Civildförvaltningen ställer sig avvisande mot förvaltningsutredningens förslag om att fri dragningsrätt å försträckningstitel skulle medges förvaltningarna för bestridande av vissa utgifter, som är av natur att slutligt skola belasta annan försvarsgrens anslag eller fördelas mellan flera anslag. Såväl denna fråga som frågan om finansiering av planeringsköp och beredskapsköp anser civilförvaltningen böra utredas ytterligare.

Departementschefen.

Såsom jag närmare utvecklat i annat sammanhang anser jag att för arméns vidkommande tyg- och intendenturförvaltningsuppgifterna bör uppdelas på två skilda ämbetsverk, benämnda armétygförvaltningen och arméintendenturförvaltningen.

På armétygförvaltningen skall ankomma att under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende utöva högsta ledningen och uppsikten över tygförvaltningstjänsten vid armén. I enlighet med huvudförvaltningsprincipen skall armétygförvaltningen vidare, i den omfattning så bestäms, handha förvaltningsuppgifter med avseende å viss marinens och flygvapnets tygmateriel. Armétygförvaltningens ämbetsbefattning begränsas å andra sidan av de uppdrag, som enligt nämnda princip kan komma att tilldelas marin- och flygförvaltningarna, ävensom av de befogenheter, som skall tillkomma försvarets övriga centrala förvaltningsmyndigheter.

Vad förvaltningsutredningen anfört angående arméförvaltningens allmänna arbetsuppgifter ger mig i stort sett ingen anledning till erinran. Jag önskar emellertid kortfattat beröra vissa av de spörsmål, som utredningen behandlat i detta sammanhang.

Jag vill till en början erinra, att vid det förhållandet att försvarets industriplanering icke inrättas det kommer att falla på det centrala tygförvaltningsorganet att utarbeta även krigsindustriplaner, i den mån dessa icke hänförs under de krigsindustriplaneringsuppgifter, som läggs på ett samordnande organ.

Med hänsyn till bland annat frågans ekonomiska betydelse vill jag starkt understryka vad förvaltningsutredningen anfört om vikten av en rationell fördelning av konstruktionsarbetet mellan förvaltningarna och industrin.

Såsom jag ock framhöll vid behandling av civilförvaltningstjänsten, har försvarets civilförvaltnings övertagande av bokföringsuppgifter från de materielförvaltande verken delvis kommit att följa andra linjer än förvaltningsutredningen tänkt sig. Sålunda har icke den affärsmässiga kontobokföringen utan den s. k. dispositionsbokföringen kommit att i viss utsträckning flyttas över till civilförvaltningens hålkortsanläggning. En fortsatt utveckling efter dessa linjer kan förväntas. Under sådana förhållanden är de av förvaltningsutredningen framförda synpunkterna i fråga

om titelsystemets utformning icke helt aktuella. En viss översyn och för-
enkling har kommit till stånd under de senare åren genom civilförvalt-
ningens och övriga centrala myndigheters försorg. Jag bedömer det vara
av stor betydelse att försvarets titelredovisningssystem är lämpligt utfor-
mat. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag den 8 januari
1954 tillkallat en särskild utredningsman för att verkställa en allsidig och
förutsättningslös utredning av detta spörsmål.

I anslutning till vad utredningen anfört angående upphandlingsverk-
samheten vill jag understryka vikten av en rationell gränsdragning mellan
central och lokal upphandling.

Med anledning av utredningens förslag, att förvaltningarna för inköp
för annan myndighets räkning bör erhålla dragningsrätt å försträcknings-
titel erinrar jag — såsom jag redan i annat sammanhang framhållit —
att försvarets civilförvaltning anmodats att utreda de redovisnings-
frågor, som aktualiseras av huvudförvaltningsprincipen. Jag har under
hand utvidgat detta uppdrag till att avse även utredning av formerna för
finansiering av planeringsköp och beredskapsköp. Jag förutsätter att, om
så skulle visa sig erforderligt i samband med genomförandet av förvalt-
ningsreformen, Kungl. Maj:t skall äga att överföra dispositionsrätten
beträffande viss del av krigsmaterielverkets nuvarande rörelsekapital till
försvarsförvaltningarna för att sedermera, då behovet av rörelsemedel
m. m. säkrare kan bedömas, underställa frågan riksdagens prövning.

Den militära leveranskontrollen har behandlats i annat sammanhang,
varvid det förutsatts att särskilda samarbetsorgan inrättas för att utarbeta
gemensamma kontroll- och leveransbestämmelser. Jag vill här endast
framhålla, att denna fråga enligt min mening bör ägnas ingående uppmärk-
samhet.

Jag kan icke finna det påkallat att hela frågan om tryckningsverksam-
heten vid försvaret omprövas i detta sammanhang. Tills vidare bör för-
valtningarna få behålla sina nuvarande hjälptryckerier och trycknings-
verksamheten i huvudsak bedrivas i enlighet med utredningens förslag.

Till frågan om att inrätta en gemensam ljuskopieringsanläggning vid
armétygförvaltningen är jag icke beredd att nu ta ställning.

2. Armétygförvaltningens ledning.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom förut nämnts anser utredningen att chefen för armén liksom för
närvarande skall vara chef för arméförvaltningen och i denna egen-
skap Kungl. Maj:t i främsta rummet ansvarig för fullgörandet av äm-
betsverkets åligganden. Han förutsätts skola ha att själv avgöra ärenden
inom ämbetsverket i samma omfattning, som nu ankommer på honom vad
beträffar tygförvaltningen.

För den omedelbara ledningen av ämbetsverket bör enligt utredningen under chefen för armén finnas en souschef, som skall ha att avgöra ärenden av beskaffenhet att på grund av sin principiella natur eller större räckvidd eller av annan anledning böra avgöras av honom eller där han eljest förbehållit sig avgörandet. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att souschefen alltjämt skall vara militär men anser likväl möjlighet böra förefinnas att besätta befattningen med civilmilitär. Souschefen bör enligt utredningens mening, såsom för närvarande är fallet med chefen för arméförvaltningens tygavdelning, benämnas generalfälttygmästare och med souschefskapet förena befattningen såsom tjänstegrensinspektör inom arméledningen för tygmaterielvårdstjänsten. Enligt nu gällande organisation är arméöverdirektören tjänstegrensinspektör för den tekniska fältreparationstjänsten i fråga om tygmateriel och för den tekniska motortjänsten. Enligt utredningens mening bör dessa uppgifter övertas av generalfälttygmästaren, som därigenom blir tjänstegrensinspektör beträffande hela tygmaterieltjänsten. Vid utövande av denna inspektionsverksamhet förutsätts han skola biträdas av ämbetsverkets materielinspektion och verkstadsavdelning. Souschefen bör enligt utredningens mening liksom nu förordnas för viss tid och tillhöra lönegraden Mp eller Cp 19. Befattningen bör uppföras på arméförvaltningens stat.

I arméförvaltningen skall vidare enligt förslaget finnas en ställföreträdande souschef med uppgift att biträda souschefen vid utövningen av dennes ämbete. Efter uppdrag av souschefen i dennes ställe och med den befogenhet som eljest tillkommer denne, förutsätts ställföreträdande souschefen skola avgöra visst ärende eller viss grupp av ärenden. Ställföreträdande souschefen motsvaras i den nuvarande organisationen närmast av fälttygmästaren, som är generalfälttygmästarens ställföreträdare. Fälttygmästarbeställningen, som är militär, tillsätts medelst fullmakt. Enligt utredningens mening bör några mera genomgripande förändringar i berörda hänseende icke genomföras. Ställföreträdande souschefen föreslås därför skola vara militär och benämnas fälttygmästare. Vad anställningsformen beträffar anser emellertid utredningen i enlighet med sin härutinnan i annat sammanhang uttalade principiella uppfattning, att icke fullmakt utan förordnande för viss tid bör komma till användning. I fråga om löneställningen föreslår utredningen i det följande, att arméförvaltningens avdelningschefer skall hänföras till 14 lönegraden. Med hänsyn härtill och i betraktande av den med befattningen förenade ansvarsställningen, anser utredningen att ställföreträdande souschefen bör placeras i lönegrad Mp 15. Befattningen bör liksom souschefsbefattningen uppföras på arméförvaltningens stat. Därest på sätt utredningen i annat sammanhang ifrågasatt, en tygstabskår inrättas, förutsätts fälttygmästaren skola vara chef för denna kår.

Remissyttrande.

Arméförvaltningen uttalar i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande den åsikten, att befattningen som generalfälttygmästare bör vara militär. Enligt vad ämbetsverket framhåller kräver nämligen befattningen bland annat ingående rent militära fackkunskaper och en på personliga erfarenheter grundad förståelse för den militära verksamheten.

Chefens för försvarsdepartementet skrivelse den 30 oktober 1953.

I den promemoria med allmänna riktlinjer för en förvaltningsreform, som var fogad till min i andra sammanhang berörda skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. anförs bland annat, att för att urvalet till souschefsbefattningarna skall bli så stort som möjligt, bör dessa kunna besättas med alternativt militär, civilmilitär eller civil person. Så är redan nu fallet med souschefstjänsterna i marin- och flygförvaltningarna.

I de organisationstablåer, som var fogade till nyssnämnda skrivelse, upptogs icke någon befattning som ställföreträdande souschef. Till grund härför låg närmast den tanken, att fälttygmästaren, samtidigt som han skulle vara souschefens ställföreträdare, skulle fungera som chef för centralbyrån.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Arméförvaltningen har tagit upp frågan om souschefens ställning till behandling och anför därom bland annat följande.

Frågeställningen rörande icke-militär verkschef har vid diskussioner i förvaltningsfrågan förelegat i olika sammanhang och därvid som utgångspunkt i regel haft en förment likhet mellan verksamhetens natur vid å ena sidan en teknisk försvarsförvaltning å den andra ett industriföretag. Skillnaden i såväl målsättning för verksamheten som formerna för dennas utövande är emellertid grundväsentliga. En industri producerar varor, som under konkurrens skall avyttras på den allmänna marknaden. En militär förvaltning ombesörjer anskaffning av materiel, som skall användas av trupp i krig. Begreppet »anskaffning» innebär härvid icke enbart inköp, som endast är en fas i anskaffningsverksamheten, vilken i sin helhet bland annat omfattar militärtekniska studier och bedömanden, projektverksamhet, samarbete med konstruerande inhemska och utländska företag samt på vissa områden även konstruktionsverksamhet i egen regi, prov och försök med materiel, träffande av slutliga avgöranden beträffande utformningen av de objekt, som skall inköpas, samt kvalitativ och kvantitativ kontroll av levererad materiel och ammunition. Inköpsverksamheten, givetvis i och för sig betydelsefull, innebär icke det svåraste eller tyngst vägande momentet i anskaffningsverksamheten. Tyngdpunkten ligger på de militära och tekniska överväganden och beslut, som föregår inköpen och vilka måste träffas ur synpunkter, som betingas av materielens avsedda användning i fält.

Förvaltningen har emellertid även att svara för och genom inspektionsverksamhet m. m. hålla sig underkunnig om materielens lämplighet och tillstånd under användningen vid trupp och vidta härav betingade åtgärder, ävensom kontrollera materielens och ammunitionens förvaring samt att den härunder städse hålls i krigsdugligt skick. Denna verksamhet har icke någon motsvarighet inom civila företag, där strävan fastmer i regel är att snarast avyttra produkterna. För verksamheten, som med hänsyn till dess betydelse för krigsberedskapen utgör en utomordentligt viktig del av tjänsten inom armén, biträds förvaltningen i regionala och lokala instanser av militära chefer, som i förvaltningsfrågor lyder under ämbetsverket. Förvaltningen skall vidare enligt den militära ledningens direktiv förbereda och säkerställa underhållstjänsten vid krig inom sin tjänstegren. Den har även att i detta syfte ombesörja viss skolning och utbildning av personal.

Av det anförda torde framgå, att militära och militärtekniska faktorer för ämbetsverkets verksamhetsutövning spelar en så dominerande roll, att dess högsta ledning måste åvila i dessa hänseenden skolad personal. Verkschefen — generalfälttygmästaren — bör därför liksom hittills vara militär. Såsom ytterligare skäl härför förutsätts i enlighet med tidigare förslag, att generalfälttygmästaren i förhållande till cheferna för de till tygförvaltningstjänsten hörande kårerna skall intaga samma ställning som militärbefälhavare i förhållande till underlydande personalkårchefer.

Även frågan om behovet av ställföreträdande souschef och om fälttygmästarens ställning ägnar arméförvaltningen förhållandevis stort utrymme.

Till en början erinrar arméförvaltningen att — förutom 1946 års militära förvaltningsutredning — även 1930 års försvarskommission och 1941 års militära förvaltningsutredning vitsordat behovet av en från det egentliga byråarbetet befriad ställföreträdande souschef. Till vidare utveckling av sina synpunkter anför arméförvaltningen följande.

Med hänsyn till de erfarenheter, som hittills vunnits i fråga om betydelsen och behovet av befattningen såsom fälttygmästare, har skälen för ett bibehållande av den nu rådande ordningen ytterligare förstärkts. Till betydande härav må framhållas, att den tekniska utvecklingen på krigsmaterielområdet medfört allt flera och mera svårlösta förvaltningsproblem, var till kommer att materielanskaffningen erhållit en ökad omfattning, som ej tidigare förutsetts. Det är härvid ej enbart den kvantitativa omfattningen, mått i anslagsbelopp, som övar inflytande, utan i lika hög grad mångfalden av olikartade ärenden, vilken har sin grund i arméns sammansättning av flera truppslag med starkt skiftande utrustning. Under angivna förhållanden och då den blivande armétygförvaltningens storleksordning redan i och för sig torde motivera behovet av en ställföreträdande souschef, anser sig tygavdelningen böra bestämt påyrka, att befattningen såsom fälttygmästare bibehålls såsom ställföreträdande souschef med de uppgifter, som hittills i huvudsak åvilat honom. Såsom ytterligare motiv härför vill tygavdelningen hänvisa till sitt i såväl tidigare sammanhang som nedan angivna förslag rörande chefskapet för fälttygkåren, innebärande att fälttygmästaren jämväl skall tjänstgöra såsom chef för sagda kår.

De omfattande uppgifter, som i minst lika hög grad som för närvarande

är fallet kommer att åvila fälttygmästaren i den blivande förvaltningsorganisationen, torde enligt tygavdelningens uppfattning utesluta möjligheten av att fälttygmästaren belastas jämväl med chefskapet för en särskild byrå (motsvarande). En dylik anordning skulle i och för sig innefatta degradering av en befattning, som av ett flertal organisationskommittéer inom försvaret befunnits nödvändig och vars betydelse torde bli än mer markerad i den här föreslagna organisationen än för närvarande. Med hänsyn till sistnämnda förhållande har i föreliggande förslag fälttygmästarebefattningen upptagits i lönegrad Mp 16.

I den promemoria, som fogats till överbefälhavarens sammanfattande yttrande den 7 januari 1954 över förvaltningarnas organisationsförslag, behandlas även frågan om befattningar för souschefer och ställföreträdande souschefer. Här uttalas, att det med hänsyn till bland annat generalfälttygmästarens omfattande inspektionsverksamhet gentemot militära chefer och hans militära chefställning i förhållande till vederbörande personalkårer samt i övrigt till vad arméförvaltningens tygavdelning anfört, får anses nödvändigt, att souschefen i armétygförvaltningen är militär.

Med hänsyn till den blivande armétygförvaltningens storlek görs vidare gällande, att en befattning som ställföreträdande souschef är erforderlig.

Departementschefen.

Vad som anförts av arméförvaltningens tygavdelning samt i den till överbefälhavarens skrivelse den 7 januari 1954 fogade promemorian ger mig icke anledning att frångå min i annat sammanhang uttalade uppfattning, att souschefsbefattningen i armétygförvaltningen bör göras alternativt militär, civilmilitär eller civil. Jag erinrar, att denna ordning redan nu gäller i fråga om marin- och flygförvaltningarna. Därest vid armétygförvaltningen — i motsats till nyssnämnda förvaltningar — souschefen under alla förhållanden skulle vara militär, skulle detta enligt min mening innebära en icke önskvärd inskränkning av urvalsmöjligheterna vid besättande av denna viktiga post och en avvikelse från vad som gäller för de två andra försvarsgrenarnas förvaltningar, för vilken jag för min del icke kan finna övertygande skäl förebragta. Skulle befattningen i fråga erhålla civil innehavare, ligger det i sakens natur, att kravet på militära insikter och militär erfarenhet inom armétygförvaltningens ledning ändå måste tillgodoses. Detta är emellertid enligt min mening icke förenat med några avgörande svårigheter. Icke heller kan, såvitt jag kan finna, generalfälttygmästarens chefskap för personalkår åberopas till förmån för att han skall vara självskriven som souschef.

Jag är icke beredd att tillstyrka förslaget om att inrätta särskild befattning för ställföreträdande souschef i armétygförvaltningen. Vid förfall för souschefen bör den främste av ledamöterna inträda i utövandet av souschefens åligganden för såvitt annan icke blivit av Kungl. Maj:t utsedd.

Såsom jag närmare utvecklar i annat sammanhang, har jag stannat vid att i mitt slutliga organisationsförslag icke medta någon centralbyrå för armétygförvaltningen utan förordar att två stabsorgan — centralplanering och materielinspektion — i stället inrättas i överensstämmelse med förvaltningsutredningens förslag. Dessa två stabsorgan förutsätter jag skola vara direkt underställda fälttygmästaren i likhet med vad som nu gäller beträffande arméförvaltningens tygavdelnings chefsexpedition. Även till detta spörsmål återkommer jag i det följande.

3. Huvuddragen av armétygförvaltningens organisation.

Arméförvaltningens tygavdelnings nuvarande indelning.

Arméförvaltningens nuvarande tygavdelning är indelad i en chefsexpedition, nio byråer, nämligen första och andra vapenbyråerna samt fordons-, signalmateriel-, underhålls-, ammunitionsförråds-, materielvårds-, kontroll- och verkstadsbyråerna, ävensom ett konstruktionskontor och ett fristående försäljningskontor. Gemensam för tyg- och intendenturavdelningarna finns en civilbyrå, som emellertid arbetar på två i stort sett fristående avdelningar, anknutna till tyg- resp. intendenturavdelningen.

Bilaga 1 utgör en tablå över arméförvaltningens indelning.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Enligt utredningens i det föregående angivna principer för tygförvaltningstjänstens ordnande bör ett materielförvaltande verk bestå av vissa sakorgan, vilka vart och ett på sitt område i den utsträckning sig göra låter skall handlägga alla tekniska funktioner beträffande visst materielslag eller viss grupp av materielslag. Vidare bör i verket ingå funktionella organ för sådana med materielens förvaltning sammanhängande uppgifter, som icke förutsätter detaljerad materielkunskap men väl fackutbildning beträffande en viss arbetsfunktion, t. ex. inköpsverksamhet, verkstadsdrift och litteraturtjänst. Slutligen erfordras enligt utredningens uppfattning inom verket vissa stabsorgan för ledning av planering av verkets verksamhet m. m.

Utredningen föreslår för arméförvaltningen tre sakorgan, nämligen vapenavdelning, signalbyrå och fordonsavdelning. Vidare föreslås fyra funktionella organ, verkstadsavdelning, förrådsbyrå, inköpscentral och förlagsbyrå. Som stabsorgan anses centralplanering, materielinspektion, central-expedition och juridisk sektion erforderliga.

Sakorganen, nämligen *vapenavdelningen*, *signalbyrån* och *fordonsavdelningen*, skall enligt utredningen var och en inom sitt materielområde — vapen och ammunition, signal- och belysningsmateriel respektive fordons- och fältarbetsmateriel — handha alla på arméförvaltningen ankommande

tekniska arbetsuppgifter, som kräver specialistkunskap beträffande visst materiellslag. Dessa uppgifter utgörs i stort sett av att svara för militärteknisk anpassning, uppgöra detaljplaner för anskaffning och modifiering av materielen, ombesörja den tekniska sidan av inköpsverksamheten, utföra den mera kvalificerade leveranskontrollen samt utarbета visst underlag för det tekniska underhållet. Ovannämnda arbetsuppgifter beträffande tygmaterielen är för närvarande — framhåller utredningen — uppdelade på vapen-, signalmateriel- och fordonsbyråerna, konstruktionskontoret, kontrollbyrån och materiellvårdsbyrån inom arméförvaltningens tygavdelning samt vad angår materiel, som anskaffas genom krigsmaterielverket, därjämte på detta verks tekniska byrå och kontrollbyrå. Utredningen håller före att man genom den föreslagna organisationen erhåller en med hänsyn till kraven på personalens utbildning lämplig fördelning av arbetsuppgifterna samt en klar ansvarslinje beträffande tygmaterielens konstruktiva utformning.

Enligt utredningens förslag skall vapenavdelningen innehålla två byråer, infanteribyrå och artilleribyrå, samt dessutom som fristående enheter centralsektion, kontrollkontor, ritkontor och skjutcentral.

Fordonsavdelningen anser utredningen böra likaledes indelas i två byråer, fordonsbyrå och fältarbetsbyrå, samt dessutom som fristående enheter centralsektion, motorsektion, ritkontor och kontrollkontor.

Till *verkstadsavdelningen* bör enligt utredningen sammanföras samtliga ärenden rörande arméns tygreparationstjänst i fred och krig. Den nuvarande ordningen, enligt vilken dessa ärenden är splittrade på flera skilda organisationsenheter, såsom tygavdelningens verkstads- och underhållsbyråer, avdelningens sakbyråer och dess chefsexpedition samt dessutom arméöverdirektören, försvarar samordning och klar ansvarsfördelning.

I fråga om fördelarna med den föreslagna anordningen anför utredningen följande:

Planeringen av maskin-, verktygs- och reservdelsutrustning samt utbildning av personal för krigsreparationstjänsten måste ske med ledning av erfarenheter från motsvarande tjänst under fred. Det föreslagna sammanförandet av alla reparationstjänstfrågor till en avdelning inom arméförvaltningen bör medföra ökade möjligheter härvidlag. Med den samlade överblick över hela tygreparationstjänsten, som en för hela denna tjänst ansvarig avdelningschef erhåller, bör vidare med större säkerhet kunna åstadkommas en lämplig avvägning vid fördelningen av reparationsobjekt, utrustning och personal på krigsreparationstjänstens olika organ. Reservdelsanskaffningen måste grunda sig på bl. a. en bedömning av förbrukningen. Verkstadsavdelningen får härvidlag genom sin erfarenhet från reparationstjänsten de största förutsättningarna att göra rättvisande beräkningar. För sin planering av verkstadsdriften behöver verkstadsavdelningen vidare en kontinuerlig och klar överblick över reservdelsläget. Reservdelsförsörjningens överföring till verkstadsavdelningen är ur dessa

synpunkter naturlig och torde vara ägnad att ekonomisera anskaffningen av och säkerställa tillgången på reservdelar samt att därmed undvika driftstörningar. Ehuru verkstadsavdelningen sålunda bör ansvara för anskaffning och omsättning av reservdelar, bör de centrala reservdelsförråden lokalt och administrativt vara anslutna till de centrala tygmaterieförråd, som enligt utredningens förslag skall sortera under arméförvaltningens förrådsbyrå. Beträffande icke satsbundna reservdelar bör emellertid oberoende härav ansvaret för bokföring, tilldelning och förrådshållning åvila verkstadsavdelningen.

På arméförvaltningens *förrådsbyrå* bör, med undantag för icke satsbundna reservdelar, enligt utredningens förslag ankomma att utföra behovsberäkningar samt att handha förrådshållning och tilldelning beträffande arméns tygmateriel och ammunition, vilka uppgifter för närvarande åvilar tygavdelningens underhålls- och ammunitionsförrådsbyråer. Därjämte bör enligt utredningens uppfattning för försvaret gemensamma ammunitionsförråd med tillhörande sammansättningsverkstäder, som för närvarande sorterar under krigsmaterielverket, underställas förrådsbyråns ledning. Byrån avses vidare skola ombesörja den för närvarande på tygavdelningens fordonsbyrå ankommande uttagningen och tilldelningen av civila motorfordon för försvarets och vissa civila myndigheters behov. Genom den sålunda föreslagna organisationen vinnas bl. a. att behov och tillgång beträffande all arméns tygmateriel och ammunition (med undantag av reservdelar, som ej ingår i förbandens utrustning) övervakas av ett enda organ med denna kvantitativa övervakning som huvuduppgift.

Till arméförvaltningens *inköpscentral* skall enligt förslaget koncentreras den merkantila delen av på ämbetsverket ankommande inköpsverksamhet. Härutöver bör centralen ha att ombesörja viss leveransövervakning och leveransrapportering samt handha viss försäljning av kasserad och utrangerad materiel. Utredningen finner, att väsentliga fördelar står att vinna genom denna ordning i jämförelse med dagsläget, enligt vilket nyssnämnda del av inköpsverksamheten är uppdelad på bl. a. krigsmaterielverket, tygavdelningens vapen-, signalmateriel-, fordons- och verkstadsbyråer samt vad angår viss del av sådan materiel, för vilken arméförvaltningen föreslås skola handha huvudförvaltningen för marinen och flygvapnet, även på marin- och flygförvaltningarna. Försäljningsverksamheten ombesörjs för närvarande i fråga om arméns tygmateriel främst av tygavdelningens försäljningsorganisation och beträffande övrig materiel av respektive centrala förvaltningsmyndigheter. Försäljning av materiel sker också i viss utsträckning genom de lokala myndigheternas försorg.

Förlagsbyrån skall enligt utredningens förslag handha den redaktionella behandlingen och reproduktionen av de publikationer m. m., som erfordras för tygmaterielens tekniska underhåll, tygförvaltningstjänst o. s. v., ombesörja ljuskopiering och arkivering av ritningar samt omhänderha biblioteks- och referattjänsten för arméförvaltningen. Genom att dessa uppgif-

ter, som för närvarande åvilar tygavdelningens olika sakbyråer och dess konstruktionskontor, sammanförs till ett gemensamt organ bör enligt utredningens mening — förutom att de tekniska organen avlastas för dem ovidkommande spörsmål — en bättre service erhållas. Till förlagsbyråns uppgifter hör enligt förslaget även den sammanhållande verksamheten beträffande standardisering och klassificering. Vidare föreslås i byrån skola ingå verkets materiallaboratorium, som skall utgöra ett gemensamt serviceorgan. Laboratoriets uppgifter med avseende å materialstandard bedöms av utredningen genom dess anslutning till byrån smidigt kunna samordnas med verkets standardiseringsfrågor i övrigt.

Vid sidan av ovannämnda sakorgan och funktionella organisationsenheter tillkommer enligt de av utredningen framlagda organisationsprinciperna de fyra tidigare nämnda stabsorganen till hjälp vid planering, ledning och övervakning av arméförvaltningens omfattande verksamhet samt för vissa i samband därmed förekommande arbetsuppgifter med avseende å personal, kontorsdrift, fördelning och registrering av handlingar m. m.

Utredningen framhåller, att ett fullgott resultat av arméförvaltningens verksamhet förutsätter att samtliga organ inom verket arbetar mot ett gemensamt mål. Härför erfordras en central planering på lång sikt av verksamheten samt en omsorgsfull avvägning vid fördelning av medel och uppgifter mellan de olika organen. Dessas verksamhet måste vid planeringen samordnas också till tiden. En noggrann övervakning måste vidare ske av att uppgjorda planer följs. Planeringen och övervakningen kan exempelvis, framhåller utredningen, avse att delar av materielslag, som faller inom skilda organisationsenheters arbetsområden, erhålls i för vederbörande materielslags sammansättning riktig tidsföljd, att erforderligt tekniskt underlag för materielens underhåll framkommer till den tidpunkt, då materielen skall tas i bruk, samt att vid nämnda tidpunkt berörd personal erhållit erforderlig utbildning beträffande materielens handhavande och vård. Vid denna planering och övervakning, som för ett verk med så mångskiftande och vidsträckt verksamhet som arméförvaltningens blir av betydande omfattning, skall enligt utredningens förslag verksledningen biträdas av *centralplaneringen*. Detta organ skall därvid särskilt ha till uppgift att sammanhålla den ekonomiska planeringen och krigsförberedelsearbetet samt att vara verksledningen behjälpligt med erforderliga utredningar av olika slag. Centralplaneringens personal bör enligt utredningens uppfattning visserligen vara underställd en särskild chef för detta organ men vid behov bör dock verksledningen utan anlitande av tjänstevägen över centralplaneringens chef äga ta i anspråk erforderlig personal därur för uppdrag av olika slag.

Materielinspektionen skall enligt utredningens förslag biträda souschefen för verket vid hans övervakning av materielltillståndet inom verkets arbetsområde samt materielvårdens bedrivande.

Den *juridiska sektionens* uppgift enligt förslaget är främst att vara ett för arméförvaltningen i juridiska och juridiskt-administrativa frågor rådgivande organ, men den skall därjämte själv handlägga vissa ärenden av juridisk art.

Vad slutligen angår *centralexpeditionen* föreslår utredningen, att på den bl. a. skall ankomma att handlägga vissa personalärenden och frågor rörande kontorsorganisationen vid verket, att motta, fördela, expediera, registrera och arkivera verkets handlingar, att ombesörja vakttjänst, bud-sändning och skötsel av verkets telefonväxel samt att enligt anvisningar från verkets säkerhetschef under fredsförhållanden handha den inre säkerhetstjänsten vid verket.

Remissyttranden.

Arméförvaltningen uttalar i sitt utlåtande den 29 juni 1951 över förvaltningsutredningens förslag, att utredningens principer för tygförvaltningens organiserande syns arméförvaltningen vara riktiga. Ämbetsverket vill med stöd av de under de senare åren gjorda erfarenheterna särskilt understryka lämpligheten av följande av utredningen föreslagna åtgärder i fråga om arméns centrala tygförvaltning, nämligen

att hela anskaffningsverksamheten koncentreras till arméförvaltningen,

att samtliga till anskaffningsverksamheten hörande rent tekniska uppgifter för närbesläktade materielslag sammanförs till samma organ inom arméförvaltningen,

att ansvaret för reparationstjänsten koncentreras,

att den i fråga om arbetsuppgifter och ansvar oklara ställning, som arméöverdirektören och materielvårdsbyrån innehar, avskaffas samt

att särskilda organ skapas för vissa gemensamma frågor och arbetsuppgifter.

I anslutning härtill har arméförvaltningen framfört i huvudsak följande allmänna synpunkter.

Utredningen hävdar med eftertryck, att den rena inköpsverksamheten intimt sammanhänger med de tekniska funktionerna vid materielens anskaffning. Konsekvenserna härav borde egentligen bli att de tre tekniska sakorganen — vapenavdelningen, signalbyrån och fordonsavdelningen — får var sin inköpscentral. Då utredningen emellertid icke ansett sig böra sträcka sig så långt, måste förhållandet mellan den för arméförvaltningen föreslagna gemensamma inköpscentralen och nämnda sakorgan regleras så, att samarbetet med inköpscentralen ges så enkla former som möjligt och att icke dubbelarbete eller för sakorganen onödigt extra arbete uppstår. Själva inköpet innebär i regel en relativt ringa del av allt det arbete som fordras, innan åtminstone mera tekniskt komplicerad materiel kan komma fram, d. v. s. av vad som innefattas i begreppet anskaffning. Inköpscentralen bör därför mera ges karaktären av ett serviceorgan till de för materielanskaffningarna ansvariga sakorganen än ett självständigt under verkschefen arbetande organ.

Med hänsyn till reparationstjänstens ökade omfattning och betydelse för arméns materielunderhåll har behovet av en klarare uppdelning av arbetsuppgifterna på reparationstjänstens område under de senaste åren blivit alltmer aktuellt. Rationaliseringsåtgärder härutinnan har emellertid uppskjutits för att icke föregripa utredningens resultat. Föreslagna organisationsförändringar på detta område syns därför vara särskilt angelägna.

Utredningens förslag i fråga om *reservdelsförsörjningen* syns i viss mån oklara, varför arméförvaltningen anser sig böra närmare beröra denna fråga.

Ansvar för all anskaffning och omsättning av reservdelar (och verktyg) syns enligt utredningens förslag skola åvila verkstadsavdelningen. Upplysningsvis har inhämtats, att utredningens åsikt dock är, att den första anskaffningen av för freds- och krigsbruk erforderliga reservdelar (verktyg) — vilken bör äga rum samtidigt med tillverkning av ny speciell materiel eller upphandling av standardmateriel — skall ske genom vederbörligt sakorgans försorg, vilket givetvis underlättar och förbilligar anskaffningen. Verkstadsavdelningen skall dock i detta fall svara för att reservdelarna (verktygen) till antal och slag blir lämpligt avpassade med hänsyn till för ändamålet disponibla medel. Den fortsatta anskaffningen av reservdelar skall ske av verkstadsavdelningen efter samråd med vederbörligt för materielslaget ansvarigt sakorgan.

Enligt utredningen bör ansvaret för bokföring, tilldelning och förrådshållning av »icke satsbundna» reservdelar åvila verkstadsavdelningen. Att på så sätt splittra den centrala förrådshållningen av satsbundna och icke satsbundna reservdelar på olika organ är i praktiken inom armén knappast genomförbart. En dylik uppdelning av verksamheten på ett och samma område syns f. ö. strida mot av utredningen uppställda villkor för en rationell förvaltning. Uppdelningen skulle försvåra förrådsplaneringen och orsaka besvärligheter och slitningar samt oklarhet i fråga om ansvar och befogenheter.

Arméförvaltningen finner vidare utredningens skäl icke tillräckligt vägande för att bryta ut det för förrådsverksamheten erforderliga centrala reservdelsregistret från förrådsbyråns övriga uppgifter i fråga om materielbokföringen. Reparationstjänstens krav bör bli tillbörligt beaktade genom att verkstadsavdelningen i egenskap av sakorgan på reparations-tjänstens område lämnar alla nödiga anvisningar för hur reservdelsregistret skall uppläggas och skötas.

Till de centrala förvaltningsuppgifterna hör bl. a. viss inspektions- och besiktningsverksamhet för bl. a. övervakning och kontroll av materielens underhåll och materielstockens allmänna tillstånd. Enligt utredningen skall nämnda verksamhet utövas av »materielinspektionen», varvid personal från sakorganen skall biträda. Erfarenheterna visar, att inom respektive sakorgan — vapenavdelningen, signalbyrån, fordonsavdelningen — bör hithörande frågor sammanhållas av något organ, lämpligen av respektive kontrollkontor. Härigenom underlättas även »materielinspektionens» samarbete med sakorganen.

Vid föreslagen uppdelning av det nuvarande konstruktionskontorets uppgifter på i första hand de tre sakorganen — vapenavdelningen, signalbyrån och fordonsavdelningen — syns följande böra beaktas.

Samtliga på respektive sakorgans ritkontor uppgjorda ritningar och materielspecifikationer bör, innan de godkänts på respektive avdelning

(byrå), ha underkastats central granskning bl. a. i avseende på enhetlighet i utförandet och uppställningen, standardiseringsmöjligheternas utnyttjande, mått- och toleranssättning. Denna granskning bör lämpligen åvila föreslagen »förlagsbyrå». Alla inom arméförvaltningen uppgjorda eller till arméförvaltningen inkomna ritningar bör även registreras på nämnda byrå. Benämningarna på själva ritningarna, under vilka dessa skall registreras, skall dock godkännas (bestämmas) av vederbörligt sakorgan.

Utredningens förslag ifråga om organisation av beskrivningsarbetet syns icke fullt tillfredställande. Arbetsfördelningen mellan förlagsbyrån och sakorganen är i detta avseende oklar och kan ge anledning till att arbetet icke får den målmedvetna och ansvarskännande ledning, som av erfarenhet fordras på detta område. Ansvar för att beskrivningar blir utarbetade och utsända i rätt tid bör därför åvila den för vederbörlig materiel ansvariga avdelningen (byrån). Det bör nämligen vara för sakorganen av alldeles särskilt intresse, att truppen snabbt kan lära sig förstå och rätt handha och använda den materiel, som de själva anskaffat.

Sakorganen bör i ett tidigt stadium av sitt arbete på beskrivningsområdet söka samråd med förlagsbyrån angående nomenklatur, uppställning m. m. för att önskvärd enhetlighet skall erhållas. Manuskript till beskrivningar bör i nämnda avseenden även granskas av förlagsbyrån, innan sakorganet slutligen godkänner beskrivningen för tryckning och utsändning genom förlagsbyråns försorg.

För att biträda med beskrivningsarbetet och sammanhålla detsamma inom respektive sakorgan bör personalen på förlagsbyråns beskrivningsdetalj uppdelas på vapenavdelningen, signalbyrån och fordonsbyrån.

Den av utredningen förordade organisationen av arméns centrala tygförvaltning innebär en ökning av antalet organ, direkt underställda souschefen. Detta är en olägenhet, som dock uppvägs av den klarare arbets- och ansvarsfördelning, som den föreslagna organisationen medför. Enligt arméförvaltningens åsikt är emellertid vissa ändringar av de föreslagna »stabsorganens» sammansättning önskvärda, vilka möjliggör en minskning av antalet stabsorgan.

Beträffande arméförvaltningens huvudindelning har ämbetsverket i detta sammanhang föreslagit följande ändringar i förhållande till utredningens förslag:

vapenavdelningens byråer föreslås benämnda vapenbyrån och ammunitionsbyrån med i stort sett den arbetsfördelning, benämningarna utvisar;

förrådsbyrån föreslås med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning omvandlad till en förrådsavdelning, innehållande två byråer, tygförråds- och ammunitionsförrådsbyråerna;

förlagsbyrån föreslås få benämningen normaliebyrån, som redan används för närmast motsvarande organ inom flygförvaltningen;

de fyra stabsorganen föreslås ombildade till två byråer, centralbyrån och administrativa byrån, genom i stort sett en sammanslagning av centralplaneringen och materielinspektionen respektive centralexpeditionen och juridiska sektionen;

en personalkårexpedition föreslås skola inrättas, innefattande såväl fälttygkårens som arméingenjörkårens och tygstatens chefsexpeditioner (på expeditionen ankommande uppgifter fördelas enligt utredningens förslag på centralplaneringen, förrådsbyrån och verkstadsavdelningen).

I en till försvarsdepartementet den 2 mars 1953 överlämnad promemoria har arméförvaltningen vidtagit vissa jämkningar i sitt ovan angivna förslag till ämbetsverkets indelning. Dessa är följande:

signalbyrån föreslås med hänsyn till den successivt utökade arbetsbördan och den storleksordning, byrån under senare år uppnått, skola omvandlas till en elektroavdelning, innehållande bl. a. två byråer, tele- och radarbyråerna;

förslaget om inrättande av en förrådsavdelning frånträds men den av utredningen förordade förrådsbyrån anses fortfarande böra uppdelas på två byråer, tygförråds- och ammunitionsförrådsbyråerna — i stort sett motsvarande de nuvarande underhålls- och ammunitionsförrådsbyråerna.

Enligt sistnämnda förslag skulle alltså armétygförvaltningen bestå av fyra avdelningar, vapen-, fordons- elektro- och verkstadsavdelningarna, envar innehållande två byråer, fem självständiga byråer, nämligen central-, tygförråds-, ammunitionsförråds- och normaliebyråerna samt administrativa byrån, ävensom en inköpscentral och en personalkårexpedition.

Chefens för försvarsdepartementet skrivelse den 30 oktober 1953.

De organisationstablåer, som bifogades min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. angående organisationen av den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltningstjänsten inom försvaret upptog följande organ för armétygförvaltningen.

Sakorgan: vapenavdelning, elektroavdelning och fordonsavdelning.

Funktionella organ: verkstadsavdelning, förrådsbyrå, normaliebyrå och inköpscentral.

Sammanlagda stabsorgan: centralbyrå med personalkårexpedition, gemensam för fälttygkåren, arméingenjörkåren och tygstaten, samt administrativ byrå.

Vapenavdelningens huvudindelning: centralsektion, första vapenbyrån, andra vapenbyrån, ritkontor, kontrollkontor och provskjutningscentral.

Elektroavdelningens huvudindelning: centralsektion, telebyrå, radarbyrå, elkraftsektion, ritkontor och kontrollkontor.

Fordonsavdelningens huvudindelning: centralsektion, fordonsbyrå, fältarbetsbyrå, specialteknisk sektion, ritkontor och kontrollkontor.

Verkstadsavdelningens huvudindelning: centralsektion, krigsreparationsbyrå, driftbyrå, anläggningssektion och reservdelssektion.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953 m. m.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953 innebär ifråga om grunddragen av armétygförvaltningens organisation vissa avvikelser från de i min skrivelse den 30 oktober 1953 uppdragna riktlinjerna. Skiljaktigheterna kan sammanfattas sålunda.

Tygavdelningen anser lämpligt att personalkårexpeditionen, som skall vara gemensam för fälttygkåren, arméingenjörkåren och tygstaten, såsom en icke förvaltningsorganisatorisk enhet icke inordnas i centralbyrån utan organiseras som en fristående expedition.

Vidare föreslår tygavdelningen att kontrollkontoret inom vapenavdelningen organiseras som en kontrollbyrå.

Som alternativt förslag till förrådsbyrån framlägger tygavdelningen förslag till två förrådsbyråer, tygförrådsbyrån och ammunitionsförrådsbyrån.

Tygavdelningen framhåller i detta sammanhang att den verksamhet, som kommer att falla på en sammanslagen förrådsbyrå för såväl materiel som ammunition, blir av en synnerligen omfattande storleksordning, i det att byrån måste utöva den verksamhet, som för närvarande åvilar icke blott nuvarande underhållsbyrån och ammunitionsförrådsbyrån utan även krigsmaterielverkets förrådsbyrå med undantag för verksamheten med avseende å ammunitionssammansättningsverkstäderna. Tygavdelningen erinrar om sitt tidigare förslag om organiserandet av två fristående byråer, tygförrådsbyrån och ammunitionsförrådsbyrån. Motivet härför hänförde sig till det förhållandet, att de två byråernas arbetsuppgifter i såväl krig som fred skulle vara i stort sett fristående från varandra, eftersom verksamheten skulle följa två skilda underhållslinjer: tygmaterieltjänst respektive ammunitionstjänst. Då verksamhetsområdena sålunda i stort sett är klart skilda från varandra, syns det tygavdelningen ur alla synpunkter vara mest rationellt att båda verksamhetsgrenarna erhåller en sinsemellan fristående organisatorisk utformning. Tygavdelningen vidhåller därför sitt tidigare förslag om tygförråds- och ammunitionsförrådsbyrå, den förre för behovsberäkning, tilldelning och förrådshållning av arméns tygmateriel samt för förande av erforderliga materiel- och reservdelsregister, samt den senare med uppgifter, som motsvarar den nuvarande ammunitionsförrådsbyråns och krigsmaterielverkets förrådsbyrås verksamhet.

Tidigare framlagda förslag om krigsindustrisektion inom vapenavdelningen samt krigsindustridetaljer inom fordons- och elektroavdelningarna vidhålls av tygavdelningen. Dessutom har beträffande sakavdelningarna föreslagits fristående ur centralsektionerna utbrutna expeditioner.

Slutligen föreslår tygavdelningen, att den nu till ämbetsverkets kontrollbyrå knutna provskjutningscentralen direkt underställs ämbetsverket och således icke som en provskjutningssektion ingår i vapenavdelningen. Motiveringen är i huvudsak följande.

Enligt förvaltningsutredningens förslag och tygavdelningens däröver avgivna utlåtande avsågs provskjutningscentralen att såsom en sektion ingå i vapenavdelningen. Efter förnyade överväganden rörande provskjutningscentralens ställning i organisatoriskt hänseende har tygavdelningen kommit till den uppfattningen, att centralen lämpligen bör utgå ur armétygförvaltningens organisation och bilda en fristående förvaltningsenhet. Såsom skäl härför må framhållas, att provskjutningscentralen fullgör uppgifter jämväl för andra centralförvaltningar inom försvaret ävensom i viss utsträckning för civila industrier. Med hänsyn såväl till arbetsuppgifterna som till förläggningen å annan ort är en självständig ställning för provskjutningscentralen påkallad i överensstämmelse med vad som gäller för övriga utom ämbetsverket förlagda underställda anstalter.

Tygavdelningen upptar ånyo till behandling frågan om anskaffning av reservdelar och anför därom.

Uti tidigare i förevarande förvaltningsfråga avgivna yttranden har ämbetsverket ifråga om reservdelsförsörjningen anslutit sig till förvaltningsutredningens förslag, att anskaffning och omsättning av reservdelar (verktyg) skulle åvila verkstadsavdelningen. Tygavdelningen har emellertid därvid utgått ifrån att den första anskaffningen av för freds- och krigsbruk erforderliga reservdelar (verktyg), vilken bör äga rum samtidigt med tillverkning av ny specialmateriel eller upphandling av standardmateriel, skulle ske genom vederbörande sakavdelnings försorg. Verkstadsavdelningen skulle dock i detta fall svara för att reservdelarna till antal och slag blev lämpligt avpassade med hänsyn till för ändamålet disponibla medel med mera. Den fortsatta anskaffningen av reservdelar skulle däremot ske genom verkstadsavdelningen efter samråd med vederbörande, för materielslaget ansvarigt sakorgan. I motsats till förvaltningsutredningen fann tygavdelningen det emellertid mera ändamålsenligt, att den centrala förrådshållningen av såväl satsbundna som icke satsbundna reservdelar skulle åvila ämbetsverkets förrädsorgan beträffande materiel. Till sagda organ borde jämväl anslutas det centrala reservdelsregistret såsom ett led i organets övriga materielbokföring.

Med hänsyn till de erfarenheter, som numera vunnits i föreliggande spörsmål, och för att undvika dubbling av specialsakkunnig personal anser tygavdelningen, att ansvaret för handläggningen av armétygförvaltningens ärenden rörande reservdelar, materialier och allmänbruksverktyg bör fördelas på följande sätt. Verkstadsavdelningen skall åligga att verkställa utredning, då beställning med ofullständig beteckning inkommer, att bestämma beställningspunkter för reservdelar, materialier och allmänbruksverktyg, att anskaffa materialier och allmänbruksverktyg, att i samråd med respektive sakorgan uppgöra förslag till nyanskaffning av reservdelar, att uppgöra förslag till fortsatt anskaffning av alla reservdelar samt att överlämna dessa förslag till respektive sakbyrå för teknisk granskning och anskaffning samt att lämna direktiv för behovsprövning i den mån dylik prövning förekommer. Sakbyråerna åligger, var och en inom sitt arbetsområde, att tekniskt granska och anskaffa (inköpsverksamheten handläggs givetvis å inköpscentralen) de reservdelar, som verkstadsavdelningen föreslår, samt att hålla verkstadsavdelningen underrättad om alla förhållanden, som kan inverka på reservdelsbehovet.

Tygavdelningens förslag innebär en principiell skillnad i jämförelse med förvaltningsutredningens i det hänseendet, att beskrivningsarbetet på av ämbetsverket tidigare anförda skäl förutsätts skola förläggas till sakorganen och icke, såsom förvaltningsutredningen tänkt sig, till förlagsbyrån. I detta syfte har i tygavdelningens förslag beskrivningsdetaljer lagts in i de tre sakorganens centralsektioner. Vidare har inom samma sektioner lagts in detaljer för teknisk dokumentationstjänst, vilken närmast torde avse referattjänst inom vederbörande avdelnings verksamhetsområde.

I den promemoria som är fogad till *överbefälhavarens* skrivelse den 7 januari 1954 med sammanfattande yttrande över förvaltningarnas organisationsförslag berörs även förrådsverksamheten vid armétygförvaltningen. Där framhålls att de uppgifter, som åvilar var och en av de utav arméförvaltningen föreslagna byråerna skulle bli omfattande och helt artskilda, varför det anses kunna starkt ifrågasättas om det är möjligt för en byråchef att lösa bl. a. det omfattande krigsförberedelsearbete, som erfordras ifråga om såväl tygmateriel- som ammunitionstjänsten. Vidare erinras om den för närvarande pågående omfattande försöksverksamheten i syfte att genom förenklad materielhantering (bland annat enhetslaster för ammunition) öka förrådets effektivitet i såväl krig som fred. Verksamheten framhålls vara av vital betydelse för det operativa krigsförberedelsearbetet. Två förrådsbyråer förklaras därför vara erforderliga.

Yttrande i denna fråga har under hand infordrats från *ordföranden i försvarets materielhanteringsdelegation*. I detta anförs bl. a. följande.

Ammunitionsförrådstjänsten utgör ett specialområde, som väsentligt skiljer sig från förrådstjänst beträffande annan materiel. För ammunition tillkommer i förhållande till annan materiel bl. a. en sådan viktig uppgift som att skapa säkerhet mot explosionsrisk, dels för ammunitionen som sådan, dels för förrådsanläggningar, dels ock i förhållande till tredje man. Säkerhetsfrågan ställer ammunitionsförrådstjänsten i särklass och kräver specialutbildad personal och en organisation, som väsentligt skiljer sig från annan förrådstjänst. Ammunitionen med sina explosiva laddningar kräver dessutom för att undgå förstörelse genom fukt, temperaturvariationer etc. speciella former för förrådshållning och övervakning. Som avgörande skäl för att en uppdelning av förrådstjänsten på olika byråer bör ske talar enligt min mening vidare de mycket stora ekonomiska värden, som arméns tygmateriel och ammunition var för sig representerar.

Departementschefen.

Huvuddragen av armétygförvaltningens organisation bör enligt min mening i stort sett ges den utformning som angavs i bilagor till min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. och för vilken organisation förut lämnats en redogörelse. Med hänsyn till vad arméförvaltningens tygavdelning anført i sin skrivelse den 14 december 1953 är jag emellertid beredd att föreslå jämkningar på enstaka punkter. Härtill återkommer jag i det följande. I jämförelse med förvaltningsutredningens

förslag företer det förslag, jag här framlägger, avvikelser i vissa hänseenden.

I stället för den av utredningen förordade signalbyrån föreslår jag inrättande av en *elektroavdelning*. Jag hänvisar härvid till vad jag vid behandlingen i det föregående av tygförvaltningstjänsten (kap. II A) anfört om betydelsen av att de teletekniska hjälpmedlen utnyttjas inom vårt försvar. Särskild hänsyn måste också tas till den tekniska utveckling inom detta område, som ägt rum sedan förvaltningsutredningens undersökningar verkställdes.

Efter förnyade överväganden har jag funnit tillräckliga skäl icke föreligga att frågå förvaltningsutredningens förslag om fristående centralplanering och materielinspektion. Mera begränsade uppgifter bör dock avses för centralplaneringen än vad förvaltningsutredningen tänkt sig, i det att de kamerala arbetsuppgifterna enligt mitt förslag hänförs till administrativa byrån. Jag anser sålunda icke att här ifrågavarande två stabsorgan bör sammanföras till en centralbyrå. I detta hänseende råder likhet med vad jag i annat sammanhang föreslår i fråga om flygförvaltningen. För marinförvaltningens del är frågan icke aktuell, enär det icke finns behov av någon materielinspektion inom detta ämbetsverk. Då emellertid de två stabsorganens verksamhet i vissa hänseenden bör samordnas och ledas enhetligt, men souschefen icke lämpligen bör belastas med denna uppgift, bör de enligt min mening direkt underställas fälttygmästaren i likhet med vad som är föreskrivet i fråga om den nuvarande tygavdelningens chefsexpedition.

Med hänsyn till det anförda kommer personalkårexpeditionen att vara fristående.

Efter att ingående ha övervägt de av tygavdelningen anförda skälen för att den centrala förrådstjänsten inom armétygförvaltningen bör uppdelas på två byråer samt med beaktande av vad som anförts i frågan, dels i den till överbefälhavarens skrivelse den 7 januari 1954 fogade promemorian, dels av ordföranden i försvarets materielhanteringsdelegation, har jag kommit till den uppfattningen, att ledningen av en gemensam förrådsbyrå för såväl tygmateriel som ammunition skulle bli förenad med påtagliga svårigheter. Med hänsyn till de stora ekonomiska värden det här gäller anser jag mig därför icke kunna förorda den sistnämnda organisationsformen. Jag föreslår sålunda, att inom armétygförvaltningen inrättas en *tygförrådsbyrå* och en *ammunitionsförrådsbyrå*.

I fråga om *vapenavdelningen* innebär mitt förslag den avvikelser från förvaltningsutredningens förslag, att första och andra vapenbyråerna ersätter infanteri- och artilleribyråerna. Förstnämnda byråer finns redan nu inom arméförvaltningens tygavdelning. Ändringen återverkar i huvudsak endast på fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de två byråerna. Med hänsyn till kontrollkontorets storlek och omfattande arbetsuppgifter

anser jag, att det bör organiseras som en *kontrollbyrå* inom vapenavdelningen. Icke heller har jag något att invända mot att *provskjutningscentralen* som en från avdelningarna fristående enhet underställs ämbetsverket.

Tygavdelningen har vidare begärt en sektion inom vapenavdelningen för krigsindustriplaneringsarbetet. Detta förslag anser jag mig icke kunna biträda, enär ifrågavarande arbete enligt min mening bör förläggas till avdelningens olika sakorgan.

Elektroavdelningens indelning bygger på av arméförvaltningen tidigare framlagt förslag. I detta förslag ingår en fristående industridetalj, beträffande vilken gäller vad nyss sagts om vapenavdelningens krigsindustri-sektion.

Fordonsavdelningens indelning ansluter sig till förvaltningsutredningens förslag utom i så måtto att den inom avdelningen fristående motorsektionen i stället erhållit benämningen specialteknisk sektion. Även inom denna avdelning begär arméförvaltningen en industridetalj. Förslaget här-om kan jag dock icke biträda.

Efter närmare undersökning har jag kommit till den uppfattningen, att det icke är nödvändigt att, såsom förvaltningsutredningen föreslagit, inom *verkstadsavdelningen* inrätta en byrå för krigsreparationstjänsten. Någon krigsreparationsbyrå bör sålunda icke komma till stånd. Det är enligt min mening tillfyllest med en inom avdelningen fristående krigsreparationssektion. Mitt förslag innebär vidare den skillnaden i jämförelse med förvaltningsutredningen, att utrustningssektionen brutits ut ur driftbyrån. Då jag funnit tygavdelningens synpunkter i fråga om reservdelsförsörjningen beaktansvärda, tillkommer i mitt förslag en fristående reservdelssektion. Jag anser sålunda, att verkstadsavdelningen bör indelas i centralsektion, driftbyrå, krigsreparationssektion, anläggningssektion och reservdelssektion.

En mera adekvat benämning på den av förvaltningsutredningen föreslagna inköpscentralen är enligt min uppfattning *inköpsavdelning*. För-lagsbyrån bör benämnas *normaliebyrå*. En byrå med denna benämning och i stort sett motsvarande uppgifter finns f. n. inom flygförvaltningen.

Till frågan om beskrivningsarbetets organisation samt förslaget om fristående expeditioner för sakavdelningarna ävensom till vissa andra i det föregående berörda spörsmål återkommer jag vid behandlingen av armétygförvaltningens detaljorganisation.

Huvuddragen av den av mig föreslagna organisationen framgår av bil. 2 med underbilagor.

4. Armétygförvaltningens detaljorganisation.

Förvaltningsutredningen behandlar mycket utförligt frågan om arméförvaltningens organisation. En översiktlig redogörelse härför kommer att

lämnas i det följande. I samband härmed belyses närmare de under föregående avsnitt nämnda avdelningarnas, byråernas och sektionernas m. m. arbetsuppgifter.

a. VAPENAVDELNINGEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Den föreslagna *infanteribyråns* arbetsområde avser vapen, som används av infanteriet jämte tillhörande ammunition, vartill kommer minor, handgranater, sprängämnesmateriel m. m. Byrån föreslås indelad i handvapensektion, raketsektion, kemisk sektion och minsektion, vartill kommer en fristående granatkastardetalj. Sektionerna utom raketsektionen föreslås indelade i detaljer.

Artilleribyråns arbetsområde avser enligt förslaget pjäsmateriel, eldledningsmateriel och till pjäsmaterielen hörande ammunition. I anslutning därtill föreslås byrån indelad i pjäs-, eldlednings- och ammunitionssektioner. Sektionerna avses skola indelas i detaljer.

På *vapenavdelningens ritkontor* skall enligt utredningens förslag konstruktionsritarbetet utföras för avdelningen i dess helhet. Det föreslås uppdelat på fyra arbetsgrupper, nämligen en infanterivapengrupp, en artillerivapengrupp, en instrumentgrupp samt en ammunitions- och förpackningsgrupp.

Avdelningens *kontrollkontor* avses i första hand skola handha leveranskontrollen av den vapen- och ammunitionsutrustning, som anskaffas av arméförvaltningen. Härtill kommer vissa andra uppgifter, såsom utförande av årsprov i fråga om ammunition. Vidare föreslås att kontorets chef skall ingå i undersökningskommissioner, i den mån sådana tillsätts vid inträffade vapenhaverier och sprängolyckor. Slutligen anses kontoret böra fungera som ett kontaktorgan för vapenavdelningens leverantörer och i förekommande fall tillhandahålla dem detaljer och tillbehör från arméns förråd, utlåna tillverkningsverktyg och mätdon samt i övrigt underlätta deras kontakter med förvaltningen.

Vid överbelastning eller när kontrolluppdrag gäller särskilt komplicerad materiel förutsätter utredningen, att vederbörande sakorgan skall ställa erforderlig personal till kontrollkontorets förfogande.

Kontrollkontoret indelas enligt förvaltningsutredningens förslag i ammunitionssektion, centraldetalj, pjäsdetalj och eldledningsdetalj. Ammunitionssektionen föreslås uppdelad i detaljer.

Vapenavdelningens *skjutcentral* avses skola för arméns räkning utföra sådana skjutningar och sprängförsök, som av säkerhetsskäl eller på grund av behovet av speciell instrumentering eller anläggning lämpligen bör utföras vid central skjutplats. Skjutningarna utgörs av leveranskontroll-, årsprov-, tabell- och försöksskjutningar. Vissa av dessa skjutningar utförs dock, vad beträffar ammunition levererad från aktiebolaget Bofors, hos leverantören.

Skjutningarna förutsätts liksom för närvarande skola försiggå i första hand på skjutfältet i Karlsborg och till mindre del på skjutplatsen i Marma, till vilka platser även delar av skjutcentralen enligt utredningen förläggs.

Skjutcentralen föreslås indelad i ett antal detaljer.

Centralsektionen är utformad som ett funktionellt organ, vilket i första hand skall biträda avdelningschefen vid planläggningen och ledningen av verksamheten inom avdelningen. Den skall sålunda enligt förslaget utföra vissa utrednings- och sammanställningsarbeten, föra dispositionsanteckningar, handlägga vissa personalärenden samt utföra skrivservice m. m. Den föreslås skola indelas i utredningsdetalj och expedition med skrivcentral.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Såsom framgår av tidigare redogörelse har enligt detta förslag i vapenavdelningen inrymts en fristående expedition samt en krigsindustrisektion.

Vidare har skjutcentralen utbrutits ur vapenavdelningen och föreslagits skola under namnet provskjutningscentral bilda en fristående enhet.

Tygavdelningen föreslår, att *första vapenbyrån* indelas i infanterisektion, pjäsektion och eldledningssektion. Dessa sektioner återfinns också i förvaltningsutredningens betänkande, fördelade mellan infanteri- och artilleribyråerna. Infanterisektionen motsvarar närmast förvaltningsutredningens handvapensektion. Tygavdelningen har icke medtagit någon fristående granatkastardetalj. Sektionernas indelning i detaljer skiljer sig i icke ringa grad från förvaltningsutredningens förslag. Genomgående räknar tygavdelningen med en mera differentierad detaljindelning än vad förvaltningsutredningen gjort.

Enligt tygavdelningens förslag indelas *andra vapenbyrån* i artilleri-ammunitionssektion, minsektion, kemisk sektion, rekylfri sektion samt fristående ballistisk detalj.

Den rekylfria sektionen motsvarar närmast förvaltningsutredningens raketsektion. Enligt förvaltningsutredningens förslag är den ballistiska detaljen inrymd i ammunitionssektionen. Beträffande detaljindelningen gör sig samma synpunkter gällande som i fråga om första vapenbyrån.

Ritkontorets indelning skiljer sig icke oväsentligt från förvaltningsutredningens förslag.

Kontrollbyrån inrymmer enligt tygavdelningens förslag centralsektion, vapensektion, ammunitionssektion, mätjonssektion och underhållssektion. Den enligt förvaltningsutredningen fristående eldledningsdetaljen är inordnad i vapensektionen. Mätjonssektionen är avsedd för arbetsuppgifter, som skall övertas från krigsmaterielverket. Tygavdelningen har funnit det lämpligt att förlägga dessa uppgifter till kontrollbyrån. Även inom kon-

trollbyrån föreslår tygavdelningen en mera differentierad och från förvaltningsutredningens förslag i flera hänseenden skiljaktig detaljindelning.

Såsom framgår av tidigare redogörelse föreslår tygavdelningen en fristående *expedition*.

Beträffande *krigsindustrisektionens* tilltänkta arbetsuppgifter framhåller tygavdelningen att den i samråd med centralbyrån skall svara för upprättande och revidering av de ifråga om avdelningens arbetsområde anbefallda krigsförvaltningsplanerna, innefattande såväl krigsmateriel- som krigsammunikationsplaner, ävensom övriga krigsförberedelseåtgärder.

Centralsektionen indelas i centraldetalj, ekonomidetalj, beskrivningsdetalj och teknisk dokumentationstjänst. Beskrivningsdetaljen och den tekniska dokumentationstjänsten har tidigare berörts. Centraldetaljen och ekonomidetaljen motsvarar i huvudsak förvaltningsutredningens utredningsdetalj.

Departementschefen.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört räknar jag med att vapenavdelningen indelas i tre byråer, första och andra vapenbyrån samt kontrollbyrån, ävensom fristående centralsektion och ritkontor.

Tygavdelningens förslag till sektionsindelning beträffande första och andra vapenbyråerna anser jag mig kunna godta.

Vad beträffar kontrollbyrån finner jag icke tillräckliga skäl att tillstyrka, att någon underhållssektion inrättas inom densamma. De uppgifter som avses för denna sektion kan enligt min mening fördelas mellan övriga sektioner. Icke heller kan jag biträda förslaget att en centralsektion skulle ingå i byrån. Jag föreslår, att den ersätts av en centraldetalj.

Jag kan icke biträda förslaget att armétygförvaltningens sakavdelningar utrustas med fristående expeditioner. Expeditionerna bör enligt min mening i enlighet med förvaltningsutredningens förslag inrymmas i centralsektionerna.

Bärande skäl finns enligt min uppfattning icke för tygavdelningens förslag att beskrivningsarbetet och referatttjänsten skall i huvudsak förläggas till sakorganen. Dessa arbetsuppgifter bör i enlighet med förvaltningsutredningens förslag lokaliseras till normaliebyråns beskrivningssektion respektive dess bibliotek. Jag kan sålunda icke tillstyrka, att särskilda organ för ändamålet inrättas inom sakavdelningarna. Utarbetande av det underlag för beskrivningsarbetet, som sakorganen bör lämna till normaliebyrån, bör fördelas mellan sakorganens underavdelningar. Det av förvaltningsutredningen föreslagna systemet utgör enligt min mening det mest rationella sättet att ordna beskrivningsarbetet. I likhet med tygavdelningen anser jag att detta arbete är av stor betydelse och att brist på sakkunnigt uppgjorda beskrivningar kan äventyra den tekniska materielens såväl användning som underhåll.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört räknar jag med att såväl beskrivningsdetaljen som den tekniska dokumentationstjänsten utgår ur centralsektionen.

I likhet med förvaltningsutredningen räknar jag med en utredningsdetalj inom centralsektionen i stället för den av tygavdelningen föreslagna ekonomidetaljen.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört är jag icke beredd att tillstyrka att en särskild krigsindustrisektion inrättas inom vapenavdelningen.

b. FORDONSAVDELNINGEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Fordonsavdelningens arbetsområde anges av utredningen skola omfatta följande materielgrupper: stridsvagnar, pansarbilar, motorlavettage, väg-, terräng- och släpfordon, kärror och vagnar, vinterfordonsmateriel, häst- och hundutredningsmateriel, cykelmateriel, järnvägsbro- och landsvägsbromateriel, båtmateriel, arbetsfordon, snöröjningsmateriel, maskiner och redskap för fältarbeten, bärgningsmateriel, brandsläckningsmateriel samt materiel för sjö- och lufttransporter.

Utredningen föreslår att fordonsavdelningens *fordonsbyrå* indelas i två sektioner, stridsfordonssektion och lastfordonssektion, samt en från dessa fristående detalj, släpfordonsdetaljen. Sektionerna indelas i detaljer.

Enligt utredningens mening bör arméförvaltningen vara huvudförvaltningsmyndighet beträffande motorfordon av standardkaraktär, avsedda främst för transporter på vägar, samt motorfordon av speciell karaktär, avsedda för transporter såväl i terräng som på vägar, ävensom motorcyklar. Beträffande vissa specialutrustade fordon anses flygförvaltningen böra vara huvudförvaltningsmyndighet.

Fältarbetsbyrån föreslås indelad i brosektion och maskinsektion, båda i sin tur indelade i ett antal detaljer.

Fordonsavdelningens *ritkontor* är tänkt som ett funktionellt organ med uppgifter motsvarande dem, som avses skola åvila motsvarande organ inom vapenavdelningen. Det indelas enligt förslaget i tre arbetsgrupper, nämligen fordonsgrupp, fältarbetsgrupp och elgrupp.

Verksamheten inom fordonsavdelningens *motorsektion* avses icke såsom inom fordons- och fältarbetsbyråerna skola vara knuten till viss materielanskaffning utan bestå i utvecklings- och försöksverksamhet av konsulterande karaktär i principiella frågor rörande motorer, driv- och smörjmedel, elutrustning å fordon, däck m. m. Såsom i det föregående nämnts bör enligt utredningens mening beträffande driv- och smörjmedel krigsförberedelsearbete, anskaffning, förrådshållning och tilldelning åtminstone tillsvidare hänföras till försvarets intendenturförvaltnings förvaltningsområde. På motorsektionen skall emellertid enligt förslaget ankomma att

utarbета specifikationer, föreskrifter och leveranskontrollbestämmelser för anskaffningen, att kvalitativt bedöma anbud å driv- och smörjmedelsleveranser samt att utöva kvalitetsövervakning av förrådshållna driv- och smörjmedel.

Den föreslagna indelningen av *kontrollkontoret* upptar centraldetalj, fordonsdetalj och fältarbetsdetalj. Uppgifterna ansluter sig i stort sett till motsvarande uppgifter för vapenavdelningens kontrollkontor. Kontoret föreslås skola utöva föreskriven legalbesiktning av försvarets motor- och släpfordon.

Centralsektionen är avsedd för funktionella uppgifter, motsvarande dem som utredningen föreslår beträffande vapenavdelningens centralsektion.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Även beträffande fordonsavdelningen föreslår arméförvaltningens tygavdelning en fristående expedition och en krigsindustri detalj.

Fordonsbyrån är enligt förslaget indelad i stridsfordonssektion, bilsektion, släpfordonssektion och biluttagningssektion. Släpfordonssektionen innebär en utvidgning av den av förvaltningsutredningen föreslagna släpfordonsdetaljen. Biluttagningssektionen motsvarar förvaltningsutredningens till förrådsbyrån förlagda fordonsregister. Tygavdelningen anser det mest ändamålsenligt att ämbetsverkets organ för uttagning av bilar m. m. anknyts till fordonsavdelningen. Sektionerna är enligt förslaget indelade i ett antal detaljer. Även här gäller att tygavdelningen drivit detaljindelningen längre än förvaltningsutredningen.

Fältarbetsbyrån indelas enligt tygavdelningens förslag i beräkningssektion, brosektion och maskinsektion. Beräkningssektionen motsvarar i huvudsak den enligt förvaltningsutredningens förslag i brosektionen ingående projektdetaljen. Enligt uppgift från tygavdelningen saknas civil sakkunskap beträffande frågor om projektering av krigsbroar, varför detta arbete helt och hållet måste ombesörjas av armétygförvaltningen.

Detaljindelningen skiljer sig delvis från förvaltningsutredningens förslag.

Den specialtekniska sektionen motsvarar i huvudsak förvaltningsutredningens motorsektion. Den är sålunda tänkt skola handlägga bland annat ärenden rörande motor- och fordonstekniska frågor av allmän natur samt i samråd med normaliebyrån utarbета tekniskt underlag för arméintendenterförvaltningens upphandling av motorbränsle och smörjmedel.

Tygavdelningen framhåller, att nu gällande inskränkning beträffande huvudförvaltningsprincipens tillämpning ifråga om terrängdragbilar för släpfordon över tolv ton bör tas under omprövning.

Ritkontorets och kontrollsektionens inre organisation skiljer sig enligt förslaget från förvaltningsutredningen.

Centralsektionens indelning överensstämmer med vad tygavdelningen föreslagit beträffande motsvarande organ inom vapenavdelningen.

Departementschefen.

Av vad jag tidigare anfört framgår, att jag räknar med att fordonsavdelningen indelas i fordonsbyrå, fältarbetsbyrå, specialteknisk sektion, ritkontor, kontrollsektion och centralsektion.

Jag anser mig kunna godta tygavdelningens förslag beträffande fordonsbyråns indelning. Med hänsyn till släpfordonens betydelse vill jag icke motsätta mig att frågor rörande dem handläggs på en särskild sektion. På av tygavdelningen anförda skäl har jag icke heller något att invända mot att det enligt förvaltningsutredningen till förrådsbyrån förlagda fordonsregistret i stället ingår i fordonsavdelningen under benämningen biluttagningssektion.

Jag kan icke biträda förslaget om att beräkningsarbetet beträffande krigsbroar organiseras på en särskild sektion, varför beräkningssektionen enligt min mening bör utgå och i stället motsvarande detaljer inrymmas under brosektionen. I övrigt har jag intet att erinra beträffande fältarbetsbyråns organisation.

Jag har heller intet att erinra mot att kontrollkontoret benämns kontrollsektion.

Lika litet som i fråga om vapenavdelningen kan jag biträda förslaget om att fristående expedition och krigsindustri detalj inrättas inom fordonsavdelningen.

Beträffande centralsektionens ekonomidetalj, beskrivningsdetalj och tekniska dokumentationstjänst gäller vad jag anfört i fråga om motsvarande organ inom vapenavdelningen. Jag föreslår sålunda, att dessa detaljer utgår ur centralsektionen, dit i stället expeditionen förläggs.

Jag erinrar slutligen om att de uppgifter i samband med uttagning av båtar, avsedda för armén, som enligt förordningen den 13 november 1953 (SFS nr 673) om uttagning under fredstid av vissa förnödenheter för krigsmaktens behov (militär uttagningsförordning) ålagts tygavdelningen, kommer att falla inom fältarbetsbyråns område.

c. ELEKTROAVDELNINGEN (SIGNALBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Signalbyråns arbetsområde anges av utredningen skola utgöras av elektrisk svagströmsmateriel, avsedd för förbindelsetjänst samt för spaningsstrids- och eldledning, minsökning m. m., belysningsmateriel för fältbruk, optisk signalmateriel, materiel för elektrisk strömförsörjning i fält ävensom instrument och annan utrustning för betjäning, kontroll och vård av nämnda materielslag.

Det erforderliga laboratoriearbetet anser utredningen böra utföras inom det teletekniska laboratoriet, vars expertis bör utnyttjas för ändamålet.

Enligt utredningens förslag bör signalbyrån indelas i centralsektion, radiossektion, radarsektion, trådsektion, elsektion samt kontrollkontor. Såväl sektionerna som kontrollkontoret anses böra ytterligare uppdelas i detaljer, kontrollkontoret dock i en fast grupp och en rörlig grupp.

För att de militära synpunkterna och erfarenheterna skall vinna erforderligt beaktande vid signal- och belysningsmaterielens konstruktion, anskaffning och modernisering och för att underlätta byråchefens samarbete med staber och truppförband föreslår utredningen att denne till sitt förfogande får två militärassistenter, officerare med om möjligt högre teknisk utbildning. Den ene bör tillhöra signaltrupperna och vara specialist på telekommunikation, den andre luftvärnet och vara specialist på radar.

Utredningen framhåller såsom lämpligt, att arméförvaltningen utövar huvudförvaltningen beträffande viss radio- och radarmateriel samt dessutom beträffande transportabla elverk och laddningsutrustningar, fältbelysningsmateriel, ackumulatorer och torrbatterier, kabel- och anslutningsdon för starkström, glödlampor m. m. Även beträffande fälttelefon- och linjemateriel samt viss telefonutrustning och transportabla fjärrskriftapparater samt viss ljudmätmateriel bör arméförvaltningen enligt förvaltningsutredningens mening vara huvudförvaltningsmyndighet, i den mån fråga är om materiel av standardtyp.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Även för elektroavdelningens del föreslår tygavdelningen fristående expedition och krigsindustri detalj. Vidare föreslås bibehållande av en specialteknisk sektion (telelaboratorium).

Telebyrån föreslår tygavdelningen indelad i trådsektion, truppradiossektion och stabsradiossektion. Även beträffande dessa sektioner innehåller förslaget en långtgående detaljindelning.

Radarbyrån indelas i stridsledningsradarsektion, eldledningsradarsektion och specialradarsektion. Varje sektion indelas i detaljer.

Elkraftsektionen skall enligt förslaget få till uppgift att anskaffa under fältmässiga förhållanden utnyttjad transportabel elkrafts- och strömförsörjningsmateriel till den teletekniska materielen ävensom dylik materiel till elektriskt drivna pjäser och eldledningsutrustningar inom vapenavdelningens verksamhetsområde. Sektionen föreslås skola indelas i tre detaljer.

I stället för kontrollkontor används, liksom i fråga om fordonsavdelningen, benämningen kontrollsektion.

Centralsektionens indelning enligt förslaget överensstämmer med motsvarande organ inom vapen- och fordonsavdelningarna.

I den specialtekniska sektionen ingår en verkstad.

Beträffande den specialtekniska sektionen (elektrotekniska laboratoriet) anför tygavdelningen, att den bibehållits i organisationen med hänsyn till att det föreslagna för försvaret gemensamma teletekniska laboratoriet på grund av lokalbrist icke torde komma till stånd under budgetåret 1954/55. Sektionens uppgift omfattar sammanställning, utprovning och teknisk anpassning av konstruktioner inom elektroavdelningens verksamhetsområden.

Departementschefen.

Jag erinrar att elektroavdelningen av mig förutsatts skola indelas i telebyrå och radarbyrå samt som fristående enheter centralsektion, elkraftsektion, ritkontor och kontrollsektion. På av tygavdelningen anförda skäl tillstyrker jag dessutom att den specialtekniska sektionen (ellaboratoriet) bibehålls åtminstone tills vidare.

Den av tygavdelningen för tele- och radarbyråerna föreslagna sektionsindelningen ger mig icke anledning till erinran. Jag har övervägt att föreslå sammanslagning av telebyråns stabs- och truppradiosektioner. Vid närmare undersökning har jag emellertid kommit till den uppfattningen att med hänsyn till pågående utbyggnad av arméns signalförbindelser en dylik sammanslagning åtminstone tills vidare icke bör ske.

Beträffande den föreslagna expeditionen, den fristående krigsindustri-detaljen samt i centralsektionen ingående beskrivningsdetalj och teknisk dokumentationstjänst gäller vad jag tidigare anført vid behandlingen av övriga sakavdelningar.

Jag har intet att erinra mot att benämningen kontrollsektion kommer till användning i stället för kontrollkontor.

d. VERKSTADSAVDELNINGEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Som arbetsuppgifter för verkstadsavdelningen anger förvaltningsutredningen att handlägga alla tekniska ärenden rörande arméns reparations-tjänst i såväl fred som krig samt hela landets behov av fordonsreparationer i krig. Därjämte bör det ankomma på avdelningen att biträda ämbetsverkets förrädsbyrå vid handläggning av kollektivavtals- och arbetsstudie-frågor samt vid uppläggning av ekonomisk organisation för och utförande av ekonomisk driftkontroll vid byrån underställda ammunitionssammansättningsverkstäder och förråd.

Krigsreparationsbyråns föreslagna indelning upptar utbildningssektion och krigsreparationssektion, den senare indelad i tre detaljer.

På utbildningssektionen bör enligt utredningen ankomma att planlägga utbildningen av personalen vid arméingenjörkåren och tygstaten samt, beträffande krigsreparationstjänsten, av verkstädernas civila arbetsledare och arbetare ävensom värnpliktiga tekniker och mekaniker. Utredningen fram-

håller, att vid denna planläggning, som bör omfatta utbildningens fördelning på förband och skolor samt angivande av tidpunkter för olika kurser, lokalbehov, erforderliga lärare och instruktörer, läroämnenas omfattning m. m., ett intimt samarbete måste äga rum med arméstaben samt cheferna för berörda truppförband och skolor.

Enligt förvaltningsutredningens förslag skall *driftbyrån* indelas i organisationssektion, driftsektion, reservdelssektion, utrustningssektion samt en fristående avtalsdetalj. De olika sektionerna, utom utrustningssektionen, föreslås indelade i ett antal detaljer.

Utredningen framhåller, att driftbyrån närmast intar ställning som koncernledning för arméförvaltningen underställda verkstäder. En sådan ledning måste för att arbeta effektivt som grund för sina ställningstaganden samt för att kunna överblicka vunna resultat i stor utsträckning bearbeta statistiskt material. För att jämn belastning av verkstäderna skall uppnås måste vidare viss planering utföras av ledningen. Både planeringsarbetet och den ekonomiska övervakningen av driften vid verkstäderna är enligt utredningens uppfattning i hög grad beroende av statistiken. Nu nämnd statistikbearbetning, planering och övervakning finner utredningen böra inom driftbyråns ram sammanhållas av organisationssektionen, inom vilken enligt förslaget skall finnas en statistikdetalj. Utredningen berör närmare de olika avseenden, i vilka statistiska redogörelser bör uppgöras. Som exempel anför utredningen löneutvecklingen och förtjänstnivån för den kollektivavtalsanställda personalen samt medelsförbrukningen beträffande anslaget till underhåll av tygmateriel. Utredningen framhåller, att försvarets civilförvaltnings hålkortsanläggning bör utnyttjas för statistikarbetet.

Den inom verkstadsavdelningen fristående *avtalsdetaljen* skall enligt utredningens förslag handlägga avtalsfrågor, arbetarskyddsfrågor och andra sociala frågor för de verkstäder och förråd, vilka i drifttekniskt hänseende underställts verkstadsavdelningen eller förrådsbyrån. Arbetarskyddsfrågorna bör dock handläggas av förrådsbyrån beträffande denna byrå underställda förråd och ammunitionssammansättningsverkstäder samt beträffande arméns skjutplatser.

Avdelningens centralsektion föreslås indelad i expedition och personaldetalj. Personaldetaljen har enligt förslaget tillagts mycket omfattande uppgifter beträffande krigsredovisningen av personal. Dessutom har utredningen ansett detaljen böra handha viss registrering beträffande personalens fredsredovisning. Denna registrering skall framförallt avse arméingenjörkårens och tygstatens personal. Personalärenden beträffande denna personal avses även skola i viss utsträckning handläggas inom detaljen, exempelvis i vad rör transport till och från vederbörande personalkår, fredsplacering, befordran, förordnanden, avsked m. m.

Arméförvalningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Krigsreparationsbyrån indelas enligt tygavdelningens förslag i utbildningssektion och krigsreparationssektion, vilket överensstämmer med förvaltningsutredningens förslag. Utbildningssektionen, beträffande vilken förvaltningsutredningen icke föreslagit någon underindelning, skall enligt tygavdelningens förslag indelas i utbildningsdetalj och verkstadsskola. Krigsreparationssektionens indelning sammanfaller med förvaltningsutredningens förslag utom i så måtto att centralsektionens personaldetalj under benämningen personalregister överflyttats till krigsreparationssektionen. Detta motiveras av tygavdelningen med det förhållandet att personalregistret uteslutande kommer att handlägga personalfrågor, som sammanhänger med krigsreparationsbyråns verksamhet.

Driftbyrån indelas enligt förslaget i organisationssektion, tygverkstadssektion, ammunitionsverkstadssektion samt arbetsstudiesektion, vartill kommer en fristående avtalsdetalj. Tygverkstadssektionen motsvarar i huvudsak förvaltningsutredningens driftsektion. Ammunitionsverkstadssektionen är avsedd för ledningen av de sammansättningsverkstäder, som ingår i krigsmaterielverkets lokalförvaltningar och som skall övertas av tygavdelningen. Enligt förvaltningsutredningens förslag avsågs frågor rörande såväl krigsmaterielverkets nuvarande centralförråd av ammunition som sammansättningsverkstäderna skola handläggas å förrådsbyrån. Tygavdelningen framhåller emellertid, att avdelningen funnit det mera ändamålsenligt, att ärenden rörande driften vid ifrågakvarande sammansättningsverkstäder handläggs inom verkstadsavdelningen.

Den föreslagna *arbetsstudiesektionen* innebär en utvidgning av den utav förvaltningsutredningen föreslagna arbetsstudiedetaljen inom driftsektionen. Denna utvidgning har från tygavdelningen under hand motiverats med att arbetsstudieverksamheten är av så stor ekonomisk betydelse för verkstadsdriften att den måste bedrivas inom en vidare ram än vad förvaltningsutredningen tänkt sig.

Samtliga sektioner inom driftbyrån föreslås av tygavdelningen skola indelas i ett antal detaljer. Beträffande de två förstnämnda sektionerna råder i detta avseende i huvudsak överensstämmelse med förvaltningsutredningens förslag.

Centralsektionen föreslås skola indelas i expedition och centraldetalj.

Departementschefen.

Det framgår av vad jag tidigare anført, att jag räknar med att verkstadsavdelningen indelas i centralsektion, driftbyrå och såsom fristående enheter krigsreparationssektion, anläggningssektion och reservdelssektion.

Jag biträder förslaget om att ärenden rörande de från krigsmaterielverket övertagna ammunitionssammansättningsverkstäderna handläggs på

en särskild sektion inom driftbyrån. Med hänsyn till arbetsstudieverksamhetens betydelse för en rationell verkstadsdrift finner jag mig också kunna godta förslaget om att en särskild arbetsstudiesektion inrättas inom driftbyrån. Vid det förhållandet att jag icke räknar med någon krigsreparationsbyrå inom avdelningen bör någon ändring ej ske beträffande förvaltningsutredningens förslag om utbildningsfrågornas förläggande till centralsektionen.

Jag förutsätter, att reservdelssektionen kommer att erhålla de arbetsuppgifter som följer av tygavdelningens förslag den 14 december 1953.

*e. TYGFÖRRÄDSBYRÅN OCH AMMUNITIONSFÖRRÄDSBYRÅN
(FÖRRÄDSBYRÅN).*

1946 års militära förvaltningsutredning.

Förrädsbyrån skall enligt förvaltningsutredningen utföra behovsberäkningar samt handha tilldelning och förrådshållning beträffande arméns tygmateriel och ammunition. Därjämte avses byrån skola ombesörja uttagning och tilldelning av civila motorfordon för såväl arméns som marinens och flygvapnets samt vissa civila myndigheters behov. Härtill kommer distribution och förrådshållning av viss ammunition för marinens och flygvapnets räkning.

Byrån indelas enligt förslaget i planeringssektion, materielsektion, ammunitionssektion och fordonsregister. Sektionerna indelas i detaljer och fordonsregistret i arbetsgrupper.

Inom materielsektionen skall enligt förslaget föras materielregister. Sektionen skall vidare svara för förrädskontrollen inom byråns materielområde samt utföra sakgranskning (även beträffande ammunition) av de lokala tygorganens räkenskaper, med undantag dock av verkstädernas. Dessas medelsverifikationer avses skola granskas av verkstadsavdelningens organisationssektion, som skall ha att ta fram och tillställa materielsektionen det i verifikationerna ingående material, som erfordras för förrädskontrollen.

Förrädsbyråns fordonsregister skall ur landets civila motorpark utta för avsedda ändamål lämpliga motorfordon (underlaget erhålls från länsstyrelserna), tilldela förband och myndigheter dessa fordon samt registrera fordonen och tilldelningen. Underlag för beräkning av uttagningsbehovet erhålls, vad beträffar utrustningsbehovet, från byråns planeringssektion och, vad beträffar tillgången på stamfordon, från byråns materielsektion.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Arméförvaltningens tygavdelning har avgett organisationsförslag för såväl en förrädsbyrå som alternativt för en tygförräds- och en ammunitionsförrädsbyrå. Här lämnas en kortfattad redogörelse för båda förslagen.

Förrådsbyrån, under vilken skall sortera centralförråd för materiel och centralförråd för ammunition, indelas enligt tygavdelningens förslag i centralsektion, materielsektion, materielredovisningssektion, ammunitionssektion och ammunitionsredovisningssektion. Såsom tidigare berörts föreslår avdelningen att det fordonsregister, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle vara förlagt till förrådsbyrån, under benämningen biluttagningssektion flyttas över till fordonsavdelningens fordonsbyrå. Beaktas denna överflyttning föreslår tygavdelningen fem sektioner i stället för förvaltningsutredningens tre. Samtliga sektioner förutsätts skola indelas i ett antal detaljer.

Den föreslagna centralsektionen motsvarar i stor utsträckning förvaltningsutredningens planeringssektion, i det att den innehåller expedition samt detaljer för planering, behovsberäkningar m. m.

Beträffande sektionernas arbetsuppgifter anför tygavdelningen.

På centralsektionen ankommer att sammanhålla alla frågor beträffande tillämpningsföreskrifter rörande tyg- och ammunitionsförrådstjänsten med avseende å mobiliseringsförberedelser för lokala respektive regionala myndigheter samt centrala anstalter, att utfärda förvaltningsföreskrifter för mobilisering och krig samt att planlägga underhållstjänsten i krig. Materielsektionens huvudsakliga uppgifter omfattar tilldelning av materiel och tillbehör till lokalmyndigheter enligt materielregister m. m., att utöva förrådskontroll, omfattande ekonomisk sakgranskning samt revision beträffande främst lokalt förd materielredovisning vid lokala myndigheter och centrala anstalter, att utarbета erforderliga fredsförvaltningsföreskrifter, att handlägga materiefördelningsplaner beträffande olika uppbördsmyndigheter ävensom frågor rörande förrådsplanering samt att lämna sakorganen förslag till anskaffning av materiel för att täcka brister i fastställda behov. Materielredovisningssektionen har till huvudsaklig uppgift att redovisa lokalmyndigheters och centrala anstalters materiel samt tillgång på reservdelar och materiel vid centrala anstalter, att lämna sakorganen underlag för materielanskaffning och materielklassificering samt att omfördela vid armétygförvaltningen redovisad materiel. Ammunitionssektionens respektive ammunitionsredovisningssektionens uppgifter motsvarar i stort sett vad nyss anförts i fråga om materiel- respektive materielredovisningssektionernas. Sålunda ankommer det på byrån att i fråga om ammunitionen upprätta ammunitionsöversikter, verkställa ammunitionsfördelning enligt anvisningar från såväl försvars- och arméstaberna som marin- och flygstaberna, att uppgöra förslag till utformning av olika ammunitionsförråd, deras modernisering och underhåll, föreslå anskaffning av ammunition för mobiliseringsändamål och för övningar, att utfärda bestämmelser för förvaring, vård och omsättning av befintliga ammunitionseffekter samt att utarbета sammandrag över verkställda ammunitionsbesiktningar.

Enligt det alternativa förslaget skall tygförrådsbyrån indelas i centralsektion, materielsektion och materielredovisningssektion under det att ammunitionsförrådsbyrån indelas i centralsektion, ammunitionssektion och ammunitionsredovisningssektion. De två byråerna innebär organisatoriskt sett att den gemensamma förrådsbyrån halveras.

Departementschefen.

Enligt vad jag närmare utvecklade vid behandlingen av huvuddragen av armétygförvaltningens organisation har jag efter att ingående ha övervägt frågan stannat vid att tillstyrka förslaget om två förrådsbyråer, en tygförrådsbyrå och en ammunitionsförrådsbyrå. Som ytterligare stöd för detta mitt ställningstagande hänvisar jag till tygavdelningens i det föregående återgivna redogörelse för de omfattande och skiftande uppgifter, som skulle komma att åvila en icke uppdelad förrådsbyrå.

I fråga om de två byråernas inre organisation anser jag mig kunna biträda tygavdelningens förslag utom i det hänseendet att föreslagen centralsektion enligt min mening för ammunitionsförrådsbyråns del bör utbytas mot centraldetalj. Jag erinrar att fordonsregistret enligt tygavdelningens av mig godtagna förslag under benämningen biluttagningsssektion flyttas över till fordonsavdelningens fordonsbyrå. Vidare erinrar jag att sammansättningsverkstäderna för ammunition vid krigsmaterielverkets lokalförvaltningar, som skall övertas av armétygförvaltningen, förläggs till verkstadsavdelningens driftbyrå i stället för, såsom förvaltningsutredningen föreslagit, till förrådsbyrån.

f. INKÖPSAVDELNINGEN (INKÖPSCENTRALEN).**1946 års militära förvaltningsutredning.**

Enligt förslaget skall, såsom tidigare berörts, inköpscentralen som främsta arbetsuppgift handha den merkantila delen av den inköpsverksamhet, som åvilar arméförvaltningen, jämte den därtill hörande räkningssbehandling. I fråga om materiel av enklare beskaffenhet, beträffande vilken mottagaren har att utföra mottagningskontroll, bör inköpscentralen enligt utredningens mening i vissa fall även ombesörja leveransövervakning och leveransrapportering. Utredningen finner det lämpligt, att inköpscentralen omhänderhar försäljningen av kasserad och utrangerad materiel, i första hand för arméförvaltningens räkning men, i den mån det visar sig ekonomiskt fördelaktigt eller eljest ändamålsenligt, även för övriga försvarsförvaltningar.

Utredningen behandlar förhållandevis utförligt frågan om upphandlingsärendenas gång enligt den nya organisationen och anför härom bl. a. följande.

Underlaget för en upphandling utgörs i regel av en inköpsanmodan till inköpscentralen från vederbörande sakorgan. Anmodan skall innehålla eller åtföljas av erforderligt tekniskt underlag, uppgifter beträffande önskade leverantörer, leveranstider, materielens avsedda användning samt förkalkylerat maximibelopp på kostnaderna ävensom titel och konto, som kostnaderna vid betalning skall påföras. Inköpsanmodan bör icke tillställas inköpscentralen förrän förvaltningsbeslut om anskaffning fattats av den

chef, som äger bestämma om berörda anslagsmedels användning. I inköpsanmodan skall sakorganet ange, huruvida inkommande anbud skall granskas även av sakorganet, samt om kontrollen skall utövas av detta eller av inköpscentralen med mottagningskontrollen hos mottagaren. Med ledning av inköpsanmodan och i förekommande fall efter samråd med sakorganet skall inköpscentralen infordra anbud från lämpliga leverantörer. Därvid bör anges den tjänsteman inom dels sakorganet, dels inköpscentralen till vilken anbudsgivarna har att vända sig i tekniska respektive ekonomiska frågor. Inköpscentralen skall granska inkomna anbud beträffande priser och betalningsvillkor m. m. och verkställer därefter — såvida icke sakorganet förbehållit sig rätten att granska anbuden ur teknisk synpunkt — beställning. Har sådant förbehåll gjorts, överlämnas anbuden jämte uppgjord förteckning samt av inköpscentralen avgivet förord till sakorganet, som granskar desamma ur angiven synpunkt och med hänsynstagande till de ekonomiska villkoren. Sakorganet delger inköpscentralen sin uppfattning, varefter — om enighet uppnåtts med centralen — beslut i ärendet fattas av sakorganet eller på föredragning av detsamma. Kan inköpscentralen och sakorganet icke enas om beslutet, skall chefen för inköpscentralen, som har att tillse att inköpen sker på för staten förmanligaste sätt, i närvaro av vederbörande avdelningschef (motsvarande) föredra ärendet för souschefen för dennes avgörande. Sedan beslut fattats, övertas handlingarna av inköpscentralen för verkställighet.

Beträffande sådan materiel, för vilken det tekniska underlaget icke är klart utan konstruktion avses skola helt eller delvis utföras av tillverkaren, tar vederbörande sakorgan som regel första kontakten med denne. På detta stadium förekommer vanligtvis inga ekonomiska förhandlingar som kräver medverkan av inköpscentralen. Det är emellertid av vikt att samråd så tidigt som möjligt söks med inköpscentralen så att icke uppgörelser träffas, som kan ogynnsamt påverka senare ekonomiska förhandlingar rörande tillverkningen. Sedan ett projekt godkänts av förvaltningen och antingen tillverkning avses direkt skola igångsättas eller en prototyp först avses skola framställas, skall de ekonomiska förhandlingarna föras av inköpscentralen med biträde i erforderlig utsträckning av vederbörande sakorgan.

I fråga om materiel för försök och prov, beträffande vilken fullständigt tekniskt underlag som regel icke finns, bör vederbörande sakorgan äga att självt utlägga beställning när det rör sig om blott mindre kostnadsbelopp. Samråd bör emellertid även i sådana fall på ett tidigt stadium sökas med inköpscentralen för ärendets registrering och för förhindrande av överenskommelser, som kan menligt påverka inköpscentralens förhandlingar vid utläggande av kommande beställningar och dess möjligheter att skapa konkurrens. I här avsedda fall skall inköpscentralen alltid tillställas en kopia av beställningshandingen.

Därest förändringar avses skola vidtas beträffande utlagda beställningar, vid leveransförseningar m. m. bör vederbörande sakorgan ta kontakt med inköpscentralen för att denna skall kunna bedöma eventuella ekonomiska konsekvenser. Besked till leverantörerna skall i sådana fall regelmässigt lämnas genom inköpscentralen, som även skall träffa ekonomisk uppgörelse. Endast i de fall då sakorganet kan avgöra, att vissa ändringar är av uteslutande teknisk karaktär eller överenskommelse träffats med leverantören att ändringen ej skall ha ekonomiska följder, behöver inköpscentralen icke medverka.

Vid inköp av materiel för annan förvaltnings räkning skall vederbörande sakorgan inom arméförvaltningen tillse, att inköpet ifråga samordnas med inköp av samma materielslag för egen och eventuellt även andra myndigheters del. Efter i förekommande fall vidtagen komplettering av det tekniska underlaget och data beträffande leveranstider m. m. överlämnar sakorganet anmodan — som alltså kan avse samtidigt inköp för flera myndigheters räkning — till inköpscentralen. I tekniska frågor har inköpscentralen att i sådana ärenden samråda med berört sakorgan inom arméförvaltningen, som där så erfordras söker kontakt med beställande förvaltning. I ekonomiska frågor har inköpscentralen att direkt samråda med den eller de förvaltningar för vilken materielen är avsedd.

Vad ovan sagts rörande inköp av materiel skall i tillämpliga delar gälla även beställning av arbeten.

Sådana frågor i samband med inköpsverksamheten, som även kräver juridisk sakkunskap, t. ex. upprättande av mera komplicerade kontrakt eller tvistigheter rörande tolkning av ingångna avtal, skall vid behov handläggas med biträde av juridiska sektionen.

Ifråga om inköpscentralens indelning föreslår utredningen, att den egentliga inköpsverksamheten förläggs till en inköpssektion, försäljningsverksamheten till ett försäljningskontor, de arbetsuppgifter, som sammanhänger med granskning och utställning av räkningar m. m., till en räkningsssektion samt de expeditionella göromålen till en expedition med skrivcentral.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Tygavdelningen föreslår, att inköpscentralen indelas i centralsektion, inköpssektion, räkningsssektion och försäljningssektion.

I centralsektionen, som icke återfinns i förvaltningsutredningens förslag, har tygavdelningen inrymt den enligt förvaltningsutredningen fristående expeditionen. Dessutom innehåller centralsektionen enligt förslaget centraldetalj samt import- och valutadetalj. Centraldetaljen anges ha till uppgift att inhämta och bearbeta uppgifter angående marknads- och prisförhållanden i in- och utlandet beträffande såväl specifik krigsmaterielindustri som aktuell stål- och metallmanufaktur, maskingjuteri och verkstadsindustri samt kemisk-teknisk industri. Härutöver avses detaljen skola inhämta andra marknadsuppgifter av olika slag i planerande syfte.

I motsats till förvaltningsutredningen räknar tygavdelningen med viss detaljindelning av inköps- och försäljningssektionerna. I fråga om den förstnämnda sektionen ansluter sig indelningen till armétygförvaltningens tre sakavdelningar.

Departementschefen.

Jag kan icke biträda tygavdelningens förslag att en centralsektion inrättas inom inköpsavdelningen. Denna centralsektion skulle enligt tygavdel-

ningen innehålla, förutom expedition, organ för marknadsundersökningar samt för import- och valutafrågor. Dessa frågor bör enligt min mening handhas inom inköpssektionen. Jag föreslår sålunda, att inköpsavdelningen indelas i expedition, inköpssektion, räkningssektion och försäljningssektion, allt i enlighet med förvaltningsutredningens förslag, dock med den ändringen att benämningen försäljningskontor enligt tygavdelningens förslag utbyts mot försäljningssektion.

Beträffande räkningssektionen vill jag särskilt framhålla, att jag förutsätter att den räkningssgranskning, som sker där, skall vara fullständig och resultera i utanordningsbeslut, färdiga att, sedan vederbörliga noteringar i och för anslagsövervakning gjorts, sändas över till försvarets civilförvaltning för likvidering.

g. NORMALIEBYRÅN (FÖRLAGSBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Förlagsbyrån föreslås skola handha

frågor sammanhängande med standardisering och klassificering,

arméförvaltningens förlagsverksamhet, innefattande dels det redaktionellt betonade arbetet med utgivning av instruktioner, beskrivningar, reservdelskataloger, tekniska order, bildband m. m., dels reproduktion och i vissa fall distribution av sådana publikationer,

arkivering av ämbetsverkets ritningar,

ljuskopiering för samtliga myndigheter i ämbetshuset på Ladugårdsgärde,

biblioteks- och referattjänst,

sammanhållning för arméförvaltningens del av patentärenden samt verksamheten vid arméförvaltningens materiallaboratorium.

Byrån föreslås skola indelas i standardiseringssektion, beskrivningssektion, förlagssektion, bibliotek, materiallaboratorium samt expedition med skrivcentral.

Huvuduppgiften för standardiseringssektionen bör enligt utredningen vara att i samråd med berörda organ inom arméförvaltningen handlägga frågor rörande detalj- och materialstandardisering samt att utgöra ämbetsverkets kontaktorgan utåt i dessa frågor. Standardisering av komponenter, ingående i arméns telemateriel, förutsätts dock skola omhänderhas av det teletekniska laboratoriet.

Även materielklassificeringen bör enligt utredningen förläggas till standardiseringssektionen, som föreslås indelad i detaljer m. m.

Ifråga om övriga sektioners och bibliotekets samt materiallaboratoriets uppgifter anför utredningen följande.

Arméförvaltningen bör årligen i samråd med arméstaben uppgöra en arbetsplan över de publikationer m. m., som under nästkommande budgetår skall utarbetas. Planen skall sammanställas och dess realiserande övervakas av *förlagsbyråns beskrivningssektion*.

Råmanuskript till ifrågavarande publikationer m. m. skall utarbetas av de sakorgan eller andra instanser, som har att svara för innehållets tekniska riktighet. I vissa fall kan materielinstruktioner m. m. utarbetas av vederbörande leverantör. Beskrivningssektionen skall lämna råd och anvisningar för disposition m. m. av råmanuskripten, granska desamma ur språkliga, pedagogiska och vissa tryckeritekniska synpunkter samt i förekommande fall renskriva dem för tryckning. Sektionen skall vidare handha i anslutning till publikationerna förekommande nomenklaturarbete utom vad angår telematerielen, för vilken försvarets teletekniska laboratorium skall handlägga denna arbetsuppgift. Vid sektionen bör finnas en teknarateljé, som skall ha att utföra det tecknings- och retuscheringsarbete som erfordras för utarbetande av bildband och planscher samt bildsidor i beskrivningar, kataloger m. m.

Förlagsbyråns förlagssektion skall handha arméförvaltningens reproduktionsverksamhet utom ljuskopiering samt ombesörja alla förvaltningens beställningar av tryck hos utomstående tryckerier. Sektionen skall vidare uppgöra erforderliga distributionsplaner och utfärda distributionsorder till det centrala bokförråd, som utredningen enligt vad tidigare nämnts föreslår skola inrättas vid Stockholms tygstation.

På *förlagsbyråns bibliotek* skall ankomma att handha biblioteks- och referattjänsten inom arméförvaltningen samt att utföra för ämbetsverket erforderligt översättningsarbete av mera kvalificerad art. Vad referattjänsten beträffar bör inom sakorganen utsedda kontaktmän vara biblioteket behjälpliga med utväljande av de referatkort, som bör ingå i referatkartoteket, med fördelningen av erhållna referatkort, med att upprätthålla kontakten med huvudreferenterna samt med litteraturefterforskningar.

Inom *förlagsbyråns materiallaboratorium* skall såsom förut nämnts viss provningsverksamhet äga rum i samband med arméförvaltningens konstruktions- och utvecklingsarbete samt ämbetsverkets leveranskontrollerande verksamhet.

I anslutning därtill skall laboratoriet följa utvecklingen på materialområdet samt biträda sakorganen vid deras val av material för olika konstruktioner och standardiseringssektionen med att utarbeta standard, att avge yttrande över ny standard och att verkställa urval ur befintlig standard. Laboratoriet avses endast skola täcka viss del av arméförvaltningens provningsbehov. För undvikande av dubbelarbete och anskaffning av laboratorieutrustning, som icke blir utnyttjad i mot kostnaderna svarande omfattning, bör arméförvaltningen i den utsträckning det är lämpligt för materialprovningen utnyttja industrins resurser samt de statliga provningsanstalterna. Den provningsverksamhet, som bör bedrivas vid materiallaboratoriet, torde för närvarande huvudsakligen behöva omfatta följande material: metaller, rostskyddsmedel och läderfett, färger, gummi, plast och textilier. Materiallaboratoriet bör med hänsyn härtill bestå av ett metallurgiskt och ett kemiskt laboratorium, varlill bör komma en textilingenjör och — i avvaktan på ytterligare erfarenheter rörande lämpligaste utförande av erforderliga plastprov — en plastingenjör.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Tygavdelningen föreslår, att normaliebyrån indelas i centralsektion, standardiseringssektion, förlagssektion, kontrollmetodiksektion och materialsektion.

Det enligt förvaltningsutredningens förslag fristående biblioteket har av tygavdelningen inrymts i centralsektionen. Denna sektion, som ej återfinns i förvaltningsutredningens förslag, omfattar bibliotek, expedition, distribution och experimentverkstad. Distributionen avser beskrivningar, kataloger, ritningskopior m. m. Experimentverkstaden är avsedd för vissa av förvaltningens avdelningars försöksverksamhet och finns redan nu inom tygavdelningen.

Tygavdelningens förslag innehåller icke någon beskrivningsdetalj. Såsom tidigare berörts hyser tygavdelningen den uppfattningen att beskrivningsarbetet skall i huvudsak vara förlagt till sakorganen. Förlagssektionen innehåller enligt förslaget tecknarateljé, fotoateljé, tryckeri, ljuskopiering och ritningsarkiv. Kontrollmetodiksektionen som är avsedd att handha från krigsmaterielverket överflyttade kontrollmetodikfrågor, har enligt förslaget att i samarbete med kontrollorganen, industrin samt industriella och tekniska institutioner m. m. utarbeta underlag för kontrollarbetets bedrivande genom att på det kontrolltekniska området tillämpa moderna principer.

Materialsektionen motsvarar det av förvaltningsutredningen föreslagna materiallaboratoriet. Det förutsätts skola innehålla underavdelningar för textil och plast, metallurgiska undersökningar, kemiska undersökningar och ytbehandling.

Departementschefen.

Av skäl, som delvis framgår av vad jag anfört vid behandlingen av armétygförvaltningens sakavdelningars inre organisation, kan jag icke biträda tygavdelningens förslag beträffande normaliebyråns organisation. Detta förslag bygger på att såväl beskrivningsarbetet som referattjänsten i största utsträckning decentraliseras till sakorgan. Jag anser för min del att verksamheten inom dessa båda områden bör organiseras i enlighet med vad förvaltningsutredningen föreslagit. Jag förordar, att normaliebyrån indelas i standardiseringssektion, beskrivningssektion, förlagssektion, expedition, bibliotek och materiallaboratorium, vartill bör komma den av tygavdelningen föreslagna kontrollmetodiksektionen och experimentverkstaden. Under beskrivningssektionen bör falla, förutom beskrivningsdetalj, nomenklaturdetalj och tecknardetalj, vilka två sistnämnda enheter enligt tygavdelningens förslag ingår i standardiseringssektionen respektive förlagssektionen.

På biblioteket bör, såsom förvaltningsutredningen föreslagit, ankomma översättningsarbeten och referattjänst.

Som framgår av det föregående, bör materialsektionen benämnas materiallaboratorium.

*h. CENTRALPLANERINGEN OCH MATERIELINSPEKTIONEN
(CENTRALBYRÅN).*

1946 års militära förvaltningsutredning.

Centralplaneringen avses av utredningen skola utgöra ett stabsorgan med huvuduppgift att biträda souschefen vid hans ledning i stort av ämbetsverket. I detta syfte skall planeringen utarbeta planer på lång sikt över ämbetsverkets verksamhet samt följa verksamhetens fortskridande i enlighet med de uppgjorda planerna.

De uppgifter, som utredningen tänkt sig skola åvila centralplaneringen, kan i huvudsak sammanfattas sålunda:

att i samarbete med försvars- och arméstaberna samt verkets berörda sakorgan uppgöra långsiktiga anskaffningsplaner,

att uppgöra förslag till avvägning, lämna direktiv för och samordna utarbetande av underlag för medelsäskande,

att uppgöra förslag till fördelning av de till arméförvaltningens förfogande ställda medlen å verkets olika organ och, vad angår underhållsanslaget, även på truppförband (motsvarande),

att handha verkets dispositionsanteckningar,

att uppgöra krigsorganisationsplaner m. m.,

att utarbeta vissa krigsförvaltningsplaner m. m. samt

att handha vissa personal- och utbildningsfrågor.

Vidare är centralplaneringen tänkt att biträda souschefen med utredningar av olika slag av betydelse för verksamheten, samla och sammanställa fakta och uttalanden, som kan tjäna som grundval för beslut, samt slutligen samordna verksamheten inom förvaltningen med utarbetande av reglementen, instruktioner m. m.

Centralplaneringen föreslås skola indelas i centraldetalj och ekonomidetalj.

Materielinspektionen skall enligt utredningens förslag utgöra det stabsorgan, med vars hjälp souschefen erhåller kännedom om tygmaterielens och ammunitionens tillstånd samt kan övervaka, att materielvården bedrivs på ett ändamålsenligt sätt, att tygförvaltningspersonalen besitter erforderlig kunskap om materiel och materielvårdsföreskrifter samt att dessa föreskrifter tillämpas rätt. Övervakningen är avsedd att utföras dels genom inspektioner, dels genom särskilda materielbesiktningar.

Bland materielinspektionens uppgifter bör enligt utredningen ingå att sammanställa iakttagelser från inspektionerna, att bevaka att av inspektioner föranledda utredningar och andra åtgärder vidtas samt att ur allmän materielvårdssynpunkt bearbeta vid inspektioner gjorda erfarenheter samt att planlägga och leda materielvårdsförsök av allmän natur.

Enligt förslaget skall materielvårdsinspektionen indelas i vapengrupp, signalgrupp och fordonsgrupp.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Tygavdelningen föreslår, att centralbyrån indelas i planeringssektion, ekonomisektion, mobiliserings- och utbildningssektion samt materielinspektionssektion. Planeringssektionen och materielinspektionssektionen föreslås skola indelas i detaljer. Underindelningen ansluter sig, vad beträffar materielinspektionssektionen, till ämbetsverkets tre sakavdelningars materielområden.

Mobiliserings- och utbildningssektionens uppgifter enligt förslaget är bl. a. att handlägga utbildningsfrågor rörande ämbetsverkets egen personal och personal tillhörande fälttygkåren samt frågor rörande utbildning vid tygförvaltningsskolan m. m.

Materielinspektionssektionen motsvarar förvaltningsutredningens materielinspektion. Motsvarande uppgifter åvilas f. n. materielvårdsbyrån.

Såsom i annat sammanhang framhållits, har tygavdelningen förklarat sig villig att överta förvaltningen av krigsmaterielverkets skuggfabriker. Enligt förslaget skall härmed sammanhängande arbete förläggas till centralbyråns planeringssektion.

Såsom framgår av tidigare lämnad redogörelse bygger tygavdelningens förslag på att den för fälttygkåren, arméingenjörkåren och tygstaten gemensamma personalkårexpeditionen skall göras fristående och sålunda ej ingå i centralbyrån.

Departementschefen.

Centralplanering och materielinspektion bör enligt vad jag utvecklat i ett tidigare avsnitt icke sammanföras till en centralbyrå utan inrättas som fristående stabsorgan i huvudsaklig överensstämmelse med förvaltningsutredningens förslag, dock med den avvikelsen, att ekonomisektionen bör inordnas i den administrativa byrån. Den redovisningstekniska och anslagsövervakande verksamhet, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle åvila centralplaneringen, kommer härigenom i stället att hänföras till nämnda byrå. Oaktat detta bör det ankomma på centralplaneringen att, såsom förvaltningsutredningen tänkt sig, göra upp förslag till avvägning m. m. beträffande medelsäskanden samt att föreslå viss fördelning av till armétygförvaltningens förfogande ställda medel. Denna verksamhet förutsätter givetvis ett intimt samarbete med den administrativa byråns ekonomisektion.

Jag har intet att erinra mot att förvaltningen av de från krigsmaterielverket övertagna s. k. skuggfabrikerna förläggs till centralplaneringen.

Jag räknar med att centralplaneringen indelas i centraldetalj, krigs- respektive fredsdetalj ävensom en mobiliserings- och utbildningsdetalj

samt att materielinspektionen indelas i enlighet med förvaltningsutredningens förslag. Såsom jag i annat sammanhang framhållit, biträder jag tygavdelningens förslag om fristående personalkårexpedition.

i. ADMINISTRATIVA BYRÅN (JURIDISKA SEKTIONEN OCH CENTRALEXPEDITIONEN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Den *juridiska sektionen* är tänkt att främst vara ett rådgivande organ i juridiska och juridiskt-administrativa frågor. I denna sin egenskap bör sektionen enligt förslaget tillhandagå verkets övriga organ med tolkning av innebörden i lagar, författningar och andra föreskrifter samt biträda dessa organ med utformandet av förvaltningsföreskrifter av olika slag och av skrivelser, då ur juridisk synpunkt formuleringen fordrar särskild stringens. Vidare bör, i den mån så erfordras, sektionen vara inköpscentralen behjälplig med olika formaliteter i samband med ingående och fullföljande av leveransavtal. Dessutom anses vissa speciella ärenden böra ankomma på sektionen, såsom ärenden rörande avskrivning av förlust eller skada, som drabbat egendom vilken tillhör eller nyttjas av staten (s. k. avskrivningsärenden), ärenden rörande besvär i sådana egentliga förvaltningsärenden, som icke skall handläggas av försvarets civilförvaltning, s. k. obligatoriska ersättningsärenden d. v. s. mot kronan riktade ersättningsanspråk, som grundar sig på ingångna avtal, samt slutligen vissa remisser från Kungl. Maj:t m. m.

Centralexpeditionen har som stabsorgan enligt utredningen till uppgift att handlägga vissa ärenden av för arméförvaltningen gemensam art, nämligen, dels vissa personaladministrativa ärenden, dels frågor rörande arméförvaltningens kontorsorganisation, dels ock vissa för verket eller dess stabsorgan centrala expeditiionsuppgifter. Vidare skall det enligt utredningen ankomma på centralexpeditionen att uppgöra förslag till anslagsäskanden beträffande arméförvaltningens avlönings- och omkostnadsanslag.

Centralexpeditionens indelning enligt förslaget uppftar personaldetalj, organisationsdetalj och expedition.

Organisationsdetaljen bör enligt utredningens uppfattning utföra för förvaltningen erforderlig kontorsorganisatorisk verksamhet, innefattande fortlöpande översyn och rationalisering av kontorspersonalens arbetsrutiner och metoder, anskaffning av kontorstekniska hjälpmedel, utarbetande av arbetsinstruktioner, beräkning av erforderlig personal, övervakning av lokalernas disposition och arbetsplatsernas ändamålsenlighet m. m. Detaljen avses vidare skola biträda det statliga centrala rationaliseringsorganet vid eventuella organisationsundersökningar inom arméförvaltningen. Expeditionen är avsedd att omhänderha registratur, skrivarbete och vakttjänst.

I fråga om vakttjänsten bör enligt förslaget under en vaktchef sammanföras all personal, som inom arméförvaltningen erfordras för arbetsuppgifter i samband med den dagliga säkerhetstjänsten, intern budsändning och annan kontorsservice av olika slag.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Arméförvaltningens tygavdelning föreslår, att den administrativa byrån skall indelas i expedition, juridisk sektion, personalsektion samt en fristående organisationsdetalj och en sysslomannaexpedition. Expeditionen innehåller enligt förslaget registratur, skrivcentral, vakttjänst och telefonväxel. Personalsektionen indelas i personaldetalj och kameraldetalj.

Sysslomannaexpeditionen, för vilken beräknats två befattningshavare, avses skola handha bl. a. frågor om ordningsföreskrifter m. m. inom fastigheten »Tre Vapen» ävensom vissa personalvårdsfunktioner.

Departementschefen.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag i fråga om den administrativa byråns indelning kan jag i stort sett godta. Jag föreslår dock, i anslutning till vad jag anfört beträffande centralplaneringens organisation, att i byrån skall ingå även en ekonomisektion. Vidare bör den föreslagna sysslomannaexpeditionen utgå.

På den juridiska sektionen bör ankomma, förutom handläggningen av juridiska och därmed sammanhängande ärenden, även att sammanhålla för armétygförvaltningen i dess helhet gemensamma ärenden av administrativ natur. Då denna arbetsuppgift måste tillmätas förhållandevis stor betydelse, anser jag, att sektionen lämpligen bör benämnas kanslisektion.

I stället för personalsektion bör enligt min mening benämningen personalkontor användas.

j. PROVSKJUTNINGSCENTRALEN.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Såsom framgår av tidigare lämnad redogörelse i samband med behandlingen av huvuddragen av armétygförvaltningens organisation, föreslår tygavdelningen, att provskjutningscentralen, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle vara inlemmad i vapenavdelningen, direkt underställs ämbetsverket. Enligt förslaget skall provskjutningscentralen indelas i centraldetalj, handvapendetalj, verkstadsdetalj, skjutfältsdetalj och mätdetalj. De tre förstnämnda detaljerna avses skola förläggas till Ulriksdal, under det att skjutfältsdetaljen skall vara förlagd till Karlsborg och Marma samt mätdetaljen till Karlsborg.

Departementschefen.

Som jag tidigare framhållit, anser jag mig kunna biträda förslaget om att provskjutningscentralen blir fristående. Beträffande dess organisation har jag intet att erinra mot tygavdelningens förslag.

5. Armétygförvaltningens personalbehov.

Armétygförvaltningens ledning.

Departementschefen.

Befattningen såsom souschef i armétygförvaltningen bör placeras i alternativt Mp/Cp 19, vilken placering tillstyrkts av chefslöneutredningen.

Fälttygmästarens befattning bör liksom hittills vara placerad i Mo 15.

a. VAPENAVDELNINGEN OCH PROVSKJUTNINGSCENTRALEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chefen för vapenavdelningen bör enligt utredningen vara officer med högre teknisk utbildning samt omfattande erfarenhet från förvaltnings- och trupptjänst. På grund av arbetsområdets storlek och betydelse måste höga krav ställas på hans militärtekniska insikter. I betraktande härav och med hänsyn till angelägenheten av att alltid kunna hålla befattningen besatt med för densamma väl lämpad person föreslår utredningen, att befattningen tillsätts på förordnande för viss tid och placeras i Mp 14.

Enligt utredningens förslag skall chefen för vapenavdelningen till sitt direkta förfogande ha en *teknisk assistent*, armédirektör av 1. graden med speciell fallenhet för teoretiskt-tekniskt utredningsarbete och ingående kunskaper om vapenmaterielen. Befattningen motiveras med att rent tekniska ställningstaganden ofta krävs vid ledningen av olika organisationsenheter.

Chefen för infanteribyrån bör enligt förslaget inneha högre teknisk utbildning och vid sidan av militärtekniska kunskaper om materielens användning m. m. äga betydande konstruktions- och tillverkningstekniska erfarenheter. För att de största urvalsmöjligheterna skall erhållas förordar utredningen, att för befattningen skall kunna ifrågakomma militär, civilmilitär eller civil innehavare. Med hänsyn till ansvarsställningen föreslås befattningen skola placeras i alternativt Ma 12/Cp 10.

För sektionschefsbefattningarna räknar utredningen med 2 majorer ur tygstabskåren, en armédirektör av 2. graden och en byrådirektör i Ca 31.

Infanteribyråns personalbehov beräknas till sammanlagt 35 befattningshavare. Av dem är, bortsett från byråchefen, 5 militärer, 4 civilmilitärer och 4 civila i 27 eller högre lönegrader.

Enligt utredningens mening bör på *chefen för artilleribyrån* ställas motsvarande fordringar som på chefen för infanteribyrån. Utredningen föreslår fördenskull, att han skall vara alternativt militär, civilmilitär eller civil med placering i Ma 12/Cp 10.

För sektionschefsbefattningarna avser utredningen 2 majorer vid tygstabskåren och en armédirektör av 2. graden.

Artilleribyråns personalbehov beräknas till 47 befattningshavare, av vilka, fränsett byråchefen, 7 är militärer, 6 civilmilitärer och 2 civila i 27 lönegraden.

Ritkontorschefen bör enligt utredningen ha teoretisk utbildning, motsvarande lägst examen från tekniskt gymnasium, ävensom omfattande erfarenhet av ritkontorsarbete samt av standardiserings- och tillverknings-tekniska frågor inom det mekaniska fackområdet. Med hänsyn härtill bör han enligt förslaget vara förste byråingenjör i Ca 29 och vid sin sida ha en *assistent*, byråingenjör i Ca 24.

Utredningen beräknar ritkontorets personalbehov till sammanlagt 18 personer, samtliga civila och med undantag av kontorschefen placerade i lägre lönegrader än den 27.

Som *chef för kontrollkontoret* föreslår utredningen en överstelöjtnant ur tygstabskåren, som undergått utbildning vid teknisk högskola samt har kontroll- och verkstadsteknisk erfarenhet.

Chefen för ammunitionssektionen skall enligt förslaget vara major ur tygstabskåren med ingående artilleristiska och ballistiska kunskaper jämte erfarenhet av moderna kontrollmetoder och tillverkningstekniska frågor inom den mekaniska verkstadsindustrin.

För kontrollkontoret beräknar utredningen 50 befattningshavare. Av dem är, fränsett kontorschefen, 6 militärer och 4 civilmilitärer. Av de sistnämnda är 2 tygverkmästare och en tyghantverkare.

Chefskapet för skjutcentralen bör enligt förslaget utövas av en major ur tygstabskåren med härför lämpliga kvalifikationer.

Skjutcentralens personalbehov uppskattas till — fränsett arbetarpersonal — 27 befattningshavare, av vilka, förutom chefen, 3 militärer (2 underofficerare) och 3 civilmilitärer ur tygstaten. Bland de civila ingår en förste byråingenjör i 29 lönegraden.

Vad slutligen angår avdelningens *centralsektion* föreslår utredningen att den skall förestås av kapten ur tygstabskåren. Personalbehovet för centralsektionen beräknar utredningen till 18 befattningshavare, bland dem en förste byråsekreterare, matematiker med akademisk examen eller motsvarande kunskapsmått, avsedd som utredningsassistent.

För vapenavdelningen i dess helhet beräknar utredningen sammanlagt 197 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	3
Militärer:	
officerare	22
underofficerare	2 24

	Antal
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	11
ur tygstaten	7
Civila i 27 eller högre lönegrader	9
Övriga	143
	Summa 197

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Tygavdelningen föreslår, att chefen för vapenavdelningen skall vara militär och placeras i Mp 15. Som teknisk assistent åt avdelningschefen föreslås armédirektör av 1. graden.

Till förfogande skall avdelningschefen därjämte enligt förslaget ha en byrådirektör i 31 lönegraden, vilken skall vara aerodynamiker. I denna egenskap skall han tillhandagå även marin- och flygförvaltningarna.

Befattningen som *chef för 1. vapenbyrån* föreslås skola vara en alternativt militär eller civil förordnandetjänst i Mp/Cp 13. Som sektionschefer avses en överstelöjtnant, en major och en armédirektör av 2. graden, den sistnämnde på eldledningssektionen.

Byråns sammanlagda personal uppgår enligt förslaget till 62 befattningshavare. Av dessa är — fränsett byråchefen — 11 militärer, 5 civilmilitärer (en ur tygstaten), 2 alternativt civilmilitärer/civila och 7 civila i 27 eller högre lönegrader.

Även för *chefen för 2. vapenbyrån* föreslår tygavdelningen en alternativ förordnandetjänst i Mp/Cp 13.

Som sektionschefer föreslås en överstelöjtnant, 2 majorer och en byrådirektör i 31 lönegraden, den sistnämnde på kemiska sektionen. För den fristående ballistiska detaljen avses en byråingenjör i 27 lönegraden som chef. Som assistent åt byråchefen räknar tygavdelningen med alternativt arméingenjör av 1. graden/förste byråingenjör.

Sammanlagt uppgår det beräknade personalbehovet för 2. vapenbyrån enligt förslaget till 69 befattningshavare. Av dem är — bortsett från byråchefen — 7 militärer, 3 alternativt civilmilitärer/civila och 8 civila i 27 eller högre lönegrader.

Chefen för kontrollbyrån föreslås skola vara militär i Ma 37.

Som sektionschefer upptar förslaget en major, en kapten, en arméingenjör av 1. graden, en byrådirektör i 31 lönegraden samt en byråingenjör i 27 lönegraden. Byrådirektören är avsedd för mättdonssektionen.

För kontrollbyrån räknar tygavdelningen med ett sammanlagt behov av 161 befattningshavare, varibland, fränsett byråchefen, 4 militärer och 2 civilmilitärer (en ur tygstaten). Bland den civila personalen ingår 6 befattningshavare i 27 eller högre lönegrader.

Som chef för *centralsektionen* avser tygavdelningen kapten samt för

krigsindustriktionen armédirektör av 2. graden, alternativt civil i motsvarande lönegrad. *Ritkontoret* anses böra förestås av byrådirektör i 31 lönegraden.

För centralsektionen, expeditionen inbegripen, beräknas 40 befattningshavare, bland vilka 3 militärer, en civilmilitär ur tygstaten och en civil (byråintendent på ekonomidetaljen) i 27 lönegraden. För krigsindustriktionen avser tygavdelningen 4 befattningshavare. Av dem är en alternativt civilmilitär/civil och 2 civila i 27 respektive 29 lönegraderna. För ritkontoret slutligen beräknas 26 civila befattningshavare erforderliga. Av dem är 2 placerade i 27 eller högre lönegrad.

Chefen för provskjutningscentralen skall enligt förslaget vara major. Av det beräknade personalbehovet, 44 befattningshavare, är —utom chefen — 2 militärer (1 underofficer), 4 civilmilitärer ur tygstaten och en civil i 29 lönegraden.

Enligt tygavdelningens förslag uppgår personalbehovet för vapenavdelningen till 366 befattningshavare samt för nämnda avdelning och provskjutningscentralen till 410 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	3
Militärer:	
officerare	28
underofficerare	1
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren.....	6
ur tygstaten	7
Alternativt civilmilitärer/civila	6
Civila i 27 eller högre lönegrader	28
Arvodister	4
Övriga	327
	Summa 410

Departementschefen.

I motsats till förvaltningsutredningen och arméförvaltningens tygavdelning anser jag att befattningen som chef för vapenavdelningen bör vara alternativt militär/civilmilitär/civil och placeras i Mp/Cp 15. Chefslöneutredningen har ej framfört erinran mot denna placering. Jag avser armédirektör av 1. graden såsom teknisk assistent åt avdelningschefen. Jag biträder tygavdelningens förslag att på avdelningen skall finnas en avdelningschefen direkt underställd aerodynamiker, byrådirektör i 31 lönegraden. Denne befattningshavare bör tillhandagå även marin- och flygförvaltningarna.

Befattningen som *chef för 1. vapenbyrån* bör enligt min mening vara placerad i Cs 10. Chefslöneutredningen har förordat placering i Ma/Ca 33.

Som sektionschefer å byrån räknar jag med, för infanterisektionen överstelöjtnant, för pjässektionen major samt för eldledningssektionen armédirektör av 2. graden.

Personalbehovet för 1. vapenbyrån uppskattar jag till 62 befattningshavare enligt bilaga 9.

Även beträffande 2. *vapenbyrån* anser jag att befattningen som byråchef bör vara placerad i Cs 10. Chefslöneutredningen har även beträffande denna befattning förordat placering i Ma/Ca 33.

Artilleriammunitionssektionen anser jag böra förestås av överstelöjtnant, under det att jag beträffande minsektionen och rekylfria sektionen räknar med majorer som chefer. Den kemiska sektionen bör vara underställd byrådirektör i 31 lönegraden.

Jag uppskattar 2. vapenbyråns personalbehov till 65 befattningshavare, vilka redovisas å bilaga 10.

Chefen för kontrollbyrån bör enligt min mening placeras i Cs 10. Chefslöneutredningen har tillstyrkt Ma 33.

Vapensektionen bör enligt min uppfattning förestås av kapten, ammunitionssektionen av major samt mätjonssektionen av byrådirektör i 31 lönegraden.

Det av mig beräknade personalbehovet för kontrollbyrån, 152 befattningshavare, redovisas å bilaga 11.

Beträffande vapenavdelningens *centralsektion* räknar jag med kapten som chef, under det att jag som chef för avdelningens *ritkontor* avser byrådirektör i 31 lönegraden. För centralsektionen avser jag dessutom en befattning för alternativt armédirektör av 2. graden/byrådirektör i 31 lönegraden.

Av bilaga 12 framgår att jag för centralsektionen beräknar 26 befattningshavare. Ritkontorets personalbehov enligt mitt förslag, likaledes 26 befattningshavare, redovisas å bilaga 13.

Det sammanlagda personalbehovet för vapenavdelningen enligt mitt förslag utgör 334 befattningshavare.

Jag avser major som chef för *provskjutningscentralen*. Personalbehovet uppskattas, såsom framgår av bilaga 14, till 44 befattningshavare.

b. FORDONSAVDELNINGEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

På *chefen för fordonsavdelningen* ställer utredningen det kravet, att han skall äga högre teknisk utbildning samt omfattande erfarenhet från förvaltningstjänst. Han bör kunna vara militär, civilmilitär eller civil och befattningen bör hänföras till Mp/Cp 14.

16—49 54 *Bihang till riksdagens protokoll 1954. 1 saml. Nr 109.*

Befattningen som *chef för fordonsbyrån* kräver enligt utredningen såväl konstruktions- och tillverkningsteknisk erfarenhet som militärtekniska kunskaper ävensom erfarenhet av fordonsmaterielens militära användning. Befattningen föreslås alternativt militär/civilmilitär/civil och hänförd till Ma 12/Cp 10.

För fordonsbyrån beräknar utredningen 26 befattningshavare. Av dem är — med bortseende från byråchefen — 7 militärer (varav en motorutbildad kapten ur kustartilleriet) och 5 civilmilitärer ur arméingenjörkåren.

Som *chef för fältarbetsbyrån* avser utredningen överste ur tygstabskåren i Ma 12. Brosektionens chef bör enligt utredningens mening vara byrådirektör i Ca 31 med civilingenjörsexamen på fackavdelning för väg- och vattenbyggnadskonst samt med erfarenhet av dels konstruktionsverksamhet beträffande bromateriel, dels militär och civil brobyggnad.

Personalbehovet för fältarbetsbyrån beräknas till 24 befattningshavare, varibland, förutom byråchefen, 4 militärer och 7 civila i 27 eller högre lönegrader.

Chefen för *ritkontoret* bör enligt utredningen liksom chefen för vapenavdelningens ritkontor vara förste byråingenjör i Ca 29. Även denne bedömer utredningen ha behov av en assistent, byråingenjör i Ca 24. För ritkontoret beräknar utredningen 18 befattningshavare.

För *motorsektionen* beräknas 9 befattningshavare med en armédirektör av 2. graden som chef. Bland personalen ingår en byråingenjör i 27 lönegraden.

Som *chef för kontrollkontoret* förordar utredningen major ur tygstabskåren med kontroll- och verkstadstekniska erfarenheter. Han föreslås tillika skola vara chef för kontorets centraldetalj. Personalbehovet för kontrollkontoret uppskattas till 13 befattningshavare, av dem 3 militärer och en civilmilitär ur tygstaten.

För fordonsavdelningens *centralsektion* slutligen beräknar utredningen 14 befattningshavare med en kapten ur tygstabskåren som chef.

Det sammanlagda personalbehovet för fordonsavdelningen uppgår enligt förslaget till 105 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	2
Officerare	16
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	6
ur tygstaten	1
Civila i 27 eller högre lönegrader	9
Övriga	71
	Summa 105

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Enligt tygavdelningens förslag skall *chefen för fordonsavdelningen* vara alternativt militär/civilmilitär/civil i Mp/Cp 15.

Även beträffande *cheferna för fordons- och fältarbetsbyråerna* föreslås förordnandetjänster i Mp/Cp 13. Dessa inräknas i det följande icke vid angivandet av byråernas beräknade personalbehov.

Som sektionschefer på *fordonsbyrån* upptar förslaget en överstelöjtnant och 2 majorer samt en arvodist (31 löneklassen). Den sistnämnde är avsedd för biluttagningssektionen.

Det beräknade personalbehovet för byrån uppgår till 80 befattningshavare. Av dessa är 9 militärer (en ur kustartilleriet) på stat och 2 arvodister, 4 civilmilitärer ur arméingenjörkåren, en alternativt civilmilitär/civil samt 9 civila i 27 eller högre lönegrader.

Enligt förslaget skall på *fältarbetsbyrån* en byrådirektör i 33 lönegraden (beräkningssektionen), en byrådirektör i 31 lönegraden och en major vara sektionschefer. Av den sammanlagda personalen, 37 befattningshavare, är 3 militärer, en civilmilitär ur arméingenjörkåren och 9 civila i 27 eller högre lönegrader. Bland personalen ingår även en arvodist (expeditionsofficer).

Som chef för *centralsektionen* avser tygavdelningen kapten, för *specialtekniska sektionen* alternativt armédirektör av 1. graden/byrådirektör i 33 lönegraden, för *kontrollsektionen* ävensom för *ritkontoret* byrådirektör i 31 lönegraden samt för *krigsindustrietaljen* byråingenjör i 27 lönegraden.

Beräknat personalbehov för nyssnämnda enheter utgör, för centralsektionen (expeditionen inbegripen) 41, för specialtekniska sektionen 12, för kontrollsektionen 34, för ritkontoret 24 samt för krigsindustrietaljen 2 befattningshavare. Av dessa 113 befattningshavare är 3 militärer (varav en underofficer), en civilmilitär ur arméingenjörkåren, en alternativt civilmilitär/civil och 7 civila i 27 eller högre lönegrader. Bland personalen i fråga ingår även 2 arvodister (en expeditionsofficer och en expeditionsofficer).

För fordonsavdelningen i dess helhet räknar tygavdelningen med ett personalbehov av 234 befattningshavare enligt följande.

	Antal	
Innehavare av förordnandetjänster	3	
Militärer:		
officerare	13	
underofficer	1	14
Civilmilitärer ur arméingenjörkåren		6
Alternativt civilmilitärer/civila		2
Civila i 27 eller högre lönegrader		25
Arvodister		5
Övriga		179
	Summa	234

Departementschefen.

Även beträffande *chefen för fordonsavdelningen* räknar jag med förordnandetjänst i alternativt Mp/Cp 15, vilken placering tillstyrkts av chefslöneutredningen.

Befattningen som *chef för fordonsbyrån* anser jag böra vara placerad i Cs 10. Chefslöneutredningen har förordat Ma/Ca 33.

Beträffande stridsfordonssektionen räknar jag med överstelöjtnant samt beträffande bilsektionen med major som chef under det att jag som chef för släpfordonssektionen avser armédirektör av 2. graden. Biluttagningsssektionen slutligen syns liksom motsvarande organ inom den nuvarande tygavdelningen lämpligen kunna underställas pensionerad officer i arvodesbefattning med arvode motsvarande 32 löneklassen.

Sammanlagt uppskattar jag personalbehovet för fordonsbyrån till 80 befattningshavare enligt bilaga 15.

Beträffande *chefens för fältarbetsbyrån* löneställning gäller vad jag i det föregående anført i fråga om chefen för fordonsbyrån.

Brosektionen anser jag bör vara underställd byrådirektör i 33 lönegraden, under det att jag som chef för maskinsektionen avser major.

Sammanlagt beräknar jag för fältarbetsbyrån 31 befattningshavare i enlighet med bilaga 16.

Som chef för den fristående *specialtekniska sektionen* avser jag alternativt armédirektör av 1. graden/byrådirektör i 33 lönegraden. *Centralsektionen* bör förestås av kapten. *Kontrollsektionen* bör ledas av byrådirektör i 31 lönegraden och som chef för det fristående *ritkontoret* räknar jag med förste byråingenjör.

Personalbehovet för dessa enheter framgår av bilagorna 17—20 och utgör för specialtekniska sektionen 11, för centralsektionen 32, för ritkontoret 22 och för kontrollsektionen 32 befattningshavare.

Fordonsavdelningens personalbehov enligt mitt förslag utgör 209 befattningshavare.

c. ELEKTROAVDELNINGEN (SIGNALBYRÅN).**1946 års militära förvaltningsutredning.**

Utredningen framhåller att chefen för signalbyrån måste ha ingående kännedom och erfarenhet om signal- och belysningsmaterielens konstruktion, tillverkningssätt, användning, anskaffning, kontroll och underhåll. Befattningen skall enligt förslaget tillsättas för viss tid och vara placerad i Cp 12.

Enligt vad som tidigare berörts, förutsätter utredningen, att två militärassistenter placeras på signalbyrån.

Signalbyråns personalbehov beräknas av utredningen till 104 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Officerare	2
Civilmilitärer ur arméingenjörkåren	18
Civila i 27 eller högre lönegrader	10
Övriga	74
	Summa 104

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

För såväl chefen för elektroavdelningen som för byråcheferna föreslår arméförvaltningens tygavdelning alternativa förordnandetjänster i Mp/Cp 15 respektive Mp/Cp 13. I det följande bortses från dessa tjänster vid angivandet av byråernas beräknade personalbehov. Som teknisk assistent åt avdelningschefen föreslås överingenjör i Cp 10, tillika chef för specialtekniska sektionen (ellaboratoriet), samt som militärassistent inom avdelningen en major.

På *telebyrån* föreslås som sektionschefer en armédirektör av 2. graden, alternativt civil i motsvarande lönegrad samt 2 byrådirektörer i 31 lönegraden.

Av byråns beräknade personalbehov, 43 befattningshavare, är 3 alternativt civilmilitärer/civila och 12 civila i 27 eller högre lönegrader.

Radarbyråns sektionschefer är enligt förslaget byrådirektörer i 31 lönegraden. Av för byrån i dess helhet föreslagna 34 befattningshavare är en alternativt civilmilitär/civil och 10 civila i 27 eller högre lönegrader.

För avdelningens från byråindelningen fristående enheter räknar förslaget med följande chefer, nämligen för *centralsektionen* kapten, för *elkraftsektionen* och *ritkontoret* byrådirektörer i 31 lönegraden, för *kontrollsektionen* armédirektör av 2. graden samt för *krigsindustridetaljen* byråingenjör. Såsom nämnts i det föregående skall enligt förslaget överingenjören vara chef för den specialtekniska sektionen.

Av nyssnämnda enheters sammanlagda personal enligt förslaget, 149 befattningshavare, är en militär, en civilmilitär ur arméingenjörkåren och en ur tygstaten samt 14 civila i 27 eller högre lönegrader. Bland personalen i fråga ingår 2 arvodister (en expeditionsofficer och en expeditionsunderofficer).

Det sammanlagda personalbehovet för elektroavdelningen är enligt tygavdelningens förslag 230 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	4
Officerare	2
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	1
ur tygstaten	1
Alternativt civilmilitärer/civila	4
Civila i 27 eller högre lönegrader	36

	Antal
Arvodister	2
Övriga	180
	Summa 230

Departementschefen.

Även befattningen som *chef för elektroavdelningen* bör enligt min mening vara förordnandetjänst i alternativt Mp/Cp 15. Denna uppfattning delas av chefslöneutredningen.

Chefen för elektroavdelningen torde till sitt förfogande böra ha dels en militärassistent, dels en teknisk assistent. Som militärassistent torde lämpligen en major böra placeras, under det att den tekniske assistenten torde böra inneha förordnandetjänst i Cp 10 och benämnas överingenjör. Han bör, i enlighet med vad tygavdelningen föreslagit, tillika förestå avdelningens specialtekniska sektion.

Enligt min mening bör med hänsyn till arbetsområdets art *chefen för telebyrån* inneha förordnandetjänst i Cp 10. Chefslöneutredningen har förordat denna löneställning.

Enligt mitt förslag skall telebyråns tre sektioner — tråd-, truppradio- och stabsradiosektionerna — förestås av alternativt armédirektörer av 2. graden/byrådirektörer i 31 lönegraden.

Sammanlagt räknar jag, såsom bilaga 21 utvisar, med 39 befattningshavare för telebyrån.

Beträffande löneställningen för *chefen för radarbyrån* gäller vad jag anført beträffande chefen för telebyrån.

För såväl stridsledningsradar- som eldledningsradar- och specialradarsektionerna avser jag såsom chefer alternativt armédirektörer av 2. graden/byrådirektörer i 31 lönegraden.

Såsom framgår av bilaga 22 beräknar jag för radarbyrån ett personalbehov av 28 befattningshavare.

Som chefer för de fristående elkraft- och kontrollsektionerna avser jag alternativt arméingenjör av 1. graden/förste byråingenjör respektive alternativt armédirektör av 2. graden/byrådirektör i 31 lönegraden. Såsom jag i det föregående berört, bör den tekniske chefsassistenten tillika vara chef för specialtekniska sektionen (ellaboratoriet). Jag anser, att 2 byrådirektörer i 31 lönegraden bör placeras som detaljchefer på nämnda sektion. I samma mån som försvarets teletekniska laboratorium byggs ut, kommer personalbehovet för den specialtekniska sektionen liksom för motsvarande organ inom övriga förvaltningar att omprövas.

Avdelningens *ritkontor* bör förestås av förste byråingenjör och *centralsektionen* av kapten.

Jag uppskattar personalbehovet, för elkraftsektionen till 9 (bil. 23), för specialtekniska sektionen till 41 (bil. 24), för kontrollsektionen till 30 (bil. 25), för centralsektionen till 28 (bil. 26) samt för ritkontoret till 23 befattningshavare (bil. 27).

Elektroavdelningens sammanlagda personalbehov beräknar jag till 200 befattningshavare.

d. VERKSTADSAVDELNINGEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningen understryker de mycket höga krav som måste ställas på *chefen för verkstadsavdelningen*. Förutom fullgod inblick i och förståelse för krigsreparationstjänstens betydelse fordras av avdelningschefen enligt utredningen god kunskap om verkstadsdrift ur såväl driftteknisk som ekonomisk synpunkt. Han bör därjämte vara god organisatör. Med hänsyn till de uppgifter, som föreslås skola tillkomma avdelningen i avseende på arméingenjörkåren och tygstaten, bör avdelningschefen enligt utredningens mening vara chef för nämnda personalkårer och benämnas arméöverdirektör.

Utredningen anser att arméöverdirektören bör ha samma löneställning som flygöverdirektören eller Cp 15.

På avdelningen skall enligt förslaget finnas en kapten ur generalstabskåren som militärassistent.

Beträffande *chefen för krigsreparationsbyrån* uttalar utredningen det omdömet, att han måste äga god kännedom om krigsreparationstjänstens organisation och ha omfattande erfarenhet från utbildning av personal för reparationstjänsten. Vidare anses han böra äga vidsträckt kunskap om arméns tygmateriel och om möjligt även erfarenhet från större mekanisk reparationsverkstad. Han skall enligt förslaget vara armédirektör av 1. graden.

Som sektionschefer på krigsreparationsbyrån föreslår utredningen armédirektörer av 2. graden.

Sammanlagt 18 befattningshavare anses av utredningen erforderliga för byrån. Av dem är 3 militärer, 7 civilmilitärer ur arméingenjörkåren och 2 ur tygstaten samt 2 civila i 27 lönegraden.

Med hänsyn till arten och omfattningen av *driftbyråns* arbetsuppgifter anser utredningen att höga fordringar måste ställas på byråns *chef*. Endast ingenjör med examen från teknisk högskola eller undantagsvis från tekniskt gymnasium, med omfattande och väl meriterad erfarenhet av verkstadsdrift och de olika frågor, som förekommer inom en industriledning, även sådana av ekonomisk art, bör enligt utredningen ifrågakomma. Befattningen föreslås skola placeras i Cp 12. Tjänstebeteckningen bör enligt utredningen vara verkstadsdirektör.

Chefen för driftbyråns organisationssektion föreslås av utredningen skola vara byrådirektör i Ce 31. Han bör ha erfarenhet från det drifttekniska området.

Som chef för driftbyråns driftsektion bör enligt utredningens uppfatt-

ning endast ifrågakomma ingenjör med examen från teknisk högskola eller tekniskt gymnasium samt med omfattande erfarenhet från mekanisk verkstadsdrift, särskilt reparationsverksamhet. Kännedom om arméns materielslag och arbetsstudiekunskap bör räknas som merit. För befattningen föreslås placering i Ca 31. Tjänstebenämningen bör vara byrådirektör.

Som chef för driftbyråns reservdelssektion avses förste byråingenjör i Ca 29. Utrustningssektionen inom byrån skall enligt förslaget som chef ha byrådirektör i Ca 31, vilken bör vara ingenjör med examen från teknisk högskola eller tekniskt gymnasium och med omfattande erfarenhet av anläggningsteknik samt med verkstadsdrift förenade maskin- och verktygsfrågor.

Kollektivavtalsfrågorna bör enligt utredningen handhas av en förste byråingenjör i Ca 29 med examen lägst från tekniskt gymnasium samt stor praktisk erfarenhet av kollektivavtalsfrågors handläggning vid större statlig eller privat industri. Därjämte ställer utredningen krav på god förhållingsvana. Han bör enligt förslaget fungera som arméförvaltningens representant i försvarets avtalsdelegation och försvarets centrala säkerhetsnämnd.

Byråns beräknade personalbehov utgör 66 befattningshavare. Av dem är 3 civilmilitärer ur tygstaten och 13 civila i 27 eller högre lönegrader.

Enligt förslaget skall *chefen för verkstadsavdelningens centralsektion*, bl. a. i stort planlägga utbildningen av arméingenjörkårens och tygstatens personal. Härför avses armédirektör av 2. graden. För centralsektionen beräknas 18 befattningshavare, bland dem 2 civilmilitärer ur arméingenjörkåren och 2 arvodister (en expeditionsofficer och en expeditionsunderofficer).

Verkstadsavdelningens totala personalbehov enligt förslaget uppgår till 104 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	2
Officerare	4
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	9
ur tygstaten	5
Civila i 27 eller högre lönegrader	15
Arvodister	2
Övriga	67
	Summa 104

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

För *chefen för verkstadsavdelningen*, armööverdirektören, föreslår tygavdelningen förordnandetjänst i Cp 16, under det att för *chefen för driftbyrån*, verkstadsdirektören, föreslås förordnandetjänst i Cp 13. *Chefen för krigsreparationsbyrån* föreslås skola placeras i Ca 37.

För sektionschefsbefattningarna på krigsreparationsbyrån avses enligt förslaget armédirektörer av 2. graden. Byråns personalbehov uppskattas till 20 befattningshavare. Av dem är — med bortseende från byråchefen — 3 civilmilitärer ur arméingenjörkåren och 2 ur tygstaten, 3 alternativt civilmilitärer/civila samt 2 civila i 27 lönegraden.

Beträffande driftbyrån räknar tygavdelningen genomgående med byrådirektörer i 31 lönegraden som sektionschefer. Byråns sammanlagt 72 befattningshavare enligt förslaget är samtliga civila, av dem — fränsett byråchefen — 13 i 27 eller högre lönegrader. Bland dem ingår en förste byråingenjör, avsedd som chef för den fristående avtalsdetaljen, samt en byråintendent, avsedd för organisationssektionens ekonomi- och organisationsdetalj.

I fråga om avdelningens från byråindelnings fristående enheter räknar tygavdelningen med arméingenjör av 1. graden, alternativt civil i motsvarande lönegrad som chef för *centralsektionen*, byrådirektör i 31 lönegraden som chef för *anläggningssektionen* samt förste byråingenjör som chef för *reservdelsssektionen*. Personalbehovet för nämnda enheter uppskattas till respektive 17, 18 och 9 befattningshavare. Av dessa 44 befattningshavare är en militär, en alternativt civilmilitär/civil, en civilmilitär ur tygstaten samt 4 civila i 27 eller högre lönegrader.

Det totala personalbehovet för verkstadsavdelningen enligt tygavdelningens förslag uppgår till 137 befattningshavare enligt följande.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	2
Officerare	1
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	3
ur tygstaten	3
Alternativt civilmilitärer/civila	4
Civila i 27 eller högre lönegrader	20
Övriga	104
	Summa 137

Departementschefen.

Befattningen som arméöverdirektör och *chef för verkstadsavdelningen* anser jag böra vara förordnandetjänst i Cp 15, vilken placering har tillstyrkts av chefslöneutredningen.

Enligt min mening är befattningen som *chef för driftbyrån* av den art att den bör utgöra förordnandetjänst i Cp 10. Denna lönegrad har förordnats av chefslöneutredningen.

Som chef för byråns organisationssektion avser jag förste byråingenjör, under det att jag för såväl tygverkstads- som ammunitionswerkstadssektionerna räknar med byrådirektörer i 31 lönegraden som chefer. Arbets-

studiesektionen torde liksom den fristående avtalsdetaljen böra förestås av förste byråingenjör.

Såsom framgår av bilaga 28 räknar jag med 66 befattningshavare på driftbyrån.

Som chefer för avdelningens fristående sektioner räknar jag med, för *centralsektionen* armédirektör av 2. graden, för *krigsreparationssektionen* alternativt armédirektör av 2. graden/byrådirektör i 31 lönegraden, för *anläggningssektionen* byrådirektör i 31 lönegraden samt för *reservdelssektionen* slutligen byråingenjör.

Jag uppskattar personalbehovet för centralsektionen till 20 (bil. 29), för krigsreparationssektionen till 13 (bil. 30), för anläggningssektionen till 17 (bil. 31) samt för reservdelssektionen till 8 befattningshavare (bil. 32).

Verkstadsavdelningens sammanlagda personal utgör enligt mitt förslag 125 befattningshavare.

e. TYGFÖRRÄDSBYRÅN OCH AMMUNITIONSFÖRRÄDSBYRÅN (FÖRRÄDSBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chefen för förrädsbyrån skall enligt förslaget vara överste ur fälttygkåren och ha omfattande erfarenhet av förvaltnings- och trupptjänst. I lönehänseende föreslås han skola vara likställd med chefen för signalbyrån, dock att befattningen anses böra tillsättas med fullmakt och hänföras till Mo 12. Med byråchefskapet anser utredningen befattningen såsom chef för fälttygkåren böra vara förenad.

Som sektionschefer avser utredningen en överstelöjtnant och 2 majorer ur fälttygkåren, som chef för fordonsregistret en byråingenjör.

Förrädsbyråns beräknade personalbehov utgör 85 befattningshavare. Utredningen pekar på vissa omständigheter, som kan komma att inverka på byråns personalbehov, såsom uppläggning av buffertlager av materiel vid förbanden samt vissa ändringar i arméorganisationen, som varit under genomförande vid tiden för betänkandets avlämnande. Av nämnda 85 befattningshavare är 13 militärer, 5 civilmilitärer ur tygstaten samt 2 civila i 27 respektive 29 lönegraderna. Dessutom ingår en arvodist som expeditionsofficer på planeringssektionen.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Chefen för *tygförrädsbyrån* skall enligt tygavdelningens förslag vara militär med placering i Ma 37.

Som sektionschefer avses en överstelöjtnant och 2 majorer.

Det totala personalbehovet uppskattas till 110 befattningshavare, varav 11 militärer, 9 civilmilitärer ur tygstaten och en civil i 27 lönegraden.

Dessutom ingår 4 arvodister (en expeditionsofficer och 3 expeditionsofficerare).

Även beträffande *ammunitionsförrådsbyrån* räknar tygavdelningen med militär byråchef i Ma 37. För befattningar som sektionschefer avses en överstelöjtnant och 2 kaptener. Totalt personalbehov utgör 51 befattningshavare, av dem 6 militärer, 3 civilmilitärer ur tygstaten, en civil i 27 lönegraden samt en arvodist (expeditionsofficer).

Departementschefen.

För *tygförrådsbyrån* räknar jag med byråchefsbefattning i Ma 37. Chefslöneutredningen har stannat vid att förorda Ma 33.

Beträffande denna byrå räknar jag med uteslutande militära sektionschefer, nämligen majorer å såväl materielsektionen som centralsektionen och materielredovisningssektionen.

Såsom framgår av bilaga 33 beräknar jag byråns personalbehov till 100 befattningshavare.

Även för chefen för *ammunitionsförrådsbyrån* räknar jag med befattning i Ma 37, under det att chefslöneutredningen stannat vid Ma 33.

Chefen för ammunitionssektionen bör enligt min mening vara major, under det att jag som chef för centraldetaljen avser kapten samt för ammunitioneredovisningssektionen byråassistent i 25 lönegraden.

Mitt förslag innebär, att för ammunitionsförrådsbyrån avses 46 befattningshavare, vilka redovisas å bilaga 34.

f. INKÖPSAVDELNINGEN (INKÖPSCENTRALEN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningen framhåller, att de arbetsuppgifter, som skall åligga chefen för inköpscentralen, ställer stora krav på dennes kompetens, varför han lämpligen bör vara examinerad från teknisk högskola eller tekniskt gymnasium samt äga omfattande, väl meriterad erfarenhet från industriell affärsverksamhet med in- och utlandet. Vidare förutsätts goda språkkunskaper. Vederbörande bör vara omdömesgill och tränad förhandlare. Befattningen föreslås placerad i Cp 14 och som tjänstebenämning förordas inköpsdirektör.

Chefen för inköpssektionen skall enligt förslaget vara ingenjör med erfarenhet av bl. a. inköpsverksamhet samt mekanisk verkstadsdrift. Befattningen förutsätts skola vara en byrådirektörsbefattning i Ca 31.

Chefen för försäljningskontoret skall enligt förslaget vara förste byråingenjör eller förste byråintendent i Ce 29. Huvudvikten bör enligt utredningen läggas på att för befattningen erhålls en innehavare med omfattande och väl meriterad erfarenhet av försäljningsverksamhet inom lämplig

bransch samt med god förhandlingsvana, varför kravet på teknisk utbildning icke anses böra vara utslagsgivande.

Som chef för räkningssektionen avses kamrerare i Ca 25 med teoretisk merkantil utbildning och ingående kännedom om för staten gällande upphandlingsföreskrifter.

Personalbehovet för inköpscentralen beräknas av utredningen till sammanlagt 50 befattningshavare, av vilka — inköpsdirektören inbegripen — 8 i 27 eller högre lönegrader.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Som chef för inköpscentralen föreslår arméförvaltningens tygavdelning inköpsdirektör i Cp 15. Enligt förslaget skall chefen för centralsektionen vara byrådirektör i 31 lönegraden, chefen för inköpssektionen byrådirektör i 33 lönegraden, chefen för räkningssektionen byråassistent i 25 lönegraden samt chefen för försäljningssektionen förste byråintendent i 29 lönegraden.

Det totala personalbehovet utgör 83 befattningshavare, av vilka — inköpsdirektören inbegripen — 18 är placerade i 27 eller högre lönegrader, bland dem 11 byråintendenter i 27 och 3 förste byråintendenter i 29 lönegraden.

Departementschefen.

Chefen för inköpsavdelningen bör lämpligen benämnas inköpsdirektör och inneha förordnandetjänst i Cp 15, vilken placering har tillstyrkts av chefslöneutredningen. Med hänsyn till omfattningen och arten av den inköpsverksamhet, som kommer att åvila armétygförvaltningens inköpsavdelning, bedömer jag det erforderligt att en befattning för byrådirektör i 33 lönegraden avses för en högt kvalificerad assistent åt inköpsdirektören.

Som chef för inköpssektionen räknar jag med byrådirektör i 33 lönegraden, under det att jag anser, att försäljningssektionen bör förestås av förste byråintendent i 29 lönegraden och räkningssektionen av kamrerare i 27 lönegraden.

Jag erinrar om vad jag anfört vid behandlingen av armétygförvaltningens detaljorganisation att räkningsgranskningen skall slutföras och anordningsbeslut meddelas å inköpsavdelningen. Ansvar för härefter faller i huvudsak på kamreraren. Det får anses vara en intern organisationsfråga, huruvida denne skall teckna samtliga anordningsbeslut eller huruvida anordningsbeslut, som avser likvider i större och mera komplicerade inköpsärenden, efter föredragning skall tecknas av exempelvis chefen för inköpssektionen eller i sista hand inköpsdirektören.

Såsom framgår av bilaga 35 beräknar jag för inköpsavdelningen 78 befattningshavare. Då man bedömer denna personaluppsättning måste vederbörlig hänsyn tas till den stora omfattning, som armétygförvaltningens

inköpsverksamhet kommer att få på grund av bl. a. överförande från krigsmaterielverket av betydande anskaffningsuppgifter samt till följd av huvudförvaltningsprincipens tillämpning. Då arbetsbelastningen vid verksamhet i avsedd omfattning för närvarande är svår att bedöma, är mina beräkningar av avdelningens personalbehov behäftade med viss osäkerhet.

g. NORMALIEBYRÅN (FÖRLAGSBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chefen för förlagsbyrån bör enligt förvaltningsutredningen vara civilingenjör med erfarenhet av konstruktions- och standardiseringsverksamhet samt kännedom om arméns tygmateriel. Befattningen föreslås hänförd till Cp 10.

Enligt förslaget skall chefen för standardiseringssektionen vara förste byråingenjör med examen från teknisk högskola, chefen för beskrivningssektionen förste byråintendent med akademisk examen i moderna språk, chefen för förlagssektionen byråintendent, chefen för biblioteket assistent, likaledes med akademisk examen i moderna språk, samt slutligen chefen för materiallaboratoriet byrådirektör med högre teknisk eller akademisk utbildning. Utredningen beräknar förlagsbyråns personalbehov till 84 befattningshavare. Av dem avses 2 vara militärer (kaptener ur fälttygkåren). Sammanlagt 7 civila befattningshavare — byråchefen inbegripen — föreslås skola placeras i 27 eller högre lönegrader.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Arméförvaltningens tygavdelning räknar med alternativt Ma/Ca 37 för byråchefsbefattningen.

Tygavdelningen, som räknar med fullständig sektionsindelning av byrån, avser 3 byrådirektörer i 31, en byråintendent i 27 och en byråingenjör i 25 lönegraden som sektionschefer.

Det totala personalbehovet uppskattas till 111 befattningshavare. Av dem är — inberäknat byråchefen — 17 avsedda att placeras i 27 eller högre lönegrader.

Departementschefen.

Befattningen som chef för normaliebyrån anser jag böra vara placerad i Ca 37. Denna uppfattning delas av chefslöneutredningen.

Cheferna för standardiserings- och kontrollmetodiksektionerna samt för materiallaboratoriet bör vara byrådirektörer i 31 lönegraden. Som chef för förlagssektionen räknar jag med byråassistent i 25 lönegraden. Beträffande beskrivningssektionen, vilken ej var medtagen i arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953, har under hand framhållits från tygavdelningen, att dess beskrivningsarbete i stor utsträckning för när-

varande leds av en kapten, vilken visat sig lämplig för denna uppgift. Bl. a. har vederbörandes materielkännedom visat sig vara av stort värde i detta sammanhang. Tygavdelningen önskar därför att kapten avses som chef för normaliebyråns beskrivningssektion. Även om det icke varit avsett att ifrågavarande befattning skall vara militär, vill jag icke motsätta mig tygavdelningens önskemål i detta hänseende och utgår sålunda från att kapten tills vidare avses för befattningen.

Såsom framgår av bilaga 36 räknar jag med 122 befattningshavare på normaliebyrån. Jag har noggrant undersökt möjligheterna att minska detta antal men icke funnit detta möjligt utan att äventyra någon av byråns verksamhetsgrenar. Det bör särskilt framhållas, att armétygförvaltningens beskrivnings- och förlagsverksamhet får förutsättas komma att bli av stor omfattning.

h. CENTRALPLANERINGEN OCH MATERIELINSPEKTIONEN (CENTRALBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chef för centralplaneringen är enligt förslaget överste ur tygstabskåren. Han bör äga allsidiga kunskaper i förvaltningstjänst, allmän kännedom om armématerielen, dess konstruktion och verkningsätt, samt förmåga att bedöma tekniska utvecklingstendenser på tygmaterielområdet och dessas militära aspekter.

För centralplaneringen beräknas sammanlagt 13 befattningshavare erforderliga. Av dem är 5 militärer, 2 civilmilitärer ur arméingenjörkåren, en civil i 27 lönegraden samt en arvodist (expeditionsofficer).

Som *chef för materielinspektionen* avser utredningen överstelöjtnant ur tygstabskåren. Sammanlagt beräknas för inspektionen 8 befattningshavare, bland dem 5 arméingenjörer.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Chefen för centralbyrån är enligt tygavdelningens förslag militär i Ma 37, under det att 2 av sektionscheferna är överstelöjtnanter, en major och en (ekonomisektionen) kamrerare i 29 lönegraden.

Personalbehovet uppskattas till 35 befattningshavare. Av dem är 8 militärer, 6 civilmilitärer, 2 alternativt civilmilitärer/civila, 2 civila i 29 lönegraden samt 2 arvodister (en expeditionsofficer och en expeditionsunderofficer).

Departementschefen.

Centralplaneringen torde böra stå under chefskap av en överstelöjtnant. För att biträda med det kvalificerade planeringsarbetet avser jag en major och en alternativt armédirektör av 2. graden/byrådirektör i 31 lönegraden.

Jag uppskattar personalbehovet till 17 befattningshavare, som redovisas å bilaga 37.

Även för *materielinspektionen* räknar jag med överstelöjtnant som chef. I avsaknad av säkra hållpunkter för uppskattning av personalbehovet beräknar jag 6 befattningshavare, bland dem 3 arméingenjörer av 1. graden, för denna enhet. Personalen redovisas å bilaga 38.

i. ADMINISTRATIVA BYRÅN (JURIDISKA SEKTIONEN OCH CENTRALEXPEDITIONEN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Med hänsyn till det ansvar, som kommer att åvila chefen för *juridiska sektionen* såsom armeförvaltningens främste expert i juridiska och administrativa frågor, anser utredningen denne böra vara lägst byrådirektör i Ca 31. Som närmaste medhjälpare skall han enligt förslaget ha en förste byråsekreterare i Ca 27, vilken skall ha att föredra de ärenden, som avgörs av sektionschefen, samt självständigt besvara till sektionen från andra organ inom armeförvaltningen framställda förfrågningar. Vidare erfordras enligt utredningen på sektionen en amanuens i reglerad befordringsgång och ett kanslibiträde i 11 lönegraden.

Chefen för centralexpeditionen bör enligt utredningens mening vara civilekonom med omfattande erfarenhet från statliga och privata företag såsom rationaliseringsman och administratör, särskilt på det kontorstekniska området. Han föreslås skola placeras i Ca 31 med tjänstebeneningen kontorschef.

Personalbehovet för centralexpeditionen uppgår enligt förslaget till 55 befattningshavare, varibland 3 i 27 eller högre lönegrader samt en arvodist (expeditionsofficer).

Armeförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Som chef för administrativa byrån föreslår armeförvaltningens tygavdelning krigsråd i Ca 37. Cheferna för juridiska sektionen och personalsektionen är enligt förslaget byrådirektörer i 31 lönegraden, under det att byråintendenter avses för organisationsdetalj och sysslomannaexpedition.

Sammanlagt beräknas 64 befattningshavare för byrån, av vilka 8 föreslås skola placeras i 27 eller högre lönegrader.

Departementschefen.

Chefen för administrativa byrån bör benämnas krigsråd och inneha befattning i Ca 37. Denna placering har tillstyrkts av chefslöneutredningen.

Med hänsyn till de på kanslisektionen fallande arbetsuppgifternas art bör enligt min mening chefen för denna sektion vara byrådirektör i 31

lönegraden. Även för chefen för personalkontoret räknar jag med denna lönegrad. Ekonomisektionen anser jag böra förestås av kamrerare i 29 lönegraden och organisationsdetaljen av byråintendent i 27 lönegraden.

Av bilaga 39 framgår byråns personal enligt mitt förslag, vilket omfattar 69 befattningshavare. Vid undersökning i syfte att söka reducera antalet befattningshavare på personalkontoret, har detta icke visat sig tillrådligt med hänsyn till bl. a. antalet personalärenden och månadslöner samt mängden av reseräkningar (av vilka många avser resor till utlandet), sjukvårdsräkningar m. m.

j. PERSONALKAREXPEDITIONEN.

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

För personalkårexpeditionen beräknar tygavdelningen en personaluppställning av 2 pensionerade officerare i arvodesbefattning (därav en i löneklass 31 och en i löneklass 30) samt en pensionerad underofficer, likaledes i arvodesbefattning, ävensom ett kanslibitråde såsom registrator och stenograf jämte ett bitråde för skriv- och kontorsgöromål.

Departementschefen.

Jag har intet att erinra mot tygavdelningens beräkning av personalkårexpeditionens personalbehov. (Bil. 40.) Föreståndaren bör åtnjuta arvode enligt 32 löneklassen.

k. SAMMANFATTNING.

1946 års militära förvaltningsutredning.

För arméförvaltningen i dess helhet beräknar förvaltningsutredningen ett personalbehov av 811 befattningshavare, vilka i stort fördelar sig på följande sätt.

	Antal	
Innehavare av förordnandetjänster	12	
Militärer:		
officerare	67	
underofficerare	2	69
Civilmilitärer:		
ur arméingenjörkåren	51	
ur tygstaten	18	69
Civila i 27 eller högre lönegrader		66
Arvodister		7
Övriga		588
	Summa 811	

Arméförvaltningens tygavdelnings förslag den 14 december 1953.

Det sammanlagda personalbehovet enligt förslaget utgör 1467 befattningshavare. Härom anför arméförvaltningens tygavdelning bl. a. följande.

I samband med uppbyggandet av det här framlagda organisationsförslaget har tygavdelningen i allt väsentligt följt de riktlinjer, som uppdragits av 1946 års militära förvaltningsutredning. Tygavdelningen har särskilt eftersträvat att undvika sådana organisatoriska förändringar, som kan ge anledning till dubbelarbete, samt i övrigt genomfört erforderliga rationaliseringsåtgärder. Vid organiserandet av vissa nyinrättade enheter har tygavdelningen emellertid saknat underlag för att tillförlitligt bedöma behovet av personal. Här åsyftas sådana organ som inköpscentralen, vissa sektioner inom normaliebyrån med flera. Tygavdelningen har därför för avsikt att framdeles vidtaga de jämkningar i här föreslagna organisationsform och personalbestånd, som kan befinnas påkallade. En fortlöpande översyn av förvaltningsorganisationens deltaljer och arbetsrutiner kommer för övrigt att ske genom det särskilda organ, som för sådant ändamål knutits till den administrativa byrån.

Antalet befattningshavare i den föreslagna förvaltningsorganisationen kommer att uppgå till 1466¹ — inberäknat det antal av 44 befattningshavare, som ingår i den utanför ämbetsverket organiserade provskjutningscentralen. Förslaget innebär en personalökning av 200¹ befattningshavare i jämförelse med nuläget. Denna ökning är emellertid till övervägande del föranledd av krigsmaterielverkets upphörande samt överflyttning till den blivande armétygförvaltningen av verkets arbetsuppgifter med avseende å upphandling, kontroll, förrådshållning m. m. av ammunition jämte vissa uppgifter i samband med anskaffning av mätdon, handläggning av ärenden rörande skuggfabriker m. m. Tygavdelningen räknar med att i den föreslagna armétygförvaltningen inrymma från krigsmaterielverket överförda tjänster till ett antal av 140. Den reella personalökningen därutöver utgöres sålunda av 60¹ befattningshavare, för vilken utökning följande motiv kan anföras.

Under senare år har tygavdelningens verksamhetsområde undergått en fortlöpande utvidgning i följd av såväl tillkomsten av nya materielslag som en intensifierad försöksverksamhet inom skilda materielområden. Tygavdelningen vill vidare hänvisa till den utökade anskaffningsverksamhet, som är en direkt följd av den under år 1953 antagna materielplanen för armén och som självfallet i viss utsträckning jämväl medfört behov av viss personalförstärkning. Oaktat angivna förhållanden har tygavdelningen under de senare åren — framför allt inför den väntade omorganisationen av den centrala förvaltningsverksamheten inom försvaret — sökt att i görligaste mån motverka en av verksamhetens omfattning i och för sig betingad personalökning. Det antal befattningshavare, som enligt ovan ingår i den nuvarande förvaltningsorganisationen, utgör sålunda i dagens läge ett minimiantal, utan vilket verksamheten icke kunnat bedrivas utan allvarliga nackdelar i form av minskad försöksverksamhet, försenade materielanskaffningar m. m. Ett led i tygavdelningens strävan att motverka en alltför påtaglig personalökning har varit att i fall, där tekniska

¹ Härtill kommer vid den föreslagna uppdelningen av förrådsbyrån ytterligare en befattningshavare.

förutsättningar härför förelegat och kostnaderna bedömts såsom skäligen, utlägga konstruktionsuppdrag hos civila industrier eller eljest anlita civil expertis. Sagda förfaringssätt har redan i dagens läge föranlett viss begränsning av tygavdelningens personaluppsättning.

Den enligt ovan beräknade reella personalökningen utgör emellertid till viss del en av förhållandena framtvungad förstärkning inom områden, där eftersläpningen i uppgifterna kommit att framstå som mera påtaglig och där ändring i första hand befunnits påkallad. Vidare må framhållas, att i den blivande organisationen inryms organ för vissa uppgifter, som hittills icke direkt åvilat tygavdelningen och som av personalbrist eller annan anledning ej heller i erforderlig omfattning kunnat fullgöras av krigsmaterielverket. Här åsyftas närmast uppgifter med avseende å kontrollmetodik, klassifikations- och standardiseringsverksamhet samt i viss utsträckning även krigsindustriplanering, vilka uppgifter av förvaltningsutredningen föreslagits skola åvila försvarets industriplanering, vars inrättande icke numera torde vara aktuellt. En ytterligare anledning till viss personalförstärkning i förevarande sammanhang är hänförlig till armétygförvaltningens uppgifter i samband med huvudförvaltningsprincipens tillämpning. Slutligen är det ofrånkomligt, att en viss personalökning blir en följd av vissa nuvarande byråers övergång till den högre organisationsform, som en avdelning i och för sig utgör.

I överensstämmelse med förvaltningsutredningens intentioner har tygavdelningen i förevarande sammanhang sökt att — såsom en av de ledande principerna i förslaget — åvägabringa en viss förstärkning i kvalitativt hänseende beträffande särskilt den tekniska personalen. Sålunda har i förslaget upptagits, bl. a., vissa högre tekniska tjänster i syfte att till tygavdelningens verksamhet underlätta en ökad rekrytering av i första hand personal med teknisk högskolekompetens. Även inom andra än de rent tekniska verksamhetsgrenarna har tygavdelningen ansett en kvalitativ förstärkning erforderlig, vilket tagit sig uttryck i föreslagen lönesättning.

Personalen fördelar sig enligt förslaget i stort på följande sätt.

	Antal	
Innehavare av förordnandetjänster		16
Militärer:		
officerare	69	
underofficerare	2	71
Civilmilitärer:		
ur arméingenjörkåren	22	
ur tygstaten	23	45
Alternativt militär/civil		1
Alternativt civilmilitärer/civila		18
Civila i 27 eller högre lönegrader		154
Arvodister		21
Övriga		1 141
	Summa	1 467

Departementschefen.

Bilaga 41 utgör en sammanfattning av personalbehovet för armétygförvaltningen enligt mitt förslag. Detta personalbehov omfattar 1 357 befattningshavare. Arméförvaltningens tygavdelnings personal uppgick den 1 december 1953, såsom närmare berörs i annat sammanhang, till 1 266 tjänstemän. Ökningen hänger samman med övertagande av arbetsuppgifter från krigsmaterielverket.

Enligt mitt förslag fördelar sig personalen på följande sätt.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	15
Militärer:	
officerare	60
underofficerare	1 61
Civilmilitärer:	
ur arméingenjörkåren	18
ur tygstaten	22 40
Alternativt civilmilitärer/civila	25
Civila i 27 eller högre lönegrader	132
Militära arvodister	18
Övriga	1 066
	Summa 1 357

Jag återkommer i annat sammanhang till frågor om den civila personalens fördelning på anställningsform, avlöningskostnadernas fördelning på anslag m. m.

C. Arméintendenturförvaltningen. (Försvarets intendenturförvaltning.)

1. Arméintendenturförvaltningens allmänna uppgifter.

Arméintendenturförvaltningens motsvarighet i den nuvarande organisationen, arméförvaltningens intendenturavdelning, handlägger såsom en del av arméförvaltningen — som under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende utövar högsta ledningen och uppsikten över tyg- och intendenturförvaltningen vid armén — ärenden angående arméns intendentur- och veterinärmateriel, förplägnad, drivmedel, undervisning och övningar, remontering och hästhållning samt verksamheten vid intendenturavdelningen underlydande anstalter m. m.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningen har, såsom i det föregående berörts, förordat inrättande av ett nytt ämbetsverk, försvarets intendenturförvaltning, som skulle ha till uppgift att under Kungl. Maj:t handha intendenturförvaltningstjänsten för hela försvaret, varvid emellertid dess ämbetsbefattning skulle begränsas av de befogenheter, som tillagts andra till försvaret hörande centrala förvaltningsmyndigheter.

Såsom ett alternativ härtill har utredningen uppställt en organisation med försvarsgrensvis ordnad intendenturförvaltning, varvid ett särskilt ämbetsverk, arméns intendenturförvaltning, skulle omhänderha intendenturförvaltningstjänsten för armén samt med tillämpning av den s. k. huvudförvaltningsprincipen i stort sett även anskaffningen av intendenturförnödenheter för marinen och flygvapnet. Sistnämnda båda försvarsgrenars speciella intendenturförvaltningsuppgifter skulle enligt detta alternativ handhas av en intendenturbyrå inom vardera marin- och flygförvaltningarna.

Enligt förslaget kan arbetsuppgifterna för försvarets intendenturförvaltning uppdelas på samma huvudfunktioner som verksamheten inom arméförvaltningen, nämligen militärteknisk anpassning, krigsförberedelsearbete, ekonomisk planering, inköps- och försäljningsverksamhet, leveransk kontroll, tilldelning och förrådshållning, tekniskt underhåll samt vissa serviceuppgifter. Beträffande dessa olika huvudfunktioner begränsar sig utredningen till att ange vissa för intendenturförvaltningstjänsten speciella uppgifter.

Angående arbetsuppgifterna i fråga om militärteknisk anpassning anför utredningen.

Föremålen för intendenturförvaltningstjänsten utgörs till stor del av produkter, som förekommer såsom handelsvaror på den allmänna marknaden, och de intendenturförnödenheter, som är speciella för försvaret, är som regel konstruktivt sett jämförelsevis enkla. En viss *projekt- och konstruktionsverksamhet* måste dock äga rum för anpassning av inom det enskilda näringslivet förekommande produkter efter militära krav. Så är bl. a. förhållandet beträffande viss förläggingsmateriel, förplägnads- och köksutrustning, veterinärmateriel, beklädnad samt livsmedel och därtill hörande emballage. Projektverksamheten på området bör i huvudsak försiggå inom intendenturförvaltningen medan konstruktionsverksamheten liksom på tygförvaltningens område bör förläggas till industrin. Vad angår beklädnaden finns utöver de egentliga konstruktionsproblemen (tillskärning, uppsyning av modell, tillverkning av mallar och mönster) andra tekniska spörsmål såsom bestämning av varornas egenskaper genom mekaniska och kemiska prov. För bedömningen av kvaliteten på textilier erfordras liksom för närvarande ett särskilt textillaboratorium medan verket för kontroll av vissa kemiskt-tekniska produkter kan repliera på bl. a. arméförvaltningens materiallaboratorium. Även på livsmedelsområdet erfordras liksom nu ett laboratorium för framställning av speciallivsmedel

för försvarets räkning samt ett provkök för utförande av provmatlagning, som har till syfte bl. a. att utröna olika livsmedels förändringar efter längre lagringstider samt in- och utländska recepts och nya råvarors användbarhet för försvaret. De tekniska problemen i samband med fastställande av lämpliga typer av driv- och smörjmedel skall såsom i det föregående nämnts lösas av vederbörande sakorgan inom försvarsgrensförvaltningarna.

Intendenturförvaltningens *försöksverksamhet* omfattar i mindre utsträckning tekniska försök i egentlig mening. Sådana försök går oftast hand i hand med tjänsteförsöken, vilka alltid äger rum vid truppförband. Truppförsöken skall utföras i intendenturförvaltningens regi efter hänvändelse till och på order från respektive försvarsgrenschefer eller överbefälhavaren. På drivmedelsområdet skall även försöksverksamheten bedrivas av försvarsgrensförvaltningarna. Till intendenturförvaltningens försöksverksamhet kan räknas den kontroll beträffande förbrukningen av bränsle för fasta anläggningar, som enligt vad tidigare nämnts tills vidare skall åvila verket.

Av intendenturförvaltningen frambringade konstruktioner (modeller) skall underställas respektive försvarsgrenschefer för yttrande. Konstruktionerna bör fastställas av förvaltningen där icke fråga är om modeller till uniformer m. m., som enligt gällande bestämmelser skall fastställas av Kungl. Maj:t, eller där samförstånd icke kan nås mellan förvaltningen och försvarsgrenschef, då avgörandet likaledes bör tillkomma Kungl. Maj:t.

De i krigsförberedelsearbetet ingående planerna, som skall utarbetas av intendenturförvaltningen, är enligt förvaltningsutredningen krigsintendenturmaterielplaner, krigsförplägnadsplaner, krigsdrivmedelsplaner, krigsbränsleplaner, krigsveterinärvårdsplaner med hästanskaffningsplaner samt krigsreparationsplaner beträffande alla förnödenheter inom ämbetsverkets arbetsområde ävensom krigsorganisationsplaner beträffande verket självt. I samband med behandling av inköps- och försäljningsverksamheten berör utredningen den försäljning av intendenturförnödenheter, som förekommer till enskilda militära befattningshavare, statliga och kommunala institutioner, ideella sammanslutningar och hjälporganisationer m. fl. Försäljningen omfattar såväl i militärt hänseende fullt brukbar som kasserad materiel. Central försäljning av kasserad och utrangerad materiel samt överskottsmateriel bör enligt utredningens mening, i den utsträckning så befinns lämpligt, äga rum med anlitande av försäljningskontoret i arméförvaltningens inköpscentral.

I fråga om leveranskontrollen framhåller utredningen, att som regel ingen tillverkningskontroll behöver utföras beträffande varor, som är försedda med tillverkarens inregistrerade varumärke, tillverkarens namn eller varans ursprungsbeteckning (s. k. märkesvaror), konsumtionsmaterialier av handelsvarunatur samt materiel för försök och prov. Vad gäller livsmedel skall mottagningskontrollen ske enligt av intendenturförvaltningen för olika varuslag utfärdade föreskrifter, innebärande bl. a. att mottagaren

skall ta ut och till förvaltningen insända prover, vilka inom verket eller annorstädes underkastas analys. För kontroll av charkuterivaror bör mottagaren insända prov direkt till statens institut för folkhälsan. Mottagningskontroll av drivmedel bör ske vid lämpliga laboratorier, t. ex. det laboratorium, som finns vid centrala flygverkstaden i Malmslätt.

Vid behandlingen av verksamheten i fråga om tekniskt underhåll framhåller utredningen, att de allmänna förvaltningsbestämmelserna för intendenttjänsten måste samordnas med respektive försvarsgrens materielförvaltningsbestämmelser, varför försvarets intendenturförvaltning bör utarbeta sina bestämmelser i samråd med respektive försvarsgrensförvaltning.

Departementschefen.

Såsom förut nämnts anser jag, att intendenturförvaltningstjänsten bör ordnas försvarsgrensvis. Arméns centrala intendenturförvaltningsorgan bör, såsom jag tidigare angett, benämnas arméintendenturförvaltningen.

På arméintendenturförvaltningen skall ankomma att under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende utöva högsta ledningen av och uppsikten över intendenturförvaltningstjänsten vid armén. I enlighet med huvudförvaltningsprincipen skall arméintendenturförvaltningen vidare, i den omfattning så bestäms, handha förvaltningsuppgifter med avseende å intendenturförnödenheter för marinen och flygvapnet. Arméintendenturförvaltningens ämbetsbefattning begränsas återigen av de befogenheter, som skall tillkomma försvarets övriga centrala förvaltningsmyndigheter.

Vad utredningen anført angående försvarets intendenturförvaltnings arbetsuppgifter gäller i största utsträckning även arméintendenturförvaltningen.

2. Arméintendenturförvaltningens ledning.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom i annat sammanhang nämnts skall enligt förvaltningsutredningens förslag generalintendenten vara chef för försvarets intendenturförvaltning och i denna egenskap i främsta rummet vara Kungl. Maj:t ansvarig för fullgörandet av ämbetsverkets åligganden. Därest en för försvaret gemensam intendenturkår kommer till stånd, bör generalintendenten enligt utredningen vara personalkårchef för densamma. Även intill dess så skett syns det utredningen lämpligt, att personalärendena rörande all intendenturpersonal ankommer på generalintendenten. Generalintendentsbeställningen anses böra ha samma ställning i lönehänseende som souschefsbefattningarna i försvarsgrensförvaltningarna och alltså hänföras till lönegrad Mp 19. Beställningen bör uppföras på intendenturförvaltningens stat.

Vid sin sida skall generalintendenten enligt förslaget ha en ställföreträdare — tillika chef för en av intendenturförvaltningens byråer — som mot ett särskilt ställföreträdararvode av 1 200 kronor för år skall ha att biträda generalintendenten i dennes ämbetsutövning och därvid i generalintendentens ställe avgöra de ärenden denne överlämnar till honom.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

I den promemoria, som fogats till min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl., uttalades att befattningen som souschef i arméintendenturförvaltningen borde vara alternativt militär, civilmilitär eller civil. Intendenturavdelningen hävdar, att souschefsbefattningen bör upptagas som militär beställning i lönegrad Mp 19. Avdelningen avstyrker, att befattningen inrättas såsom alternativ, och anför härom.

På grund av generalintendentens ställning som chef för en militär personalkår (intendenturkåren) och tjänstegrensinspektör för intendenturtjänsten, måste ett tillsättande av en civil chef (chef ur någon nu befintlig civilmilitär kår torde icke kunna ifrågakomma) för arméintendenturförvaltningen föranleda inrättandet av en särskild befattning som chef för intendenturkåren och tjänstegrensinspektör med härmed förenade ökade kostnader. Den förening av högsta ledningen av intendenturförvaltningen med chefskapet för den kår som skall handha hithörande uppgifter, har ur alla synpunkter, särskilt med hänsyn till utbildnings-, inspektions- och fältmässig verksamhet, visat sig vara till ovärderlig nytta för tjänsten i sin helhet, varför bestämt avstyrks att här räkna med alternativet civilmilitär eller civil innehavare.

I likhet med förvaltningsutredningen räknar intendenturavdelningen med att en av byråcheferna mot ett årligt arvode skall vara ställföreträdare för souschefen.

Överbefälhavaren har i sitt yttrande den 7 januari 1954 över förvaltningsmyndigheternas organisationsförslag framhållit, att generalintendenten, bland annat, utövar en omfattande inspektionsverksamhet gentemot de militära chefer, som i regionala och lokala instanser svarar för intendenturtjänsten. Med hänsyn härtill och till generalintendentens ställning som chef för intendenturkåren samt med hänsyn till vad intendenturavdelningen anført, hävdar överbefälhavaren, att det får anses nödvändigt att souschefen i arméintendenturförvaltningen är militär.

Departementschefen.

På i huvudsak samma skäl, som jag vid behandlingen av frågan om armétygförvaltningens ledning anført till stöd för att souschefsbefattningen i nämnda verk skall kunna vara alternativt militär, civilmilitär eller civil, förordar jag, att även souschefsbefattningen i arméintendenturförvaltningen skall vara alternativ i nämnda hänseenden.

3. Huvuddragen av arméintendenturförvaltningens organisation.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings nuvarande indelning.

Intendenturavdelningen i den nuvarande arméförvaltningen är indelad i sex byråer, nämligen central-, utrustnings-, underhålls-, kasernutrednings-, häst- och veterinärmateriel- samt drivmedelsbyråerna ävensom ett förrådskontrollkontor. I centralbyrån ingår intendenturkårens chefsexpedition. Gemensam för tyg- och intendenturavdelningarna är en civilbyrå.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 februari 1953 har såsom en provisorisk anordning kasernutredningsbyrån avförts ur organisationen.

Bil. 1 utvisar i tablåform den nuvarande arméförvaltningens organisation.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Enligt utredningens förslag skall försvarets intendenturförvaltning indelas i fem byråer, nämligen materielbyrå, förplägnadsbyrå, bränslebyrå, häst- och veterinärmaterielbyrå samt förrådsbyrå, den sistnämnda ett funktionellt organ, vartill kommer inköpscentral samt fyra stabsorgan, central-expedition, centralplanering, kårexpedition och juridisk sektion.

Motsvarande indelning föreslås enligt alternativ II för arméns intendenturförvaltning.

Föremålen för intendenturförvaltningstjänsten kan enligt utredningen med hänsyn till struktur och användning indelas i fyra tämligen klart avgränsade grupper, nämligen intendenturmateriel, livsmedel, drivmedel och bränsle samt hästar, hundar och veterinärmateriel. Med utgångspunkt härifrån och i enlighet med de av utredningen vid behandlingen av tygförvaltningstjänsten angivna principerna för ett materielförvaltande verks inre organisation föreslås nyssnämnda fyra sakbyråer. Materielbyrån avses för egentlig intendenturmateriel med undantag av förplägnadsmateriel, distributionsmateriel för drivmedel, bränsleinventarier samt viss övningsmateriel. Förplägnadsbyråns uppgifter gäller livsmedel, livsmedelsemballage och förplägnadsmateriel. Bränslebyrån sysslar med fasta och flytande bränslen, smörjmedel m. m., distributionsmateriel för drivmedel samt bränsleinventarier. Häst- och veterinärmaterielbyråns arbete slutligen gäller hästar, hundar och veterinärmateriel. Beträffande den intendenturmateriel, som undantagits från materielbyråns arbetsområde, hävdar utredningen, att det förvaltningsmässigt föreligger ett så intimt samband mellan förplägnadsmaterielen och livsmedlens användning ävensom mellan distributionsmaterielen för drivmedel och bränsleinventarier, å ena sidan, samt fasta och flytande bränslen, å den andra, att ett sammanförande under ett och samma sakorgan — förplägnadsbyrån respektive bränslebyrå — anses

mest rationellt. Materiel, som anskaffas med anlåtande av övningsanslag och i regel är av handelsvarunatur, finner utredningen lämpligen böra handhas av samma organ, som förvaltar övningsanslagen eller, såsom framgår av det följande, intendenturförvaltningens centralplanering.

På sätt föreslagits för tygförvaltningstjänstens vidkommande föreslår utredningen att intendenturförvaltningens sakbyråer var och en inom sitt område skall handha den militärtekniska anpassningen, uppgöra detaljplaner för anskaffning, ombesörja den tekniska delen av inköpsverksamheten, utföra mera kvalificerad leveransk kontroll samt utarbeta visst underlag för det tekniska underhållet. Ledningen av driften vid intendenturförvaltningen nu underställda reparationsverkstäder och tvättanstalter anses icke mera krävande än att det organ, som erfordras härför, lämpligen anknyts till materielbyrån, vilken avses skola handlägga övriga tekniska frågor beträffande den materiel, som repareras och tvättas vid ifrågavarande verkstäder och anstalter. — Utredningen erinrar i detta sammanhang om sitt genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 november 1949 erhållna uppdrag att utreda frågan om centralisering av tvätt- och reparationstjänsten vid försvaret. Därest utredningens undersökningar härvidlag skulle leda till att ändringar bör vidtas i fråga om ledningen av dessa verkstäder, återkommer utredningen här till vid redovisningen av nämnda uppdrag.

De i krigsförberedelsearbetet ingående behovsberäkningarna sker efter så skilda principer, vad beträffar de olika förnödenhetsgrupperna (egentlig intendenturmateriel och veterinärmateriel, bränslen och drivmedel samt livsmedel), att ett sammanförande av dessa beräkningar till en byrå icke syns utredningen medföra några fördelar. Särskilt i fråga om drivmedel och livsmedel hör behovsberäkningar och tilldelning intimt ihop med anskaffningsplaneringen, som åvilar vederbörande sakbyrå. Med hänsyn till det anförda har sakbyråerna inom intendenturförvaltningen tillagts krigsförberedelsearbeten var och en inom sitt område, dock att materielbyrån förutsätts skola utföra behovsberäkningar rörande all egentlig intendenturmateriel och veterinärmateriel för krigsbruk. Även lagringskontrollen av förrådsförvarad materiel anser utredningen böra åvila sakbyråerna, vilkas personal äger erforderlig teknisk specialkunskap härför.

Såsom närmare utvecklas vid behandlingen av försvarsgrensförvaltningarnas organisation föreslår utredningen, att från bränslebyråns handläggning undantas militärteknisk anpassning och uppgörande av underlag för det tekniska underhållet beträffande drivmedel. Dessa arbetsuppgifter finner utredningen böra fullgöras av försvarsgrensförvaltningarna, var och en i fråga om sådana drivmedel, som används för av vederbörande förvaltning omhändertäckt materiel. Försvarsgrensförvaltningarna skall enligt förslaget även ha att granska av bränslebyrån uppgjorda kontrollrapporter rörande drivmedel.

Häst- och veterinärmaterielbyrån bör handha hela inköpsverksamheten

beträffande hästar. Dessa inköp är nämligen enligt utredningens mening ur marknads- och prissynpunkt så artskilda från andra inköp och kräver sådan fackkunskap att de icke lämpligen bör åläggas ett för hela intendenturförvaltningen gemensamt, funktionellt inköpsorgan. Samråd med detta organ bör dock äga rum i principiella frågor.

Såsom funktionella organ föreslås inköpscentral och förrådsbyrå. Förlagsverksamheten på intendenturförvaltningens område anses icke vara av den omfattning att den såsom inom försvarsgrensförvaltningarna bör utgöra underlag för en särskild funktionell byrå. Beskrivningar, instruktioner och föreskrifter anses kunna utarbetas av respektive sakbyråer, medan utarbetandet av materielkataloger på grund av katalogiseringens anknytning till förrådstjänsten sammanhålls av förrådsbyrån. Inköpscentralen avses på intendenturförvaltningens område skola handha samma arbetsuppgifter, som arméförvaltningens inköpscentral tillagts inom sistnämnda verks anskaffningsområde, dock med nyss berörda undantag beträffande hästar samt hundar, vilka senare anskaffas genom chefens för arméhundväsendet försorg.

På förrådsbyrån ankommer enligt förslaget för förvaltningen gemensamma förrådsärenden, berörande förrådsverksamhetens administrativa del, avtalsärenden berörande all intendenturverksamhet, ärenden rörande förrådskontroll och sakgranskning, statistisk bearbetning, sammanhållning av katalogarbeten m. m.

Av de stabsorgan, som enligt utredningens förslag skall finnas inom försvarets intendenturförvaltning, avses centralplaneringen, juridiska sektionen och centralexpeditionen skola ha i huvudsak samma arbetsuppgifter som motsvarande organ inom arméförvaltningen. För centralplaneringens del tillkommer att förvalta försvarsgrenarnas anslag till undervisning och övningar samt att anskaffa viss övningsmateriel ävensom att förmedla erforderlig kontakt mellan intendenturförvaltningen och de tre för sina försvarsgrenars stridsduglighet ansvariga försvarsgrenscheferna. Kårexpeditionen är avsedd att utgöra generalintendentens organ för handläggning av ärenden rörande intendenturpersonalen.

I det av utredningen framförda alternativet med försvarsgrensvis ordnad intendenturförvaltningstjänst överensstämmer arméns intendenturförvaltnings inre organisation i sina huvuddrag helt med den, som enligt utredningens uppfattning bör gälla för försvarets intendenturförvaltning. De olika organens uppgifter skulle dock enligt detta alternativ begränsas med hänsyn till de göromål, som skulle ankomma på intendenturbyråerna inom marin- och flygförvaltningarna. Dessa byråer skulle i huvudsak ha till uppgift att ombesörja behovsberäkningar, krigsförberedelsearbete och ekonomisk planering beträffande förnödenheter, som erfordras inom marinen respektive flygvapnet, handha förrådshållning och leda det tekniska underhållet av sådan vederbörande försvarsgren tillhörande materiel, som

icke förvaras i centralförråd, samt handha förvaltningen av den egna försvarsgrenens anslag till undervisning och övningar. Härtill kommer att nämnda organ, enligt vad utredningen tänker sig, bör utöva förekommande projekt- och försöksverksamhet beträffande för marinen respektive flygvapnet speciell materiel.

Remissyttranden.

Arméförvaltningen har i sitt den 29 juni 1951 avgivna utlåtande över förvaltningsutredningens betänkande — med förordande av en försvarsgrensvis ordnad intendenturförvaltning och, vad beträffar arméns intendenturförvaltningstjänst, en fristående arméintendenturförvaltning — framfört i stort sett följande erinringar i fråga om huvuddragen av arméintendenturförvaltningens inre organisation.

Till underlättande av verkschefens löpande arbetsuppgifter samt för ernående av ökad koncentration och effektivitet i ledningen bör antalet direkt under verkschefen lydande enheter nedbringas och de fyra av utredningen föreslagna stabsorganen — centralexpeditionen, centralplaneringen, kår-expeditionen och juridiska sektionen — på liknande sätt som arméförvaltningen förordat beträffande arméförvaltningen sammanföras i två organ, centralbyrån och administrativa byrån.

Om förslaget att inrätta inköpscentral och förrådsbyrå har arméförvaltningen framhållit följande.

Karakteristiskt för den centrala intendenturförvaltningens nuvarande inre organisation är, att varje byrå i sin helhet svarar för sin gren av förvaltningsområdet, omfattande militärteknisk anpassning, krigsförberedelsearbete, ekonomisk planering, inköps- och försäljningsverksamhet, leveranskontroll, tilldelning och förrådshållning samt tekniskt underhåll liksom även uppgifter av servicekaraktär, med undantag för att de direkta materielinköpen sedan 1944 åvilat krigsmaterielverket. Då juridisk expertis erfordras medverkar civilbyrån. Centralbokföring, statistik och sakgranskning utförs vid förrådskontrollkontoret under samarbete med respektive sakbyråchefer.

Arméförvaltningen har funnit, att dessa former varit ägnade att väl tillgodose tjänsten. Ansvarsfördelningen har varit klar, byråchefen har ensam inför generalintendenten burit ansvaret i alla avseenden för till sin byrå hörande del av förvaltningen. Inköpsverksamheten beträffande livsmedel och bränsle har handhåfts på ett sådant sätt att det befunnits ur statsnyttans synpunkt lämpligt att hänvisa även icke militära myndigheter i vissa avseenden att genom intendenturavdelningen tillgodose sina behov. Utredningen föreslår nu en särskild inköpscentral för förvaltningen. Huruvida härigenom en bättre organisationsform ernås får framtiden utvisa. Det ligger nära till hands att anta, att utredningen här sökt åstadkomma en »rationalisering» för att ernå organisatorisk överensstämmelse med de övriga materielanskaffande verken inom försvaret. Utredningen ger uttryck för viss tveksamhet, när det gäller hänförandet av inköpen av drivmedel och brännolja till inköpscentralen. Starka tvivelsmål kan även

framföras, när det gäller inköp av livsmedel. Vid jämförelse med tygförvaltningen är intendenturförvaltningen betydligt mindre tekniskt betonat och ställer följaktligen i tekniskt hänseende mindre krav på byråcheferna, vilket lett till att deras allmänt administrativa och merkantila förmåga kunnat mera utvecklas. Häri torde grunden vara att söka till det sammanförande av verksamheten inom respektive byråer som nu råder. Ehuru arméförvaltningen med här framförda synpunkter håller för sannolikt att en fullt effektiv inköpsverksamhet inom respektive byråer skulle kunna ordnas till mindre kostnad än den av utredningen föreslagna inköpscentralen torde komma att betinga, vill emellertid arméförvaltningen för intendenturförvaltningens del icke motsätta sig inrättande av en inköpscentral. Arméförvaltningen förutsätter emellertid härvid att verkschefen skall ha full befogenhet att samordna verksamheten mellan inköpscentralens personal och sakbyråernas på ändamålsenligaste sätt.

Beträffande försäljning av kasserad och utrangerad materiel håller arméförvaltningen före att erforderlig sakkunskap härför alltjämt kommer att finnas inom materielbyrån och den nytillkomna inköpscentralen och att någon omväg via arméförvaltningens försäljningskontor icke skall behövas.

Arméförvaltningen anser avtalsärendena icke böra tillhöra förrådsbyrån utan att de i huvudsak bör överföras till administrativa byrån, som, enligt vad erfarenheten utvisat, i samarbete med sakbyråernas personal lämpligen bör sammanhålla denna verksamhet. Utredningen har kommit till att behov föreligger att till en byrå, förrådsbyrån, sammanföra för verket gemensamma förrådsärenden av administrativ natur. En sådan anordning måste emellertid leda till ett betydande dubbelarbete. Den verkliga sakkunskapen inom förråds- och magasinstjänsten finns inom materiel- och förplägnadsbyråerna. Denna fackkunskap måste också ligga till grund för de administrativa åtgärderna berörande förrådstjänsten. För att lösa alla de uppgifter, det här är fråga om, erfordras direktiv från sakbyråcheferna och en ständig kontakt med dessa byråers personal. Sakbyråcheferna måste under alla förhållanden utöva den centrala ledningen och uppsikten över den praktiska förråds- och magasinstjänsten. Deras inspektionsresor är ofrånkomliga. Skulle nu förrådsbyråchefen åläggas den administrativa ledningen av förråden, måste han också skaffa sig lokala erfarenheter, vilket skulle kräva ytterligare tid och kostnader för resor m. m. När enligt utredningens förslag all materielltjänst praktiskt taget sammanförs till en byrå, materielbyrån, finner arméförvaltningen det ur alla synpunkter lämpligast, att chefen för denna byrå övertar de för förrådstjänsten gemensamma administrativa uppgifterna, i förekommande fall i samråd med förplägnadsbyrån. Ledningen och sammanhållningen av generalintendentens och byråchefernas inspektionsverksamhet hör hemma inom den föreslagna centralbyrån och icke inom förrådsbyrån.

I en till försvarsdepartementet den 5 mars 1953 överlämnad promemoria har generalintendenten sedermera föreslagit,

att den av förvaltningsutredningen föreslagna bränslebyrån med hänsyn till drivmedlens dominerande betydelse inom byrån skulle benämnas drivmedelsbyrån,

att den föreslagna förrådsbyrån med anledning av de minskade arbetsuppgifter arméförvaltningen ansett böra tillkomma densamma — i över-

ensstämmelse med rådande förhållanden — organiseras som ett förrådskontrollkontor,

samt att med hänsyn till av arméförvaltningen åberopade förhållanden i fråga om inköpsverksamheten på intendenturområdet, någon särskild inköpscentral icke inrättas, i allt fall icke för det dåvarande.

Chefens för försvarsdepartementet skrivelse den 30 oktober 1953.

Enligt den organisationstablå som beträffande arméintendenturförvaltningen var fogad till min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. angående organisationen av den centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltningstjänsten skulle arméintendenturförvaltningen erhålla följande indelning.

Sakorgan: materielbyrå, förplägnadsbyrå, drivmedelsbyrå och häst- och veterinärmaterielbyrå.

Funktionellt organ: förrådskontrollkontor.

Sammanslagna stabsorgan: centralbyrå med chefsexpedition och administrativ byrå.

Departementschefen.

Jag förordar, att arméintendenturförvaltningen i huvudsak erhåller den organisation som framgår av bilaga till min skrivelse den 30 oktober 1953 till överbefälhavaren m. fl. Denna organisation överensstämmer i stora drag med den som för närvarande gäller för arméförvaltningens intendenturavdelning. Efter ytterligare överväganden har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att centralbyrån bör kunna ersättas av en chefsexpedition, gemensam för ämbetsverket och intendenturkåren. I jämförelse med vad förvaltningsutredningen föreslagit innebär detta en reduktion, i det att förrådsbyrån ersätts av ett förrådskontrollkontor samt någon inköpscentral icke organiseras. De av förvaltningsutredningen förordade stabsorganen ersätts vidare av nyssnämnda chefsexpedition och en administrativ byrå.

Av bilaga 3 framgår huvuddragen av den föreslagna organisationen.

Huvudanledningen till att jag, med beaktande av arméförvaltningens synpunkter, föreslår denna i jämförelse med förvaltningsutredningens förslag förenklade organisation är att jag kommit till den uppfattningen, att den centrala intendenturförvaltningstjänsten icke har behov av en lika differentierad organisation, som föreslagits beträffande tygförvaltningstjänsten. I detta hänseende syns det mig tillräckligt att peka på det förhållandet, att intendenturmaterielen är ur teknisk synpunkt väsentligt mindre komplicerad än tygmaterielen och att detta förhållande återverkar på praktiskt taget samtliga de huvudfunktioner, i vilka utredningen indelat intendenturförvaltningens arbetsuppgifter. Några gemensamma funktionella organ för inköps- och förrådsfrågor syns mig därför icke erforderliga.

Då större principiella frågor av merkantil natur uppkommer i samband med anskaffningar, bör arméintendenturförvaltningens sakorgan äga att erhålla råd och upplysningar från armétygförvaltningens inköpsavdelning. Skyldigheten för denna avdelning att tillhandagå arméintendenturförvaltningens sakorgan torde böra fastslås i instruktionsväg.

Med anledning av vad förvaltningsutredningen anfört om dess uppdrag att utreda frågan om tvätt- och reparationstjänsten inom försvaret får jag erinra om att utredningen den 12 augusti 1953 överlämnat en av den verkställd kostnadsundersökning. För denna undersökning har en redogörelse lämnats i innevarande års statsverksproposition under anslaget Armén: Tvätt (bil. 6, punkt 58). Jag får i förevarande sammanhang hänvisa till vad jag därvid anfört.

4. Arméintendenturförvaltningens detaljorganisation.

Den följande redogörelsen hänför sig till förvaltningsutredningens förslag beträffande försvarets intendenturförvaltning. Som tidigare framhållits har dock samma huvudindelning föreslagits beträffande arméns intendenturförvaltning enligt utredningens alternativ II, ehuru den inre organisationen icke närmare utvecklats beträffande sistnämnda alternativ.

a. MATERIELBYRAN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Enligt förslaget skall materielbyråns arbetsområde — såsom framgår av tidigare redogörelse — omfatta all egentlig intendenturmateriel utom förplägnadsmateriel, bränsleinventarier, distributionsmateriel för drivmedel och viss övningsmateriel. Utredningen föreslår, att byrån indelas i anskaffningssektion, mobiliserings- och tilldelningssektion, kontrollkontor, verkstadssektion samt expedition. Sektionerna, utom verkstadssektionen, samt kontrollkontoret föreslås uppdelade i detaljer.

I anskaffningssektionen avses bl. a. textillaboratoriet skola ingå. Utredningen framhåller, att beträffande somliga till anskaffningssektionen hörande förnödenheter vissa funktioner bör utövas av andra centrala ämbetsverk än intendenturförvaltningen. Som exempel härpå anges att fastställa lämpliga typer samt att inköpa och kontrollera sådana färger och fernissor, som ingår bland förläggningssmaterialerna. Detta arbete bör enligt utredningen ankomma på arméförvaltningen. Vidare erinras om att inköp av viss kontorsmateriel skall ske genom generalpoststyrelsens försorg samt att redigering, anskaffning, förrådshållning och distribution av blanketter handhas av försvarets civilförvaltning.

Utredningen uttalar som sin uppfattning att de byrån åvilande upp-

gifterna med avseende å krigsförberedelsearbetet är av den betydelse att de tillika med byråns därmed i viss mån sammanhängande tilldelningsverksamhet bör bilda underlag för en särskild mobiliserings- och tilldelningssektion.

Byråns kontrollkontor skall enligt förslaget handha kontrollplaneringen inom intendenturförvaltningens hela arbetsområde samt i övrigt utföra leveransk kontroll i de fall, då särskilda specialister icke erfordras för kontrollen eller densamma icke skall verkställas av mottagaren.

Verkstadssektionen är avsedd att leda driften av intendenturförvaltningen underställda verkstäder för reparation av kläder och skodon samt tvättinrättningar.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

I jämförelse med förvaltningsutredningens förslag har materielbyråns arbetsområde enligt intendenturavdelningens förslag något vidgats. Materielbyrån avses sålunda skola handlägga för arméintendenturförvaltningen gemensamma förrådsärenden, som berör förrådsverksamhetens administrativa del. Intendenturavdelningen räknar vidare med att arméintendenturförvaltningen från krigsmaterielverket skall överta anskaffning av kontorsinventarier för statsförvaltningen. Enligt förslaget indelas byrån i expedition och utrustningssektion, inventariesektion, mobiliserings- och förrådssektion, inköpssektion samt kontroll- och verkstadssektion. Samtliga sektioner föreslås uppdelade på detaljer.

Utrustningssektionen, som indelas i en försöks- och en utrustningsdetalj, motsvarar i huvudsak den av förvaltningsutredningen föreslagna anskaffningssektionen.

Med anledning av att arméintendenturförvaltningen förutsätts skola överta den anskaffning av kontorsinventarier för statsförvaltningen, som nu åvilar krigsmaterielverket, föreslås en särskild inventariesektion. Denna avses jämväl skola förvalta arméns anslag till telefon och expenser samt inventarier. Sektionen delas på en konstruktions- och en inventariedetalj.

Mobiliserings- och förrådssektionen motsvarar förvaltningsutredningens mobiliserings- och tilldelningssektion. Inom en förrådsdetalj på sektionen skall handläggas vissa ärenden angående förrådsverksamhetens administrativa del, vilka enligt förvaltningsutredningen skulle handhas av en allmän detalj på förrådsbyrån. En närmare redogörelse för förvaltningsutredningens syn på arten av dessa ärenden lämnas vid behandlingen av förrådskontrollkontoret.

Intendenturförvaltningen föreslår, att den personal, som förvaltningsutredningen avsett för inköpscentralen, fördelas på förplägnads-, drivmedels- och materielbyråerna. Huvuddelen av personalen föreslås bli tilldelad materielbyrån, där de avses skola utgöra en särskild inköpssektion. Sektionens uppgifter inom byråns arbetsområde förutsätts bli i huvudsak desamma, som förvaltningsutredningen räknat med för inköpscentralen.

Med hänsyn till de stora fördelar, som enligt intendenturavdelningens mening kan vinnas genom ett fortlöpande samarbete mellan företrädare för reparationstjänst och kontrollverksamhet, anses kontrollkontor och verkstadssektion, som enligt förvaltningsutredningen skulle vara fristående enheter, böra sammanföras till en kontroll- och verkstadssektion.

Departementschefen.

Jag tillstyrker, att det arbetsområde, som förvaltningsutredningen räknat med beträffande materielbyrån, utökas med den anskaffning av kontorsinventarier för statsförvaltningen, som nu ombesörjs av krigsmaterielverket. Vidare finner jag det ändamålsenligt att, såsom intendenturavdelningen föreslagit, vissa för ämbetsverket gemensamma förrådsärenden av administrativ natur hänförs till materielbyrån.

En väsentlig ökning av byråns arbetsuppgifter föranleds av att, såsom förut omnämnts, någon inköpsavdelning icke inrättas inom arméintendenturförvaltningen. Huvuddelen av upphandlingsärendena och samtidigt de mest komplicerade kommer därigenom att tillföras materielbyrån.

Då arméintendenturförvaltningen skall ombesörja den anskaffning av kontorsinventarier för statsförvaltningen, som hittills ålegat krigsmaterielverket, finner jag det motiverat att en särskild inventariesektion inrättas. På denna sektion bör jämväl handläggas ärenden rörande telefon och expenser för armén.

Med hänsyn till att inköpsärendena inom materielbyrån kan väntas bli talrika anser jag det vara ändamålsenligt att inköpsverksamheten inom byrån förläggas till en särskild inköpssektion.

På av intendenturavdelningen anförda skäl tillstyrker jag, att, i stället för de av förvaltningsutredningen föreslagna organen kontrollkontor och verkstadssektion, inrättas en kontroll- och verkstadssektion.

Jag förordar sålunda, att materielbyrån organiseras på en expedition och fem sektioner, nämligen utrustningssektion, inventariesektion, mobiliserings- och tilldelningssektion, inköpssektion samt kontroll- och verkstadssektion.

b. FÖRPLÄGNADSBYRÅN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Förplägnadsbyråns arbetsområde omfattar enligt förslaget livsmedel (proviant, furage och hundföda), livsmedelsemballage och förplägnadsmateriel.

Utredningen föreslår, att byrån indelas i anskaffningssektion, driftsektion och expedition. Sektionerna föreslås skola indelas i detaljer. Anskaffningssektionen skall handha anskaffning, tilldelning, emballering och förrådshållning av livsmedel samt därmed förknippat krigsförberedelsearbete,

under det att driftsektionens arbetsuppgifter är avsedda att omfatta försöks- och kontrollverksamhet, ledning av driften vid matinrättningarna, anskaffning av förplägnadsmateriel m. m.

Bland driftsektionens uppgifter enligt förslaget må närmare anges ärenden rörande livsmedelskonsumtion (utspisnings- och utfodringsstater, mat-sedlar), matinrättningar och driften vid dessa, marketenterier samt ransoneringar m. m. Sektionen förutsätts skola företa förplägnadsinspektioner och meddela undervisning vid förbanden. Undervisningen anses huvudsakligen böra bedrivas i form av konsulentverksamhet på platsen. Vidare skall inom sektionen fastställas tillverknings-, kontroll- och kvalitetsfordringar, verkställas offert-, leverans- och lagringskontroll samt utföras försök beträffande livsmedel och livsmedelsemballage. Kontroll- och försöksverksamheten bör enligt utredningen äga rum, dels vid ett provkök, dels vid förband, dels ock genom anlitan- de av statens institut för folkhälsan, Svenska institutet för konservforskning, statens hantverksinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens frökontrollanstalt eller andra institutioner, som inom livsmedelsområdet bedriver forskning eller liknande verksamhet.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Byråns arbetsområde har enligt förslaget icke undergått någon förändring i förhållande till förvaltningsutredningens förslag. Byrån föreslås skola indelas i mobiliserings- och anskaffningssektion, driftsektion och expedition. Sektionerna indelas i detaljer i enlighet med förvaltningsutredningens förslag. Sektionsindelningen överensstämmer med vad förvaltningsutredningen föreslagit utom så tillvida att benämningen anskaffningssektion föreslås ändrad till mobiliserings- och anskaffningssektion. Rörande motiven för ändringen anför intendenturavdelningen bland annat.

Vid utarbetandet av organisationen för sektionen har särskild hänsyn måst tas till mobiliseringsarbetets omfattning. Krigsförberedelsearbetet vid sektionen har en avsevärd vikt och omfattning med betydelse för hela krigsmakten. Erfarenheterna under åren efter det förvaltningsutredningen avgett sitt organisationsförslag och arméförvaltningens i samband därmed avgivna yttrande visar, att mobiliseringsarbetet på långt när icke kan hinna utföras i tillfredsställande omfattning av sektionschefen vid sidan av honom i övrigt åliggande uppgifter. Krigsförberedelsearbetet kräver ovillkorligen ytterligare en kvalificerad arbetskraft.

Departementschefen.

Förplägnadsbyråns arbetsområde bör i enlighet med avgivna förslag omfatta livsmedel (proviand, furage och hundföda), livsmedelsemballage och förplägnadsmateriel. Då jag i likhet med intendenturavdelningen icke räknar med att någon särskild inköpsavdelning upprättas, kommer byråns arbetsuppgifter inom det angivna arbetsområdet att omfatta all anskaffningsverksamhet.

Jag förordar, att byrån indelas i expedition samt två sektioner, mobiliserings- och anskaffningssektion samt driftsektion.

c. DRIVMEDELSBYRÅN (BRÄNSLEBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Bränslebyråns arbetsområde omfattar enligt förslaget fasta och flytande bränslen, smörjmedel, kyl- och bromsvätskor, stötdämparoljor och dylikt, lysfotogen och karbid, distributionsmateriel för nämnda förnödenheter samt bränsleinventarier. Föremål för byråns förvaltning avses vidare skola vara förbrukningen av elektrisk energi, lysgas och vatten.

I fråga om byråns arbetsuppgifter framhåller utredningen, att den militärtekniska anpassningen beträffande driv- och smörjmedel, såsom utvecklats i annat sammanhang, bör ankomma på respektive sakorgan inom försvarsgrensförvaltningarna. Dessa organ bör även uppgöra erforderligt underlag för det tekniska underhållet av förnödenheterna i fråga samt för godkännande erhålla del av förekommande rapporter över genom bränslebyråns försorg utförd leveranskontroll. Vidare framhålls, att byrån bör tillhandagå med viss driftservice beträffande förbrukningen av elektrisk energi, lysgas och vatten samt beträffande skötseln av försvarets fasta värmeanläggningar och bränsleförbrukningen därstädes.

Byrån indelas enligt förslaget i oljesektion, driftsektion och expedition. Sektionerna indelas i detaljer. Oljesektionen avses skola i huvudsak handha försvarets försörjning med flytande bränsle, under det att försörjningen med fasta bränslen faller på driftsektionen. Bränsletekniska undersökningar och driftövervakning beträffande försvarets samtliga värmeanläggningar skall enligt förslaget utövas å driftsektionen, som även skall ha att verkställa den förut berörda kontrollen beträffande förbrukningen av elektrisk energi, lysgas och vatten.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Drivmedelsbyrån motsvarar bränslebyrån i förvaltningsutredningens förslag. Byråns arbetsområde motsvarar i huvudsak vad förvaltningsutredningen föreslagit. Tillgodoseendet av marinens och flygvapnets behov av speciella förnödenheter (såsom fartygsoljor, flygdrivmedel, speciell smörjmateriel m. m.) tillkommer icke arméintendenturförvaltningen. Intendenturavdelningen erinrar om att byråns arbetsområde för närvarande omfattar jämväl uppvärmningsbränsle för vissa civila förvaltningsmyndigheter. Avdelningen räknar med att dessa uppgifter skall bibehållas vid byrån. Byrån indelas enligt förslaget i expedition, drivmedelssektion och bränslesektion, vilka sektioner i huvudsak motsvarar förvaltningsutredningens olje- och driftsektioner, vartill kommer en mobiliseringssektion.

Förvaltningsutredningen föreslog, att en mobiliseringsdetalj skulle in-

rättas inom oljesektionen. Då krigsplanläggningsarbetet omfattar jämväl fasta bränslen, hävdar intendenturavdelningen, att en särskild mobiliseringssektion bör tillkomma för krigsplanläggningen för såväl drivmedel som bränsle, samt dessutom för att handha byråns hemliga handlingar, säkerhetstjänsten samt i övrigt med mobilisering och beredskap sammanhängande frågor inom hela byråns verksamhetsområde.

Såväl drivmedels- som bränslesektionerna förutsätts skola indelas i detaljer. I bränslesektionen ingår en specialdetalj för frågor rörande renhållnings- och belysningsmaterielen med inventarier, yttre och inre renhållning, bad samt leveranser av elektrisk energi och vatten.

Departementschefen.

Drivmedelsbyråns arbetsområde bör i huvudsak utformas i enlighet med förvaltningsutredningens förslag. Föremål för byråns förvaltning bör vidare utgöra förbrukningen av elektrisk energi, lysgas och vatten inom försvaret. Anskaffning av för marinen och flygvapnet speciella drivmedel m. m. bör icke ankomma på arméintendenturförvaltningen. Den anskaffning av uppvärmningsbränslen för delar av den civila statsförvaltningen, som för närvarande ombesörjs av intendenturavdelningen, har visat sig medföra betydande fördelar för statsverket. Jag räknar därför med att sådan anskaffningsverksamhet skall ankomma på byrån.

Då krigsplanläggningen omfattar såväl drivmedel som fasta bränslen, syns det ändamålsenligt, att dessa arbetsuppgifter inom byråns hela arbetsområde sammanförs till en fristående mobiliseringsdetalj. Jag är icke beredd att biträda intendenturavdelningens förslag om att en sektion skall avses för ändamålet.

Med den jämkning, som följer av vad jag nyss anfört, förordar jag att byråns arbetsuppgifter i övrigt fördelas mellan två sektioner. I överensstämmelse med intendenturavdelningens förslag bör dessa benämnas drivmedelssektion och bränslesektion.

d. HÄST- OCH VETERINÄRMATERIELBYRÅN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Arbetsområdet för denna byrå är enligt förslaget hästar och hundar samt veterinärmateriel.

Byrån föreslås skola indelas i allmän sektion, fristående remonteringsdetalj samt hästuttagningssektion. Ytterligare underindelning förekommer icke. Gemensam expedition anses icke erforderlig på byrån utan utredningen förutsätter, att det gemensamma expeditionsarbetet skall förläggas till den allmänna sektionen.

På den allmänna sektionen skall det enligt förslaget ankomma att handlägga ärenden angående ackordhästar och hundar, veterinärmateriel, stall-

materiel för hundar samt ärenden rörande andra frågor, som tillhör byråns arbetsområde och icke skall handläggas av annat organ inom byrån. Utredningen gör gällande, att ärenden angående hunduttagning och hundinköp liksom hittills bör ombesörjas av chefen för arméhundväsendet.

Remonteringsdetaljen skall, som namnet antyder, enligt förslaget handha ärenden rörande monteringsväsendet. Även remontinköpen bör — såsom tidigare sagts — ombesörjas av detaljen och sålunda icke förläggas till inköpscentralen.

Detaljen är utformad med tanke på att den även skall, dels handlägga ärenden som rör uttagning av hästar för avelsändamål, uppställande av »egna» hästar och inlösen av hästar till kronan, dels föra centralt hästregister över stam- och ackordhästar. Registret skall möjliggöra såväl antalsmässig som veterinärteknisk kontroll av hästbeståndet.

Hästuttagningssektionen skall enligt förslaget handlägga ärenden rörande uttagning av hästar för krigsmaktens mobiliseringsbehov och i samband därmed föra hästuttagningsregister och utöva viss kontrollverksamhet m. m.

Utredningen framhåller, att arméns stamhästbestånd inom de närmaste åren kommer att reduceras avsevärt och att i samband därmed en minskning av de centrala förvaltningsuppgifterna kan förutses. Med hänsyn härtill bör enligt utredningens mening varken den föreslagna byråorganisationen eller det beräknade personalbehovet betraktas som definitiva. Utredningen förutsätter, att en omprövning kommer till stånd sedan minskningen i hästbeståndet genomförts.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Byråns arbetsområde enligt intendenturavdelningens förslag ansluter sig till vad förvaltningsutredningen föreslagit. Jämväl byråns indelning överensstämmer med utredningens förslag utom såtillvida att i stället för monteringsdetalj föreslås en monteringssektion.

Som förut nämnts har förvaltningsutredningen förutsatt, att en omprövning av byråns organisation och personalbehov borde genomföras, sedan den planerade minskningen i arméns hästbestånd ägt rum. I anledning härav framhåller intendenturavdelningen, att hittillsvarande minskning av hästantalet icke medfört sådan nedgång i de centrala förvaltningsuppgifterna, att någon ändring i byråns organisation bör göras. I den mån ytterligare väsentlig nedskärning av arméns hästbestånd kommer att ske, bör en omprövning av organisation och personalbehov vid byrån komma till stånd.

Departementschefen.

Någon väsentlig minskning av byråns organisation i förhållande till vad förvaltningsutredningen föreslagit på grund av de senaste årens nedgång

i arméns hästbestånd syns med hänsyn till vad intendenturavdelningen anfört icke för närvarande kunna ske. Jag förutsätter emellertid, att en omprövning av organisation och personalbehov på detta område framdeles kommer till stånd.

Den föreslagna organisationen av byrån anser jag mig tills vidare i huvudsak kunna godta. Organisationsenheten för remonteringsärenden bör emellertid utgöras av en detalj. Jag föreslår således, att byrån indelas i allmän sektion, remonteringsdetalj och hästuttagningssektion.

e. FÖRRADSKONTROLLKONTORET (FÖRRADSBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Förrådsbyråns arbetsuppgifter är enligt förslaget att handlägga för försvarets intendenturförvaltning gemensamma förrådsärenden, som berör förrådsverksamhetens administrativa del, samt avtalsärenden rörande all försvarets intendenturverksamhet. Byrån avses vidare skola utöva förrådskontroll och sakgranskning beträffande alla förnödenheter, som faller under ämbetsverkets förvaltning, tillhandahålla övriga organ inom verket erforderliga uppgifter beträffande förnödenheternas tillgång och fördelning samt utföra statistisk bearbetning av visst inom byrån förvarat material.

Byrån föreslås skola indelas i expedition och fem detaljer: allmänna, avtals-, sakgransknings-, bokförings- och statistikdetaljerna.

De administrativa förrådsärendena, som hänförs till byråns allmänna detalj, omfattar enligt utredningen bland annat

- beräkning av erforderliga förrådslokaler,
- fördelning och samordning av befintliga förrådsutrymmen,
- planläggning i samarbete med fortifikationsförvaltningen av nya förråd, deras utförande, storlek och belägenhet,

- rationalisering och standardisering av förrådsdriften genom uppgörande av förslag till lämpliga förrådsinredningar, emballage och transporthjälpmedel,

- utarbetande av föreskrifter för förrådstjänsten samt för uppläggning av intendenturförnödenheter vid centrala och lokala förråd,

- ledning av driftvärnet vid de centrala intendenturanstalterna och utarbetande av militära säkerhetsföreskrifter för dessa,

- beräkning av behovet av förrådspersonal, förande av personalstatistik och behandling av vissa personalärenden samt

- inspektion av att utfärdade allmänna förrådsföreskrifter följs.

I anslutning till sistnämnda uppgift bör det enligt utredningen ankomma på allmänna detaljen att samordna inspektionsverksamheten för hela intendenturförvaltningen. Sålunda förutsätts detaljen årligen skola uppgöra ett förslag till inspektionsprogram för generalintendenten och infordra förslag från sakbyråerna rörande dessas inspektionsverksamhet.

Till detaljens förrådsadministrativa verksamhet anses även höra att redigera och sammanställa materielkataloger över intendenturförnödenheter. Underlaget för katalogerna skall enligt förslaget i huvudsak uppgöras av sakbyråerna under det att allmänna detaljen skall ha att anskaffa fotografier, teckningar och ritningar, utföra lay-outarbete, provtryck och korrekturläsning, beställa tryckning samt iordningställa erforderligt antal katalogexemplar.

Arbetsfördelningen mellan övriga detaljer torde framgå av deras benämningar och av vad som anförts beträffande förrådsorganens uppgifter inom andra förvaltningar. På avtalsdetaljen faller — förutom kollektivavtalsärenden — även arbetarskyddsärenden, frågor rörande den sociala verksamheten samt övervakning av verksamheten inom de lokala företagsnämnderna ävensom förande av erforderlig lönestatistik rörande kollektivavtalsanställda arbetare.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Förrådskontrollkontoret motsvarar i väsentliga delar den av förvaltningsutredningen föreslagna förrådsbyrån. Enligt intendenturavdelningens förslag skall kontorets arbetsuppgifter dock i viss mån inskränkas i förhållande till vad förvaltningsutredningen räknat med i fråga om förrådsbyrån. Såsom anförts vid behandlingen av materielbyråns organisation, föreslås att vissa för arméintendenturförvaltningen gemensamma förrådsärenden skall överföras till denna byrå. Vidare är intendenturavdelningen av den uppfattningen, att administrativa byrån bör handlägga avtalsärenden. I enlighet härmed har förvaltningsutredningens allmänna detalj och avtalsdetalj överförts till materielbyrån respektive administrativa byrån. För återstående arbetsuppgifter föreslås förrådskontrollkontoret, i enlighet med förvaltningsutredningens förslag, skola indelas i expedition samt sakgranskningsdetalj, bokföringsdetalj och statistikdetalj.

Departementschefen.

Jag biträder vad intendenturavdelningen föreslagit i fråga om förrådskontrollkontorets indelning i expedition, sakgranskningsdetalj, bokföringsdetalj och statistikdetalj.

f. INKÖPSCENTRALEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom tidigare nämnts skall enligt förslaget från inköpscentralens ämbetsbefattning undantagas inköp av hästar och hundar. Det har enligt utredningen ifrågasatts, om icke inköp av drivmedel, brännoljor och uppvärmningsbränslen borde helt eller delvis ombesörjas av bränslebyrån. Motiveringen för en sådan uppfattning har uppgetts vara att det med hän-

syn till de speciella marknadsförhållandena på detta område icke medför några ekonomiska besparingar eller andra fördelar att härvidlag låta inköpscentralen handha den merkantila delen av inköpsverksamheten. Enligt utredningens uppfattning bör emellertid — även om handeln med olja är starkt bunden av kartell- och monopolbildningar — prishildningen på området genom medverkan av ekonomisk expertis kunna påverkas vid inköp av de avsevärda kvantiteter, varom här är fråga. De möjligheter till förmånliga inköp, som alltså kan föreligga, anser utredningen bäst kunna tillvaratas av den merkantila och inköpstekniska sakkunskapen inom inköpscentralen. Utredningen föreslår därför, att inköpscentralen även på förevarande område skall fylla samma funktioner som beträffande intendenturförnödenheter i allmänhet.

Vad inköpscentralens indelning beträffar bedöms inköpen av livsmedel med dess speciella varu-, marknads- och distributionsproblem ställa så särpräglade krav på den inköpande personalens kvalifikationer, att dessa bör ombesörjas av en särskild inköpssektion för livsmedel, under det att övriga inköp anses böra handhas av en inköpssektion för intendenturmateriel. Räkenskapsgranskning och utställande av räkningar m. m. föreslås skola utföras inom en räkningsssektion. För de expeditionella göromålen avses en expedition.

Departementschefen.

Såsom framgår av vad jag i det föregående anført, räknar jag i fråga om arméintendenturförvaltningen icke med något självständigt inköpsorgan utan föreslår, att inköpsverksamheten inordnas under sakbyråerna.

g. CHEFSEXPEDITIONEN OCH ADMINISTRATIVA BYRÅN (KAREXPEDITIONEN, CENTRALPLANERINGEN, JURIDISKA SEKTIONEN, CENTRAL-EXPEDITIONEN OCH CENTRALBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Kårexpeditionen, vars uppgift enligt förslaget är att handlägga, dels vissa mobiliserings- och personalärenden, dels vissa organisations- och utbildningsärenden, indelas med hänsyn härtill i mobiliserings- och personalsektion samt organisations- och utbildningssektion.

Arbetsuppgifterna för den förstnämnda sektionen anges skola i huvudsak utgöras av

fredsredovisning av personal tillhörande den för försvaret gemensamma intendenturkåren, eller intill dess en sådan kår kommer till stånd, motsvarande personal inom de tre försvarsgrenarna,

krigsplacering av nämnda personal samt viss annan personal, som enligt utfärdade bestämmelser skall krigsplaceras av generalintendenten, samt åtgärder i anledning av förfoganderätt jämlikt 28 § värnpliktslagen i vad

avser civilanställd personal vid intendenturförvaltningen och under densamma lydande anstalter.

Härtill kommer rekryteringsfrågor samt de rent expeditionella göromålen.

På organisations- och utbildningssektionen skall enligt förslaget ankomma

att handlägga utbildningsärenden beträffande all till intendenturtjänsten knuten personal såsom intendent, förvaltare, krigskassörer, kommissarier och koktrosspersonal,

att behandla organisationsärenden avseende intendenturväsandets utveckling i stort, centrala, regionala och lokala intendenturförvaltningsorgan samt intendenturtrupptjänsten ävensom

att utöva inspektionsverksamhet beträffande intendenturtjänsten.

Härtill kommer uppgiften att planlägga och genomföra intendenturfältövningar samt befälsutbildningen av den vid förvaltningen placerade militära personalen.

Centralplaneringen indelas enligt förslaget i allmän detalj och ekonomidetalj. Arbetsuppgifterna torde ej påkalla någon närmare redogörelse. Utredningen betonar, att det som en följd av ämbetsverkets ställning som en för försvaret gemensam centralförvaltning tillkommer centralplaneringen att utgöra verkets kontaktorgan med de tre försvarsgrenarna och därvid förmedla och söka tillgodose försvarsgrenarnas behov och önskemål beträffande intendenturtjänsten.

Icke heller för *juridiska sektionen* tarvas någon mera ingående redogörelse. Utredningen anser det särskilt förtjäna nämnas, att sektionen icke avses skola ha att ta befattning med ärenden rörande läger- och manskapskassor. Dessa ärenden föreslås av utredningen skola koncentreras till försvarets civilförvaltning och i den mån intendenturförvaltningens medverkan påkallas i sådana ärenden, blir det fråga om militärtekniska eller ekonomiska bedömanden, vilka bör tillkomma centralplaneringen eller någon av verkets byråer.

Centralexpeditionen slutligen föreslås i analogi med motsvarande organ inom andra förvaltningar skola indelas i personaldetalj, organisationsdetalj, registratur, skrivcentral och vakttjänst.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

1. Centralbyrån med intendenturkårens chefsexpedition.

Till centralbyrån har förts de arbetsuppgifter, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle ankomma på kårexpedition, centralexpedition och centralplanering; dock har centralexpeditionen personaldetalj hänförs till administrativa byrån. Enligt intendenturavdelningens förslag indelas centralbyrån i expedition, centralsektion samt personal- och mobili-

seringssektion. Centralsektionen föreslås uppdelad på organisationsdetalj och utbildningsdetalj.

2. Administrativa byrån.

Av de stabsorgan, som upptagits i förvaltningsutredningens förslag, har till administrativa byrån förts juridiska sektionen och centralexpeditionens personaldetalj. Såsom tidigare anförts, föreslår intendenturavdelningen jämväl att den av förvaltningsutredningen föreslagna avtalsdetaljen på förrådsbyrån hänförs till administrativa byrån. Denna byrå organiseras enligt intendenturavdelningens förslag på tre sektioner, juridisk sektion, avtalssektion och personalsektion. Dessa sektioner avses för arbetsuppgifter, som enligt förvaltningsutredningens förslag skulle ankomma på respektive juridiska sektionen, förrådsbyråns avtalsdetalj och centralexpeditionens personaldetalj.

Departementschefen.

Jag utgår från att *chefsexpeditionen* tilldelas i huvudsak de arbetsuppgifter, som intendenturavdelningen förutsatt beträffande centralbyrån.

Chefsexpeditionens föreslagna organisation ansluter sig i huvudsak till nuvarande intendenturavdelningens centralbyrå. Jag förordar, att den i enlighet med intendenturavdelningens förslag indelas i expedition, centralsektion samt personal- och mobiliseringssektion.

Vad därefter beträffar *administrativa byrån* anser jag mig kunna godta, att dess arbetsuppgifter bestäms i huvudsaklig överensstämmelse med vad intendenturavdelningen föreslagit. Den föreslagna juridiska sektionen bör, i överensstämmelse med vad jag uttalat vid behandlingen av armétygförvaltningens administrativa byrå, benämnas kanslisektion. De föreslagna avtals- och personalsektionerna anser jag bör ersättas av detaljer. Administrativa byrån bör sålunda indelas i kanslisektion, avtalsdetalj och personaldetalj.

Jag anser mig böra framhålla, att civilförvaltningstjänstens olika grenar endast ofullständigt blir sammanförda till den av mig här föreslagna administrativa byrån. Sålunda förutsätter intendenturavdelningen, att anslagsövervakningen och därmed sammanhängande redovisningsfrågor alltjämt — såsom f. n. är fallet inom intendenturavdelningen — skall hänföras till sakbyråerna. Något internt rationaliseringsorgan, motsvarande övriga administrativa byråers organisationsdetaljer, ingår icke i organisationen. Avtalsfrågorna har hänförts till administrativa byrån, en ordning som sammanfaller med den nuvarande, men som icke är föreslagen för andra förvaltningar och som förvaltningsutredningen ej tänkt sig.

Skälen till att jag tillstyrker denna organisation av arméintendenturförvaltningens administrativa byrå är att den hittillsvarande ordningen syns ha fungerat i stort sett tillfredsställande, varför jag tills vidare icke ansett

några djupare ingrepp i organisationen erforderliga. Med hänsyn till ämbetsverkets begränsade omfattning bedömer jag något särskilt rationaliseringsorgan icke erforderligt, bortsett från den föredragande i organisationsfrågor, som skall finnas hos varje centralmyndighet.

5. Arméintendenturförvaltningens personalbehov.

I den följande redogörelsen avser de uppgifter, som lämnas ifråga om förvaltningsutredningens förslag, det tidigare omnämnda av utredningen föreslagna för försvaret gemensamma intendenturförvaltningsverket, försvarets intendenturförvaltning.

Arméintendenturförvaltningens ledning.

Departementschefen.

Befattningen såsom souschef i arméintendenturförvaltningen bör placeras i alternativt Mp/Cp 19, vilken placering tillstyrkts av chefslöneutredningen.

a. MATERIELBYRÅN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chef för materielbyrån bör enligt utredningen vara intendenturofficer i Ma 12 med god kännedom om byråns materielslag och någon erfarenhet av dessas tillverkning.

Materielbyråns anskaffningssektion anses böra stå under chefskap av intendenturofficer i Ma 11. Som chef för mobiliserings- och tilldelningssektionen räknar utredningen med intendenturofficer i Ma 10. Enligt förslaget skall chefen för kontrollkontoret vara en kontrollofficersutbildad intendenturofficer i Ma 11. Chefen för verkstadssektionen förutsätts skola besitta ingående verkstadspraktik beträffande tvätt- och reparationstjänst samt erfarenhet ifråga om arbetsstudier samt ackords- och löneförhandlingar. Han skall enligt förslaget vara förste byråingenjör i Ce 29. Examen från teknisk högskola bedöms erforderlig.

Utredningen beräknar personalbehovet för materielbyrån till 45 befattningshavare, av dem 14 militärer. Av den civila personalen föreslås 4 befattningshavare placerade i 27 eller högre lönegrader.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Intendenturavdelningen föreslår att chefen för materielbyrån, som bör vara intendenturofficer, placeras i Mp 14. Den omfattande inköps- och kontrollverksamhet för de tre försvarsgrenarna, som är knuten till denna byrå, anses motivera en sådan löneställning. Chef för utrustningssektionen

skall enligt förslaget vara intendenturofficer i Ma 33, medan som chef för inventariesektionen avses byrådirektör i Ce 31. Mobiliserings- och förrådssektionen bör förestås av intendenturofficer i Ma 33. Den i jämförelse med förvaltningsutredningens förslag höjda löneställningen motiverar intendenturavdelningen med de ökade arbetsuppgifter, som enligt dess förslag skall åvila ifrågavarande sektion. Chefen för inköpssektionen föreslås i överensstämmelse med vad förvaltningsutredningen föreslagit beträffande chefen för inköpscentralen skola benämnas inköpsdirektör. Han anses böra hänföras till Cp 12. Som chef för kontroll- och verkstadssektionen bör, i enlighet med vad förvaltningsutredningen föreslagit ifråga om verkstadssektionen, tjänstgöra en ingenjör. Med hänsyn till de utökade arbetsuppgifter, som tillkommer enligt intendenturavdelningens förslag, bör befattningshavaren enligt avdelningens mening vara byrådirektör i Ca 33.

Personalbehovet beräknas av intendenturavdelningen till 84 befattningshavare. Av dem anses 3 erforderliga övergångsvis under högst två år.

Av befattningshavarna är 12 militärer, en civilmilitär (departements-skrivare), 2 pensionerade militärer i arvodesbefattning och övriga civila, bland de senare 11 i 27 eller högre lönegrader.

För handläggning av ärenden rörande anskaffning av kontorsinventarier för den civila statsförvaltningen räknar intendenturavdelningen med 4 befattningshavare.

Departementschefen.

I enlighet med vad förvaltningsutredningen och intendenturavdelningen föreslagit bör chefen för materielbyrån vara intendenturofficer. Vad angår löneställningen anser jag mig icke kunna biträda intendenturavdelningens förslag, utan förordar att byråchefen placeras i Ma 37, vilket överensstämmer med vad chefslöneutredningen förordat. I likhet med intendenturavdelningen räknar jag med att intendenturofficer i Ma 33 placeras som chef för utrustningssektionen och att intendenturofficer i Ma 30 avses som chef för sektionens försöksdetalj. Även som chef för inventariesektionen räknar jag med intendenturofficer i Ma 30. Jag har härvid särskilt beaktat vikten av att äga tillgång till militär expertis vid anskaffning av och försök med militära inventarier för fältbruk, framför allt stabsmateriel. Ytterligare behov av militär personal å sektionen föreligger ej enligt min mening, varför en av intendenturavdelningen för sektionen föreslagna kaptensbefattning bör ersättas med civil befattning för ingenjör. I överensstämmelse med intendenturavdelningens förslag upptar jag intendenturofficer i Ma 33 såsom chef för mobiliserings- och tilldelningssektionen. Förslaget att placera en inköpsdirektör i Cp 12 som chef för inköpssektionen kan jag icke biträda. Intendenturofficer i Ma 33 torde få avses för ändamålet. Mitt ståndpunktstagande är delvis en konsekvens

av att jag föreslagit, att något gemensamt inköpsorgan icke skall inrättas inom arméintendenturförvaltningen utan att inköpsverksamheten inordnas i sakorganen.

I likhet med intendenturavdelningen räknar jag med att en ingenjör skall vara chef för kontroll- och verkstadssektionen. Jag anser mig emellertid icke kunna tillstyrka att befattningshavaren placeras i högre lönegrad än den 31. Jag vill framhålla att fullt säkra hållpunkter för att bedöma behovet av kontrollanter för närvarande icke föreligger. Personaluppsättningen i denna del torde därför framdeles få omprövas.

För materielbyrån beräknar jag, enligt vad närmare framgår av bil. 42, personalbehovet till sammanlagt 82 befattningshavare, varav 2, en ingenjör i Cg 23 och ett biträde på mobiliserings- och anskaffningssektionen, under en övergångstid av två år.

b. FÖRPLÄGNADSBYRÅN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Som chef för förplägnadsbyrån räknar utredningen med intendenturofficer i Ma 12 med ingående kännedom om livsmedelsbranschen. Chefen för anskaffningssektionen föreslås skola vara intendenturofficer i Ma 10. Som chef för driftsektionen avses intendenturofficer i Ma 10 med viss specialutbildning i födoämneslära, födoämneshygien m. m.

Det av utredningen beräknade personalbehovet för förplägnadsbyrån uppgår till 19 befattningshavare, varav 7 militärer och en pensionerad militär i arvodesbefattning. Antalet civila befattningshavare i 27 eller högre lönegrader utgör 2.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Chefen för förplägnadsbyrån skall enligt förslaget vara intendenturofficer i Ma 37. Som chef för mobiliserings- och anskaffningssektionen avses intendenturofficer i Ma 33. Chef för sektionens livsmedelsdetalj anses böra vara byrådirektör i Ce 31 med god handelsutbildning samt i övrigt goda insikter i livsmedelsbranschen och i militära förhållanden. För driftsektionen bör, i enlighet med förvaltningsutredningens förslag, en intendenturofficer i Ma 30 vara chef.

Förplägnadsbyråns personalbehov uppskattas av intendenturavdelningen till 24 befattningshavare, av vilka en anses erforderlig endast under en övergångstid av två år. Av byråns personal är 6 militärer. Bland de civila befattningshavarna föreslås 4 placerade i 27 eller högre lönegrader.

Departementschefen.

Jag tillstyrker, att som chef för förplägnadsbyrån placeras intendenturofficer i Ma 37. Chefslöneutredningen har icke framfört erinran mot denna

löneställning. Intendenturavdelningens förslag i fråga om sektionsscheferna anser jag mig även kunna biträda. Jag räknar således med intendenturofficer i Ma 33 som chef för mobiliserings- och anskaffningssektionen och intendenturofficer i Ma 30 som chef för driftsektionen. Som chef för mobiliserings- och anskaffningssektionens livsmedelsdetalj har intendenturavdelningen upptagit byrådirektör i Ce 31. För egen del föreslår jag, att intendenturofficer i Ma 30 placeras som chef för denna detalj. Utsikterna att till den föreslagna tjänsten förvärva en civil befattningshavare, som fyller de av intendenturavdelningen med fog uppställda kraven, måste nämligen enligt min mening bedömas vara förhållandevis små.

Det sammanlagda personalbehovet för förplägnadsbyrån beräknar jag till 25 befattningshavare, vilka närmare redovisas å bilaga 43. I överensstämmelse med intendenturavdelningens förslag har jag räknat med att en befattningshavare, en ingenjör i Cg 23 på driftsektionen, endast skall erfordras under viss övergångstid.

c. DRIVMEDELSBYRÅN (BRÄNSLEBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

I likhet med cheferna för materiel- och förplägnadsbyråerna förutsetts chefen för bränslebyrån skola vara intendenturofficer i Ma 12. Utredningen uppställer det kravet att han bör ha god kännedom om bränsle- och smörjmedel. Chef för oljesektionen bör enligt utredningen vara intendenturofficer i Ma 10. Chefen för driftsektionen föreslås skola vara byrådirektör i Ce 31 med examen från teknisk högskola och god erfarenhet beträffande värmeanläggningar.

Bränslebyråns beräknade personalbehov uppgår till 19 befattningshavare, varav 3 militärer. Av de civila föreslås 4 bli placerade i 27 eller högre lönegrader.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Intendenturavdelningen håller före, att chefen för drivmedelsbyrån bör vara intendenturofficer i Ma 37. Chefen för drivmedelssektionen anses böra vara intendenturofficer i Ma 33, medan chefen för bränslesektionen föreslås skola vara byrådirektör i Cp 10. Som chef för mobiliseringssektionen upptar intendenturavdelningen en intendenturofficer i Ma 27.

Personalbehovet för drivmedelsbyrån anges av intendenturavdelningen till 33 befattningshavare, varav 4 militärer. Antalet civila befattningar i 27 eller högre lönegrader föreslås av intendenturavdelningen bli 6. För upphandling av bränsle för civila statliga verk m. m. avses 2 befattningshavare.

Departementschefen.

I likhet med förvaltningsutredningen och intendenturavdelningen föreslår jag intendenturofficer i Ma 37 som chef för drivmedelsbyrån. Denna löneställning har godtagits av chefslöneutredningen. Chefen för drivmedelssektionen bör vara intendenturofficer i Ma 33. I fråga om chefen för bränslesektionen kan jag, även med beaktande av sektionens anskaffning av bränsle för myndigheter utom försvaret, icke tillstyrka högre lönegrad än den 33. De arbetsuppgifter, som skall ankomma på den av intendenturavdelningen föreslagna specialdetaljen inom bränslesektionen, bör enligt min uppfattning lämpligen ombesörjas av byråinspektör i 25 lönegraden. Som chef för den fristående mobiliseringsdetaljen förordar jag intendenturofficer i Ma 27.

Sammanlagt beräknar jag 31 befattningshavare för drivmedelsbyrån. Personaluppsättningen redovisas närmare å bilaga 44. I likhet med intendenturavdelningen beräknar jag två befattningshavare för upphandling av bränsle för civila statliga verk.

d. HÄST- OCH VETERINÄRMATERIELBYRÅN.**1946 års militära förvaltningsutredning.**

Utredningen förutsätter, att chef för häst- och veterinärmaterielbyrån skall vara överfältveterinären, vilken nu är chef för motsvarande byrå inom arméförvaltningens intendenturavdelning. Han föreslås skola hänföras till lönegrad Ca 33 och vara, förutom byråchef, tjänstegrensinspektör för veterinärtjänsten. I sistnämnda egenskap bör han enligt utredningen liksom hittills betjänas av en tjänstegrensinspektion, som bör vara lokalt sammanförd med häst- och veterinärmaterielbyrån men organisatoriskt stå utanför förvaltningen. Inspektionen bör bestå av en fältveterinär och en regementsveterinär, av vilka den sistnämnde till omkring halv tjänstgöringstid bör kunna tas i anspråk av byråns allmänna sektion. Sistnämnda sektion bör å sin sida enligt utredningens mening ombesörja de expeditionella göromålen för inspektionen. Som chefer för allmänna sektionen och hästuttagningssektionen räknar utredningen med intendenturofficer i Ma 10 respektive fältveterinär. Enligt förslaget skall chefen för remonteringsdetaljen vara pensionerad officer i arvodesbefattning, löneklass 1: 31, med ingående kännedom om hästar och hästuppfödning samt med god förhandlingsvana. Han förutsätts tillika skola vara ordförande i remonteringsnämnden.

Det beräknade personalbehovet för häst- och veterinärmaterielbyrån uppgår till 19 befattningshavare, av vilka en militär, 2 civilmilitärer (veterinärer) och 3 pensionerade militärer i arvodesbefattningar. Såsom i annat sammanhang nämnts, förutsätter utredningen, att häst- och veterinärmaterielbyråns organisation och personalbehov omprövas, sedan arméns hästbestånd ytterligare nedgått.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

I likhet med förvaltningsutredningen förutsätter intendenturavdelningen, att överfältveterinären skall vara chef för häst- och veterinärmaterielbyrån och liksom för närvarande placerad i Ca 37. Avdelningen anför, att överfältveterinärens ställning av såväl byråchef som tjänstegrensinspektör torde föranleda att den slutliga löneställningen omprövas i annat sammanhang. Lönen till överfältveterinären bör såsom för närvarande och i överensstämmelse med förvaltningsutredningens förslag utgå från fältveterinärkårens stat. Som chef för allmänna sektionen upptar intendenturavdelningen, liksom förvaltningsutredningen, intendenturofficer i Ma 30. Avdelningen räknar emellertid med att den regementsveterinärbeställning, som för närvarande finns inrättad vid intendenturavdelningens motsvarande byrå, skall dras in först vid uppkommande vakans. I avbidan härpå bör nämnda officersbeställning i Ma 30 ersättas med beställning för intendenturofficer i Ma 27. Cheferna för remonterings- och hästuttagningssektionerna förutsätts skola vara pensionerad officer i arvodesbefattning respektive fältveterinär.

Häst- och veterinärmaterielbyråns personalbehov beräknas till 18 befattningshavare. Av dessa är en militär, 2 civilmilitärer (veterinärer) samt 2 pensionerade militärer i arvodesbefattningar. Intendenturavdelningen framhåller, att någon omprövning av byråns personalbehov i anledning av den under de senaste åren genomförda minskningen av arméns hästbestånd icke bör ske. I den mån en ytterligare väsentlig nedskärning av hästbeståndet äger rum, skulle detta emellertid återverka på personalbehovet.

Intendenturavdelningens förslag bygger på den förutsättningen, att byrån förläggs i lokal anslutning till överfältveterinärens tjänstegrensinspektion.

Departementschefen.

Överfältveterinären är för närvarande chef för motsvarande byrå inom arméförvaltningens intendenturavdelning och placerad i Ca 37. Denna löneställning, som icke mött någon erinran från chefslöneutredningen, bör enligt min mening omprövas vid nuvarande innehavares avgång. I likhet med förvaltningsutredningen och intendenturavdelningen räknar jag icke med någon ändring av överfältveterinärens nuvarande ställning såsom tjänstegrensinspektör för veterinärtjänsten. Jag föreslår att beställningen såsom överfältveterinär uppförs på arméintendenturförvaltningens stat. Chef för allmänna sektionen bör, i överensstämmelse med vad förvaltningsutredningen och intendenturavdelningen föreslagit, vara intendenturofficer i Ma 30. Enligt intendenturavdelningens förslag torde dock denna beställning, i avbidan på att en till följd av omorganisationen övertalig regementsveterinärbeställning indras, få uppehållas av intendenturofficer i Ma 27.

För hästuttagningssektionen räknar jag med fältveterinär som chef. Jag tillstyrker likaledes, att som chef för remonteringsdetaljen avses pensionerad officer med arvode enligt löneklass 1: 32. Befattningshavaren bör såsom för närvarande vara ordförande i remonteringsnämnden.

Personalbehovet för häst- och veterinärmaterielbyrån uppskattar jag till 17 befattningshavare, redovisade å bilaga 45. Vid beräkningen av personalbehovet har jag förutsatt, att överfältveterinärens tjänstegrensexpedition skall förläggas i lokal anslutning till byrån, varigenom, såsom förvaltningsutredningen påvisat, vissa fördelar kan vinnas. Som jag berört i det föregående vid behandlingen av häst- och veterinärmaterielbyråns organisation, förutsätter jag att vissa personalbesparingar framdeles skall kunna ske.

e. FÖRRÅDSKONTROLLKONTORET (FÖRRÅDSBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Som chef för förrådsbyrån räknar utredningen med intendenturofficer i Ma 11. Utredningen föreslår, att chefen för avtalsdetaljen skall vara tjänsteman i lönegrad Ce 29, förste byråingenjör eller förste byråsekreterare, med ingående kännedom om kollektivavtalsfrågor och om de lokala arbetsförhållandena.

Förrådsbyråns beräknade personalbehov utgör 38 befattningshavare. Av dessa är 2 militärer, 2 civilmilitärer och 7 pensionerade militärer i arvodesbefattningar. Den civila personalen är — med undantag för förenämnda tjänsteman i lönegrad Ce 29 — placerad i lägre lönegrader än den 27.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Chefen för förrådskontrollkontoret skall enligt intendenturavdelningens förslag vara intendenturofficer i Ma 33.

Kontorets personalbehov beräknas till 21 befattningshavare, varav en militär, 3 civilmilitärer (departementsskrivare) och 4 pensionerade militärer i arvodesbefattningar.

Departementschefen.

I likhet med intendenturavdelningen anser jag, att chefen för förrådskontrollkontoret bör vara intendenturofficer i Ma 33.

Kontorets personalbehov beräknar jag till 20 befattningshavare, vilka närmare redovisas å bilaga 46.

f. INKÖPSCENTRALEN.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Chefen för inköpscentralen bör enligt utredningens mening, liksom chefen för arméförvaltningens inköpscentral, vara inköpsdirektör i Cp 14.

Han förutsätts skola ha högre handelsutbildning eller däremot svarande praktiska kunskaper samt äga omfattande och väl meriterad erfarenhet från affärsverksamhet med in- och utlandet. Därjämte uppställer utredningen det kravet, att han skall äga god kännedom om intendenturförnödenheterna, helst vara insatt i livsmedelsbranschen, äga goda språkkunskaper samt vara omdömesgill och tränad förhandlare.

Chefen för inköpssektionen för intendenturmateriel skall enligt utredningens förslag vara byrådirektör i Ca 31, antingen civilekonom eller ingenjör. Utredningen framhåller, att han bör ha god erfarenhet av industriella företag och deras kalkyleringsprinciper, i första hand inom textilbranschen men helst även på möbelområdet.

Som chef för inköpssektionen för livsmedel räknar utredningen med förste byråintendent i Ca 29 med examen från handelshögskola eller med motsvarande merkantil utbildning. Han bör enligt utredningen i övrigt besitta samma kvalifikationer som den förutnämnde sektionschefen, men med de praktiska erfarenheterna hämtade från livsmedelsbranschen.

Chef för räkningssektionen skall enligt förslaget vara kamrerare i Ca 25.

Inköpscentralens personalbehov beräknas till 28 befattningshavare, alla civila. I 27 eller högre lönegrader upptar utredningens förslag 6 befattningshavare.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Med hänsyn till att någon inköpscentral icke avses skola inrättas har intendenturavdelningen fördelat den personal, som förvaltningsutredningen räknat med för inköpscentralen, på de olika sakbyråerna med huvuddelen på materielbyråns inköpssektion.

Departementschefen.

Såsom framgår av vad jag anfört i annat sammanhang anser jag det icke erforderligt att ett centralt inköpsorgan inrättas inom arméintendenturförvaltningen.

g. CHEFSEXPEDITIONEN OCH ADMINISTRATIVA BYRÅN (KAREXPEDITIONEN, CENTRALPLANERINGEN, JURIDISKA SEKTIONEN, CENTRALEXPEDITIONEN OCH CENTRALBYRÅN).

1946 års militära förvaltningsutredning.

Som chef för kårexpeditionen räknar utredningen med intendenturofficer i Ma 11. Han bör enligt utredningens mening tillika vara chef för mobiliserings- och personalsektionen. Chef för organisations- och utbildningssektionen skall enligt förslaget vara intendenturofficer i Ma 10.

Personalbehovet för kårexpeditionen beräknas av utredningen till 8 befattningshavare, av vilka 4 är militärer på stat och 2 pensionerade militärer i arvodesbefattningar.

Utredningen föreslår, att som *chef för centralplaneringen* placeras intendenturofficer i Ma 11 och som chef för planeringens allmänna detalj intendenturofficer i Ma 10. Ekonomidetaljen skall enligt förslaget förestås av en kamrerare i Ce 27. För kontaktverksamheten med försvarsgrenarna skall enligt förslaget i allmänna detaljen ingå en kapten ur vardera armén, marinen och flygvapnet. I detta sammanhang understryker utredningen betydelsen av att inom de centrala staberna tillräcklig tillgång finns på intendenturutbildad personal.

Det beräknade personalbehovet för centralplaneringen uppgår till 7 befattningshavare, samtliga utom 2 militärer.

Personalbehovet på den *juridiska sektionen* beräknas av utredningen till lägst en byrådirektör i Ca 31 såsom sektionschef, en förste byråsekreterare i Ce 27 och ett kanslibiträde.

Som *chef för centralexpeditionen* räknar utredningen liksom för arméförvaltningens motsvarande organ med en kontorschef i Ca 31.

Sammanlagt uppskattar utredningen centralexpeditionens personal till 29 civila befattningshavare, bland dem 2 i lönegrad 27 eller högre.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

1. Chefen för *centralbyrån* skall enligt intendenturavdelningens förslag vara intendenturofficer i Ma 37. Såsom chef för centralsektionen upp-tar intendenturavdelningen intendenturofficer i Ma 33, medan intendenturofficer i Ma 30 anses böra vara chef för personal- och mobiliseringssektionen.

Det sammanlagda personalbehovet anges av intendenturavdelningen till 26 befattningshavare, varav 8 militärer på stat och 3 pensionerade militärer i arvodesbefattningar. Avdelningen har därvid icke beräknat någon personal för telefontjänst, enär behovet av sådan personal blir beroende av verkets lokala förläggning.

Beträffande behovet av arbetskraft på byrån anför intendenturavdelningen vidare.

Förvaltningsutredningen har beträffande till denna byrå sammanförda stabsorgan undervärderat behovet av arbetskraft. Detta sammanhänger sannolikt med att de arbetsöversikter, som överlämnats till utredningen icke tillräckligt beaktat den omfattande lärarverksamhet och ledning av (deltagande i) befälsutbildning, som i särskilt hög grad belastar personalen inom denna byrå. Sedan förvaltningsutredningen avgav sitt betänkande, har också den militära verksamheten betydligt intensifierats. Som exempel må särskilt nämnas tillkomsten av krigsförbandsvisa repetitionsövningar, ökad försöksverksamhet m. m. Detta förhållande har lett till att intendenturavdelningen varit nödsakad att göra en uppräknings av personalen på vissa organisationsenheter inom denna byrå. Genom den omläggning och samordning av stabsorganen, som skett i föreliggande förslag, har emellertid å andra sidan vissa personalminskningar kunnat ernås vilka i sin tur medfört, att intendenturavdelningen beträffande stabsorganen i stort sett kunnat hålla sig inom den av utredningen framlagda kostnadsramen.

I detta sammanhang torde jämväl få anmälas, att intendenturavdelningen framlägger förslag om att förbindelseofficerare ur marin- och flygförvaltningarna skall tjänstgöra vid arméintendenturförvaltningen och placeras vid verkets centralbyrå. Intendenturavdelningen framhåller, att arméintendenturförvaltningen enligt huvudförvaltningsprincipen kommer att åläggas stora anskaffningsuppdrag för marin- och flygförvaltningarna. I avslutning härtill anføres bl. a. följande.

Förbindelseofficerens främsta uppgift torde vara att som talesman för sin egen förvaltning medverka vid alla de anskaffningsuppdrag, som jämlikt huvudförvaltningsprincipen kommer att åligga arméintendenturförvaltningen.

I andra hand skulle förbindelseofficeren förmedla sin egen förvaltnings synpunkter och biträda vid arbetet inom arméintendenturförvaltningen med sådana reglementen, instruktioner och andra förvaltningsföreskrifter och dylikt, som bör vara av samma innebörd för de tre försvarsgrenarna, varigenom dessa synpunkter redan på detta stadium av utformningen vinner erforderligt beaktande.

Därjämte syns förbindelseofficeren böra medverka vid handläggningen inom arméintendenturförvaltningen av andra gemensamma frågor, t. ex. yttranden och utredningar i ärenden av för försvarsgrenarna gemensam natur, utformning av utbildningsföreskrifter vid sådan för försvarsgrenarna gemensam utbildning, som är underställd generalintendenten, t. ex. regementskassörsutbildning m. m.

Chefen för marinen föreslår i skrivelse den 15 december 1953, att en beställning i lönegrad Ma 30 vid marinintendenturkåren skall avses för förbindelseofficer ur marinen, medan *flygförvaltningen* i sitt organisationsförslag samma dag räknat med en kapten i intendenturbefattning vid flygvapnet.

2. Chef för *administrativa byrån* skall enligt intendenturavdelningens förslag vara krigsråd i Ca 37. Av sektionscheferna på byrån anses chefen för avtalssektionen böra vara byrådirektör i Ca 31, under det att chefen för juridiska sektionen föreslås skola vara förste byråsekreterare i Ca 29.

Det sammanlagda personalbehovet för administrativa byrån beräknar intendenturavdelningen till 10 befattningshavare, av vilka 4 i 27 eller högre lönegrader.

Departementschefen.

Jag biträder intendenturavdelningens förslag, att en intendenturofficer skall vara *chef för chefsexpeditionen*. Chefslöneutredningen har förordat att befattningen skall placeras i Ma 33. För egen del biträder jag detta förslag. Chefen för chefsexpeditionen bör även tjänstgöra som stabschef hos generalintendenten. Vidare räknar jag med intendenturofficerare såsom chefer för expeditionens båda sektioner. I fråga om chefen för centralsektionen kan jag icke tillstyrka den av intendenturavdelningen föreslagna löneställningen utan föreslår placering i Ma 30. Till samma lönegrad torde,

såsom intendenturavdelningen föreslagit, jämväl chefen för personal- och mobiliseringssektionen få hänföras. Jag anser mig kunna godta, att i enlighet med intendenturavdelningens förslag 4 intendenturofficerare i Ma 27 avses för centralsektionen, då jag förutsätter, att en av befattningshavarna i viss utsträckning skall kunna disponeras som personalreserv för intendenturkåren. En av dessa befattningshavare skall därjämte tjänstgöra som adjutant hos generalintendenten. Jag biträder vidare intendenturavdelningens förslag att registrering av öppna och hemliga handlingar skall ombesörjas av en pensionerad officer med arvode enligt löneklass 1:32 med biträde av ett kanslibiträde. Officeren skall tjänstgöra som chef för expeditionen m. m. och fördela inkommande ärenden mellan byråerna. Denna anordning innebär vissa kostnadsbesparingar i jämförelse med nuvarande ordning.

Chefsexpeditionens personalbehov beräknar jag till 25 befattningshavare, som närmare redovisas å bilaga 47. Under vissa förutsättningar kan därutöver tillkomma personal för telefontjänst. Härtill återkommer jag i det följande.

Jag anser mig icke kunna tillstyrka att särskilda beställningar inrättas för sambandsofficerare ur marinen och flygvapnet vid arméintendenturförvaltningen. Behovet av sådana officerare torde få tillgodoses genom kommendering.

Chefen för *administrativa byrån* bör liksom motsvarande byråchef i armétygförvaltningen benämnas krigsråd och hänföras till Ca 37. Denna löneställning har godtagits av chefslöneutredningen. I enlighet med intendenturavdelningens förslag tillstyrker jag att som chef för kanslisektionen avses en förste byråsekreterare i 29 lönegraden. Chefen för avtalsdetaljen bör liksom närmast motsvarande befattningshavare vid övriga försvarsgrensförvaltningar hänföras till 29 lönegraden. Befattningshavaren bör benämnas förste byråsekreterare. Som chef för personaldetaljen räknar jag med byråsekreterare i 25 lönegraden.

Administrativa byråns personalbehov beräknar jag till 9 befattningshavare enligt vad som närmare framgår av bilaga 48.

h. SAMMANFATTNING.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Förvaltningsutredningen beräknar det sammanlagda personalbehovet för försvarets intendenturförvaltning till 216 befattningshavare. Dessas fördelning framgår av följande sammanställning.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	2
Militärer:	
officerare	35
underofficerare	1 36

	Antal
Civilmilitärer	4
Civila i 27 eller högre lönegrader	21
Militära arvodister	13
Övriga	140 ¹
	Summa 216 ¹

¹ Härav 4 civila arvodesanställda.

Arméförvaltningens intendenturavdelnings förslag den 14 december 1953.

Enligt intendenturavdelningens förslag uppgår det sammanlagda personalbehovet för arméintendenturförvaltningen till 217 befattningshavare. Dessas fördelning framgår av följande sammanställning.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	4
Militärer (officerare)	31
Civilmilitärer	6
Civila i 27 eller högre lönegrader	23
Militära arvodister	12
Övriga	141 ¹
	Summa 217 ¹

¹ Härav två kollektivavtalsanställda.

Det må erinras, att i förvaltningsutredningens förslag till personaluppsättning räknats med 3 befattningshavare för telefontjänst, medan intendenturavdelningens förslag saknar personal härför.

Departementschefen.

Jag beräknar arméintendenturförvaltningens sammanlagda personalbehov till 210 befattningshavare. En sammanställning över personalen lämnas å bilaga 49.

Till jämförelse må nämnas att arméförvaltningens intendenturavdelnings personal den 1 december 1953 uppgick till 154 tjänstemän. Ökningen sammanhänger med övertagande av arbetsuppgifter från krigsmaterielverket.

Den av mig föreslagna personalen fördelar sig på följande sätt.

	Antal
Innehavare av förordnandetjänster	1
Militärer:	
officerare	34
underofficerare	1
Civilmilitärer	4
Civila i 27 eller högre lönegrader	15
Militära arvodister	13
Övriga	142
	Summa 210

Till frågor om de civila befattningarnas fördelning på anställningsform, kostnadernas fördelning mellan avlöningsanslag och sakanslag m. m. återkommer jag i samband med äskande av medel för arméintendenturförvaltningen för nästa budgetår.

Jag vill slutligen framhålla, att det för närvarande icke kan bedömas, om personal för telefontjänst kommer att erfordras, enär detta behov blir beroende av förvaltningens framtida lokalförhållanden.

D. Marinförvaltningen.

1. Marinförvaltningens allmänna uppgifter.

Den nuvarande marinförvaltningen utövar under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende högsta ledningen av och uppsikten över marinen.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Utredningen har såsom förut berörts förordat, att intendenturförvaltningstjänsten för hela försvaret skall ombesörjas av ett gemensamt ämbetsverk, medan tygförvaltningstjänsten liksom för närvarande skall vara försvarsgrensvis organiserad. Marinförvaltningen skulle sålunda i fortsättningen vara högsta förvaltningsmyndigheten för tygförvaltningstjänsten vid marinen. Enligt den s. k. huvudförvaltningsprincipen skulle marinförvaltningen vidare handha vissa anskaffningsuppgifter beträffande för armén och flygvapnet avsedd tygmateriel, medan å andra sidan arméförvaltningen och flygförvaltningen i viss utsträckning skulle utöva förvaltningsfunktioner med avseende å marin tygmateriel. Marinförvaltningens ämbetsbefattning begränsas av de befogenheter, som tillkommer de för försvaret gemensamma centrala förvaltningsmyndigheterna.

Marinförvaltningens arbetsuppgifter kan enligt utredningen uppdelas på samma huvudfunktioner som arméförvaltningens, nämligen militärteknisk anpassning, krigsförberedelsearbete, ekonomisk planering, inköps- och försäljningsverksamhet, leveranskontroll, tilldelning och förrådshållning, tekniskt underhåll samt vissa uppgifter av servicekaraktär.

Vad utredningen anförut om arméförvaltningens arbetsuppgifter förklaras vara i princip tillämpligt även på marinförvaltningen. Med anledning därav berörs endast sådana förhållanden, vilka framstår såsom speciella för marinen och beträffande vilka marinförvaltningens arbetsuppgifter skiljer sig från arméförvaltningens.

I fråga om den militärtekniska anpassningen framhåller utredningen, att arbetet inom marinförvaltningen får sin särprägel av att en väsentlig del av stridsmedlen är fartygsburen och att skeppsbyggnadstekniken därför

får en dominerande betydelse. Marinförvaltningen måste därför hålla kontakt med alla de institutioner inom och utom landet, som bedriver forsknings- och utvecklingsarbete inom skeppsbyggnadsfacket.

Utredningen betonar att såväl i fråga om projektarbete som konstruktionsverksamhet beträffande fartyg och fartygsmateriel ett intimt samarbete måste äga rum mellan skeppsbyggnadsingenjörerna och specialisterna på de olika slagen av vapen och utrustningsmateriel, så att fartygen såsom konstruktiva enheter blir ändamålsenliga. Samarbete måste även äga rum med vederbörande specialister inom marinstaben och hos tjänstegrensinspektörerna.

Utredningen uttalar vidare, att såväl en del projekterings- och konstruktionsarbeten som viss del av försöksverksamheten kan förläggas till de stora örlogsvarven.

Beträffande krigsförberedelsearbetet nämns särskilt marinförvaltningens skyldighet att efter direktiv från riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap planlägga krigsreparationstjänsten för alla fartyg, som utnyttjas för militära behov, civilt försvaret och folkförsörjningen. Även i detta hänseende ger utredningen uttryck åt den uppfattningen, att detaljarbetet i stor utsträckning bör kunna avlastas på marindistriktet med anlitande av örlogsvarven och kustartilleriförsvaren.

Vid behandlingen av inköps- och försäljningsverksamheten uttalar utredningen som sin mening att en decentralisering av inköpsverksamheten till örlogsvarven bör kunna äga rum i betydande omfattning. Sålunda bör, enligt vad utredningens framhåller, marinverkstäderna i regel verkställa inköp av materiel och material, som vid utläggning av beställningar till privat industri normalt brukar anskaffas av tillverkaren. Anskaffningen av fartyg, vilken normalt sker med anlitande av flera leverantörer och underleverantörer, måste noga planeras och följas av marinförvaltningen.

Även för leveranskontroll i form av mottagningskontroll bör örlogsvarven enligt utredningens mening kunna utnyttjas i stor omfattning. Beträffande leveranskontrollen framhålls bland annat att för större ny- och ombyggnader av fartyg vid privata varv erfordras särskilda konstruktions- och tillverkningskontrollanter med biträden, stationerade vid byggnadsvarven. Mottagningskontrollen beträffande nybyggda fartyg brukar uppdras åt en besiktningsnämnd eller åt en särskild mottagningskontrollant.

Departementschefen.

Såsom jag förut nämnt bör enligt min uppfattning icke blott tygförvaltningstjänsten utan även intendenturförvaltningstjänsten liksom för närvarande organiseras försvarsgrensvis. För marinens vidkommande bör — såsom jag även berört i det föregående — de båda förvaltningsgrenarna utövas av samma ämbetsverk, marinförvaltningen. Marinförvaltningen skall alltså under Kungl. Maj:t i tekniskt och ekonomiskt avseende utöva

högsta ledningen av och uppsikten över tyg- och intendenturförvaltnings-tjänsten vid marinen. I enlighet med huvudförvaltningsprincipen skall marinförvaltningen vidare, i den omfattning så bestäms, handha förvaltningsuppgifter beträffande viss arméns och flygvapnets materiel. Marinförvaltningens ämbetsbefattning skall återigen vara begränsad på grund av de uppdrag, som enligt nämnda princip må tilldelas armétyg-, arméintendentur- och flygförvaltningarna, ävensom av de befogenheter, som tillkommer försvarets övriga centrala förvaltningsmyndigheter.

Vad förvaltningsutredningen anfört beträffande marinförvaltningens allmänna arbetsuppgifter ger mig ej anledning till erinran. Vissa av de synpunkter, som jag framförde vid behandlingen av armétygförvaltningens allmänna uppgifter, gör sig gällande även i fråga om marinförvaltningen.

2. Marinförvaltningens ledning.

1946 års militära förvaltningsutredning.

Såsom tidigare nämnts avser utredningen att chefen för marinen liksom för närvarande skall vara chef för marinförvaltningen och i denna egenskap Kungl. Maj:t i främsta rummet ansvarig för fullgörandet av ämbetsverkets åligganden. Han förutsätts skola ha att själv avgöra ärenden inom ämbetsverket i samma omfattning som för närvarande.

För den omedelbara ledningen av ämbetsverket bör enligt utredningen under chefen för marinen finnas en souschef med samma ställning som souschefen i arméförvaltningen. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att souschefen skall vara militär, men anser dock att möjlighet liksom för närvarande bör finnas att besätta befattningen med civilmilitär. Souschefen skall enligt förslaget utöva inspektion över all av verket förvaltd materiel och i denna verksamhet biträdas, dels av centralplaneeringen, dels av personal från sakorganen. Souschefen föreslås skola liksom nu förordnas för viss tid och tillhöra lönegrad Mp 19 eller Cp 19. Befattningen bör uppföras på marinförvaltningens stat.

I marinförvaltningen skall vidare enligt förslaget liksom inom arméförvaltningen finnas en ställföreträdande souschef med uppgift att biträda souschefen vid utövningen av dennes ämbete. Med hänsyn bl. a. till teknikens alltmer ökade betydelse inom marinen har utredningen funnit det lämpligt att denne ställföreträdare är mariningenjör. Ställföreträdaren avses vara souschefens främste tekniske rådgivare och utöva överinseendet över fartygen som enheter. Beslutanderätten, i första hand beträffande ärenden tillhörande skeppsbyggnadsavdelningens och verkstadsbyråns verksamhet, bör enligt utredningens uppfattning, i den mån de icke kan delegeras till avdelnings- och byråchefer, i stor utsträckning överlätas åt ställföreträdande souschefen. Vid föredragning av de viktigare

ärendena rörande fartygen, såsom projekt angående ny- och ombyggnader, anskaffning av fartyg samt fastställande av rustnings- och underhållsplaner, bör ställföreträdaren delta i föredragning inför souschefen. Utredningen räknar med att ställföreträdaren även bör vara inspektör för den tekniska tjänsten inom marinen och chef för mariningenjörkåren. Utredningen har icke tagit ställning till hur det organ, som erfordras för den tekniska inspektionsverksamheten och för handläggning av kårfrågorna, bör inordnas i marinens organisation och har icke i sitt förslag beträffande marinförvaltningen beräknat särskild personal för dessa uppgifter. Till ifrågavarande organ bör emellertid enligt utredningens bedömning även hänföras frågor beträffande skyddstjänsten ombord medan ärenden rörande skyddsmaterielen förutskickas skola handläggas inom skeppsbyggnadsavdelningen. Ställföreträdaren för souschefen bör enligt utredningen benämnas marinöverdirektör och befattningen föreslås liksom den nuvarande marinöverdirektörsbefattningen skola placeras i lönegrad Cp 17 och upptas på marinförvaltningens stat.

Remissyttranden.

Marinförvaltningen tar i sitt yttrande över förvaltningsutredningens betänkande upp frågan om ämbetsverkets ledning till ingående behandling och uttalar bl. a. den uppfattningen, att souschefens arbetsbörda avlastas mera effektivt genom delegering av beslutanderätten till underställda avdelningschefer (motsvarande) än genom att en befattning som ställföreträdande souschef inrättas. Ämbetsverket anser att utöver den avlastning, som erhålls genom en organisation, som bygger på avdelningschefer (motsvarande) och under dessa lydande byråchefer såsom föredragande, erfordras inga ytterligare lättnader än vad som ernås genom centralplaneringens verksamhet. Förverkligas utredningens förslag om en ställföreträdande souschef som beslutande i ärenden inom skeppsbyggnadsavdelningens och verkstadsbyråns områden, befara marinförvaltningen, att souschefen kommer att förlora överblicken över en del av de viktigaste frågorna samt att marinförvaltningen i realiteten får två vid varandras sida ställda souschefer, något som ämbetsverket betecknar som en organisatorisk anomali.

Efter att ytterligare ha utvecklat vissa synpunkter på frågan förklarar marinförvaltningen sig icke kunna biträda förslaget om att en ställföreträdande souschef skall finnas i marinförvaltningen. Vid förfall för souschefen anses i överensstämmelse med hittills gällande ordning den till tjänsteställningen främste av ledamöterna höra inträda i utövandet av souschefens åligganden.

Efter att ha dryftat olika alternativ hur marinöverdirektören bör inordnas i marinförvaltningens organisation har marinförvaltningen i syfte att säkra marinöverdirektörens inflytande på den skeppsbyggnadstekniska

förvaltningsverksamheten stannat vid att förorda ett bibehållande av nuvarande ordning, enligt vilken marinöverdirektören är chef för skeppsbyggnadsavdelningen.

Departementschefen.

Jag har i annat sammanhang uttalat den uppfattningen att souschefen i marinförvaltningen, liksom i övriga försvarsgrensförvaltningar, bör kunna vara alternativt militär, civilmilitär eller civil.

Med hänsyn såväl till vad marinförvaltningen anfört i frågan som till marinförvaltningens i jämförelse med armétyg- och flygförvaltningarna mera begränsade organisation, räknar jag icke med någon befattning för ställföreträdande souschef i ämbetsverket. Vid förfall för souschefen bör, såsom marinförvaltningen förordnat, den främste av ledamöterna inträda i utövandet av souschefens åligganden, för så vitt annan icke blivit av Kungl. Maj:t utsedd.

I likhet med marinförvaltningen anser jag att den nuvarande ordningen bör bibehållas, enligt vilken marinöverdirektören är chef för skeppsbyggnadsavdelningen.

3. Huvuddragen av marinförvaltningens organisation.

Marinförvaltningens nuvarande indelning.

Marinförvaltningen är enligt gällande organisation indelad i tre avdelningar, vapen-, skeppsbyggnads- och intendenturavdelningarna, samt en fristående byrå, civilbyrån. Inom ämbetsverket finns därjämte ett förrådskontrollkontor, en försöksvis inrättad centralplanering samt en inköpscentral, som befinner sig under organisering.

Vapenavdelningen består av avdelningsexpedition, artilleribyrå, artilleriteknisk byrå, torpedbyrå, torpedteknisk byrå, minbyrå, minteknisk byrå, kontrollkontor samt stridsledningskontor, vilket senare innehåller teleteknisk byrå och nautisk assistent.

Skeppsbyggnadsavdelningen är uppdelad i avdelningsexpedition, upphandlingscentral, inspektionsbyrå, varvs- och verkstadsbyrå samt konstruktionskontor, innehållande sex byråer, nämligen projekt-, fartygs-, maskin-, ubåts-, elektrofartygs- och skyddstjänstbyråerna.

Intendenturavdelningen slutligen är indelad i avdelningsexpedition och tre byråer, central-, underhålls- och utrustningsbyråerna.

Bil. 4 utgör en tablå över marinförvaltningens nuvarande organisation.

1946 års militära förvaltningsutredning.

I enlighet med sina principer för ett materielförvaltande verks organisation föreslår förvaltningsutredningen, att i marinförvaltningen — som

enligt det av utredningen förordade organisationsalternativet icke skulle handha någon intendenturförvaltningstjänst — skall ingå tre sakorgan, nämligen vapenavdelning, telebyrå och skeppsbyggnadsavdelning. Vidare föreslås tre funktionella organ, verkstadsbyrå, inköpscentral och förlagsbyrå. Slutligen anses tre stabsorgan erforderliga, nämligen centralexpedition, centralplanering och juridisk sektion.

Vapenavdelningen, telebyrån och skeppsbyggnadsavdelningen skall var och en inom sitt materielområde — vapen och ammunition, förbindelse- och annan telemateriel respektive tyg- och fartygsmateriel i övrigt — handha alla på marinförvaltningen ankommande tekniska arbetsuppgifter, som kräver specialkunskap beträffande visst materielslag. Dessa arbetsuppgifter, som är av samma art som de, vilka enligt utredningens förslag tillkommer arméförvaltningens sakorgan inom deras arbetsområden, handläggs för närvarande beträffande marinens tyg- och fartygsmateriel av vapenavdelningen och skeppsbyggnadsavdelningen inom marinförvaltningen samt i viss utsträckning av krigsmaterielverkets tekniska byrå och kontrollbyrå. På stridsledningskontoret för närvarande ankommande arbetsuppgifter beträffande utbildning hör enligt utredningens mening överföras till marinstaben. Genom den föreslagna organisationen har utredningen ansett att man vinner, att den nuvarande vapenavdelningens arbetsområde, som är mycket vidsträckt och omfattar så olika materielslag som egentlig vapenmateriel och telemateriel, får en rimligare omfattning. Vidare åsyftar utredningen en lämpligare fördelning av arbetsuppgifterna och en klarare ansvarsfördelning beträffande materielens konstruktiva utformning.

Vapenavdelningen skall enligt utredningens förslag innehålla tre byråer, artilleribyrå, torpedbyrå och minbyrå samt därutöver centralsektion och kontrollkontor.

Skeppsbyggnadsavdelningen indelas enligt förslaget i fyra byråer, fartygsbyrå, ubåtsbyrå, maskinbyrå och elektrobyrå, vartill som fristående organ kommer centralsektion, nybyggnadssektion samt ny- och ombyggnadskontrollanter.

Inom marinförvaltningens nuvarande skeppsbyggnadsavdelning svarar varvs- och verkstadsbyrån för den centrala ledningen av marinens varv och viktigare verkstäder, för planläggning av krigsreparationstjänsten samt för magnetminskydd och avmagnetiseringsstationer. Byrån har arbetsuppgifter, som hänför sig till alla materielslag och som icke har direkt samband med den nuvarande skeppsbyggnadsavdelningens övriga arbetsuppgifter. Utredningen har därför funnit det lämpligast att under benämningen *verkstadsbyrå* bryta ut denna byrå ur skeppsbyggnadsavdelningen och ställa den direkt under souschefen. Inom marinförvaltningen är enligt utredningens mening de arbetsuppgifter, som motsvarar förrådsbyråns göromål inom arméförvaltningen, icke av den omfattning

att de motiverar en särskild förrådsbyrå. För handläggning av ärenden rörande förrådsdrift och förrådskontroll föreslås i stället en förrådssektion inom verkstadsbyrån. Nuvarande magnetminskyddssektion inom varvs- och verkstadsbyrån tillkom under kriget, då magnetminskyddsfrågorna blev aktuella och särskilda åtgärder blev nödvändiga för att bemästra hotet från magnetminorna. För att erhålla ett snabbt resultat koncentrerades alla frågor beträffande utveckling av metoder på området, anskaffning av materiel och drift av avmagnetiseringsstationer till en enda enhet utan hänsyn till marinens organisation i övrigt. Sedan förhållandena stabiliserats, bör enligt utredningens uppfattning verksamheten fördelas mellan marinförvaltningens olika organ och lokalförvaltningarna efter samma principer, som tillämpas i övrigt. Marinförvaltningen anses sålunda icke böra belastas med alla de detaljfrågor, som sammanhänger med den direkta driften vid avmagnetiseringsstationerna, utan dessa anses böra överföras till örlogsvarven, dock att verkstadsbyrån bör ha den centrala övervakningen av driften vid desamma. Utvecklingen av motmedel mot magnetminor sammanhänger enligt utredningens mening så intimt med utvecklingen av minorna, att dessa arbetsuppgifter bör utföras inom samma organisationsenhet, nämligen vapenavdelningens minbyrå.

Till marinförvaltningens *inköpscentral* bör enligt samma principer som utformats av utredningen ifråga om arméförvaltningens inköpscentral hänföras den merkantila delen av på ämbetsverket ankommande inköpsverksamhet. I dagsläget utövas nyssnämnda del av inköpsverksamheten dels av marinförvaltningens olika avdelningar med dess upphandlingscentral som serviceorgan, dels av krigsmaterielverket. Inköpscentralen kommer enligt utredningens förslag att få mera omfattande arbetsuppgifter och större ansvar än upphandlingscentralen nu har.

Av samma skäl som av utredningen anförts vid behandlingen av arbetsuppgifterna för arméförvaltningens förlagsbyrå bör marinförvaltningens *förlagsbyrå* enligt förslaget handha den redaktionella behandlingen och reproduktionen av de publikationer m. m., som inom marinen erfordras för tyg- och fartygsmaterielens tekniska underhåll, tygförvaltningstjänst m. m., samt omhänderha biblioteks- och referattjänsten för marinförvaltningen samt den sammanhållande verksamheten inom ämbetsverket beträffande standardisering och klassificering. Vidare föreslår utredningen, att marinledningens hjälptryckeri och fotolaboratorium, vilka för närvarande tillhör marinstabens förbindelseavdelning, överförs till förlagsbyrån, vilken blir särskilt lämpad att leda tryckeri- och fotoverksamheten. Av verksamheten vid marinförvaltningens ljuskopierings- och dupliceringsanstalt anses ljuskopieringen, såsom förut nämnts, böra överföras till arméförvaltningen, medan dupliceringen förutsätts skola ankomma på förlagsbyrån.